

26/97 20

SUBOTIČKA

DANICA

KALENDAR

1993

LIBRARY OF THE
SUBOTIČKA
DANICA
CATHEDRAL

SUBOTIČKA DANICA, kalendar za 1993. godinu
GODIŠTE LXXII.

Uredio
UREDNIČKI ODBOR

Objavljuje
Institut "Ivan Antunović"
u Subotici

Glavni urednik
Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik
Lazar Ivan Krmpotić
24213 Đurđin, Župni ured

Lektor
Bela Gabrić

Kompjutorski slog
Franjo Ivanković
Svjetlana i Emanuela Mamužić

Tisak
LOGOS - grafička radnja
24426 Totovo Selo, Zlatiborska 4

1992.

SUBOTIČKA DANICA

**kalendar
za 1993.**

zkvh.org.rs

*KOLO IGRA,
TAMBURICA SVIRA*

/Preljska pisma 1879./

*Kolo igra, tamburica svira,
Pisma ječi, ne da noći mira:
Svud se čuje, svud se šorom znade,
Da Bunjevac dušu ne izdade:
Veseli se - svaki mu se divi:
Nek se znade, da Bunjevac živi!*

*Nije majka rodila junaka,
Ko što j' sinak divnih Bunjevaka:
Nit će majka roditi junaka,
Ko Bunjevca, tako veseljaka:
Kolo vodi - svaki mu se divi: -
Nek se znade, da Bunjevac živi!*

*Ni divojke ne biše u nane,
Ko što j' ćerka bunjevačke grane:
Svilu nosi, a zlatom se krasa,
Crne oči, crne su joj vlasi:
Kolo igra, - svaki joj se divi: -
Nek se znade, da Bunjevac živi!*

*Ori pismo, tambur tamburice,
Nek se čuju daleko ti žice:
Nek se gori a i doli znade,
Da Bunjevac dušu ne izdade:
"Prelo" kupi: nek se svaki divi,
Nek se znade, da Bunjevac živi!*

*Nikola Kujundžić
/1861-1906./*

*/Pismu je uglazbio Stipan Mukić (1838-1903.)
za Veliko prelo u Subotici, 2. veljače 1879./*

SIJEČANJ

januar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	NOVA GODINA, Marija Bogorod. ☽	P 1	OBREZANJE ISUSOVO, Bazilije V.
S 2	Bazilije V., Grgur Nazijanski	S 2	Silvestar, papa
N 3	2. PO BOŽICU, Genoveva	N 3	NEDJ. PRIJE BOGOJAV., GL. 5.
P 4	Dafroza, Angela F.	P 4	Zbor 70-orice ap.; Teoktist, mč.
U 5	Telesfor, Emilijan, Miljenko	U 5	Navečerje Bogojavljenja
S 6	BOGOJAVLJENJE (Tri kralja)	S 6	BOGOJAVLJENJE GOSPODNJE
Č 7	Rajmund, Rajko, Zoran	Č 7	Zbor sv. Ivana Krstitelja
P 8	Severin, Teofil ☽	P 8	Juraj Hozevit, č. o.; Dominika, č. m.
S 9	Julijan, Miodrag, Živko	S 9	Polieukto, mč.
N 10	KRŠTENJE ISUSOVO. Agaton	N 10	NEDJ. PO BOGOJAV., GL. 6.
P 11	Honorat, Higin, Neven	P 11	Teodozije, č. o.
U 12	Ernest, Tatjana, Živana	U 12	Tatjana, mč.
S 13	Hilarije, Veronika, Radovan	S 13	Ermilije i Stratonik, mč.
Č 14	Feliks, Srećko	Č 14	Sinajski mučenici
P 15	Pavao pust., Anastazija, Stošija ☽	P 15	Pavao i Ivan, č. o.
S 16	Marcel, Oton, Mislav	S 16	Verige sv. ap. Petra
N 17	2. KROZ G. Antun opat	N 17	31. NEDJ. PO DUHOVIMA, GL. 7.
P 18	Priska, Liberata, Premila	P 18	Atanazije i Ciril, nadbk. Aleks.
U 19	Mario, Kanut, Ljiljana	U 19	Makarije Egipćanin, č. o.
S 20	Fabijan i Sebastijan	S 20	Eutimije Veliki, č. o.
Č 21	Agneza, Neža, Janja	Č 21	Maksim Priznavalac, č. o.
P 22	Vinko, Anastazije, Irena ●	P 22	Timotej, ap.; Anastazije, č. o. mč.
S 23	Emerencijana, Ema, Vjera, Milko	S 23	Klement, bk. mč.
N 24	3. KROZ G. Franjo Saleški	N 24	32. NEDJ. PO DUHOVIMA, GL. 8.
P 25	Obraćenje sv. Pavla, Ananija	P 25	Grgur Bogoslov, nadbk. cangr.
U 26	Timotej i Tit, Bogoljub	U 26	Ksenofont č. o.
S 27	Andela Merici, Živko, Pribislav	S 27	Ivan Zlatousti
Č 28	Toma Akvinski, Tomislav	Č 28-	Efrem Sirski, č. o.
P 29	Valenije, Konstancije, Zdeslav	P 29	Ignacije Bogonosac
S 30	Martina, Gordana, Darinka	S 30	TRI SVETITELJA
N 31	4. KROZ G. Ivan Bosco ☽	N 31	ND. MIT. I FAR., GL. 1.

U razdoblju od kraja ožujka pa do kraja rujna, na snazi je ukazno, tj. ljetno vrijeme, pa su izlascima i zalascima Sunca za Zagreb odmah dodani po jedan sat, kako bi se vremena izlazaka i zalazaka Sunca poklapali sa satom.

SUNCE U SIJEČNJU

Dan	Izlazi	Zalazi
4.	7 h 35 m	16 h 26 m
11.	7 h 33 m	16 h 34 m
18.	7 h 30 m	16 h 42 m
25.	7 h 24 m	16 h 52 m

MJESEČEVE MIJENE U SIJEČNJU

☽	Prva četvrt	1. u 04 h 39 m
☽	Uštap	8. u 13 h 38 m
☽	Posljednja četvrt	15. u 05 h 02 m
●	Mladak	22. u 19 h 28 m
☽	Prva četvrt	31. u 00 h 21 m

Napomena:

U povodu 80. godišnjice rođenja pjesnika Alekse Kokića (Subotica, 14.X. 1913. - Cetinje, 17.VIII. 1940.) u ovogodišnjem kalendarskom dijelu našeg kalendara objavljujemo nekoliko njegovih pjesama.

Aleksa Kokić

ZAVOLIO SAM KRASOTU TVOG DOMA

Ko otac dobri poveo si mene
prema visinama svijetlim
i srce moje očarao mlado
ljepotama svojim,
ko mati nježna blagošću me vodiš
da se ja ići
za Tobom ne bojim...

Krasotu sam Tvojeg zavolio doma,
koji služi Tvojoj dobroti i slavi
i sada čekam da sluga Tvoj vjerni

na mene ruke
prosvećene stavi.

Pa da Tebe, Janje, u rukama nosim,
da Tebi dadem
dušu, srce cijelo
i ništa više neće trebat meni,
jer sreća moja bit će Tebe imat,
i radost moja bit će Tebe služit,
a sva ljubav moja
bit će Tvoje Tijelo.

(Iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE:

JULIJANSKI KALENDAR

siječanj

- 6 (24.12) Badnjak
- 7 (25.12) Božić
- 8 (26.12) Zbor Presv. Bogorodice
- 9 (27.12) Stjepan Prvomučnik
- 14 (1. 1) Obrezanje Gospodinovo
- 19 (6. 1) Bogojavljenje

VELJAČA

februar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Sever, Brigita, Miroslav	P 1	Trifun, mč.
U 2	Svjecnica , Marijan, Svjetlana	U 2	SUSRET GOSPODNJI
S 3	Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar	S 3	Simeon Bogoprimac; Ana, pr.
Č 4	Andrija Korsini, Veronika	Č 4	Izidor, č. o.
P 5	Agata, Jagoda, Dobriča, Silvan	P 5	Agata, mč.
S 6	Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica	S 6	Vukol, č. o. bk.
N 7	5. KROZ G. Rikard, Držislav ☉	N 7	NEDJ. O RASIPNOM SINU, GL. 2.
P 8	Jeronim Emilijani, Jerko, Mladen	P 8	Teodor Tiron, velmč.; Zaharija, pr.
U 9	Apolonija, Sunčana, Borislava	U 9	Nikifor
S 10	Skolastika, Hijacint, Vilim	S 10	Haralampije, mč.
Č 11	Gospa Lurdska, Mirjana	Č 11	Blaž (Vlaho), bk. mč.
P 12	Eulalija, Zvonimir, Damjan	P 12	Meletije, nadbk.
S 13	Katarina Ricci, Božidarka ☾	S 13	Zadušna subota
N 14	6. KROZ G. Valentin, Zdravko	N 14	NEDJELJA MESOPUSNA, GL. 3.
P 15	Klaudije Col., Georgija	P 15	Onesim, ap.
U 16	Julijana, Onezim, Miljenko	U 16	Pamfilije, Porfirije
S 17	Sedam ut. Reda slugu BDM	S 17	Teodor Tiron, velmč.
Č 18	Bernardica, Šimun, Gizela	Č 18	Lav, papa
P 19	Konrad, Ratko, Blago	P 19	Arhip, ap.
S 20	Eleuterije, Leon, Lav, Lea	S 20	Siropusna subota
N 21	7. KROZ G. Petar Damlani ☿	N 21	NEDJ. SIROPUSNA, GL. 4.
P 22	Katedra sv. Petra, Tvrtko	P 22	Početak Vel. Posta
U 23	Polikarp, Grozdan	U 23	Polikarpo, mč.
S 24	Pepelnica (post), Montan, Modest	S 24	Ivan Krstitelj
Č 25	Viktorin, Valpurga, Hrvoje	Č 25	Tarasije, nadbk.
P 26	Aleksandar, Sandra, Branimir	P 26	Porfirije, bk.
S 27	Gabrijel od Žalosne Gospe	S 27	Prokopije Dekapolit, č. o. prizn.
N 28	1. KOR. Roman, Teofil	N 28	1. NED. VEL. POSTA, GL. 5.

SUNCE U VELJAČI

Dan	Izlazi	Zalazi
2	7 h 16 m	17 h 03 m
9	7 h 07 m	17 h 14 m
16	6 h 57 m	17 h 24 m
23	6 h 45 m	17 h 34 m

MJESEČEVE MIJENE U VELJAČI

☉	Uštap	7. u 00 h 56 m
☾	Posljednja četvrt	13. u 15 h 58 m
●	Mladak	21. u 14 h 06 m

RADOST MLADOG SRCA

Uzdrhtalo srce mi mlado, zasjale živo su oči,
dušom se razlila mojom beskrajna sreća i radost,
spoznao kada sam jedne zvjezdane jesenske noći,
da zoveš, Isuse, mene i tražiš svu moju mladost.

Ni riječi mogao nisam prozborit od velika ganuća,
u duhu gleda sam Tvoje oči plavetne, svete,
koje su toplo me zvale i ja sam sve do svanuća
od sreće nenadne svoje plakao kao dijete...

Od te zvjezdane noći nisam te tražio više,
u srcu jer sam Te svojem zauvijek, Isuse, skrio,
a dani života moga tekli su mirnije, tiše,
Tvojim hodajuć putem ja sam sve sretniji bio.

Za Tvojim visinama čeznuće u meni raslo sve jače
i dok sam Tebi bijedni darovo život svoj goli,
Ti duši mojoj nisi nikada dao da plače,
nego da Tebe samo sve više i više voli.

Uzdrhtalo srce mi mlado, zasjale živo su oči,
dušom se razlila mojom beskrajna sreća i radost,
spoznao kada sam jedne zvjezdane jesenske noći,
da zoveš, Isuse, mene i tražiš svu moju mladost.

(Iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE: _____

JULIJANSKI KALENDAR

veljača

12 (30.1) Tri Svetitelja

15 (2.2) Susret Gospodnji u Hramu

ŽUJAK mart

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Albin, Hadrijan, Zoran, Jadranka ☽	P 1	Eudokija č.m. mč.
U 2	Lucije, Iskra, Čedo	U 2	Teodot
S 3	Kunigunda, Marin, Kamilo (Kvatre)	S 3	Eutropije, Kleonik, Bazilisko, mč.
Č 4	Kazimir, Eugen, Natko, Miro	Č 4	Gerazim, č. o.
P 5	Euzebije, Teofil, Vedran (Kvatre)	P 5	Konon mč.
S 6	Marcijan, Viktor, Zvezdana (Kvatre)	S 6	Zadušna subota
N 7	2. KOR. Perpetua i Felicita	N 7	2. NEDJ. VEL. POSTA, GL. 6.
P 8	Ivan od Boga, Ivša, Boško ☽	P 8	Teofilakt
U 9	Franciska Rimska, Franjka	U 9	Sebastijski mučenici
S 10	Emil, Makarije, Krunoslav	S 10	Kodrat i drugovi, mč.
Č 11	Eutimije, Kandid, Firmin	Č 11	Sofronije, patrijarh jeruzal.
P 12	Teofan, Bernard, Budislav	P 12	Grgur Dvojeslov, papa
S 13	Rozalija, Modesta, Ratka	S 13	Zadušna subota
N 14	3. KOR. Matilda, Milijana	N 14	KRIŽUPOKLONSTVENA N., GL. 7.
P 15	Longin, Veljko ☽	P 15	Agapije i dr. mč.
U 16	Agapit, Smiljan, Hrvoje	U 16	Sabin i Papije, mč.
S 17	Patrik, Domagoj, Hrvatini	S 17	Aleksije, č. o.
Č 18	Ćiril Jeruzalemski, Cvjetan	Č 18	Ćiril, nadbk. jeruzalemski
P 19	JOSIP, zaručnik BDM. Joško, Josipa	P 19	Krizant i Danije, mč.
S 20	Niceta, Dionizije, Vladislav	S 20	Zadušna subota
N 21	4. KOR. Serapion, Vesna	N 21	4. NED. VELIKOG POSTA, GL. 8.
P 22	Oktavijan, Jaroslav, Lea, Urtan	P 22	Bazilije mč.
U 23	Turibije, Oton, Pelagije, Dražen ●	U 23	Nikon i učenici, mč.
S 24	Latin, Simeon, Javorka	S 24	Artemon
Č 25	Blagovijest Maja, Marijan	Č 25	BLAGOVJEST
P 26	Montan i Maksima, Emanuel	P 26	Zbor arkandela Gabrijela
S 27	Lidija, Rupert, Lada	S 27	Akatistova subota
N 28	5. KOR. Priska, Pollon	N 28	5. NED. VELIKOG POSTA, GL. 1.
P 29	Jona, Bertold, Eustazije	P 29	Marko
U 30	Kvirin, Viktor, Vlatko	U 30	Ivan Ljestvičnik
S 31	Benjamin, Amos, Ljubo ☽	S 31	Hipatije, bk.
SUNCE U OŽUJKU		MJESEČEVE MIJENE U OŽUJKU	
Dan	Izlazi	Zalazi	
2.	6 h 31 m	17 h 45 m	☽ Prva četvrt 1 u 16 h 48 m
9.	6 h 18 m	17 h 55 m	☽ Uštap 8. u 10. h 47 m
16.	6 h 05 m	18 h 04 m	☽ Posljednja četvrt 15. u 05 h 18 m
23.	5 h 51 m	18 h 14 m	● Mladak 23. u 08 h 15 m
31.	6 h 36 m	19 h 24 m	☽ Prva četvrt 31. u 05 h 11 m

RAVANJ

april

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
Č	1	Hugo, Teodora, Božica	Č	1	Marija Egipćanka, č. m.
P	2	Franjo Paulski, Dragoljub	P	2	Tit, č. o. čudotvorac
S	3	Rikard, Cvijeta, Radojko	S	3	Lazarova subota
N	4	CVJETNICA. Izidor, Žiga	N	4	CVJETNA NEDJELJA
P	5	Vinko Ferrerski, Berislav	P	5	Veliki ponedjeljak
U	6	Vilim, Celzo, Rajko ☺	U	6	Veliki utorak
S	7	Ivan de la Salle, Herman	S	7	Velika srijeda
Č	8	Veliki četvrtak. Dionizije	Č	8	Veliki četvrtak
P	9	Veliki petak (post i nemrs)	P	9	Veliki petak (strogi post)
S	10	Velika subota. Ezekijel, Apolonija	S	10	Velika subota
N	11	USKRS (VAZAM). Stanislav	N	11	USKRS (VAZAM)
P	12	Uskrсни ponedjeljak. Julije, Zenon	P	12	USKRSNI PONEDJELJAK
U	13	Martin papa, Ida ☻	U	13	USKRSNI UTORAK
S	14	Tiburcije, Valerijan i Maksim	S	14	Uskrsna srijeda
Č	15	Krescencije	Č	15	Uskrsni četvrtak
P	16	Josip Benedikt Labre, Bernardica	P	16	Uskrsni petak
S	17	Rudolf, Robert, Inocent	S	17	Uskrsna subota
N	18	2. USKRSNA (BIJELA). Eleuterije	N	18	TOMINA NEDJELJA
P	19	Konrad, Ema, Rastislav	P	19	Krizant i Darija
U	20	Marcijan, Teotim, Bogoljub	U	20	Ivan, mč.
S	21	Anzelmo, Fortunat, Goran	S	21	Januarije, mč.
Č	22	Soter i Kajo, Teodor ☼	Č	22	Teodor Sikeot, č. o.
P	23	Juraj, Đuro, Đurđica, Jure	P	23	JURAJ VELIKOMUČENIK (JURJEVO)
S	24	Fidelis, Vjeran	S	24	Saba Stratilat mč.
N	25	3. USKRSNA. Marko evanđelist	N	25	NEDJELJA MIRNOSNICA, GL. 2.
P	26	Kleto i Marcelin, Jakov Zadranin	P	26	Bazilije, bk. mč.
U	27	Ozana Kotorska	U	27	Simeon, mč.; Ozana Kotorska, č. m.
S	28	Petar Chanel, Euzebije, Polion	S	28	Jason i Sosipater, ap.
Č	29	Katarina Sijenska, Kata ☽	Č	29	Kiziški mučenici
P	30	Pio V., Josip Cottolengo	P	30	Jakov, apostol
SUNCE U TRAVNJU			MJESEČEVE MIJENE U TRAVNJU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☺	Uštap	6. u 19 h 44 h
7.	6 h 22 m	19 h 33 m	☻	Posljednja četvrt	13. u 20 h 40 m
14.	6 h 10 m	19 h 42 m	●	Mladak	22. u 00 h 50 m
21.	5 h 57 m	19 h 52 m	☽	Prva četvrt	29. u 13 h 41 m
28.	5 h 46 m	20 h 01 m			

RADOST MOJE DUŠE

Dušom se mojom razlila radost,
od beskrajne sreće zasjale mi oči
kada sam jedne tihe ljetne noći
u srcu svome osjetio tajnu
da Božje ruke nevidljive, svete
čuvaju moju svu veselu mladost,
kao što mati
štiti svoje dijete...

Od toga časa radost je mojim
zastrujila srcem
toplim i mladim,
od toga časa ja sam uvijek znao,
gdje god se krećem i što god ja radim,
u Božjim da je sve rukama dobrim.

Na svakom koraku životne mi staze,
po danu, noći, po kiši i vjetru
ruke Božje tople
da me nježno paze.

Od tog sretnog i presretnog časa
iz svega srca ja ljubim sve više
te ruke blage
koje štite naše
rodne duge njive, ljude i salaše,
koje polju daju i sunca i kiše,
koje cvijećem sitnim kite ravni gole,
o, te ruke blage ja ljubim sve više,
jer i one mene
mnogo, mnogo vole.

(iz zbirke "Klasovi pjevaju, 1937).

BILJEŠKE:

JULIJANSKI KALENDAR

travanj

- 7 (7.4) Blagovijest
- 19 (11.4) Cvjetna nedjelja
- 24 (16.4) Veliki petak
- 26 (18.4) Uskrs

VIBANJ

m a j

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.	GRKOAT. GREGOR. KALENDAR																																										
S 1 Josip radnik, Jeremija	S 1 Josip Radnik; Jeremija, pr.																																										
N 2 4. USKRSNA. Atanazije, Eugen	N 2 NEDJELJA O UZETOME, GL. 3																																										
P 3 Filip i Jakov apostoli, Mladen	P 3 Teodozije Pečerski, č. o.																																										
U 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra	U 4 Pelagija, mč.																																										
S 5 Peregrin, Maksim, Anđelko	S 5 Irena, mč.																																										
Č 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko ☺	Č 6 Job Strpljivi																																										
P 7 Dujam, Duje, Duško, Ivan, Petar	P 7 Akacije, mč.																																										
S 8 Marija Posrednica, Bratoljub	S 8 Ivan Bogoslov, ap. i evand.																																										
N 9 5. USKRSNA. Pahomlje, Herma	N 9 NEDJ. O SAMARIJANKI, GL. 4.																																										
P 10 Gospa Trsatska, Anton(in), Job	P 10 Šimun Revnitelj, ap.																																										
U 11 Mamerto, Franjo Hieronymo	U 11 ĆIRIL I METODIJE, ap. i uč. slav.																																										
S 12 LEOPOLD MANDIĆ, Pankracije	S 12 Leopold B. Mandić, č. o.																																										
Č 13 Servacije, Ema, Vjerko ☺	Č 13 Glikerija, mč.																																										
P 14 Matija ap., Matko, Justa	P 14 Izidor, mč.																																										
S 15 Izidor, Sofija, Sonja	S 15 Pahornije Veliki, č. o.																																										
N 16 6. USKRSNA. Ivan Nepomuk	N 16 NEDJ. O SLJEPOROD., GL. 5.																																										
P 17 Paskal, Paško, Bruno, Akvilin	P 17 Andronik, ap.																																										
U 18 Ivan I. papa, Venancije	U 18 Teodor, Petar, Dionizije i dr., mč.																																										
S 19 Celestin, Rajko, Ivan, Teofil	S 19 Patricije i dr., mč.																																										
Č 20 SPASOVO (Uzašašće). Bernardin S.	Č 20 UZAŠAŠĆE GOSPODNJE																																										
P 21 Andrija Bobola, Dubravka ☺	P 21 Konstantin i Jelena																																										
S 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata	S 22 Bazilisko, mč.																																										
N 23 7. USKRSNA. Deziderije, Željko	N 23 N. SV. OT. I NIC. SAB., GL. 6.																																										
P 24 Marija Pomoćnica, Suzana	P 24 Šimun, č. o.																																										
U 25 Beda Časni, Grgur VII.	U 25 Ivan Krstitelj, našašće glave																																										
S 26 Filip Neri, Zdenko	S 26 Karpo, ap.																																										
Č 27 Augustin Canterburyjski, Vojtjeh	Č 27 Terapont, mč.																																										
P 28 German, Vilim, Velimir ☺	P 28 Nikita, č. o.																																										
S 29 Maksim, Ervin, Većeslav	S 29 Zadušna subota																																										
N 30 DUHOVI. Ivana Arška, Ferdinand	N 30 DUHOVI																																										
P 31 Pohod BDM	P 31 PRESVETO TROJSTVO																																										
<table border="0"> <thead> <tr> <th colspan="3">SUNCE U SVIBNJU</th> <th colspan="3">MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU</th> </tr> <tr> <th>Dan</th> <th>Izlazi</th> <th>Zalazi</th> <th></th> <th></th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3.</td> <td>5 h 38 m</td> <td>20 h 07 m</td> <td>☺</td> <td>Uštap</td> <td>6. u 04 h 35 m</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>5 h 28 m</td> <td>20 h 16 m</td> <td>☺</td> <td>Posljednja četvrt</td> <td>13. u 13 h 21 m</td> </tr> <tr> <td>17.</td> <td>5 h 20 m</td> <td>20 h 25 m</td> <td>☺</td> <td>Mladak</td> <td>21. u 15 h 07 m</td> </tr> <tr> <td>24.</td> <td>5 h 16 m</td> <td>20 h 30 m</td> <td>☺</td> <td>Prva četvrt</td> <td>28. u 19 h 22 m</td> </tr> <tr> <td>29.</td> <td>5 h 09 m</td> <td>20 h 38 m</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		SUNCE U SVIBNJU			MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU			Dan	Izlazi	Zalazi				3.	5 h 38 m	20 h 07 m	☺	Uštap	6. u 04 h 35 m	10.	5 h 28 m	20 h 16 m	☺	Posljednja četvrt	13. u 13 h 21 m	17.	5 h 20 m	20 h 25 m	☺	Mladak	21. u 15 h 07 m	24.	5 h 16 m	20 h 30 m	☺	Prva četvrt	28. u 19 h 22 m	29.	5 h 09 m	20 h 38 m			
SUNCE U SVIBNJU			MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU																																								
Dan	Izlazi	Zalazi																																									
3.	5 h 38 m	20 h 07 m	☺	Uštap	6. u 04 h 35 m																																						
10.	5 h 28 m	20 h 16 m	☺	Posljednja četvrt	13. u 13 h 21 m																																						
17.	5 h 20 m	20 h 25 m	☺	Mladak	21. u 15 h 07 m																																						
24.	5 h 16 m	20 h 30 m	☺	Prva četvrt	28. u 19 h 22 m																																						
29.	5 h 09 m	20 h 38 m																																									

ZA TOBOM ČEZNE

Za Tobom čezne srce mi mlado i vrelo,
radošću velikom žudim za onim presretnim danom
kada ću njivama ravnim poći u tiho selo,
duše voditi Tebi i hranit ih vječnom Manom.

Ljudima poći ću našim koji po poljima rade
i dokle oni radom dobrotu Tvoju hvale,
ja ću u srca bijedna ulijevat ljubavi, nađe,
povesti Tebi ću bolne, prezrene, jadne i male.

I svu ću dječicu malu skupiti iz našega sela,
njihovo rumene lice svježinom zdravlja puca,
otvorit duše ću čiste i srca njihova vrela,
da žila njihova svaka samo za Tebe kuca.

U crkvi seoskoj maloj riječi ću Tvoje sijati,
da mir i radost sveta u svako srce se vrata,
toplinom ljubavi Tvoje klonule ja ću grijati
i molit da ruke Tvoje bez sunca dane nam skrate...

Čuvati stado ću svoje i redom ljubiti sve ću
ko što si, Isuse, i Ti kad si na zemlji bio.
Daj i tu milost da za Te radim svoj život cio,
a prema prezrenom, božnom osjećam ljubav sve veću.

Za Tobom živo čezne srce mi mlado i vrelo,
radošću velikom žudim za onim presretnim danom
kada ću njivama rosnim poći u tiho selo,
duše voditi Tebi i hranit ih vječnom Manom...

(Iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE:

JULIJANSKI KALENDAR

svibanj

6 (23.4) Juraj Velikomučenik

LIPANJ juni

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.		GRKOKAT. GRĚGOR. KALENDAR																												
U 1	Justin, Juvencije, Mladen	U 1	Justin Filozof i dr., mč.																											
S 2	Marcelin i Petar, Eugen (Kvatre)	S 2	Nicefor, isp.																											
Č 3	Karlo Lwanga i drugovi	Č 3	Lukilijan i dr., mč.																											
P 4	Kvirin Sisački, Optat (Kvatre) ☉	P 4	Mitrofan, patr. carig.; Kvirin, bk.																											
S 5	Bonifacije, Valerija (Kvatre)	S 5	Dorotej, bk. mč.; Kozma, mč.																											
N 6	PRESVETO TROJSTVO. Nobert	N 6	NEDJELJA SVIH SVETIH																											
P 7	Robert, Sabinijan, Radoslav	P 7	Teodot																											
U 8	Marija Majka Crkve, Medard, Vilim	U 8	Teodor Stratilat																											
S 9	Efrem, Ranko	S 9	Ćiril, nadbk. aleksandrijski																											
Č 10	TIJELOVO. Margareta, Greta	Č 10	Timotej, bk. mč.																											
P 11	Barnaba apostol, Borna, Fortunat	P 11	Bartolomej i Barnaba, ap.																											
S 12	Ivan Fakundo, Bosiljko ☿	S 12	Onufrije i Petar, č. o.																											
N 13	11. KROZ G. Antun Padovanski	N 13	TIJELOVO																											
P 14	Rufin, Elizej, Marcijan	P 14	Elizej, pr.																											
U 15	Vid, Modest i Krescencije	U 15	Amos, pr.; Jeronim Stridonski, č. o.																											
S 16	Franjo Regis, Gvido, Borko	S 16	Tihon, čudotvorac																											
Č 17	Adolf, Bratoljub, Laura	Č 17	Manuel, Sabel i Ismael, mč.																											
P 18	Srce Isusovo. Marko i Marcelijan	P 18	Leoncije, mč.																											
S 19	Srce Marijino. Romuald, Rajka	S 19	Juda Tadej, ap.																											
N 20	12. KROZ G. Silverije ☼	N 20	NEDJ. 3 PO DUHOVIMA. GL. 2.																											
P 21	Alojzije Gonzaga, Vjekoslav, Slavko	P 21	Julijan Tarški, mč.																											
U 22	Paulin Nol, Ivan Fisher, Toma M.	U 22	Euzebije, bk. mč.																											
S 23	Sidonija, Sida, Zdenka, Josip C.	S 23	Agripina, mč.																											
Č 24	Rođenje Ivana Krstitelja, Krsto	Č 24	ROĐENJE IVANA KRSTITELJA																											
P 25	Vilim, Henrik, Adalbert	P 25	Febronija, č. m. mč.																											
S 26	Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran ☽	S 26	David č. o.																											
N 27	13. KROZ G. Ćiril Aleksan.	N 27	NEDJ. 4. PO DUHOVIMA. GL. 3.																											
P 28	Irenej, Mirko, Smiljan	P 28	Kir i Ivan, dobrotvori																											
U 29	PETAR I PAVAO. Krešimir	U 29	PETAR I PAVAO, ap.																											
S 30	Rimski mučenici, Marcijal, Milijan	S 30	Zbor 12-orice apostola																											
SUNCE U LIPNJU <table border="1"> <thead> <tr> <th>Dan</th> <th>Izlazi</th> <th>Zalazi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>5</td> <td>5 h 05 m</td> <td>20 h 44 m</td> </tr> <tr> <td>12</td> <td>5 h 03 m</td> <td>20 h 48 m</td> </tr> <tr> <td>19</td> <td>5 h 03 m</td> <td>20 h 51 m</td> </tr> <tr> <td>26</td> <td>5 h 05 m</td> <td>20 h 52 m</td> </tr> </tbody> </table>		Dan	Izlazi	Zalazi	5	5 h 05 m	20 h 44 m	12	5 h 03 m	20 h 48 m	19	5 h 03 m	20 h 51 m	26	5 h 05 m	20 h 52 m	MJESEČEVE MIJENE U LIPNJU <table border="1"> <tbody> <tr> <td>☉</td> <td>Uštap</td> <td>4. u 14 h 03 m</td> </tr> <tr> <td>☿</td> <td>Posljednja četvrt</td> <td>12. u 06 h 37 m</td> </tr> <tr> <td>●</td> <td>Mladak</td> <td>20. u 02 h 53 m</td> </tr> <tr> <td>☽</td> <td>Prva četvrt</td> <td>26. u 23 h 44 m</td> </tr> </tbody> </table>		☉	Uštap	4. u 14 h 03 m	☿	Posljednja četvrt	12. u 06 h 37 m	●	Mladak	20. u 02 h 53 m	☽	Prva četvrt	26. u 23 h 44 m
Dan	Izlazi	Zalazi																												
5	5 h 05 m	20 h 44 m																												
12	5 h 03 m	20 h 48 m																												
19	5 h 03 m	20 h 51 m																												
26	5 h 05 m	20 h 52 m																												
☉	Uštap	4. u 14 h 03 m																												
☿	Posljednja četvrt	12. u 06 h 37 m																												
●	Mladak	20. u 02 h 53 m																												
☽	Prva četvrt	26. u 23 h 44 m																												

LJUDI NIZINE

Naši su ljudi ozbiljni i mirni
kao što je mirna nepregledna bačka nizina
u vedre jesenske noći,
kada se na svakom koraku osjeća blagoslov neba
i Božja blizina.

Oni su tako rijetko vesela lica,
i kada se okupe oko tople peći u rane sutone
najrađe pričaju o svojim njivama dugim
u čije crne brazde, ko u valove beskrajnoga mora,
svaka njihova bol utone.

Nikad se glasno ne tuže, ako ih nevolja bije.
Ne traže pomoći, kada ih nenadano nesreća zateče,
iako imaju meku osjetljivu hrvatsku dušu,
koju tako strašno znade zaboljet
kada je nepravda zapeče...

Katkad u noći mirne tambure zaore glasno
i u njihove teške grudi unesu nešto vedrine,
onda im oči ožive vatrom,
iz grla se vine pjesma, koja suze mami,
jer je puna boli i topline.

(iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE:

JULIJANSKI KALENDAR

lipanj

4 (27.5) Uzašašće Gospodnje

14 (6.6) Duhovi

15 (13.6) Presveto Trojstvo

28 (20.6) Nedjelja Presvete Euharistije

SRPANJ

juli

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
Č 1	Aron, Teobald, Šimun, Predrag		Č 1	Kuzma i Damjan, dobrotvori	
P 2	Oton, Matinijan, Ostoja, Višnja		P 2	Polaganje Bogorodičinih haljina	
S 3	Toma ap. Tomo, Tomislav, Oliver		S 3	Hijacint, mč.	
N 4	14. KROZ G. Elizabeta Port.	☺	N 4	NEDJ. 5 PO DUHOVIMA, GL. 4.	
P 5	Ćiril i Metod, Antun M. Zakarija		P 5	Atanazije Atoški, č. o.	
U 6	Marija Goretti, Bogomila		U 6	Sisoje Veliki, č. o.	
S 7	Klaudije, Vilibald, Vilko, Goran		S 7	Toma i Akacije, č. o.	
Č 8	Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen		Č 8	Prokopije, velmč.	
P 9	Leticija, Nikola Pik. i drugovi		P 9	Pankracije, mč.	
S 10	Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka		S 10	Antonije Pečerski, č. o.	
N 11	15. KROZ G. Benedikt opat	☾	N 11	NEDJ. 6 PO DUHOVIMA, GL. 5.	
P 12	Mohor, Ivan Gaulberti, Mislav		P 12	Proklo i Hilarije, mč.	
U 13	Majka Božja Blstrička, Henrik		U 13	Zbor arkandela Gabrijela	
S 14	Kamilo de Lellis, Miroslav		S 14	Akila, ap.	
Č 15	Bonaventura, Dobriša		Č 15	Vladimir Veliki, knez	
P 16	Gospa Karmelska, Karmela		P 16	Atenogen i uč., mč.	
S 17	Letancije, Branko, Aleksej		S 17	Marina, velmč.	
N 18	16. KROZ G. Fridrik	●	N 18	NEDJ. 7 PO DUHOVIMA, GL. 6.	
P 19	Makrina, Zora, Zlatka		P 19	Makrina, č. m.	
U 20	Ilija prorok, Ijko		U 20	ILIJA PROROK	
S 21	Lovro Brindiški, Danijel, Danica		S 21	Ezekijel, pr.	
Č 22	Marija Magdalena, Manda		Č 22	Marija Magdalena, mironosica	
P 23	Brigita, Apolinar		P 23	Trofim, Teofil i dr., mč.	
S 24	Kristina, Mirjana		S 24	Kristina, velmč.; Boris i Gleb, mč.	
N 25	17. KROZ G. Jakov apostol	☾	N 25	NEDJ. 8. PO DUHOVIMA, GL. 7	
P 26	Joakim i Ana, roditelji BDM		P 26	Paraskeva Rimljanka, č. m. i mč.	
U 27	Kliment Ohridski i dr., Natalija		U 27	Sveti sedmočislenici	
S 28	Nazarije i Celzo, Inocent, Nevinko		S 28	Prohor, Nikanor i dr., ap.	
Č 29	Marta, Flora, Blaženka, Mira		Č 29	Kalinik, mč.	
P 30	Petar Krizolog, Rufin, Anđa		P 30	Sila, Silvan i dr., ap.	
S 31	Ignacije Loyola, Vatroslav		S 31	Eudokim Pravedni	
SUNCE U SRPNJU			MJESEČEVE MIJENE U SRPNJU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☺	Uštap	4. u 00 h 46 m
2.	5 h 08 m	20 h 52 m	☾	Posljednja četvrt	11. u 23 h 50 m
9.	5 h 12 m	20 h 49 m	●	Mladak	19. u 12 h 25 m
16.	5 h 19 m	20 h 44 m	☾	Prva četvrt	26. u 04 h 26 m
23.	5 h 26 m	20 h 38 m			
30.	5 h 34 m	20 h 30 m			

RADOSNI DAN

Sunčano granulo jutro za kojim čeznuh dugo.
Ja se opet vraćam iz svijeta daleka
bijelom salašu, koji kao mati
mene željno
čeka.

Već ga eto vidim, o kako je krasan,
prozorčići mali sve se smiju na me,
suncokret i božur njišu se polako,
jorgovani mladi mašu prema meni
kao da me mame.

Žitom prepun ambar nagnuo se malko,
kraj bunara đerma jošte čvrsto stoji,
a granata trešnja zakrilila čardak;
povezani s njom su
sretni dani moji.

Koracam sve brže i srce mi tuče...
Stari vjerni Šarko veselo mi hita,
skače oko mene, trči tamo amo,
a očima svojim
ko da nešto pita...

Otvaram vratašca, polako i tiho,
u dvorištu mirno... motrim na sve strane,
ulazim u sobu... svi se naglo dignu...
mati me već grli:
"sinko dragi!"
"Nane...!"

(Iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE: _____

JULIJANSKI KALENDAR

srpanj

7 (24.6) Rpdenje Ivana Krstitelja

12 (29.6) Petar i Pavao

OLOVOZ

august

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.	GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR
N 1 18. KROZ G. Alfonz Liguori P 2 Gospa od Andela, Euzebijije Vercelski ☺ U 3 Augustin Kažotić , Lidija S 4 Ivan Vianney Č 5 Gospa Snježna, Nives, Snježana P 6 Preobraženje Gospodnje, Predrag S 7 Siksto papa, Kajetan	N 1 NEDJ. 9 PO DUHOVIMA, GL. 8. P 2 Stjepan Prvomučenic U 3 Augustin Kažotić, bk. zagrebački S 4 Eudokija, č. m. mč. Č 5 Eusignije, mč. P 6 PREOBRAŽENJE GOSPODNJE S 7 Pulherija; Domicije, č. o. mč.
N 8 19. KROZ G. Dominik, Dinko P 9 Roman, Firmin, Tvrtko U 10 Lovro đakon, Lovorko, Zvezdan ☺ S 11 Klara, Jasna, Jasminka Č 12 Anicet, Hilarije, Veseljka P 13 Poncijan i Hipolit, Ivan B., Kasijan S 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebijije	N 8 NEDJ. 10 PO DUHOVIMA, GL. 1. P 9 Matija apostol U 10 Lovro, mč. S 11 Euplo, mč. Č 12 Focije i Anicet, mč. P 13 Maksim, č. o. prizn. S 14 Mihej, pr.
N 15 20. KROZ G. VELIKA GOSPA P 16 Stjepan kralj, Rok U 17 Hijacint, Liberat, Miron ☺ S 18 Jelena Križarica, Jelka, Agapit Č 19 Ivan Eudes, Ljudevit, Tekla P 20 Bernard, Samuel, Porfirije, Branko S 21 Pio X., Hermogen, Donat	N 15 UZNESENJE BOGORODICE P 16 Ubrus Kristov U 17 Miron, mč. S 18 Flor i Lauro, mč. Č 19 Andrija i dr., mč. P 20 Samuel, pr. S 21 Tadej, ap.
N 22 21. KROZ G. BDM Kraljica P 23 Ruža Limska, Filip Benicije, Zdenko U 24 Bartol apostol, Bariša ☺ S 25 Ljudevit kralj, Josip Kalasancijski Č 26 Rufin, Zefirin, Jadranko P 27 Monika, Honorat, Časlav S 28 Augustin, Tin, Gustav	N 22 NEDJ. 12 PO DUHOVIMA, GL. 3. P 23 Irenej i Lupo, mč. U 24 Eutih, mč. S 25 Tit, ap.; Bartolomej, pr. moći Č 26 Hadrijan i Natalija, mč. P 27 Pimen, č. o. S 28 Augustin, sv. o.
N 29 22. KROZ G. Glavosijek Ivana K. P 30 Feliks i Adaukt, Gaudencija, Radoslava U 31 Rajmund, Rajko, Optat, Željko	N 29 GLAV. I. Krstitelja, ND. 13, GL. 4. P 30 Aleksandar i Ivan, carigr. patrij. U 31 Polaganje pojasa Bogorodice

SUNCE U KOLOVOZU

Dan	Izlazi	Zalazi
6.	5 h 42 m	20 h 21 m
13.	5 h 51 m	20 h 10 m
20.	6 h 00 m	19 h 59 m
27.	6 h 09 m	19 h 46 m

MJESEČEVE MIJENE U KOLOVOZU

☺	Uštap	2. u 13 h 11 m
☺	Posljednja četvrt	10. u 16 h 20 m
●	Mladak	17. u 20 h 29 m
☾	Prva četvrt	24. u 10 h 58 m

SALAŠ SRED ZELENIH NJIVA

U duhu i sad te vidim, željo djetinjstva cijelog,
ko sreću minulih dana u srcu nosih te svuda,
salašu bijeli i tihi uresu, zelenih polja,
što ležiš kraj duga puta u sjeni krošnjata duda.

Kraj tebe derma je stara, a do nje jablan visoki,
ko dijete penjah se često na granu, sjeo bih gore
gledajuć tornjeve vitke, nebo, ptice i ljude,
ogromne njive što leže ko beskrajno zeleno more.

Za kućom voćnjak je malen, pun je i prepun svega,
sa vrha granata stabla trešnje se smiju rane,
čokoti stoje u redu, okopan svaki je pomno,
na njih se spuštaju redom plodova prepune grane.

O Bože, gdje su mi sada djetinjstva prësretni dani,
ko ptica nemirna kad sam po ovom lijetao domu,
tražeći zabave dječje u vrtu, na njivi rodnoj,
da težnje ispunim mnoge mlađahnom srcu svomu.

Koliko puta sam ljeti za žarkih sunčanih dana
slušao glasne nam pjesme veselih, mladih risara,
kada su mahali kosom i sjekli sazrelo žito,
dok nam je u sjeni zove pričala baka stara.

I danas kad te se sjetim, salašu bijeli i tihi,
što ležiš kraj duga puta u sjeni krošnjata duda,
tada bih letio tebi kroz duga zelena polja,
jer utjeha ti si mi bio i čežnja srcu mom svuda.

(iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE: _____

JULIJANSKI KALENDAR

kolovoz

2 (20.7) Ilija prorok

19 (6.8) Preobraženje

28 (15.8) Uznesenje Bogorodice

RUJAN

septembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR																																
S	1	Egidije, Konstancije, Branimir ☺	S	1	Početak crkvene godine																														
Č	2	Kalista, Maksima, Divna, Veljka	Č	2	Mamant, mč; Ivan Isposnik, č. o.																														
P	3	Grgur Veliki, Grgo, Gordana	P	3	Teoktist, č. o.																														
S	4	Ruža Viterpska, Dunja, Ida, Marcel	S	4	Mojsije, prorok																														
N	5	23. KROZ G. Lovro Justinijan	N	5	NEDJ. 14 PO DUHOVIMA, GL. 5.																														
P	6	Zakarija, Boris, Davor	P	6	Eudoksije, mč; Arhip, č. o.																														
U	7	Marko Križevčanin , Blaženko	U	7	Marko Križevčanin, mč.																														
S	8	MALA GOSPA , Maja	S	8	ROĐENJE PRESVETE BOGORODICE																														
Č	9	Petar Klaver, Strahimir ☺	Č	9	Joakim i Ana, roditelji BDM																														
P	10	Pulherija, Nikola Toletinski	P	10	Minodora, Mitrodora i Nimfodora, mč.																														
S	11	Proto i Hijacint, Cvjetko	S	11	Teodora Aleksandrijska, č. m.																														
N	12	24. KROZ G. Ime Marlijno	N	12	NEDJ. 15 PO DUHOVIMA, GL. 6.																														
P	13	Ivan Zlatousti, Zlatko, Živan	P	13	Kornelije mč.																														
U	14	Uzvišenje sv. Križa, Višeslav	U	14	UZVIŠENJE SVETOGA KRIŽA																														
S	15	Žalosna Gospa, Dolores, Tugomil	S	15	Nikita, velmč.																														
Č	16	Kornelije i Ciprijan ●	Č	16	Eufemija, velmč.																														
P	17	Robert Belarmin, Rane sv. Franje	P	17	Sofija, Vjera, Nada i Ljubav, mč.																														
S	18	Josip Kupertinski, Sonja, Irena	S	18	Eumenije, bk. čudotvorac																														
N	19	25. KROZ G. Januarije, Suzana	N	19	NEDJ. 16 PO DUHOVIMA, GL. 7.																														
P	20	Kandida, Svjetlana, Dionizije	P	20	Eustatije i dr., mč.																														
U	21	Matej ap. i ev., Matko, Matiša	U	21	Kodrat, ap.																														
S	22	Mauricije, Mavro, Toma V. (Kvatre) ●	S	22	Jona, pr.; Foka, mč.																														
Č	23	Lino, Tekla, Konstancije	Č	23	Začćeće sv. Ivana Krstitelja																														
P	24	Gospa od Otkupljenja (Kvatre)	P	24	Tekla, prvomučenica																														
S	25	Aurelije, Zlata, Kleofa (Kvatre)	S	25	Eufrozina, č. m.																														
N	26	26. KROZ G. Kuzma i Damjan	N	26	NEDJ. 17 PO DUHOVIMA, GL. 8.																														
P	27	Vinko Paulski, Gaj, Berislav	P	27	Kalistrat, mč.																														
U	28	Vjenceslav, Većeslav, Veco	U	28	Hariton, č. o. prizn.																														
S	29	Mihael, Gabriel i Rafael, Milan	S	29	Cirijak, č. o. pustinjač																														
Č	30	Jeronim, Jerko ☺	Č	30	Grgur, bk. mč.																														
SUNCE U RUJNU <table border="1"> <thead> <tr> <th>Dan</th> <th>Izlazi</th> <th>Zalazi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3.</td> <td>6 h 17 m</td> <td>19 h 33 m</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>6 h 26 m</td> <td>19 h 20 m</td> </tr> <tr> <td>17.</td> <td>6 h 34 m</td> <td>19 h 06 m</td> </tr> <tr> <td>24.</td> <td>5 h 43 m</td> <td>18 h 53 m</td> </tr> </tbody> </table>			Dan	Izlazi	Zalazi	3.	6 h 17 m	19 h 33 m	10.	6 h 26 m	19 h 20 m	17.	6 h 34 m	19 h 06 m	24.	5 h 43 m	18 h 53 m	MJESEČEVE MIJENE U RUJNU <table border="1"> <tbody> <tr> <td>☺</td> <td>Uštap</td> <td>1. u 03 h 34 m</td> </tr> <tr> <td>☺</td> <td>Posljednja četvrt</td> <td>9. u 07 h 27 m</td> </tr> <tr> <td>●</td> <td>Mladak</td> <td>16. u 04 h 11 m</td> </tr> <tr> <td>☾</td> <td>Prva četvrt</td> <td>22. u 20 h 33 m</td> </tr> <tr> <td>☺</td> <td>Uštap</td> <td>30. u 19 h 55 m</td> </tr> </tbody> </table>			☺	Uštap	1. u 03 h 34 m	☺	Posljednja četvrt	9. u 07 h 27 m	●	Mladak	16. u 04 h 11 m	☾	Prva četvrt	22. u 20 h 33 m	☺	Uštap	30. u 19 h 55 m
Dan	Izlazi	Zalazi																																	
3.	6 h 17 m	19 h 33 m																																	
10.	6 h 26 m	19 h 20 m																																	
17.	6 h 34 m	19 h 06 m																																	
24.	5 h 43 m	18 h 53 m																																	
☺	Uštap	1. u 03 h 34 m																																	
☺	Posljednja četvrt	9. u 07 h 27 m																																	
●	Mladak	16. u 04 h 11 m																																	
☾	Prva četvrt	22. u 20 h 33 m																																	
☺	Uštap	30. u 19 h 55 m																																	

OBASJANE BRAZDE

Ravnica miriše blagim jesenskim
v jetrom,
duge su njive opet uzorane.
Sjeme zlatnog žita
pada ko tiha proljetna kiša
u brazde mekane i crne,
u brazde obasjane.

Ko dugi uski puteljci
pružaju se brazde cijelom nedogled
nom ravnicom,
vijugaju brzim sitnim koracima
i jure kraj grmlja, šuma i križa,
pa se na obzorju iza salašića spoje
s bijelim oblacima.

Gledam razdraganog seljaka kako
zrnje baca,
pritom nešto šapće tiho i nježno,
/kad djeca majci govore takvi su nji
hovi glasovi/,

U njegovim očima čita se radost,
on u duhu vidi: obasjanim brazdama
zori žito, spuštenih glava pjevaju
jedri klasovi.

Moja je radost veća i uzvišenija,
moje su riječi toplije i mekše,
za moju sreću i brazde već znadu,
jer one će jednoga sunčanoga dana
s klasovima zrelim
dati Kruh bijeli
za Misu mi Mladu...

Ravnica miriše blagim jesenskim vje
trom,
duge su njive opet uzorane.
Sjeme zlatnog žita
pada ko tiha proljena kiša
u brazde mekane i crne,
u brazde obasjane...

(iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE:

JULIJANSKI KALENDAR

rujan

- 11 (29.8) Glavosijek Ivana Krstitelja
- 21 (8.9) Rođenje Bogorodice
- 27 (14.9) Uzvišenje sv. Križa

LISTOPAD

oktobar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
P 1	Terezija od Djeteta Isusa		P 1	Zaštita Presvete Bogorodice	
S 2	Andeli čuvari, Anđelko, Anđela		S 2	Ciprijan, mč.; Justina, mč.	
N 3	27. KROZ G. Kandlera, Gerhard		N 3	NEDJ. 18 PO DUHOVIMA, GL. 1.	
P 4	Franjo Asiški, Franka		P 4	Jerotej, mč.	
U 5	Flavijan, Placid, Miodrag		U 5	Haritina, mč.	
S 6	Bruno, Fides, Verica		S 6	Toma, ap.	
Č 7	BDM od Krunice (Ružarija)		Č 7	Sergije i Bakho, mč.	
P 8	Benedikta, Pelagija, Šimun	☞	P 8	Pelagija, č. m.	
S 9	Dionizije i dr., Ivan Leonardi		S 9	Jakov Alfejev, ap.	
N 10	28. KROZ G. Franjo Borgla		N 10	NEDJ. 19 PO DUHOVIMA, GL. 2.	
P 11	Emilijan, Prob, Milan		P 11	Filip, ap.	
U 12	Serafin, Maksimilijan, Makso		U 12	Prob i Andronik, mč.; Martin, bk.	
S 13	Eduard, Hugolin, Edo, Hugo		S 13	Karpo, Papila i Agatonik, mč.	
Č 14	Kalist papa, Divko, Krasna		Č 14	Paraskeva Trnovska, č. m.	
P 15	Terezija Avilska, Rezika	☉	P 15	Eutimije Mlađi, č. o.; Lucijan, č. o.	
S 16	Hedviga, Margareta Marija A.		S 16	Longin, satnik, mč.	
N 17	29. KROZ G. Ignacije Ant., Vatroslav		N 17	NEDJ. 20 PO DUHOVIMA, GL. 3.	
P 18	Luka ev., Lukša, Svjetlovid		P 18	Luka, ap. i ev.	
U 19	Ivan Breb. i Izak Jogues		U 19	Joel, pr.; Ivan Riški, č. o.	
S 20	Vendelin, Irena, Miroslava		S 20	Artemije, velmč.	
Č 21	Uršula, Zvezdan		Č 21	Hilarije Veliki, č. o.	
P 22	Marija Saloma, Dražen	☽	P 22	Averkije, bk. čudotvorac	
S 23	Ivan Kapistranski, Borislav		S 23	Jakov apostol	
N 24	30. KROZ G. Antun M. Claret		N 24	MISIJSKA NEDJELJA, GL. 4.	
P 25	Krizant i Darija, Katarina Kotromanić		P 25	Marcijan, Martirije, mč.	
U 26	Demetrije, Dmitar, Zvonko		U 26	DIMITRIJE VELIKOMUČENIK	
S 27	Sabina, Konrado, Gordana, Cvito		S 27	Nestor, mč.	
Č 28	Šimun i Juda Tadej, Siniša, Tadija		Č 28	Terencije, mč.; Paraskeva iz Ik., mč.	
P 29	Narcis, Donat, Darko, Ida		P 29	Anastazija, č. m. mč.	
S 30	Marcel, Marojko	☺	S 30	Zinovije i Zinovija, mč.	
N 31	31. KROZ G. Alfonz Rodriguez		N 31	NEDJELJA KRISTA KRALJA	
SUNCE U LISTOPADU			MJESEČEVE MIJENE U LISTOPADU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☞	Posljednja četvrt	8. u 20 h 36 m
1.	5 h 52 m	17 h 39 m	●	Mladak	15. u 12 h 37 m
8.	6 h 01 m	17 h 26 m	☽	Prva četvrt	22. u 09 h 53 m
15.	6 h 10 m	17 h 13 m	☺	Uštap	30. u 13 h 39 m
22.	6 h 20 m	17 h 01 m			
29.	6 h 30 m	16 h 50 m			

MOLITVA ZA SVOJE KOD KUĆE

Gospodine, daj da moj otac još dugo bude u zdravlju,
tegobu svagdanjeg posla da može snositi lako,
jer ima nas mnogo braće i sestara,
na knjige i odijelo mora trošiti svako.

Poslije dnevnog posla kad u veće sjedi u kutu kraj peći
i za nas brižno radi duboko u noći,
ne daj da odmah mojoj dobroj mami
klone ruka i da je zaboje oči.

Braću moju vodi rukom očinskom, blagom,
neka svaki može da bez brige radi,
a onaj mali da dobro svrši školu,
jer svi bi oni htjeli postati nešto
dok su još snažni i mladi.

I za sestre molim se male.
Nad njihovim krevetom slika Majke Božje visi,
i one mi pišu često
kako na me misle
i sanjaju o mojoj prvoj svetoj Misi.

Sve moje kod kuće, Gospodine, čuvaj
da ostanu zdravi, da budu sretni
braća i sestre, otac i mati,
neka još dugo Tvoje ime hvale
i svuda nek ih Tvoj blagoslov prati!

(iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE: _____

TUDENI

novembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.	GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR
P 1 SVI SVETI. Svetislav, Sveto U 2 Dušni dan. Dušica, Duško S 3 Martin Porres, Silvija Č 4 Karlo Boromejski, Dragutin, Drago P 5 Emerik, Mirko, Imbro, Zakarija S 6 Leonard, Sever, Vedran	P 1 Kuzma i Damjan, dobrotvori U 2 Akindin, Pegazije i dr., mč. S 3 Josip, Aitila i Akepsima, mč. Č 4 Joanikije Veliki, č. o. P 5 Galaktion i Epistimija, mč. S 6 Pavao, nadbk. mč.
N 7 32. KROZ G. Engelbert ☾ P 8 Gracija Kotorski U 9 Teodor, Boško, Milostislav S 10 Leon Veliki, Lav, Lavoslav Č 11 Martin biskup, Davorin P 12 Jozafat, Emilijan, Milan S 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak ●	N 7 NEDI. 23 PO DUHOVIMA. GL. 6. P 8 ZBOR ARKANDELA MIHAELA U 9 Onisifor, Porfirije S 10 Erast, Olimp i dr., ap. Č 11 Teodor Studita, č. o. prizn. P 12 Jozafat, nadbk. mč. S 13 Ivan Zlatousti, nadbk. carigr.
N 14 33. KROZ G. NIKOLA TAVELIĆ P 15 Albert Veliki, Leopold U 16 Margareta, Gertruda S 17 Elizabeta Ugarska, Igor Č 18 Posveta bazilike sv. Petra i Pavla P 19 Poncijan, Krispin, Severin S 20 Feliks Valois, Srećko, Edmund	N 14 NEDJ. 24 PO DUHOVIMA, GL. 7. P 15 Početak božićnog posta U 16 Matej, ap. i-evand S 17 Grgur, bk. čudotv. Č 18 Platon i Roman, mč. P 19 Obadija, pr.; Barlaam, mč. S 20 Grgur Dekapolita, č. o.
N 21 KRIST KRALJ. Prikazanje BDM ☾ P 22 Cecilija, Cilika, Slavujka U 23 Klement, Kolumban, Milivoj S 24 Krizogon, Krševan, Firmin Č 25 Katarina Aleksandrijska, Erazmo P 26 Konrad, Leonard, Dubravko S 27 Maksim, Virgilije, Severin	N 21 UVOD BOGORODICE U HRAM P 22 Filemon ap.; Cecilija mč. U 23 Amfilohije i Grgur, bk. S 24 Katarina, velmč. Č 25 Klement, papa mč. P 26 Alipije, č. o. S 27 Jakov Perzijanac, mč.
N 28 1. DOŠAŠĆA. Sosten, Jakov M. ☾ P 29 Saturnin, Iluminata, Svjetlana, Vlasta U 30 Andrija apostol, Hrvoslav	N 28 NEDJ. 26 PO DUHOVIMA, GL. 1. P 29 Paramon i Filumen, mč. U 30 Andrija Prvozvani, ap.

SUNCE U STUDENOM

Dan	Izlazi	Zalazi
5.	6 h 40 m	16 h 39 m
12.	6 h 50 m	16 h 31 m
19.	6 h 59 m	16 h 24 m
26.	7 h 09 m	16 h 18 m

MJESEČEVE MIJENE U STUDENOM

☾	Posljednja četvrt	7. u 07 h 37 m
●	Mladak	13. u 22 h 35 m
☾	Prva četvrt	21. u 03 h 04 m
☾	Uštap	29. u 07 h 32 m

NE ŽELI DA TI PIŠEM

Ne! Nisam te, sestro draga, zaboravio u ovom gradu,
u kome živim eto već godinu sada petu,
dušu mi samo mladu očarala velika ljubav,
u dragoj ja se tišini spremam za službu svetu.

Našo sam, sestrice, ono što sam želio sebi:
tišinu, koja znači mladosti mojoj sriću,
našo sam Istinu živu u slici Oštije bile
i jednog litnoga dana svećenik Božiji biću.

Ne želi mlogo da pišem, ne želi od mene, sestro,
kad uzmem pero u ruku i počmem pisat ti pismo,
viruj tako mi teško, tako bi išo na salaš,
/kako li i sad ga volim/ ta davno se vidili nismo.

Tuga mi obvlada srcem kada se sitim dana
ditinjstva, draži salaša kraj kojeg pruža se žito,
tuga mi obvlada srcem, kod kuće bio nisam,
a proliće nestalo davno, prošlo je drago lito.

Ne tuguj, sestro draga /iako bašča je tužna/,
u tvojoj duši neće žalosti biti više,
najdraže u svom životu: pisme ću posalti kući
i bićeš radosna usrid ladne jesenske kiše.

Čitajuć pisme kod kuće svi ćete ositit da vam
u duši redom lakše i sve to vedrije biva,
svi ćete ositit da sidim kraj vas, a ja ću to vrime
misliti na vašu radost, na salaš i zovu staru,
na žito beskrajni njiva.

Ne želi od mene, sestro, često da kući pišem,
kada se sitim draži, lipote naše nizine,
tuga mi obvlada srcem i ja se zaželim
/premda i tu se osićam dobro/ mirisa naši ravni
i vaše drage blizine...

(iz zbirke "Klasovi pjevaju", 1937.)

BILJEŠKE: _____

JULIJANSKI KALENDAR

studeni

8 (26.10) Dimitrije Velikomučenik

21 (8.11) Zbor Arkandela Mihaela

ROSINAC

decembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1993.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR																																
S	1	Eligije, Natalija, Božena	S	1	Naum, prorok																														
Č	2	Bibijana, Živka, Blanka	Č	2	Habakuk, prorok																														
P	3	Franjo Ksaverski, Klaudije	P	3	Sefanija, prorok																														
S	4	Ivan Damašćanski, Barbara	S	4	Barbara, velem; Ivan Damašč., č. o.																														
N	5	2. DOŠAŠĆA. Saba, Krisplina	N	5	NEDJ. 27 PO DUHOVIMA, GL. 2																														
P	6	Nikola b., Nikša, Vladimir ☾	P	6	NIKOLA CUDOTVORAC																														
U	7	Ambrozije, Dobroslav	U	7	Ambrozije																														
S	8	BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM. Ljiljana	S	8	BEZGREŠNO ZAČEĆE BOGOROD.																														
Č	9	Valerija, Zdravka, Radmila	Č	9	Patapije, č. o.																														
P	10	Gospa Loretska, Meltijad, Julija	P	10	Mino, Hermogen i Eugraf, mč.																														
S	11	Damaz, Damir, Sabin	S	11	Danijel Stilit, č. o.																														
N	12	3. DOŠAŠĆA. Ivana Franciska C.	N	12	NEDJ. SV. PRAOTACA, GL. 3.																														
P	13	Lucija, Jasna, Svjetlana ☉	P	13	Eustratije i Eugen, mč.																														
U	14	Ivan od Križa, Krševan, Špiro	U	14	Tirso, Leukije i dr., mč.																														
S	15	Irenej, Kristina, Darija, Krucifiksa (Kvatre)	S	15	Eleuterije, mč.																														
Č	16	Adela, Albina, Zorka	Č	16	Hagaj, prorok																														
P	17	Lazar, Olimpija, Florijan (Kvatre)	P	17	Danijel, prorok i tri mladića																														
S	18	Gacijan, Bosiljko, Dražen (Kvatre)	S	18	Sebastijan i dr., mč.																														
N	19	4. DOŠAŠĆA. Urban, Vladimir	N	19	NEDJ. SV. OTACA, GL. 4.																														
P	20	Amon, Eugen i Makarije ☽	P	20	Ignacije mč.																														
U	21	Petar Kanizije, Snježan	U	21	Julijana, mč.																														
S	22	Honorat, Časlav, Zenon	S	22	Anastazija, velemč.																														
Č	23	Ivan Kentijski, Viktorija, Vika	Č	23	Kretski mučenici																														
P	24	Badnjak. Adam i-Eva	P	24	Badnjak; Eugenija, mč.																														
S	25	BOŽIĆ. Anastazija, Božidar	S	25	BOŽIĆ (ROĐENJE ISUSOVO)																														
N	26	SVETA OBITELJ. Stjepan, Krunoslav	N	26	ZBOR PRESVETE BOGORODICE																														
P	27	Ivan, ap. i ev., Janko	P	27	STJEPAN PRVOMUČENIK																														
U	28	Nevina dječica, Mladen, Nevenka ☽	U	28	Nikomedijski mučenici																														
S	29	Toma Becket, David, Davor	S	29	Nevina betlehemska dječica																														
Č	30	Sabin, Liberije, Trpimir	Č	30	Anizija, mč.; Zotik, č. o.																														
P	31	Silvestar, papa, Silvije, Goran	P	31	Melanija Rimljanka, č. m.																														
<p>SUNCE U PROSINCU</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Dan</th> <th>Izlazi</th> <th>Zalazi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3.</td> <td>7 h 17 m</td> <td>16 h 15 m</td> </tr> <tr> <td>10.</td> <td>7 h 24 m</td> <td>16 h 14 m</td> </tr> <tr> <td>17.</td> <td>7 h 30 m</td> <td>16 h 15 m</td> </tr> <tr> <td>24.</td> <td>7 h 33 m</td> <td>16 h 18 m</td> </tr> <tr> <td>31.</td> <td>7 h 35 m</td> <td>16 h 22 m</td> </tr> </tbody> </table>			Dan	Izlazi	Zalazi	3.	7 h 17 m	16 h 15 m	10.	7 h 24 m	16 h 14 m	17.	7 h 30 m	16 h 15 m	24.	7 h 33 m	16 h 18 m	31.	7 h 35 m	16 h 22 m	<p>MJESEČEVE MIJENE U PROSINCU</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>☾</td> <td>Posljednja četvrt</td> <td>6. u 16 h 50 m</td> </tr> <tr> <td>●</td> <td>Mladak</td> <td>13. u 10 h 28 m</td> </tr> <tr> <td>☽</td> <td>Prva četvrt</td> <td>20. u 23 h 27m</td> </tr> <tr> <td>☽</td> <td>Uštap</td> <td>29. u 00 h 06 m</td> </tr> </tbody> </table>			☾	Posljednja četvrt	6. u 16 h 50 m	●	Mladak	13. u 10 h 28 m	☽	Prva četvrt	20. u 23 h 27m	☽	Uštap	29. u 00 h 06 m
Dan	Izlazi	Zalazi																																	
3.	7 h 17 m	16 h 15 m																																	
10.	7 h 24 m	16 h 14 m																																	
17.	7 h 30 m	16 h 15 m																																	
24.	7 h 33 m	16 h 18 m																																	
31.	7 h 35 m	16 h 22 m																																	
☾	Posljednja četvrt	6. u 16 h 50 m																																	
●	Mladak	13. u 10 h 28 m																																	
☽	Prva četvrt	20. u 23 h 27m																																	
☽	Uštap	29. u 00 h 06 m																																	

SELJACI KOD JASLICA

Kad sniježne mećave staze i puteže zaviju duge,
za onim radosnim časom želja se budi u nama,
kada si ljudima sela najdraži, najbliže srcu:
Bijeda Te prati ko i nas, ležaj Ti tvrda je slama.

I vjeruj, Isuse, nikad sretniji, vedriji nismo,
iako nevolja teška svakim danom nas prati,
nego u božićnoj noći, kad jaslje gledamo male
kako i Tvoje srce jednako s našim pati.
Već kao dijete patiš /tako patimo i mi/
zebeš u zimskoj noći iako slab si i mali,
a nas to boli i za Te sve bi učinit htjeli,
Isuse, za Tvoje dobro sve svoje rado bi dali.

Nama je žao što moraš ležat na tvrdoj slami,
Bog Te je posalo dragi, da nas povedeš k Njemu,
i kako dare skupe ne možemo donijeti Tebi
čvrstu Ti dajemo vjeru slijediti Tebe u svemu.

Makar se rugali nama što slijepo slušamo Tebe,
priprosti da smo zato što ruka Tvoja nas vodi,
mi ćemo ipak biti radosni, sretni i mirni,
znamo jedino Ti nas vodiš svjetlu, slobodi!

Zato, Isuse, uvijek željno čekamo Božić,
uz raodosne pjesme kada se navratiš malen nama
najdraži, najbliži onda našem si seljačkom srcu,
zapušten, jer si ko i mi, a ležaj Ti tvrda slama...

BILJEŠKE: _____

JULIJANSKI KALENDAR

prosinac

- 4. (21.11) Uvod Bogorodice u Hram
- 19 (6.12) Nikola Čudotvorac
- 21 (8.12) Bezgrešno začeće Bogorodice

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI

ZA 1993.

Proljeće počinje u subotu 20.III. u 15 h 42 m. *Ljeto* počinje u ponedjeljak 21.VI. u 10 h 01 m. *Jesen* počinje u utorak 21.IX. u 15 h 23 m. *Zima* počinje u utorak 21.XII. u 21 h 27 m.

Pomračenje Sunca i Mjeseca tijekom 1993. godine

Tijekom 1993. godine zbit će se ukupno četiri pomrčine. Od toga će dvije biti Sunca i Mjeseca. Niti jedna pomrčina Sunca neće biti totalna, a obje pomrčine Mjeseca bit će totalne (potpune).

21. svibnja zbit će se djelomična pomrčina Sunca, s najvećom fazom od 0,735. Središnja točka bit će u 15 sati po našem (ljetnom) vremenu. Najveća faza pomrčine bit će vrlo velika, tj. 1,561.

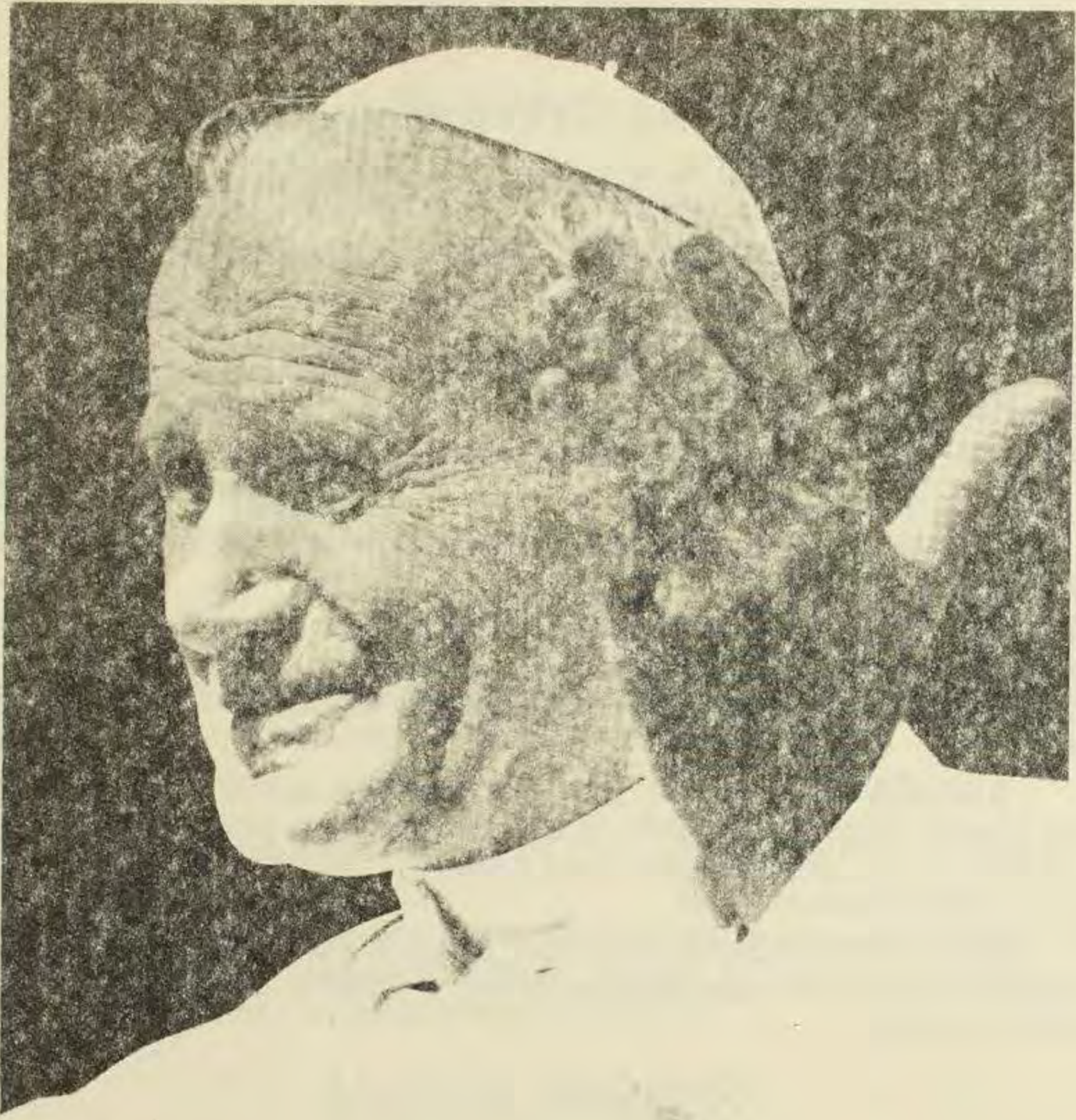
13. studenog zbit će se djelomična pomrčina Sunca, s najvećom fazom od 9,928. Središnja točka bit će u 22 sata i 45 minuta po našem (srednjoeuropskom) vremenu. Kod nas se ta pomrčina Sunca neće moći vidjeti.

29. studenog, zbit će se još jedna pomrčina Mjeseca. Bit će totalna s malom fazom od 1,088. Ta će pomrčina biti vidljiva iz naših krajeva. Moći će se vidjeti i trajanje djelomične, a prije početka totalne, početak će svitati. Mjesec će biti vrlo nisko nad zapadnim obzorom. Središnji trenutak pomrčine bit će u 7 sati i 26 minuta po našem (srednjoeuropskom) vremenu.

MUSLIMANSKI KALENDAR

islamski praznici 1993. - 1413./1414. godina

1. LEJLETUL-MIRADŽ, uzdignuće Muhameda, a.s. u svemir - 20. siječnja 1993.
2. RAMAZAN, mjesec posta - 23. veljače 1993.
3. LEJLETUL-KADR, početak objave Kurana - 20. ožujka 1993.
4. BAJRAM RAMAZANSKI, kraj posta - 25. ožujka 1993.
5. KURBAN BAJRAM, prvi dan - 1. lipnja 1993.
6. NOVA HIDŽERETSKA 1414. GODINA - 21. lipnja 1993.
7. REBIUL-EVVEL, rodendan Muhameda, a.s. - 30. kolovoza 1993.

zkvh.org.rs

Katolička Crkva u svijetu

(stanje 10. srpnja 1991.)
Središte: VATIKANSKI GRAD (RIM)

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je prvi put 50. godine u Jeruzalemu. Posljednji opći koncil - 22. po redu - održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. to je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država na svakih 25 biskupa šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona obično održava svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku zadaću prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

PAPA

Kardinali su najviši savjetnici Pape. Kad Papa umre, oni biraju njegova nasljednika.

Državni tajnik je najbliži Papin suradnik. Po potrebi on saziva na sastanak prefekte pojedinih kongregacija. Državni tajnik vodi središnju ustanovu svete Stolice - Državno tajništvo, u kojem su dva odjela: I. Odjel za opće poslove, II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija, 2. Kongregacija za istočne crkve, 3. Kongregacija za službu Božju i disciplinu sakramenata, 4. Kongregacija za biskupe, 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije), 7. Kongregacija za kler, 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

TRI SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Pokorničarna.

DVANAEST PAPINSKIH VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćana, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće "Cor unum" (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za dijalog s onima koji ne vjeruju, 11. Vijeće za kulturu, 12. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

UREDI

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, Služba za papina liturgijska slavlja, Tiskovni ured Svete Stolice, Središnji statistički ured Crkve, Vatikanski tajni arhiv, Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

Katolička Crkva

ZAGREBAČKA METROPOLIJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: kardinal FRANJO KUHARIĆ; pomoćni biskupi: dr. ĐURO KOKSA, mons. JURAJ JEZERINAC i mons. MARKO CULEJ. Biskupi sufragani: mons. ĆIRIL KOS, biskup đakovački, s kojim je i pomoćni biskup Đakovačke biskupije dr. MARIN SRAKIĆ; mons. SLAVOMIR MIKLOVŠ, vladika križevački, s kojim je i biskup u mirovini dr. JOAKIM SEGEDI.

SPLITSKA METROPOLIJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku, Kotorsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: mons. ANTE JURIĆ, a s njime je nadbiskup u mirovini dr. FRANE FRANIĆ i pomoćni biskup dr. PETAR ŠOLIĆ. Biskupi sufragani: dr. ŽELIMIR PULJIĆ, biskup dubrovački, uz njega je umirovljeni biskup dr. SEVERIN PERNEK; mons. SLOBODAN ŠTAMBUK, biskup hvarski, a uz njega je biskup u mirovini mons. CELESTIN BEZMALINOVIĆ; mons. IVO GUGIĆ, biskup kotorski; dr. SREČKO BADURINA, biskup šibenski, s kojim je također biskup u mirovini mons. JOSIP ARNERIĆ.

RIJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku i Porečko-pulsku biskupiju. Nadbiskup i metropolita riječki dr.

ANTON TAMARUT, uz njega je nadbiskup u mirovini mons. JOSIP PAVLIŠIĆ. Biskupi sufragani: mons. JOSIP BOŽANIĆ, biskup krčki, s njime je i biskup u mirovini dr. KARMELO ZAZINOVIC; mons. ANTE BOGETIĆ, biskup porečko-pulski, s njime je i biskup u mirovini dr. DRAGUTIN NEŽIĆ.

SARAJEVSKA MATROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsku i Skopsko-prizrensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita sarajevski je mons. VINKO PULJIĆ, a s njim je nadbiskup u mirovini dr. MARKO JOZINOVIC. Biskupi sufragani u Vrhbosanskoj metropoliji: dr. FRANJO KOMARICA, biskup banjalučki; mons. PAVAO ŽANIĆ, biskup mostarski, a s njim je i novi biskup mostarski mons. RATKO PERIĆ; dr. JOAKIM HERBUT, biskup skopsko-prizrenski; mons. NIKOLA PRELA, pomoćni biskup skopsko-prizrenski.

BEOGRADSKA METROPOLIJA obuhvaća: Beogradsku nadbiskupiju, Subotičku i Zrenjaninsku biskupiju. Beogradski nadbiskup i metropolita: dr. FRANC PERKO; u mirovini je sada bivši beogradski nadbiskup mons. ALOJZ TURK. Biskupi sufragani: mons. JANOS PENZES, biskup subotički, mons. LASZLO HUZSVAR, biskup zrenjaninski, a s njim je i biskup u mirovini mons. TAMAS JUNG.

LJUBLJANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Ljubljansku nadbiskupiju, Koparsku i Mariborsku biskupiju. Ljubljanski nadbiskup i metropolita: dr. ALOJZIJ ŠUŠTAR; pomoćni biskup je mons. JOŽEF KVAS. Biskupi sufragani: mons. METOD PIRIH, biskup koparski, s kojim je biskup u mirovini dr. JANEZ JENKO; dr. FRANC KRAMBERGER, biskup mariborski i njegov pomoćni biskup dr. JOŽEF SMEJ. U Mariboru živi i naslovni biskup dr. VEKOSLAV GRMIĆ.

Ostale biskupije

BARSKA NADBISKUPIJA. Mons. PETAR PERKOLIĆ, nadbiskup barski.

ZADRARSKA NADBISKUPIJA. Mons. MARIJAN OBLAK, nadbiskup zadarski, uz njega je nadbiskup koadjutor mons. IVAN PRENDA.

APOSTOLSKA NUNCIJATURA

Apostolski pronuncij (izaslanik Papin) u SRJ. mons. GBRIEL MONTALVO, naslovni nadbiskup celanski.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Mons. JOSIP UHAČ, tajnik Kongregacije za evangelizaciju.

Mons. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Parana (Argentina)

Mons. ŠTEVAN LASZLO, biskup gradišćanskih Hrvata, Željezno.

Mons. HANIBAL MARIČEVIĆ FLEITAS, biskup u Concepcionu u Paragvaju (Južna Amerika)

Mons. MILAN OGNJENOVIC, biskup u gradu Mercedes (Argentina).

Mons. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ, biskup u Čileu.

Mons. Péntzes János
subotički biskup

zkvvh.org.rs

U povodu 25. obljetnice smrti dr Josipa Andrića
objavljujemo ovu pjesmu Jakova Kopilovića:

"BAČKA"

*/Uz Andrićevu skladbu "Bačka"
na riječi Alekse Kokića/*

*Bačka je u meni,
u zemlji, u sjeni.
Bačka se zeleni.*

*Bačka je perjanica,
perlica Bunjevaca,
od srca tamburica.*

*Bačka se zlati...
Pjevaju vlati
krilata žita.*

*Od naših otaca
Bunjevaca i Šokaca
raste dužijanca.*

*Bačka je u meni,
u pjesmi, u zemlji,
Klasovi pjevaju...*

Jakov Kopilović

KOLO IGRA, TAMBURICE NEMA

*Za tobom tuguju
i jablanovi naši, i mili salaši -
golubovi bili.*

*Za tobom tuguju njive,
i mijane.*

*Za tobom tuguju samotni sokaci.
Za tobom tuguju grane jorgovana,
mirišljivo cviče svake nane.*

*Vojvodina na sve četiri strane,
i Evropa
do Londona zna te...
Amerika -
san iseljenika.*

*Mezimice, bila margarito,
i mizinko
dika naših njiva.*

*Jedna žica žali tamburaša.
Sama
mrtva
skutрила se tužna.*

*Tvojim krajom samo vitar haji.
I pendžeri naši -
uzdisaji.
Jendek stari
i novi bećari:
hip "električari".*

*Piva Bačka -
pripelica siva.*

*Subotica žedan djeram nema.
Njive nižu djerdane od zlata.
Bili krušac - srebro od dukata.*

*Mračno čelo veče paučine.
Pere Haje medju nama nema.*

Subotica, 1969.

Jakov Kopilović

25. OBLJETNICA OSAMOSTALJENJA SUBOTIČKE BISKUPIJE /1968.-1993./

Jubileji su izvrsna prilika, da se čovjek zaustavi i baci pogled na prijedjeni dio puta, kako bi vidio što je na tom putu bilo pozitivno, da bi za to zahvalio Bogu, jer svaki dobar i savršeni dar dolazi od njega, a ono što je bilo manjkavo ili slabo, da se to dobro uoči, za to pokaje i odluči temeljito ispraviti, koliko je to ljudskim silama moguće, moleći Gospodina da nam u tom poslu bude na pomoći, a svjesne i nesvjesne grijehe da nam oprost.

Radi toga želimo na temelju točnih podataka napraviti pregled učinjenog i propuštenog, kako bi i naša zahvala Bogu, ali i naše istinsko kajanje bilo istinito i pravedno pred očima Božjim i pred sudom povijesti.

Bez tog ozbiljnog i studioznog pogleda unatrag, proslava jubileja može postati lakrdija i bacanje prašine u oči i sebi i drugima, što nikako ne bi smo željeli. Prije nego prijedjemo na samo snimanje samih činjenica, valja istaći velike zasluge mons. Matije Zvekanovića, kako za samu činjenicu osamostaljenja Bačke, odnosno Subotičke biskupije, o čemu je svojedobno pisano u "Bačkom klasju" (br.12/1981. str.3-6.), ali i u obnovi i ustrojstvu crkvene organizacije, osobito građevinskom i organizacijskom polju, manje je sretnu ruku imao u duhovnom i personalnom vodstvu biskupije, no prepustimo riječ činjenicama.

ŽIVOTNOST VJERNIČKE ZAJEDNICE

Već letimičan pogled na statističke podatke posljednjih 25 godina svjedoči o silnom padu životnosti vjerničke zajednice Subotičke biskupije. (Ovdje ne uračunavamo ovu posljednju godinu, koja radi ratnog stanja bilježi znatnije migracije vjernika). Tek što je samostalnost biskupije bila proglašena, broj krštenih naglo je pao, tako da od sedamdesetih godina bilježimo, da broj mrtvih nadjačava broj krštenih i to u razmjeru od 210(1970.) do 1721(1989.) što u cijelom tom razdoblju iznosi 4846 osoba, a to predstavlja značajni gubitak za Crkvu i za narode u kojima ona živi.

Broj crkvenih vjenčanja u istom razdoblju je pao za 46%, tj. sa 2045(1970.) na 1086 (1989.), a to je 959 parova razlike između tih datuma.

Broj svećenika u proteklom razdoblju neznatno se povisio sa 90(1968.) na 96(1992.); u oba broja uračunata su po dva umirovljena svećenika, tako da je broj aktivnih svećenika iznosio 88 i sada 94. Broj muških redovnika na teritoriju biskupije povećao se za jednu redovničku zajednicu, Družbu Božje Riječi i jednog redovnika u odnosu na 1968. godinu. Broj redovnica drastično je opao posljednjih dvadesetak godina, sa 272 redovnice, koliko ih je bilo 1968. godine, na svega 124, sada, čemu je posebno doprinijelo izumiranje Bačke provincije sestara Naše Gospe, od 128(1968.) na 53 sestre danas, te nerazumni odlazak nekih hrvatskih sestara.

Broj studenata teologije takodjer se drastično smanjio sa 53(1968.) od kojih su dvojica studirala u Rimu, a dvojica u Innsbrucku, na svega 7 bogoslova, koliko ih ima biskupija danas. Nažalost, ništa nije utješnija slika ni našeg malog dječaćkog sjemeništa, koje je prema ispravnom crkvenom poimanju "zajednica biskupije". U subotičkom dječaćkom sjemeništu "Paulinum" je 1968. godine bilo 115. učenika, od kojih je za Bačku bilo 60 sjemeništaraca, a danas ih je 28 i od tih za našu biskupiju 16. Broj učenika se nije bitno podigao od kada je 1991. godine gimnazija otvorena i za vanjske učenike, dijelom i radi gotovo nikakve propagande u tom smislu.

U ovom razdoblju osnovane su tri nove župe: u Somboru, Novom Sadu i Bečeju, a ugašene su dvije, koje su raseljavanjem (Kruševlje i Mošorin) u stvari prestale postojati, tako da je nominalni broj župa 113, medju kojima je 29 tako zvanih pasivnih župa, bivših njemačkih u kojima živi veoma mali broj katolika, koji u ovoj situaciji jedva smiju priznati se katolicima.

Broj katehizirane djece u proteklom razdoblju drastično je opao; sa 18549 djece (1970) na 14264 djece (1991), dakle za 4285 djece. Isto se primjećuje i na broju prvopričesnika, koji je opao za 1162. djece u istom razdoblju 3358(1970) na 2196 (1991). Nešto je manji pad u broju djece koja su primila sakramenat sv. Potvrde 598 u istom razdoblju 2930(1970) na 2332(1991). O broju katehizirane omladine, koja se sustavno obavlja u svega nekoliko većih gradskih pastoralnih središta, nemamo niti podataka. To takodjer govori na svoj način o evangelizacijskim nastojanjima ove Crkve.

Ovaj govor brojki rječit je znak u kakvoj se situaciji nalazimo. Za nas vjernike-katolike ni ova slika ne bi smjela biti poražavajuća, jer mi vjerujemo u obnoviteljsku moć i silu Crkve, koja je znala civilizacije i vremena još dublje moralne krize dići na visine mučeničkog svjedočenja, samo dakako uz pretpostavku, da je i sama na toj visini, a čini se, da je upravo u tom težište samog problema.

Čovjeku se postavlja pitanje kako je moglo doći do tako drastičnog pada vjerskog i moralnog života? Bilo bi veoma naivno i nerazumno za tu situaciju optužiti bezbožni komunizam, koji je kroz četrdeset godina terora uspio toliko naškoditi Crkvi i toliko razoriti moral naroda.

Nitko ne želi poreći veoma negativni utjecaj ateizma, koji se propagirao svim mogućim sredstvima, od škole do svih mogućih sredstava društvenog priopćavanja, ali zar taj utjecaj u drugim zemljama na istoku Europe nije bio tvrdji i češći, spomenimo Albaniju u kojoj su ubili svećenika koji se usudio krstiti dijete, ili Rumunjsku ili bivši Sovjetski Savez? I tamo su posljedice veoma vidljive. Ovdje se postavlja pitanje zašto je došlo do tolikog pada, kada su na vani sve stvari izgledale ne samo normalne, nego dapače i vrlo žive i aktivne? To je zapravo ključni problem i ovog jubileja i obnove koja nam predstoji.

VELIKA PASTORALNA AKTIVNOST

Nakon velike graditeljske djelatnosti, koja je većim dijelom djelo ovdašnjih vjernika i velike graditeljske umješnosti biskupa Zvekanovića, izgrađeni su svi vitalni objekti, potrebni za život jedne biskupije. Spomenimo samo izgradnju potpuno nove zgrade dječjačkog sjemeništa "Paulinum", izgradnja svećeničkog doma "Jozefinum", temeljita obnova odmarališta na otoku sv. Jurja u boko-kotorskom zaljevu, premještaj župnog stana iz tadanje zgrade, iz sadanjeg biskupskog doma u nove prostorije, te uređenje obiju zgrada da bi odgovarale svojim namjenama. Temeljita restauracija katedralnog hrama u povodu 200-te obljetnice njezina postojanja, što je bilo okrunjeno proglašenjem iste crkve za baziliku.

Osim te graditeljske djelatnosti, koja se proširila i na brojne nove crkve po biskupiji, čiju je gradnju vodio i nadzirao sam biskup Zvekanović (Aleksandrovo, Orom, Novo Orahovo i druga), bile su poduzimane i druge vidljive i impozantne pastoralne akcije. U samom gradu Subotici poduzete su u dva navrata velike pučke misije u ovom razdoblju. Isto se može ustvrditi i za cijelu biskupiju, osim pasivnih župa, gdje to radi nedostatka vjernika nije moglo biti učinjeno. Organiziraju se različita slavlja u povodu; "Godine vjere", Taveličeve kanonizacije, jubileja sv.

Stjepana kralja, Svete jubilarne godine, Biskupijskog Euharistijskog kongresa, tisućustote obljetnice smrti sv. Metoda. Organiziraju se i vode velika hodočašća do Rima, Lurda, Fatime i Jeruzalema. I redovita župna slavlja obavljaju se redovito i uredno, a plodovi eto izostaju? Ne zanemaruje se ni organizacioni vid života Crkve. U duhu propisa II. Vatikanskog koncila obnavljaju se statuti, a po njima rad pastoralnih vijeća po župama, koja su i ranije postojala pod imenom Zastupstva crkvenih općina, koje je mudro i dalekovidno organizirao još biskup Lajčo Budanović. Bio je pokušaj da se obnovi i Biskupijsko pastoralno vijeće, ali to nije donijelo željenih rezultata.

Od smjernica i odredaba II. Vatikanskog koncila u Subotičkoj biskupiji najbolje su provedene odredbe o liturgijskom preuredjenju sakralnih prostora, zahvaljujući upornosti biskupa Zvekanovića i mudrim savjetima Liturgijskog vijeća. Isto je Vijeće pokušalo usaglasiti staru uhodanu liturgijsku praksu ovih prostora sa novim duhom i odredbama pokoncilskih propisa, ali se nije išlo do kraja. U gotovo svim crkvama, bilo župnim ili samostanskim, ostat će kao svjedočanstvo ovog vremena ukusno, negdje čak i umjetnički, uređeni liturgijski prostori, osim u nekolicini crkava.

Na evangelizacijskom planu, najviše se radilo na katehetskom polju za djecu u osnovnoj školi, dok se katehizaciji mladeži nije posvećivala dovoljna potrebna briga, a pogotovo njihovoj duhovnoj formaciji, iako je bilo pokušaja, koji su davali pozitivne rezultate. (Na tom polju rada se je otišlo dalje na mađarskom govornom dijelu ove mjesne Crkve, u domovima duhovnih vježbi u Staroj Moravici i Totovom Selu!) O katehizaciji odraslih jed-

va da se je i pomišljalo. Katehetsko vijeće izradilo je niz katehetskih priručnika za djecu kroz osmogodišnje školovanje. Medjutim, o silama koje bi trebale preuzeti brigu oko katehizacije, mislim na šire vjerničke krugove, koji danas i u Europi i u svijetu preuzimaju na sebe teret katehizacije, jedva da se mislilo.

Ono malo sila, što je na vlastitu inicijativu otišlo u zagrebačke centre i školovalo se, nismo znali uposliti, pa ih je većina našla zaposlenje na drugim stranama. Danas to postaje zastrašujući problem, jer kad nam se sutra otvore vrata škola, pogotovo u velikim centrima, ostat ćemo bespomoćni, jer je i sestarskih katehetskih sila sve manje, a svećenici su pretrpani drugim pastoralnim poslovima. Dom duhovnih vježbi u Baču umro je tiho od nebrige za duhovnu izgradnju naših mladjih naraštaja, a oni sa druge strane umiru od duhovne gladi u ruševinama postkomunističkog sistema. Ne znam tko će za to primiti odgovornost na se?

Obiteljski pastoral je počeo zanosom nekolicine naših svećenika koji su na svojim župama počeli rad sa mladima i sa obiteljima, osobito mladima. Sve je to lijepo krenulo. No, kako u Crkvi ne može biti nekih pojedinačnih akcija, koje se ne bi uklopile u zajedništvo Crkve, tako je inicijativa prenesena na razinu biskupije. Organizirano je Vijeće za obiteljski pastoral. Počelo se sa organiziranjem zaručničkih tečajeva kao vida pripreve za brak. Počelo se i sa organiziranjem susreta bračnih drugova. Medjutim, kad je trebalo doći do ozbiljnijih povezivanja sa sličnim inicijativama iz drugih krajeva, taj rad se počeo bremzati, tako da smo danas i tu vrlo blizu smiraju na našu vlastitu štetu.

Još žive neke forme pripreve za brak, ali su i one osudjene na propast, jer sva gibanja, koja ne prerastaju u konkretan život, izumiru i nestaju, jer se život jednostavno ne može "glumiti" ili postojati, a to se vidi, ali se "glumi". a i to se vidi. Sa obiteljima stojimo i padamo, jer one su žive stanice naroda i Crkve, one "male domaće Crkve", kako bi ih nazvao sadanji papa. Ako je vjerovati statističkim podacima, onda su naše osnovne stanice i Crkve i naroda teško bolesne, a čini se da to nikoga ozbiljno i ne zabrinjava! Zar je moguće da smo se pomirili sa činjenicom umiranja?

Prostor, na kojim živimo, osudio nas je na trajni dijalog, jer smo pomiješani sa raznim narodima i sa različitim vjerskim zajednicama i ljudima bez vjere. Zato zdrav ekumenizam na načelima Evandjelja i učenja II. Vatikanskog koncila zadatak je ove Crkve, kojemu se ona ne može izmaći, osim uz cijenu izdaje svog vlastitog identiteta i vjernosti Isusu Kristu.

Sa ovog tla je potekla inicijativa o organiziranju ekumenskog rada na tlu bivše zajednice južnoslavenskih naroda. Započeo je dijalog sa odijeljenom kršćanskom braćom: sa Slovačkom evangeličkom, Mađarskom reformiranim, Srpskom pravoslavnom crkvom. Iz dijaloga sa onima, sa onima koji su bili otvoreni za dijalog, proizišli su i sasvim konkretni plodovi, koji će imati trajnu vrijednost ne samo za ove prostore, nego i daleko preko granica Voj-

vodine i Slovačke. Riječ je o zajedničkom izdanju ilustrirane Biblije za mlade na slovačkom jeziku, a to je otvorilo nove mogućnosti ekumenskog dijaloga sa tom Crkvom: od bogoslužja riječi u Katoličkoj crkvi u Selenči (6. studeni 1977.) preko susreta sa klerom te Crkve, visokih predstavnika Katoličke crkve sa kardinalom Jozefom Tomkom, biskupom Dominikom Kalatom, o. Michalom Lackom DI, a kruna svega bila je ekumenska služba Riječi u povodu 1100. obljetnice smrti sv. Metoda, kada su se u subotičkoj katedrali susreli biskupi, čuvari i baštinici duhovne baštine sv. Braće sa predstavnicima Mađara katolika i reformiranih, ukupno pet biskupa (6. travnja 1986.)

Imalo je to dalekog odjeka u svijetu. No, u posljednja vremena kao da je taj zanos splasnuo, osobito nakon izbivanja ovog nemilog rata, a jedva da je gdje mjesta u Europi, pa i na svijetu, gdje bi ljudi tako bili upućeni na dijalog u ovom slučaju posebno ekumenski, a mi smo za to već imali solidno izgrađenih temelja! Taj se dijalog mora nastaviti, ako ne želimo izdati svoje poslanje!

Ove ratne prilike jasno nam govore koliko je potreban i nužan dobro organiziran karitativan rad, a ova ga Crkva još nema uredno i službeno ustanovljena i ozakonjena. Statuti obnovljenih Pastoralnih vijeća po župama predviđaju i karitativni odio ili radnu grupu, ali koliko je poznato u cijelom biskupiji, ako postoji nekoliko župa u kojima postoji organiziran taj rad, a što je to prema tolikom prostoru. Te karitativne grupe niti pravno, niti praktično, ne mogu zamijeniti jednu ustanovu na razini biskupije. Problemi se gomilaju! Grad koji je u svjetskom vrhu rang liste samoubica, još ni danas nema telefonsku dušobrižničku službu, a što je još žalosnije, taj problem nikoga ni ne zabrinjava, ne studira ga se, a o njegovu rješenju se niti ne sanja. More usamljenih staraca i starica, imamo doduše za njih nekoliko lijepo uređenih ustanova, pa i onih u režiji katoličkih redovnica, ali o arbitražnoj službi karitativnih ustanova nema ni govora. Salaši i sela su nam teško ostarjela... Socijalna bijeda na svim planovima, a mi pilatovski peremo ruke, jer to je stvar društva i države. Ima li nade da se i na ovom planu nešto pokrene?

Jedan od toliko naglašenih vidova dijaloga Crkve sa suvremenim svijetom, kojega je Koncil toplo preporučio, a sadašnji Papa ne prestaje naglašavati, jest dijalog sa svijetom kulture. I na tom području učinjeni su stanoviti pomaci, ali iskreno govoreći više zauzimanjem vjernika svjetovnjaka nego samih klerika. Upravo na tom planu ova mjesna Crkva u Bačkoj ne može se potužiti da u prošlosti nije imala crkvenih ljudi koji su se cijelim svojim bićem uključivali u svijet kulture. Kad je riječ o hrvatskoj kulturi na ovim prostima, oni su joj bili glavni nadahnitelji, čuvari i protagonisti. Na prijelazu pontifikata biskupa Matije Zvekanovića i sadanjega biskupa Péntzes-a osnovana je ustanova za dijalog sa svijetom kulture, Institut "Ivan Antunović" sa sjedištem u Subotici.

O tome kakav je njegov status i kakav je odnos prema njemu, bolje je ne govoriti. Ni ureda, ni prostoriije za surete, iako je biskup Budanović ostavio

znatna sredstva i prostore za jednu takvu ustanovu. Osoblje je širom cijele Bačke, a svi pokušaji da se ti problemi mirno i dogovorno riješe nailaze na zid. Bog i vrijeme svakako će učiniti svoje i taj dijalog koji unatoč opisanom stanju, već daje konkretne plodove, jer i suvremeni svijet nije slijep za vrijednosti, tim više što su one u koje se do sada uzdao, pale u zaborav povijesti. Taj dijalog će se nastaviti, jer Crkva u svojoj riznici ima obilje toga blaga, zahvaljujući Evandjelju i svom vjekovnom iskustvu, a suvremeni čovjek upravo tih vrijednosti je neutaživo žedan. Bog će učiniti da se ta dva elementa nadju zajedno.

OTVARANJE NOVIM NADAHNUĆIMA

Ova je Crkva gajila jedno veliko nepovjerenje prema svemu što je novo. Medjutim, svaki dolazak jedne nove inicijative donosio je uvijek osvježenje vjerskog života!

Kada su se pojavile sestre Kćeri milosrdja sredinom dvadesetih godina ovoga stoljeća u Subotici, na desetke djevojaka pohrlile su u tu zajednicu. Kada su se u teška poratna vremena u subotičkim prostorima pojavile sestre dominikanke, opet na desetke djevojaka odlazi i u tu zajednicu. Dakle, svaka nova karizma imala je učinka u ovoj mjesnoj Crkvi. Kakvo je oduševljenje zavladao kada su se poslije rata pojavili u Subotici hrvatski dominikanci. Mase su se pokrenule. Kada su pedesetih-šezdesetih godina u Novi Sad došli isusovci, opet su se vode uzgibale. No, neko je to budno pazio i kroz različite zahvate, ponekad koristeći i kleričku zavist, onemogućio i potjerao te redovničke zajednice sa teritorija biskupije. Sličan je bio slučaj sa uršulinkama u Somboru. Kasnije su se takve ideje osujećivale još prije ostvarenja. Tako je prošla ideja o dolasku salezijanaca za odgojitelje u dječjačko sjemenište i na jednu subotičku župu.

Sličnu je sudbinu imao dolazak sestara benediktinki, a kasnije i dolazak sestara karmelićanki u Bač. Sve je to bilo tako vješto izmanipulirano da je to čak imalo i pobožnu fasadu i razloge, a bila je u stvari paklena zavjera protiv Crkve, koju se planiralo ugušiti u močvari zatvorenosti i sve manjeg rada. Na sličan su način prošle i novije redovničke karizme, kao što su "Male sestre Isusove", Misionarke ljubavi. Čas je to bilo politički neoportuno, jer je "blizu granica", drugi put je bio problem jezik, jer je "kod nas potrebno znati dva jezika"!

Možda su još težu sudbinu doživjele tako zvane laičke duhovnosti. Čim se primjetilo da bi neka od njih mogla uhvatiti korijena u našoj biskupiji, odmah je počela kampanja da se "tim narušava jedinstvo", a nekada čak i "sakramentalno jedinstvo". Takve su se parole puštale među vjernike i tako ih se "hladilo"! Na slične načine su prolazila sva ta gibanja koja su se pokušala približiti ovom tlu, bez obzira da li je riječ o "Djelu Marijinu (fokolarini)", "obnovi u Duhu", "Cursilosu", seminarima za evangelizaciju (koje vodi prof. Ivančić i o. Linić) ili "Bračnim vikendima".

Prema svemu tome pristupalo se krajnje nepovjerljivo, da ne kažem neprijateljski, pa i ako ih se tu i tamo dopustilo da nastupe, sve se to koristilo da se pokaže kako kod nas "prilike još nisu zrele"!

Što je veoma simpatično: tajna policija se više zanimala za jednog fokolarina nego li za trgovca oružjem ili drogom. Najopasnije je u svemu tome što su se za takav negativistički stav davali crkveni i teološki razlozi: sve pod izlikom čuvanja pravovjerja i jedinstva Crkve, bez obzira što je sve te pokrete sam Papa i Sinode biskupa ne samo odobrile, nego preporučile kao izvršna sredstva za evangelizaciju suvremenog čovjeka i svijeta preko i kroz crkvu. U cilju takvog "čuvanja" Crkve, nastoji ju se zatvoriti u se i ne dopustiti nikakav vanjski utjecaj. Čak su i neki svećenici u određenoj sredini opasni, pa da oni ne dodju u određena područja, o tome se stara i tajna policija.

Jedina šansa obnove ove Crkve subotičke, ako želi slaviti daljnje jubileje, da se otvori djelovanju Božjeg Duha, onoga Duha koji vodi papu Ivana Pavla II, koji vodi opću univerzalnu Crkvu, raširenu po cijelom svijetu, koji vodi Sinode biskupa, njihove pripreme, ali i provodjenje njihovih zaključaka u život. Otvoriti se djelovanju tog Duha, koji vodi cijelu Crkvu u Hrvata na čelu sa njezinim prvim biskupom Franjom kardinalom Kuharićem, a za druge narode, koji žive u katoličkom zajedništvu na ovim prostorima, da slušaju Duha koji govori Crkvi i njihovim narodima, bez obzira da li je riječ o Mađarima, Slovacima, Albancima, ili bilo kojem drugom narodu, jer se pretjeranom izolacijom također može prekinuti svježina jedinstva, koja u doslovnom smislu znači duhovnu osnovu, to jest: hranjenje živog organizma Crkve, koje se vrši i milosno, ali i putem strukturalnog jedinstva. Kada se ti kanali zatovre, dolazi do postepenog umiranja.

Ova plodna ravnica, koja se zove Bačka, treba svježju evandjeosku poruku više od vode i zraka, jer se i ona počinje gušiti u nedostatku izvornog evandjeoskog kisika, koji redovito dolazi evandjeoskim navještajem Crkve Kristove. Za tom porukom žude mladi naraštaji koji ne bi željeli još jednom biti svjedoci strahota koje su se rodile iz mržnje punog ateizma. Obitelji vane za jednom obnovom, jer obiteljski život postaje nesnosan bez Kristove vesele vijesti. Kršćani različitih denominacija, kojih je Bačka puna, teže za jednim istinskim kršćanskim i ekumenskim dijalogom. Čak i ljudi, koji vjere nemaju, nemirno tragaju za iskricama svjetla, koje je bezbožni sustav pogasio i sada se i sami guše u tami mržnje i neznanja. Koliko tek za Tvojom riječi žude Tvoji vjerni sinovi i kćeri, osobito oni koje je pritisnio križ patnje i nevolje, da im doneseš riječ ohrabrenja i milosti utjehe. Crkvo Kristova u Bačkoj, probudi se, Bačka Te čeka, jer Ti jedina imaš u sebi riječ života i to života vremenitog i vječnog. To je Tvoja i njezina nada i budućnost!

Lazar Ivan Krmpotić

NAŠOJ MAMI

Susreti naši bratski
uvijek su topli,
rijetki.
A ti si često
duhom s nama.
Sve naše
s tobom nas spaja,
Mama!

Sve ono
što jesmo i znamo,
s tobom nas
nitima zlatnim veže
i kao ljubav tiha,
znaj Mama, obali dragoj
s nama kreće.

Kad patnja
u skriveni jecaj
i neisplakanu suzu
u nama gori,
tad srce i zjene,
Mama, uzalud
tope dlanove tvoje žele.

I biva
da bol življenja tiho
po tebi, Kriste,
blagoslov za nas bude!
I da nešto
ko svjetlo i snaga
u nama odjednom živne.

Sve radosti naše
s tobom nas zbliže
kroz miris njiva
i najljepšeg cvijeća.
I ova mala
ispod treptavih zvijezda
upaljena svijeća.

*Subotica, 6. rujna 1992.
Fides Vidaković*

UTJELOVLJENJE ISUSA KRISTA DANAS

"Kad dani postaju sve kraći, kad zimi padaju prve pahulje snijega, tada se, bojažljiva i blaga, javlja misao o Božiću. Iz te jednostavne riječi zrači tajnoviti čar kojemu srce teško odolijeva. Čak i oni kojima stara pripovijest o Betlehems-kom Djetetu ništa ne znači, vjernici neke druge vjere, ili oni koji ne vjeruju, pripremaju svečanost i traže kako da užuju tu i tamo po koju zraku radosti..." (E. Stein)

Odakle tom danu toliko čari, toliko privlačnosti, toliko neodoljivosti? Što, ili bolje, tko je uzrok tolikoj čežnji i takvom iščekivanju ovoga blagdana? Božiću se radujemo i čekamo ga i ove godine kada se nad nas nadvila crna mora rata, kada su ovim ratom već toliki pogođeni... Zašto je to tako?

Odgovor je po sebi jednostavan. Božić nije samo lijepa, idilična tradicija. Božić nije samo okićen bor, darovi i dobar stol. Božić je puno više. On očituje najveći događaj povijesti čovječanstva: utjelovljenje Boga. Evo kako to isповijedamo svake nedjelje na misi:

"... vjerujem... i u Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega. Rođenog od Oca prije svih vjekova. Boga od Boga, Svjetlo od Svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga. Rođena, ne stvorena, istobitna s Ocem, po kome je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice: i postao čovjekom."

Svi kršćani se ovog događaja svaki dan tri puta spominju u molitvi "Anđeo Gospodnji": "i Riječ je tijelom postala i prebivala među nama".

Kod molitve Vjerovanja na riječi: "i utjelovio se po Duhu Svetom i postao čovjekom" svi se naklone, kaže liturgijski propis. I kod molitve "Anđeo Gospodnji" kad molimo: "i Riječ je tijelom postala i prebivala među nama" treba se nakloniti. Koji je razlog ovom naklonu? Čemu se mi to klanjamo pri toj molitvi? Klanjamo se Bogu, Božjem Sinu koji je čovjekom postao. Naklonom, klanjanjem u tom času pozdravljamo Boga koji je s neba sišao "radi nas ljudi i radi našega spasenja"!

Utjelovljenje je temeljna tajna naše vjere. Što se zapravo pri utjelovljenju dogodilo?

Sveto pismo o tom događaju izvješćuje ovako:

"A kad dođe punina vremena, odošla Bog Sina svoga: od žene bi rođen..." (Gal 4,4)

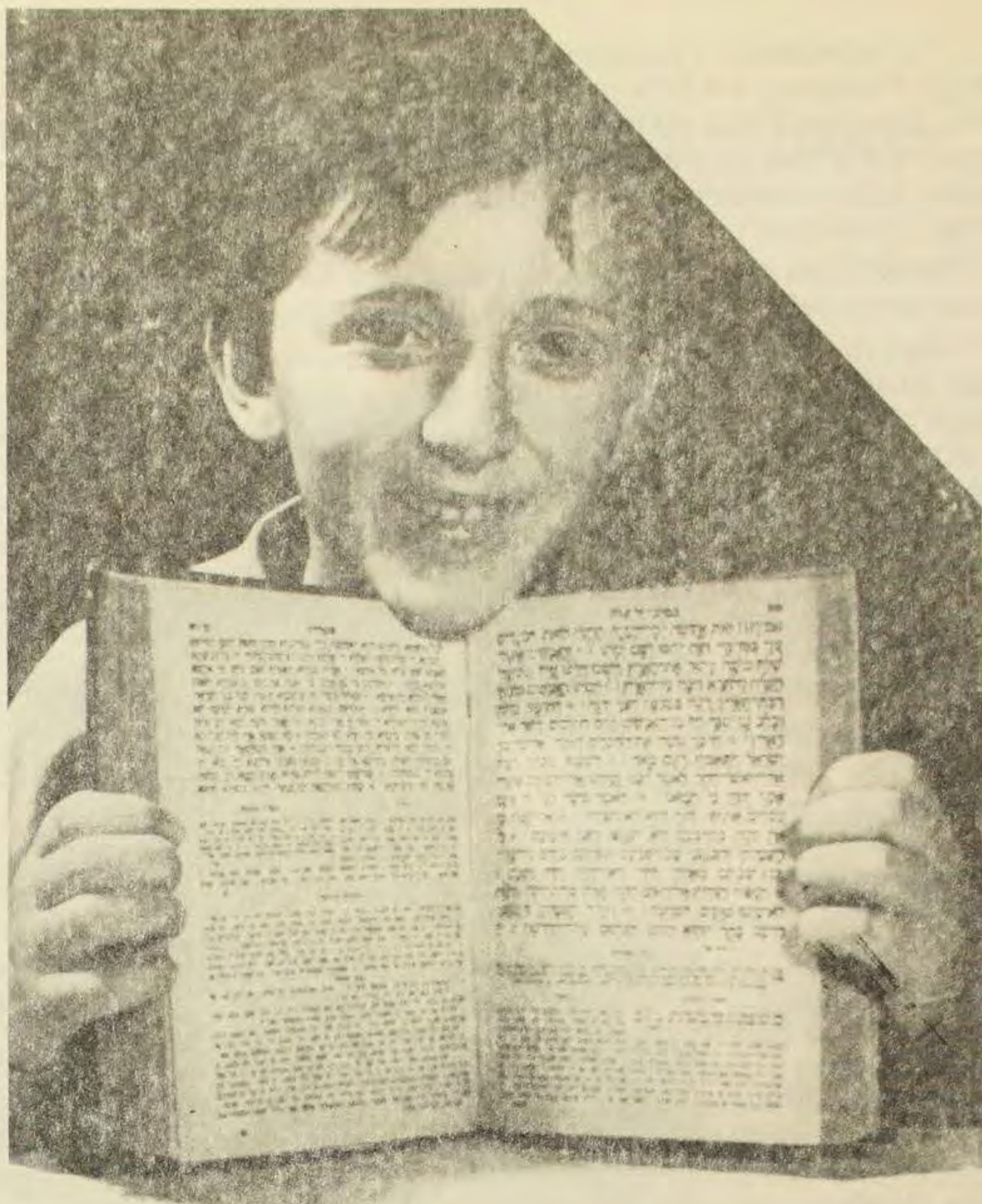
A u poslanici Filipljanima sv.Pavao u kristološkom himnu kliče o Isusu: "On trajni lik Božji nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe oplijeni, uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan, obličjem čovjeku nalik..." (2,5 - 11)

A Kološanima kaže: "... u Njemu tjelesno prebiva sva punina božanstva, te ste i vi ispunjeni u njemu" (2, 9). Slično kaže i poslanica Hebrejima: "Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima u prorocima, konačno u ove dane progovori nama u Sinu... koji je odsjaj Slave i otisak Bića njegova, te sve nosi snagom riječi svoje" (1, 3). A o Isusovom tjelesnom porijeklu u poslanici Rimljanima veli: "On je potomak Davidov po tijelu", ali i "sin Božji" (1, 3). I konačno Ivan evanđelist svjedoči: "I Riječ je tijelom postala i prebivala među nama" (1, 14).

Što kriju u sebi ove nama dobro poznate molitve i ovi isto tako poznati svetopisamski tekstovi? Što se u biti kod Božjeg utjelovljenja, odnosno učovječenja dogodilo?

Crkveno učiteljstvo nas uči već od Kalcedonskog koncila (451): "Vječna preegzistentna Božja Riječ - Logos, Sin vječnoga Oca kao druga osoba presvetog Trojstva, po hipostatskom je ujedinjenju u Isusu Kristu u sebi ujedinila u pravom, supstancijalnom i konačnom jedinstvu ljudsku narav kao svoju narav sa svojom osobom. Ujedinjenje ljudske naravi i Vječne Božje Riječi postoji samo sa drugom božanskom osobom. Tako je druga božanska osoba postala pravi čovjek.

Prema tome božanska osoba Sina božjega ima dvije naravi: božansku i ljudsku, koje su nepomiješane ali neodijeljene. Ta jedna i ista osoba jest Bog i čovjek. O jednom istom subjektu, dakle, mogu biti izrečene stvarnosti obju naravi. Ta osoba nosi svojstva kako božanske tako i ljudske.

Ova hipostatska unija ljudske i božanske naravi spada u apsolutna otajstva vjere. U ljudskoj stvarnosti nema identičnog ujedinjenja. Pa ipak ljudi su uvijek pokušavali ovu tajnu izraziti i ljudskim rječnikom. Tako je netko od svetih otaca zapisao: kao što je nemoguće odijeliti na ušću vode dvije rijeke, tako je u Isusu nemoguće odijeliti ljudsku i božansku narav. Koje su posljedice ovog Otajstva naše vjere. Što je za čovjeka, za nas značilo Kristovo utjelovljenje?

To naše Vjerovanje lijepo izražava: Isus je radi nas ljudi i radi našeg spasenja sišao s nebesa... Naime, čovjek je grijehom narušio svoj odnos s Bogom. Grijeh je onemogućio izravnu komunikaciju čovjeka s Bogom koja je postojala u Edenu - raju zemaljskom. Grijehom je između Boga i čovjeka nastala nepremostiva provalija. Čovjek nakon grijeha nije mogao doći k Bogu, ali je Bog dolazio čovjeku. On traži palog čovjeka. I pojedinim ljudima nakon tog rascjepa dao je, rekao bih, helikopter da onaj nepre-

mostivi jaz, onu nepremostivu provaliju mogu prijeći i doći k njemu. Ti "helikopteri" bili su Savezi koje je Bog nudio čovjeku i sklapao ih s njim: sjetimo se saveza s Noom, s Abrahamom, s Mojsijem. Bog je s ljudima komunicirao i slao im svoje poruke po sucima, po prorocima. Proroci su navješćivali novi Savez između Boga i čovjeka. Navješćivali su dolazak Emanuela koji će premostiti onu provaliju nastalu grijehom. I više neće trebati posrednici, neće trebati helikopteri da bismo mogli doći k Bogu i uživati milinu njegove blizine, nego će svaki čovjek, koji to hoće, moći doći k Bogu mostom Božje ljubavi, po Isusu Kristu, utjelovljenom Božjem Sinu.

Crkveni oci ističu da je utjelovljenje novo stvaranje čovječanstva. Utjelovljenjem Kristovim cijela stvarnost, sve stvorenje je uzdignuto na višu razinu. Kristovim utjelovljenjem je počašćen osobito Čovjek. Obnovljena je pala ljudska narav. Mnogi crkveni oci tumače što se dogodilo s ljudskom naravi po Kristovom utjelovljenju tumačeći prisposobu o izgubljenoj ovci: Ona izgubljena ovca koju je dobri pastir našao, oslobodio je trnja i uzeo je na ramena, naša je ljudska narav, narav svih ljudi. Onih 99 ovaca su anđeli. Pastir je Sin Božji, koji je iz samilosti napusti nebo i sišao na zemlju da potraži izgubljenog čovjeka. Našavši ga, uze ga na ramena, tj. utjelovivši se, uze ga u osobno jedinstvo sa sobom.

Krist nas odmah od utjelovljenja ljubi kao svoje. Onima koji ga primaju daje moć da postanu djeca Božja, da budu sinovi u Sinu.

Krist, Bogočovjek, prošao je ovom zemljom čineći samo dobro. Bio je poslušan Ocu i njegovom planu spasenja čovječanstva sve do smrti, smrti na križu... No Kristovim uzašašćem na nebo nije završena njegova misija. Iako je njegovim dolaskom na zemlju i njegovom naukom, životom, djelom a napose smrću i uskrsnućem došlo k nama Kraljevstvo Božje, ono još uvijek nije posve tu. Iako nas je Krist već spasio i otkupio, njegovo djelo spasenja i otkupljenja čovjeka još nije dovršeno. Zato je rekao: "Evo ja sam s Vama u sve dane do svršetka svijeta." (Mt 28, 20).

Gdje je taj Isus danas? Gdje se danas događa njegovo utjelovljenje? Gdje je On to prisutan i kako danas ostvaruje svoje djelo spasenja. Na ova pitanja ću Vam pokušati odgovoriti - to je cilj ove tribine.

Na ovo pitanje najkraće se može odgovoriti ovako: Kristovo utjelovljenje danas događa se u Crkvi. Crkva je proširenje i punina utjelovljenja ili, bolje, života utjelovljenog Sina Božjega sa svim onim što se zbilo za naše spasenje: križem i grobom, uskrsnućem i uzašašćem. Utjelovljenje se nastavlja i dovršuje u Crkvi. U jednom smislu Crkva je sama Krist u svojoj punini koja zahvaća sve. To divno opisuje sv. Pavao u 1 Kor 12, 12: Doista, kao što je tijelo jedno, te ima mnogo udova, a svi udovi tijela iako mnogi, jedno su tijelo, tako i Krist... a u r. 27: A vi ste tijelo Kristovo i pojedinačni udovi...

Stari je naziv za Crkvu da je ona Mistično tijelo Kristovo. Crkva je sakrament Isusa Krista, tj. realna prisutnost Krista uskrslog. A kako možemo tog Krista u Crkvi sresti, kako ga prepoznati, gdje je on to prisutan?

Na ovo pitanje divno i vrlo konkretno odgovara II Vatikanski sabor u SC 7. Koncil uči: "Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisutan, a osobito u liturgijskim činima. Prisutan je u misnoj žrtvi i u o s o b i službenika, i - jer se svećenik

kom službom sada prinosi onaj isti koji je onda na križu prikazao sama sebe - ponajjače u euharistijskim prilikama. Prisutan je svojom moći u sakramentima, pa kad tko krsti, sam Krist krsti. Prisutan je u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čita Sv.pismo. Prisutan je napokon kad Crkva moli ili psalmira, jer je sam obećao: Gdje su dvoje ili troje sabrani u moje ime, tu sam ja među njima. (Mt 18, 20).

Ovdje svakako možemo dodati još i Kristovu prisutnost u čovjeku, u vjerniku, jer je rekao da je On u nama i mi u njemu. Prisutan je osobito u malenima: tko primi jedno ovako malo dijete mene prima. Prisutan je u potrebnima: što god učiniste jednom od ove moje najmanje braće meni učiniste!

Kao što već rekoh, Krist je svoje djelo završio jednom zauvijek, ali da bi se ono i dalje moglo nastavljati u njegovoj Crkvi, prijeko je potrebno da on sam bude u njoj prisutan. A on stvarno u njoj jest prisutan.

ISUS U SLUŽBENIKU OLTARA. Svećenik na oltaru je Krist koji prinosi svoju žrtvu. Krist po misniku izvršava pretvorbu kruha i vina u svoje tijelo i krv. Velika je to odgovornost svećenika, ali traži i veliko poštovanje vjernika prema svećeniku. A kakvi smo i jedni i drugi, često...?! No, ovu Kristovu prisutnost u službeniku oltara valja proširiti i na njegovu osobitu prisutnost u hijerarhiji. Isus je apostolima izričito rekao: Tko vas sluša mene sluša. Od tih apostola samo Petru je rekao: Ti si Petar - Stijena... i samo od njega je zahtjevao da ga ljubi više nego ostali apostoli. Tu Petrovu službu nastavlja u crkvi Papa, stoga On na osobiti način predstavlja i Krista, glavu Crkve. Za Papu će sv.Katarina Sijenska reći da je

"slatki Krist na zemlji". Naglašena je Kristova prisutnost i u biskupima, nasljednicima sv. apostola. Sv. Ignacije Antiohijski kaže: potrebno je promatrati biskupa kao samog Gospodina.

ISUS U EUHARISTIJI - VRHUNAC KRISTOVE PRISUTNOSTI U CRKVI. Sama ustanova euharistije na posljednjoj večeri o tom svjedoči: Uzmite i jedite od ovoga svi, ovo je moje tijelo... Uzmite i pijte iz njega svi ovo je moja krv. Sv. Ivan je, pak, zapisao ove Isusove riječi: Ja sam kruh živi koji je s neba sišao... U euharistiji, u svakoj sv. misi Krist dolazi na osobit način među nas. Tu je on živ prisutan pod prilikama kruha i vina. Tu jako dobro pristaje poznata pjesma: Klanjam Ti se smjerno, tajni Bože naš, što pod prilikama tim se sakrivaš. Vid i opip okus varaju se tu, al za čvrstu vjeru dosta je što čuh... Prisjetite se naklona u vjerovanju i kod molitve Anđeo Gospodnji - a ovdje pjevamo danas: klanjam ti se smjerno tajni Bože naš, što pod prilikama tim se sakrivaš. U euharistiji se Krist utjelovljuje danas radi nas ljudi i radi našega spasenja - tko bude jeo od ovoga kruha živjet će uvijek, tj. bit će spašen - rekao je Isus.

A što čini euharistija u našem životu. Daje nam život. Kao što hrana održava naš tjelesni život, tako da bez nje ne možemo živjeti, tako je duhovna hrana - pričest potrebna za duhovni život, tako da bez nje ne može opstati duhovni život. No pričest u našem životu čini još jedan veći učinak. Ona nas pobožanstvenjuje. Zapravo reći će LG 26: "da pričest tijelom i krvi Kristovom ne čini ništa drugo osim što nas pretvara u onoga koga uzimamo".

Evo zašto je pričest tako važna za naš život. Po pričesti mi postajemo Krist. Treba se pričešćivati često, da bismo si to što češće posvijestili. Ako se Kristova prisutnost u današnjem svijetu tako malo osjeća onda je to zato što se kršćani tako malo pričešćuju ili se pričešćuju nedostojno i bez svijesti o ovom velikom učinku euharistije. Uvijek bi nam nakon pričesti u svijesti kao eho trebale odzvanjati riječi: ti si sada Krist, ti si sada Krist. A ako sam Krist onda moram biti i dobar kao Krist, ljubiti Boga i čovjeka kao Krist... Kad bismo se u ovom popravili naš grad i ovaj svijet bi bio drugačiji. Samo treba htjeti...

ISUS U MENI - ISUS U VJERNIKU. U usporedbi s trsom Krist je rekao: ja sam trs vi loze, tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda. Uistinu bez mene ne možete učiniti ništa... A kako ostvariti to da Krist bude u meni. Jedan način je da blagujemo njegovo tijelo: tko jede moje tijelo i pije moju krv u meni ostaje i ja u njemu. Krist, dapače, presv. Trojstvo je u meni ako čuvam njegovu riječ, ako ljubim Boga: Ako me tko ljubi čuvat će moju riječ, pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti. Krist želi biti u nama, jer po Crkvi, a Crkva smo mi - želi nastaviti svoje otkupiteljsko djelo u svijetu. ON je to naložio izričito svojim apostolima: Idite po svem svijetu i učinite mojim učenicima sve narode, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga... Kad nekoga privedemo Kristu - spasili smo ga, Krist ga je spasio. Zato je svim svojim učenicima naredio da svojim životom trebaju svjedočiti, trebaju svijetliti u svijetu: Tako neka svijetli Vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i proslave Oca vašega koji je na nebesima. Krist je uzašao na nebo, ali je rekao da će ostati s nama do svršetka svijeta. Zato on danas treba

moje ruke da pomaže ljudima, treba moje noge da dođe do svakog čovjeka, treba moje srce da ljubi sve ljude, treba moja usta da svakom stvo- renju navijesti svoje evanđelje. Velika je to čast moci biti drugi Krist, Sin Božji, po krštenju, po euharistiji, po ljubavi - ali je velika i odgovornost, jer ja se osobno moram angažirati u spašavanju grešnika. Radi njih je naime došao Isus. Mi se premalo zauzimamo za nevjernike i grešnike, a Isus je zbog njih došao, radi njihovog spasenja je sišao s nebesa i postao čovjekom. Danas to svoje djelo želi ostvariti po nama. Moramo puno više moliti za obraćenje nevjernika i grešnika, puno više se žrtvovati na tu na- kanu. Moramo puno više svojim životom svjedočiti svoju vjeru, svjedočiti da je Bog ljubav, pokazivati da je Kristovo evanđelje najbolji program živo- ta, da On ima odgovor na sva životna pitanja, da je život po evanđelju, po Božjim zapovijedima izvor istinskog ljudskog dostojanstva i prave čov- jekove sreće.

KRIST PRISUTAN U SAKRAMENTIMA. Pa kad tko krsti sam Krist krsti. Kad svećenik odrješuje grijeh, sam ih Krist odrješuje, kad pomazuje bolesnike sam ih Krist pomazuje, kad blagoslivlja brak, sam Krist ga bla- goslivlja.

KRIST PRISUTAN U SVOJOJ RIJEČI. On sam govori kad se u Crkvi čita Sv. Pismo. Da bismo čuli taj njegov govor trebamo se svaki dan družiti sa Sv. Pismom. Čitati ga svaki dan. Bar jedno poglavlje. To Bog meni piše pismo. On mi sam govori dok ga čitam. On ima riječi života vječnoga. Ima riječ za svaku situaciju. Daje odgovor na sva pitanja. Dok čitaš SP slušaj: Bog ti govori. On je pored Tebe, pred Tobom...

KRIST PRISUTAN U MOLITVENOJ ZAJEDNICI. To je Isus izričito naglasio: Gdje su dvoje ili troje sabrani u moje ime tu sam i ja među njima. Zato je važno zajedno moliti. Kad mladić i djevojka zajedno mole, kad muž i žena zajedno mole, kad u obitelji, u crkvi zajedno molimo i Krist je tu, među nama. Koliko bi bilo više blagoslova u bračnim i obiteljs- kim zajednicama, u župskim zajednicama kad bi se njeni članovi češće i duže sabirali na zajedničku molitvu. Kristova prisutnost bi se više os- jećala. Bilo bi više raja na zemlji, jer gdje je Krist ondje je raj, tj. i sloga u razumjevanje i dobrotu i ljubav, i radost i mir, velikodušnost, uslužnost, vjernost, blagost, uzdržljivost...

ISUS U ONIMA KOJI TRPE. To je posebno značajna Kristova pri- sutnost. Ljubav prema potrebnom bratu čovjeku toliko je značajna da o njoj ovisi naša vječna sudbina. Izvještaj o Posljednjem sudu dobro nam je poznat i ne treba ga čitati. Sv. Leon Veliki ovako ga komentira: "Kao da oni zdesna nemaju drugih kreposti i oni slijeva drugih grijeha".

Tko su ti potrebni: to su svi gladni, žedni, goli, bolesni, zatvoreni, a Majka Terezija ovako proširuje tu listu: Isus je osamljen, da mu dođeš da ne bude sam. Isus je gubavac da mu opereš rane. Isus je Prosjak da ga obdariš darom. Isus je pijanac da ga slušaš i pomogneš mu da se odvikne pića. Isus je mentalno zaostao da ga zaštitiš. Isus je maleno dijete da ga zagrliš. Isus je slijep da ga vodiš po cestama. Isus je gluhoonijem da umjesto njega govoriš. Isus je paraliziran da ga guraš u kolicima. Isus je drogiran da se s njim sprijateljiš i spasiš ga...

Ima jedan dirljiv tekst sv. Ivana Zlatoustog: Kakvu korist može imati Krist, ako je njegov stol (oltar) pokriven zlatnim posudama, dok on sam umire od gladi u osobi siromaha? Počnite hraniti njega koji je gladan, a poslije, ako vam još ostaje novca, ukrasite i njegov oltar... Bog nije nikada osudio, što nije dao njegovim hramovima bogate ukrase: ali prijeti i paklom, ako se propusti pomoć siromasima. Zato, dok ukrašavaš kuću, ne potcjenjuj brata koji je u tuzi: on je naime hram puno dragocjeniji od onoga drugog hrama. Nevjerni kraljevi, tirani, lopovi, mogli bi opljačkati blago koje je u crkvama, dok ono što si učinio za gladnoga, lutalicu, golog brata, ni davao ti ne može uzeti, jer će ležati na sigurnom mjestu." Pohranjeno je u nebeskoj riznici.

A o Katarini Sijenskoj čitamo: "Jednom ju je neki siromah zamolio da mu iz ljubavi prema Bogu pomogne u njegovim potrebama. Budući da nije imala ništa što bi mu dala, rekla mu je da pričeka, dok se ne vrati kući. Ali je siromah bio uporan: Ako imaš nešto da mi daš, daj mi ovdje, jer zaista ne mogu čekati. Ne htijući ga poslati neutješena, otkine mu jedan mali srebrni križ i pokloni mu ga. Siromah kad ga je dobio nije od drugih tražio milostinju, nego je odmah otišao zadovoljan. Slijedeće noći, dok je molila, prikaže joj se Spasitelj svijeta s onim križićem u ruci optočenim dragocjenim biserjem i kaže joj: Kćeri, poznaješ li ovaj križ? Poznajem ga jako dobro, ali dok je bio moj, nije bio tako lijep. A Gospodin joj odgovori: U dan suda ću ti ga pokazati takvog kao što je sada, i to u prisutnosti anđela i ljudi". Eto, što god učinite jednom od ove moje najmanje braće meni učinite. Krist je osobito prisutan u onome tko trpi, koji ima bilo kakvu potrebu. Iskoristimo to, jer svako djelo ljubavi ubilježuje se u Knjigu života po kojoj ćemo biti suđeni.

Dragi mladi. Dok ovog Božića budete pjevali božićne pjesme koje će Vas poticati da se poklonite malenom Isusu u jaslicama, dok budete klečali pred jaslicama, nemojte zaboraviti gdje je to Isus danas prisutan. Dok mu se budete klanjali u liku malenog betlehemskog djeteta napravljenog od gipsa, ne zaboravite pokloniti mu se u sebi, ne zaboravite susresti se s njim u sakramentu sv. ispovjedi. Božić se ne može istinski slaviti ako se ne pričestimo. Po pričesti Božić se događa u meni. Nemojte zaboraviti čitati SP i slušati što Vam on ovog Božića poručuje. Nemojte zaboraviti zahvaliti Bogu za svoje svećenike, za biskupa našeg, za Papu koji na osobit način nastavljaju Kristovo otkupiteljsko djelo u svijetu... Nemojte zaboraviti ni siromahe, ni bolesne, stare. Nemojte biti slijepi na čovjekovu patnju. Gledajte oko sebe, možda ćete baš u nekome od njih snažno susresti Krista...Nek Vam ovaj Božić ne bude bez zajedničke molitve, tako ćete Krista uprisutniti u svojoj obitelji. Nemojte zaboraviti svojom dobrotom i ljubavlju prema svima pokazati da slavite Božić.

Budući da je Isus na razne načine među nama prisutan, Božić može biti svaki dan. Hoće li biti ovisi i od mene i od Tebe, a tako je važno u ovom teškom, ratnom vremenu da bude. Da se u naša srca vrati vjera, nada i ljubav, da se svi obratimo i budemo bolji i činimo više dobra - tako bolje sutra neće biti samo iluzija, a buduća civilizacija ljubavi samo lijepa izmišljena priča. Sutra ovisi o meni...

Andrija Anišić

ZLATNA ZNAČKA VJEČNOSTI

*/Sjećanje na Pavla Bačića, pisca
i skladatelja 1.08.1921.-22.06.1984./*

*Primi ove cvjetice
moje margaretice,
a nas žive sjetit će
na Pajine pjesmice.*

*Bisernice Hajine
i Pajine kitice
već zlate se sanjive
s mitnice do mitnice.*

*Vrijeme teče, protiče,
osam ljeta vječnosti,
cvijet još cvijetak dotiče
u mirisnoj čednosti.*

*Umjetniče Bačiću,
lučonoša svjetlosni,
na Bačkinom igralištu
svi smo s Tobom ponosni.*

Subotica, 21.06.1992.

Jakov Kopilović

RODOLJUBLJE SVETOG LEOPOLDA BOGDANA MANDIĆA

"Ne, krv nije voda; ne može se izdati krv". Sv. Leopold Mandić

Ako okrugli datumi - jubileji imaju kakvu poruku, onda je ta poruka specifična za svako vrijeme i za svaki prostor. Dok ove godine proslavljamo 50. obljetnicu smrti sv. Leopolda Bogdana Mandića, drugog proglašenog sveca hrvatske krvi, onda taj svetac svojim životom, riječima, spisima i djelima ima neku poruku cijeloj Crkvi, a napose Crkvi u Hrvata iz koje je i sam ponikao, onda je ta poruka onom dijelu Crkve u Hrvata, koja živi u Bačkoj, pa i šire u Podunavlju sažeta u ovim Leopoldovim riječima: "Ne, krv nije voda; ne može se izdati krv".

Ove je riječi izgovorio, kada je odbio da primi talijansko državljanstvo. To bi značilo odreći se i svog hrvatskog identiteta. Radi toga je morao otići u progonstvo na talijanski jug.

Silna je to poruka sveca poznatog kao velikog ekumenskog radnika nama, Hrvatima u Bačkoj, koji, bilo iz straha - bilo iz nesvijesti, ili nekada iz koristoljublja - nemamo ispravnu nacionalnu orijentaciju, pa često sa svojim nacionalnim osjećajem manipuliramo i skrivamo se iza nekih izmišljenih vrijednosti i imena, a to nam se kao narodu na društvenom, političkom i kulturnom polju teško sveti. Zato nam poruka Leopolda Mandića može biti veoma korisna.

Bogdan Mandić, rođen u Herceg Novom 12. V. 1866. iz plemićke obitelji Mandić, koja svoje korijene vuče iz hrvatskih Poljica i druge poznate hrvatske obitelji Carević. Proveo je cijeli svoj život u tud-

jini. Interesantno je istaći da je vodeći dio naših svetaca, blaženika i sluga Božjih živio dio svog života u tudjini. Veliki ih je dio i umro u tudjini. Spomenimo samo prvo hrvatskog kanoniziranog sveca Nikolu Tavelića, koji je djelovao i umro mučeničkom smrću kao navjestitelj evandjelja u Svetoj zemlji. Glaženi Augustin Kažotić, biskup zagrebački, proveo je posljednje razdoblje svog života u Luceri /Italija/, jer je došao u sukob sa vlastima u Domovini i tamo je umro. Blaženi Marko Križevčanin, rođen u Križevcima,

živio je i djelovao na području Ugarske, današnje Slovačke, gdje je umro mučeničkom smrću u Košicama. Bl. Gracije iz Mua u Boki Kotorskoj živio je i djelovao u Veneciji, gdje je i umro. Službenica Božja Ana Marija Marović, veliki apostol palih djevojaka, živi i djeluje u Veneciji, a i ona je rođena u Boki Kotorskoj. Službenica Božja s. Marija od Propetog Petković, osnivačica naše izvorne hrvatske redovničke zajednice Kćeri Milosrdja, rođena na Korčuli, djelovala je kao misionarka po svijetu i umrla u Rimu. K tomu treba dodati one koji su dio svog života, studije i formaciju, provodili u tudjini, kao Ivan Merz, o. Gerard Tomo Stantić.

Da li je to neki Božji proročki potez, koji kao da je htio navjestiti tešku selilačku i izbjegličku sudbinu našeg naroda na toj povjesnoj vjetrometini Istoka i Zapada?

Leopold Mandić u tom pogledu postaje prototip hrvatskog prognanika ili iseljenika. Kao mladić napušta svoj rodni grad i odlazi da potpunu formaciju ljudsku, kršćansku i redovničku, dobije u tudjem svijetu, na tudjem jeziku i ambijentu strane kulture.

Gimnazijsko naukovanje završava u Udinama. Novicijat u Bassano del Grappa, gdje polaže i redovničke zavjete u Kapucinskom redu. U Veneciji završava studij filozofije i teologije i tu je zaređen za svećenika u crkvi Gospe od Zdravlja 1890.

Sedam godina boravi i djeluje u venecijanskom kapucinskom samostanu. Svega tri godine proboravio je u malom kapucinskom samostanu u Zadru, par mjeseci boravio je u Kopru, te samostanima u Bassanu del Grappa i Thiene. Konačno je došao u Padovu i tu je sa jednomjesečnim izbivanjem, kada je na svoju veliku radost bio premješten u Rijeku 1923. godine, ostao do smrti 30. srpnja 1942. godine.

Dakle, cijelu formaciju dobio je na tudjem jeziku i u tudjoj kulturnoj sredini, a ipak nije ni zaboravio, a još manje i zatajio svoju hrvatsku narodnu pripadnost i svijest. Jedan detalj iz njegova života to je jasno pokazao.

Koncem srpnja 1917. godine on će sa još jednim redovničkim subratom fra Šimunom iz Šibenika, zato jer nije htio uzeti talijansko državljanstvo, a na to su bili prisiljavani svi oni koji su bili rođeni u Istri i Dalmaciji, a to bi značilo odricanje vlastitog hrvatskog identiteta, radije je otišao u progonstvo na talijanski jug.

Na tom prognaničkom putu stigao je i do Rima, gdje je bio primljen i od generala Kapucinskog reda i od tadanjeg sv. Oca Benedikta XV. a obišao je sve glavne rimske bazilike i sveučilišta. Zatim je gotovo godinu dana proboravio u samostanima u Caserti (Foggia) i Noli (kod Napulja) da se na opću radost Padovaca opet vrati u Padovu i tu ostane do svoje smrti.

To je ta silna Leopoldova poruka, da se narodnosna pripadnost ne može mijenjati kao kabanica, prema potrebi ili trenutačne koristi. To je konačno pitanje samog identiteta osobe, kako sam reče "Krv se ne može izdati!".

Svako, tko se odriče svoje narodnosti, gazi svoju vlastitu krv. Biskup Ivan Antunović bi rekao "gazi svog oca i svoju majku", a to nisu čini dostojni čovjeka.

Sa kršćanske točke gledišta ljubav prema vlastitom narodu je krepost, čin kojim častimo Boga i ispunjavamo prvi preduvjet istinskog bogoštovlja, a koje se sastoji u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Tko ne ljubi vlastitog naroda takav ne može ljubiti, dapače ni poštivati, pripadnike drugih naroda.

Rodoljublje sv. Leopolda imalo je i svoj pozitivni vid. Kao mlad svećenik "zavjetuje se potvrđuje prisegom da će sve snage svoga života staviti u službu otkupljenja svog naroda". /Rukopisi/. Taj se njegov zavjet savršeno uklapa u njegov životni ideal, rad na sjedinjenju svih kršćana, a na poseban način istočne odijeljene braće. Na taj čin kao da je bio potaknut od samog Boga. O tom milosnom trenutku, koji je obilježio cijeli njego dalji životni rad, uvijek se s radošću sjeća, čak i onda kada je od tog trenutka prošlo 50 godina, o čemu svjedoči jedna sličica i natpis na njoj: "Na svečanu uspomenu 1877.-1937. /18. lipnja/. Ove godine pada 50-ta obljetnica od kako sam prvi put osjetio glas Božji koji me pozvao na molitvu i sticanje zasluga za povratak odijeljenih Istočnjaka u katoličko jedinstvo". /Rukopisi, 52/.

I sasvim normalno je želio doći u svoje krajeve i djelovati u duhu ovog Božjeg poziva i osobne odluke, na koju se sam vezao i zavjetom. Zato je razumljiva njegova radost, kada je 16. listopada 1923. godine od svojih poglavara bio poslan u Rijeku, ali i njegova poslušnost iz vjere, kada je 11. studenog iste godine dobio od istog poglavara opoziv sa te službe uz naredbu da se vrati u Padovu i nastavi svoj apostolat ispovijedanja.

Ovdje zapravo počinje pravi svetački uspon Leopolda Bogdana Mandića. Njegove misije, za koje se takodjer zanosio i njegov Istok, od sada je padovanska ćelija-ispovjedaonica u kojoj će on krvlju svoje duše u poslušnosti raditi za posvećenje svoga naroda i jedinstvo Crkve.

Dakle, molitva i žrtva dva su sredstva kojima o. Leopold radi na ostvarenju ovih svojih životnih ideala. Kakva poruka nama, koji živimo u prostorima gdje su se ekumenski vidici potpuno zamračili i nema gotovo nikakvih ljudskih izgleda i nada, ali i nama, baš kao i o. Leopoldu ostaje isti zadatak, koji nam je ostavio Isus u svojoj oporuci, a koji nam je u naše dane obnovio II. Vatikanski koncil. Ako to ne ide akcijom, konkretnim djelima, onda nam još uvijek stoje na raspolaganju dva najjača sredstva za postizanje svakog dobrog i plemenitog čina, pa i na polju ekumenizma, a to je molitva i žrtva.

Da je to ostvarivo jamči nam naš skromni sunarodnjak iz Padove, koji je za svega četrdesetak godina, nakon takvog životnog stila, zavrijedio da bude istaknut, kao kanonizirani svetac, na svijećnjak univerzalne Crkve, da bude izazov i poticaj svima sljedbenicima Isusa Krista, pa i nama u Bačkoj!

Lazar Ivan Krmpotić

ZELENGAJ

Jednog jutra prije zore
Ja odlučih da posjetim
Nedaleko od svog stana
Jedan bujan Zelengaj.

Bagremovi rascvjetani
Šire miris na sve strane
Tako da se svud osjeća
Jedan divan cvjetni raj.

Po zelenoj travi prodjoh
Šarenilom okićenoj
Udišući čistog zraka
Približih se šumi toj.

Život poče da se budi
Pred izlazak žarkog sunca
cvrkut ptica razleže se
I ugodan njihov poj.

A pojavom sunca žarkog
Kad ogrije svježije jutro,
Poče žamor svih stanara
Te zujanje pčela roj.

Kao pčele i leptiri
Poletješe da se hrane
I oplode mnoge biljke,
Sišući svud sočni cvijet.

Sve se više razbuktava
Život sitnih sustanara
Po drveću i po travi,
Tu caruje mali svijet.

Pustimo ih neka žive
U slobodi i u skladu
Što priroda njima daje
I pitomi Zelengaj,

Koji mi je toga jutra
Dao snage i smisao
Za ljepotu, što daruje
Takav divan cvjetni raj.

Mato Brčić Kostić

SLUGA BOŽJI O. GERARD TOMO STANTIĆ PREMA OLTARU

Već je osma godina od kako je otpočeo postupak za proglašenje blaženim i svetim Sluge Božjeg O. Gerarda Tome Stantića. Štovatelji njegovi možda se pitaju kada ćemo ga stvarno vidjeti na našim oltarima i moći iskazivati mu čast koja se daje blaženima i svetima.

Smatram da je opravdano iznijeti u katoličku javnost šta je do sada poduzeto i do kojega se stupnja došlo u radu oko njegova proglašenja blaženim i svetim, i šta još treba poduzeti.

Kako je poznato pokojni biskup Matiša Zvekanović, pošto se savjetovao s BKJ i zatražio od Kongregacije za svete u Rimu odobrenje, imenovao je tročlano sudište kojem je povjerio zadatak da ispituju svjedoke koji su poznavali Slugu Božjega i s njim općili dok je za života djelovao u Somboru.

Prvo sudište je bilo sastavljeno od mons. Gere Ladislava, župnika sv. Marije u Subotici, župnika Presvetog Trojstva u Somboru, preč. g. Ivana Vizentanera i župnika iz Odžaka vlč. g. Jakoba Pfeifera. Svečano otvorenje postupka bilo je u biskupskom dvoru u Subotici, pod predsjedanjem samoga biskupa, uz prisustvo vicepostulatora o. Ante Stantića, koji je imenovan u tu svrhu od vrhovnog poglavara karmelićana u Rimu o. Filipa Sainz de Baranda.

Kasnije kada je od dužnosti suca delegata odstupio mons. Ladislav Gere, radi zdravlja, bio je imenovan njegovim zamjenikom vlč. Ehmann Imre, župnik sv. Križa u Subotici.

Poslije smrti preč.g. Ivana Vizentanera današnji subotički biskup Ivan Penzeš je imenovao novo sudište sastavljeno od preč.g. Andrije Kopilovića kao suca delegata, preč. g. Stjepana Beretića, župnika sv. Terezije u Subotici kao promicatelja pravde, a ostao je na dužnosti bilježnika preč. g. Jakob Pfeifer.

Sudište je obavilo do sada značajan posao ispitivanjem od preko četrdeset svjedoka koji su osobno poznavali o. Gerarda, kod njega se ispovijedali, ili s njime zajedno živjeli. To je vrlo značajan posao na temelju kojeg će Crkva prosuditi da li je Sluga Božji stvarno živio natprosječnim kršćanskim, redovničkim i svećeničkim životom.

Uporedo s radom sudišta djeluje vicepostulator koji je među ostalim zadužen prikupiti svu pisanu riječ Sluge Božjega, kao i ostalu dokumentaciju. On je taj posao već obavio. Osim toga

dužnost je vicepostulatora upoznavati Božji narod s likom Božjeg Sluge. U tu svrhu on je izdao knjižicu pod naslovom "Na Božji način među ljudima", u kojoj su predstavljeni izvaci iz pismene baštine o. Gerarda Tome Stantića i koja predstavlja misli iz raznih područja duhovnog i pastoralnog života što je o. Gerard zapisao za sebe osobno a i za Božji narod a što je izrekao u svojim propovijedima u somborskoj karmelskoj crkvi. Već prije toga izdan je životopis o. Gerarda pod naslovom "U karmelskom ozračju", koji je napisao dr. Ante Sekulić. U povodu prijenosa tijela s mjesnog somborskog groblja u karmelsku crkvu održan je skup s tri predavanja a kasnije su ta predavanja izdana tiskom 1980. godine.

Ratne prilike i neprilike zaustavili su daljnji rad, koji bi se trebao usmjeriti na prijevod svjedočanstava iz hrvatskog jezika na talijanski, na prosudbu dvojice teologa o pisanoj riječi o. Gerarda. U pripremi je također službeni životopis, to jest dokumentirani životopis sluge Božjega koji s ostalim nabrojenim dijelovima postupka mora biti poslat Kongregaciji za svete u Rimu. Kada cijeli materijal postupka bude poslan u Rim na Kongregaciju za svete onda postupak nastavlja na višoj razini. Taj postupak ima sličnosti sa višim sudom. Naime, na tom višem sudištu u Rimu rade takozvani konzultori koji su neka vrsta sudaca. To su ljudi s visokom teološkom i duhovnom spremom, koji prosuđuju da li je dotični kandidat za oltar stvarno živio natprosječnim kršćanskim životom i da li radi toga može biti stavljen na oltar kao uzor drugim vjernicima. Taj rad izvršuju konzultori poslije eventualnih primjedaba što na postupak stavlja takozvani promicatelj pravde, a na primjedbe odgovore takozvani konzistorijalni advokati. Iz svega tog proučavanja slijedi generalna sjednica u Kongregaciji za svete na kojoj se tajnim glasanjem izražavaju konzultori o svetosti jednog kandidata za oltar. Tada postupak, ako je sve u redu, završava dekretom po kojem se priznaje da je dotični kandidat stvarno živio natprosječnim kršćanskim životom. Ako se međuvremeno dogodilo barem jedno čudo na zagovor Božjeg sluge onda Sveti Otac Papa proglašava dotičnog Slugu Božjeg blaženim. Od dana proglašenja blaženim dozvoljeno je javno, u crkvi, štovati novog blaženika. Vrlo je važno da kandidat za oltar ima i svoju aktualnu poruku Božjem narodu. Mislim da je aktualna poruka našeg Božjeg Sluge posebno suživot među raznim narodima koji je za njega nemoguć bez istine, pravednosti i ljubavi. To su njegove riječi koje je više puta znao ponoviti u raznim okolnostima u kojima je živio.

Nije potrebno isticati koliko je ta poruka važna i aktualna pod ovim našim podnebljem.

Veliku važnost imaju i vjernici da jedan kandidat prisprije što brže na oltar. Važnost vjernika se očituje u molitvi u kojoj mole zagovor Sluge Božjega da Bog učini koji čudesni znak na njegov zagovor. Svako čudesno ozdravljenje na zagovor Sluge Božjega je također vrlo pomno ispitano, na temelju dokumentacije, od posebne liječničke komisije koja radi pri Kongregaciji za svete u Rimu. Kad oni zaključe da je primjerice jedno ozdravljenje čudesno i neprotumačivo po zakonima znanosti onda se to čudo uvažava kao Božji znak koji potvrđuje sud Crkve da je dotični Sluga Božji stvarno živio natprosječnim kršćanskim životom.

Zaključujući ovaj kratki prikaz posebno ističem važnost molitve za proglašenje svetim o. Gerarda kao i molitve da se po njegovu zagovoru desi očito čudesno uslišanje.

Moramo biti uporni i puni vjere i ne malaksati u uticanju Sluzi Božjem ocu Gerardu Tomi Stantiću za zagovor, za čudesni zagovor. Kako bi bilo sigurno da se nešto dogodilo na njegov zagovor treba biti jasno da smo se samo njemu utekli u bolesti i molili za čudesno ozdravljenje.

Upućujem usrdnu molbu svim štovateljima oca Gerarda da mu se usrdno mole, da mole za njegovo proglašenje svetim jer je to vrlo važno da se jedan proces sretno završi. Mogli bismo u tome nasljedovati Italijane. Nitko ne zna kao oni biti uporan u vjernoj molitvi da Bog čudesnim znakovima potvrdi sud Crkve o jednom kandidatu za oltar.

Mogu na koncu dodati da uslišanja koja pripisuju vjernici da su se desila na zagovor o. Gerarda posebno se odnose na djecu. On koji je posebno štovao Isusa u otajstvu njegova djetinjstva izgleda da ima posebnu osjetljivost za djecu. Više dopisa što je primila ova Vicepostulatura govore baš o djeci koja su se primjerice sretno rodila na njegov zagovor. Nastavlja nekako u tome postupati kako je postupao za života. Jedan njegov autobiografski zapis svjedoči kako je Bogu žrtvovao i vlastiti život samo da se jedno dijete sretno rodi.

Za primljene milosti bilo kojeg stupnja ne zaboravite javiti Vicepostulaturi, 41000 ZAGREB, Česmičkoga 1, ili Vicepostulaturi, 25000 SOMBOR, Park heroja 3, s imenom, prezimenom i adresom onoga koji je milost primio.

*Ante Stantić, OCD
vicepostulator*

GDJE JE PRADOMOVINA BUNJEVACA?

O ovoj problematici se do sada mnogo pisalo. No, u povijesnim istraživanjima svako novo otkriće, svaki novi dokumenat baca novo svjetlo na cijelu problematiku i rješava mnoge sumnje, potvrđuje teze jednih a odbacuje mnijenja drugih.

Tako je u ovom slučaju, gdje je pradomovina Bunjevaca? Svi dosadani istraživaoci ovog pitanja polazili su od jedne činjenice, a ta je jedinstvo te velike grane hrvatskog

narodnog stabla, koji sebe, ili koje drugi, nazivaju Bunjevci, bez obzira da li oni žive u Podunavlju, u predgradjima Budimpešte (Tukulja, Erčin), u Bajs-kom trokutu, na sjeveru i zapadu Bačke, u Hrvaskom primorju, Podgorju i Lici ili Dalmatinskoj zagori (Ravnim kotarima). Toj veli-

koj hrvatskoj grani prema srpskom istraživaču ovog pitanja Dr. Jovanu Erdeljanović(1) tridesetih godina ovog stoljeća pripadalo je "više od 400.000 ljudi". (U srednjoj i sjevernoj Dalmaciji 250.000, u Hrvatskom primorju sa Podgorjem i Likom 56.000 i u Podunavlju 100.000.

M. Džaja u svojoj knjizi "Sa Kupreške visoravni", Kupres, 1970. str. 447-452. pribraja Bunjevce koji žive na Kupresu i Hercegovini, a svoju tezu potkrepljuje jednom povijesnom činjenicom, da se subotički kapetan Luka Sučić, koji se proslavio u borbama sa Turcima u Bačkoj (1687-1688.) rodio u Albani u Bosni, a to nije ništa drugo nego Bila kod Livna.

To je po mišljenjima uglednih hrvatskih povjesničara kao što su fra Dominik Mandić, dr. Krunoslav Draganović, a poziva se na ista prezimena ovdašnjeg žiteljstva sa onim bunjevačkim po drugim krajevima. (str.447-452.)

O seobama pojedinih bunjevačkih grupacija povijest ima prilično točnih i jasnih podataka, bilo da je riječ o seobi u Podunavlje 1686. godine pod vodstvom dvojice kapetana Jure Vidakovića i Dujma Markovića, a pod patronatom bosanskih franjevac. Iako tu ima još dosta nerješanih pitanja: kojim su putem došli? Koliko je bilo ranijih seoba? Jer, posve je sigurno da Bunjevaca u ovim prostorima ima davno prije ove

seobe, dapače, i samo ime "Bunjevac" prvi puta u pismenoj formi javlja se u molbi svećenika Šimuna Matkovića upućenoj Zboru za širenje vjere u Rimu da mu dodijeli župu Bunjevci u Bačko-kaločkoj nadbiskupiji!

Ako idemo dalje, ostaje problem osvijetliti prisutnost hrvatskog katoličkog življa u panonskim prostorima u predturskim vremenima, ali i u vremenima prije doseljenja Madžara u ove prostore, jer brojni samostani i crkvene ustanove svojim hrvatskim - slavenskim nazivima svjedoče o tom.

I ona seoba Bunjevaca pod vodstvom Damjana Krmpotića u Lič, a kasnije u Hrvatsko primorje u zaledje grada Senja, zabilježena je u povijesnim dokumentima, od kojih se neki sačuvali i u izvorniku do današnjih dana. To se misli prvenstveno na dopise generala hrvatske vojne krajine Vida Kisela, kapetana Julija Čikulina, upravitelja imanja braće Nikole i Jurja Zrinskih, Daniela Frankola, senjskog kapetana i sam tekst prisege koju su u crkvi sv. Jurja u Hreljinu, 16. lipnja 1605. godine, kao i darovnica Nikole Zrinskog, od 15. srpnja 1605. godine, kojom Krmpotama dozvoljava boravak u Liču.

Zanimljivo je da ove doseljenike u spomenutim dokumentima nazivaju Krmpote (talijanski Carampoti) i to kao plemensku oznaku, jer svaka obitelj ima još svoje obiteljsko prezime, dapače i sam Damjan Krmpotić i nećak mu Tadija, koji se u spisima naziva "knezom", imaju i svoje obiteljsko prezime Petrović, ali na službenim mjestima potpisuju se Krmpotić.

Posebno ističem to prezime, uz koje će vezivati daljnji tijek ove studije. U spomenutoj prisegi Damjan Krmpotić ističe da su se oni "dignili iz turske zemlje, da meju kerstjani verno živeti i umiriti budemo mogli vkeršćanstvu", a na drugom mjestu govori kako "smo mi iz paterimske zemje izašli na keršćanstvo". To očito govori o njihovom podrijetlu iz Bosne. U svojoj pisanoj gradnji zanimljiv je izvještaj senjskog kapetana Frankola koji je početkom proljeća 1605. godine i doveo tu skupinu Krmpota iz ličkog sandžaka oko Zrmanje, nakon što je sa svojih 400 momaka upao u Ravne kotare u Dalmatinskoj zagori, osvojivši sve do utvrde Zemunika. U toj je skupini oko 700 duša od čega 200 muževa spremni za ratovanje. Kasnije će se ove Krmpote širiti prema Senju i Ledenicama osobito oko crkve sv. Jakova. (To selo je pod tim imenom bilo do druge polovice 19. stoljeća kada je preimenovano u Krmpote.

Tako, eto, povijesni dokumenti nas upućuju na Ravne kotare u Dalmatinskoj zagori u okolici turske tvrđave Zemunik. Po mišljenju Rikarda Pavelića u knjizi "Bunjevci", Zagreb, 1973. (str. 61-62.) u dotursko i tursko vrijeme postojalo je mjesto koje se zvalo Krmpot, koje autor smješta na današnji lokalitet koji nosi isto ime "Krmpot", a sastoji se od jednog bunara i oko njega sedam kuća (dimova) koji se danas zovu "Staro selo". To na svoj način potvrđuje tvrdnju o postojanju naselja Krmpot, a koje je nestalo odseljenjem Krmpota u Lič 1605. godine. Taj lokalitet je smješten između Karina, Zelengrada i Obrovca u dolini koja se pruža između kota Prosjek i Stari Vrh, a do njega se stiže makadanskom cestom iz Obrovca u smjeru Zelengrada do lokaliteta Krmpot.

Isti autor navodi da u "Starom selu" mještani sebe smatraju Bunjevcima.

Bunjevaca ima još i danas na tim prostorima i općenito naziv za Hrvata i katolika je "Bunjevac", dok Hrvati srpsko i pravoslavno pučanstvo nazivaju "Rkaćima".

To je točka do koje su nas do sada dovodili povijesni dokumenti i znanstvena istraživanja.

Logično je bilo zaključiti, da taj živalj nije mogao poticati iz tog pasivnog i kamenitog tla, gdje su uvjeti za život više nego skućeni i oskudni. To područje bilo je granično između turske imperije i tla koje je bilo pod venecijanskom upravom. To je bilo veoma pogodno za prijelaze za "uskakanje" na slobodno tlo. Zato je logično zaključiti da su mase kršćanskog puka, koji je u Bosni i Hercegovini bio pod teškim turskim terorom, upravo tim putem bježao, izmičući turskoj vlasti. No, to bi bi mogla biti samo razumno utemeljena pretpostavka-hipoteza.

Medjutim, nakon što je Orijentalni institut u Sarajevu objavio knjigu "Poimenični popis sandžaka Vilajeta Hercegovina", Sarajevo 1985. To je u stvari turski popis stanovništva, sačinjen 1475.-1477. godine, u vrijeme kada se turska vlast već učvrstila na području zapadne Hercegovine, od Neretve prema Cetini i Jadranskom moru.

U tom spisu na stranici 89. čitamo, da je u nahiji Humska zemlja (Hum) u popis uvrštena i džemat (katun)-općina Vukića Krmpotića, svega 11 domova, među njima i "Vladislav sin Krmpotića", a u napomeni uz popis džemata Vukića Krmpotića stoji: "Mjesta po imenu Ledinac, Veselivštak, Buhovo i Borajna ranije je Ginin-beg dao nevjernicima: Vukiću, Radosavu i Vučihni i džematima, koji njima pripadaju, kao zimovište. Od ranije to su bile njihove baštine pa su ponovo došli pod tim uslovom".

Okoristivši se ovim podacima, dr. Vlajko Palavestra napisao je u Časopisu za kulturno i istorijsko naslijeđe "Hercegovina" u br. 6. 1987. godine (103-116) članak pod naslovom: "Staro hercegovačko 'pleme' Krmpotići". Gore izneseni podatak je publicirao i naš poznati istraživač hercegovačke i uopće hrvatske prošlosti Nikola Mandić u listu "Crkva na kamenu" (Mostar) br. 5/1988. str. 13.

Dr. Palavestra u spomenutom članku iznoseći činjenicu, da se u spomenutom popisu nalaze zabilježeni podaci o plemenu Krmpotića, želi "da doprinese istraživanju porijekla Bunjevacu i inicira buduća proučavanja tog značajnog problema u našoj historijskoj demografiji".

U istom članku izražava svoje žaljenje da nismo u mogućnosti proučiti turkse deftere iz vremena sultana Sulejmana (1528.-1530), koji se čuvaju u Rukopisnoj zbirci Nacionalne biblioteke u Beču, koji još nisu poznati našoj javnosti. "Ostaje nam da pretpostavimo i da Krmpotiće naslutimo u brojnim turskim akcijama i borbama za osvajanje, točnije u martološkim akcijama koje su, tokom XVI. stoljeća vodjene protiv Mlečana i njihovih posjeda u Kotarima, u zaledju Zadra i dalje na zapad prema austrijskim i hrvatskim teritorijama". (str. 108)

Zatim kao potvrdu svoga mišljenja navodi citat Stjepana Pavičića: "Prema izvještaju senjskog kapetana Danijela Frankola o seljenju Krmpotića, zna se da je njihovo staro selo (prije doseljenja u Lič) bilo u blizini Zemunika. Talijanski pisci koji to selo spominju, opisuju ga kao veliko i glavno naselje u dolini između Obrovca i Zelengrada. Ono je u XVII. stoljeću raseljeno nekoliko puta: 1605. godine u Lič, tih godina u Bačku, gdje među Bunjevcima ima Krmpotića, i oko 1683. godine na mletačko zemljište, kamo je u to vrijeme vršeno veliko seljenje sa zemljišta Zemunika, Knina, Drniša i Skradina.

Tom prilikom raseljeno je to veliko selo potpuno, a nije kasnije više ni naseljavano. Ostao mu je jedino spomen i trag u imenu zemljišta i bunara na njemu, koji se i danas zove Krmpot. Na položaju raseljenog sela od početka XVIII. stoljeća navodi se selo Medvidje. "Seobe i naselja u Lici", Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knjiga 41., JAZU, Zagreb 1962. str. 99-119.) I na kraju zaključuje dr. Palavestra da u popisu Krmpota, koji su se doselili u Lič pod vodstvom Damjana Krmpotića, 1605. godine: "Damjan Petrović, knez Tadija, sinovac njegov. Tomica Skorupović, Martin Malovridnjak, Božić, Budisalić, Vuk Marković, Ivan Kriljavica, Radoje Pećijanović, Vuk Lersić, Mikula Mihovilić, Vid Šimunović, Ivan Dragovanić, Jakov Vukoslavić, Vid Balenović, Toma Marković, Juraj Balenović, Ivan Kovač, Marko Šimunović, Jerolim Mikulić, Tadija Mihovilić, Pavao Mihovilić, Vugin Burilović, Martin Burilović, Marija Oporković, Miloš Hromac, Miloš Butorčić, Ivan Šimunović, Jakov Balenović, Marko Balenović, Ivan Miletić, Mikula Miletić, Martin Mikulić, Vid Mikulić, Martin Butorčić, Radoje Cvitić, Mikula Božić, Dujam Butorčić, Vuk Butorčić, Jakov Kriljavica, Mikula Vukoslavić, Martin Mikulić, Pavao Mihovilić, Miloš Matijević, Ivan Krnjac. Od tih Krmpota knez Damjan Petrović i njegov sinovac Tadija imaju i prezime Krmpotić. Vrlo vjerojatno se kriju potomci onog Vukića Krmpotića, koji je godine 1477. zabilježen u zapadnohercegovačkom vlaškom džematu. Potomci Vukića Krmpotića primili su, tokom vremena, u svoje redove i neke druge srodne ili srodničke rodove, koji su, prema svome statusu u turskoj državi imali iste obaveze kao i njihovi prvaci i predvodnici Krmpotići. Knez Damjan Petrović Krmpoćanin mogao je, dakle, na osnovu običajnog prava, kao prvi među jednakima, nositi titulu kneza, poput Vukića Krmpotića, koga su Turci zapisali kao glavaru džemata u prošlosti". (nav. dj. str. 113.)

Iz gore navedenih povjesnih činjenica i podataka jasno se može zaključiti da hrvatska grana, koja sebe ili koju drugi nazvaše ili nazivaju Bunjevcima, nedvosmisleno vuče svoje korijene iz zemlje Hercega Stjepana, iz Hercegovine ili "Humske zemlje" kako

je nazivaju turski spisi. Buduća eventualna otkrića i istraživanja potvrdit će ovaj dokaz.

Izneseni podaci takodjer trasiraju put razumnoj pretpostavci da su upravo tim pravcima išle sve seobe iz zapadnih dijelova Hercegovine, pa i Bosne, ako prihvatimo tezu Miroslava Džaje, o postojanju Bunjevaca i u tim predjelima, preko planinskih masiva Dinare i Velebita, preko Like spuštajući se prema panonskim ravninama, tim više što su ta područja pod konac XVII. stoljeća već oslobođena od turskog jarma, dakle po slobodnom teritoriju tražeći što bolje uvjete za život a po mogućnosti što dalje od tla na kojem gospodari turska sila.

Ovo mišljenje potkrepljuje i činjenica da je riječ o pastirskim polunomadskim plemenima, kako ih opisuju spomenuti podaci.

Ova tvrdnja dobiva tim više na svojoj dokaznoj snazi jer je svaka druga tvrdnja gotovo isključena, da na primjer tako velike mase ljudi, kao što je seoba u Podunavlje 1686. godine, mogla nezapaženo izići iz turskog imperija, redovnim putevima, dolinom rijeke Bosne!?

Ova studija nam pokazuje da su te seobe bile veoma česte, ponekad neplanske, na koje su utjecali različiti činitelji i da ponekad i nisu imale jasnog odredišta, kao i činjenice da su jedne seobe povlačile za sobom druge, bilo da je riječ o seobama, kojima su odseljenici dozivali sebi svoje rođake i prijatelje, bilo da je riječ o prostorima koji su ostajali prazni, pa su na njihova mjesta dolazili drugi.

Kao zanimljivost spominjem da slične misli o porijeklu Bunjevaca iznosi i biskup Lajčo Budanović u dva svoja članka objavljena u "Subotičkoj Danici" za 1937. godine (St. 117-122.) i za 1938. godinu (str.52-64) nakon svoga putovanja po Lici i Hrvatskom primorju.

Ovi podaci bacaju novo svjetlo i na dosadanje teorije o imenu "Bunjevac" dajući novu dokaznu snagu onoj koja ime "Bunjevac" izvodi od rijeke Bune u Hercegovini, jer ako jedan narod potiče iz zemlje u kojoj ta rijeka teče, onda ne vidim razloga da su te ljude drugi nazivali tim imenom, kada su se doselili među njih, kada se oni sami ni danas, mislim na one koji žive u Hercegovini, ne zovu tim imenom. No, mislim, da je svakako vrijedno razmisliti o mišljenu biskupa Lajče Budanovića, izneseno u spomenutom članku: "Sa putovanja po Hrvatskom Gorskom kotaru", gdje iznosi, kako je grčki car Konstantin Porfirogenet pišući povijest tih krajeva, brdo "Hum" kraj Mostara, po kojem se nazivala Hercegovina "Humska zemlja", osobito u turskim spisima, naziva grčkim nazivom "Bounos", što se izgovara Búnos, a znači "brdo", dok pridjev od te riječi glasi "búnios"-brdjani.(2) Ne treba li tu tražiti korijen kako imena svame rijeke Bune, pa i Blagaja, ispod kojeg ona izvire, a preko toga i korijen naziva "Bunjevac"?

No, to ostavljam znanstvenicima i jezikoslovcima, jer to i nije bio predmet ovog članka.

Bilješke:

1. Dr. Jovan Erdeljanović: O poreklu Bunjevac, Beograd, 1930. str. 1.
2. Usp. Subotička Danica, 1938. str. 57)

Lazar Ivan Krmpotić

U SUSRET DEVETSTOTOJ OBLJETNICI ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE

Ovih se godina oko Zagreba kumuliraju značajni i veliki jubileji. Godine 1992. se navršilo ravno sedamsto godina od kada je ugarski kralj Bela IV. izdao tako zvanu "zlatnu bulu" (1242.) kojom je Zagreb proglašen slobodnim kraljevskim gradom i to u najgore vrijeme tatarske najezde na Hrvatsku i cijelu srednju i istočnu Europu sve do Jadrana.

U godini 1993/94. grad Zagreb proslavit će devetstotu obljetnicu osnutka Zagrebačke biskupije. I velikim hrvatskim kraljem Zvonimirom izumire hrvatska kraljevska loza. Naslijedio ga je njegov sinovac Stjepan II., koji je vladao samo dvije godine. Poslije njegove smrti hrvatsko plemstvo se podijelilo. Jedni izaberu za kralja Petra "Svačića", a drugi zajedno sa primorskim gradovima izaberu ugarskoga kralja Ladislava, Zvonimirova šurjaka, brata Zvonimirove supruge "Lijepe".

Zato je kralj Ladislav bez velikog otpora zauzeo Hrvatsku od Drave do Gvozda i postavio svoga sinovca Almoša za vladara. Njega je Petar kasnije protjerao iz Hrvatske. Međutim, Ladislavov nasljednik Koloman (1095-1116.) ponovno je zavojštio protiv Hrvatske i pobjedio Petra na Gvozdu, gdje je Petar i poginuo. Zato se od tada ta gora prozvala Petrovom gorom.

Za vrijeme prvog osvajanja ugarski kralj Ladislav osniva u Zagrebu biskupsku stolicu, valjda da na taj način osvoji simpatije hrvatskog puka i da učvrsti svoj položaj u tim osvojenim prostorima.

Vjerski razlozi sigurno su bili još jači, jer je veliki prostor između Save i Drave bio veoma udaljen od tadanjih biskupskih sjedišta u Splitu, Kninu i Ninu, što je svakako otežavalo evangelizacijsko nastojanje Crkve onoga vremena.

Sama povelja o osnutku Zagrebačke biskupije nije sačuvana, ali je sačuvana isprava ostroganskog nadbiskupa Felicijana iz 1134. godine. (Nadbiskupski arhiv u Zagrebu; Privilegilia br. 1.) U tom dokumentu se detaljno opisuje dolazak prvog biskupa Duha, porijeklom Čeha, u Zagreb. U tom dokumentu se spominje da je došao u pratnji dva kapelana: Fancika i Kupana, od kojih je prvi postao jedan od njegovih nasljednika i kao prvi zagrebački biskup došao je na bačku nadbiskupsku stolicu.

Zanimljiv je podatak, da je odobrenje osnutka Zagrebačke biskupije dao nezakoniti papa Klement III. (Wibert), jer se Ladislav priklonio njemu, a ne zakonitom papi Urbanu II. Kasnije u Rimskoj kuriji osnutak Zagrebačke biskupije prihvaćen kao gotov čin.

Novoosnovana biskupija podvrgnuta je najprije metropolitima u Ostrogonu, a tek 1181. godine matropoliji Kaločko-bačkoj sa sjedištem u Kaloči. Tako se hrvatsko nacionalno biće na crkvenom planu prvi puta podijelilo na sjeverni dio, koji je potpao pod vlast nadbiskupa u Ugarskoj, a južni dio sa sjedištem u Kninu i kasnije u Splitu ostao je stanoviti dio vremena samostalan, a kasnije je pao pod utjecaj i vlast Venecije.

Ta je podijeljenost trajala sve do sedamdesetih godina ovoga stoljeća, kada se cijelo hrvatsko govorno područje, osim Bačke i Banata, našlo u okvirima četiri hrvatske crkvene pokrajine, kojoj na čelu stoji zagrebačka crkvena pokrajina, uspostavljena 1852. godine, sarajevska utemeljena 1881. godine, te splitske i riječka, prva obnovljena, a druga osnovana 27. srpnje 1969. godine.

ODNOS BAČKE I ZAGREBAČKE CRKVE

Ono što nas u ovom jubilarnom slavlju posebno zanima jest odnos Crkve - nadbiskupije u Baču i novoosnovane biskupije u Zagrebu. U već citiranom dokumentu o ustanovi Zagrebačke biskupije nalazi se jedan posebno interesantan podatak. Nakon što je iznesen podatak da je biskupiju osnovao Ladislav kralj (kojega su Mađari bez posebne kanonizacije ili rimskog odobrenja počeli nazivati i častiti kao sveca), ističe se i to da na prvom mjestu na toj svečanosti bio prisutan "FABIANUS ARHI-EPISCOPUS BACHIENSIS" (Šišić: "Povijest Hrvata", Zg. 1925. str. 615-616.) Ovo je veoma interesantan podatak, kako za Zagrebačku biskupiju, a još zanimljiviji za Bačku, danas Subotičku biskupiju.

Ovaj podatak još jednom podrvrđuje, što je već općenito poznata i priznata činjenica, da je Bačka nadbiskupija daleko starija od Kaločke biskupije koju je osnovao sv. Stjepan mađarski kralj oko 1000. godine. Bačka nadbiskupija se ni ne nalazi u popisu biskupija koje je osnovao spomenuti kralj. Osim citiranog izvora da je Bač nadbiskupija. Ovu činjenicu priznaje i ugledni mađarski crkveni povjesničar S. Katona i navodi, da je Bač, osim spomenutog nadbiskupa Fabijana, imao još dvojicu nadbiskupa koji su nosili titulu samo "bački", a to su GRGUR i FANCIKA.

Tek što je 1135. godine došlo do ujedinjenja Bačke nadbiskupije i Kaločke biskupije, spominje se "nadbiskup kaločko-bački SIMON", a prije toga Kaloča ima sedam biskupa koji nose naslov samo kaločkih biskupa, uračunavajući i Astrika, prvog biskupa.

Time tvrdnja, da Bačka nadbiskupija ima svoje korijene u osobi i djelovanju sv. Metoda brata Konstatina-Ćirila, koju je iznio mons. Matija Zvekanović, dobiva na dokaznoj snazi. Izvan svake je sumnje da je sv. Metod na svojim apostolskim cestama iz Carigrada u Moravsku i iz Moravske po Panoniji prolazio ovim prostorima i zadržavao se u njima, jer je Bač u to doba utvrđeni grad na Mostongi. A nakon što ga je papa Hadrijan II. imenovao "nadbiskupom sirmijskim", nije presmiono tvrditi da je Metod i boravio barem izvjesno vrijeme u Baču, a možda i u više navrata, jer je u to vrijeme Sirmium (današnja Srijemska Mitrovica) potpuno razrušen. Zato je logičnije zaključiti da se je Metod smjestio u najbliži utvrđeni grad, u Bač, do svojeg titularnog sjedišta, koji je i po Farlattiju bio nasljednik razorenog Sirmiuma.

Samo se tako može razumjeti, da je Bač postao nadbiskupsko mjesto u takvoj blizini jednog starog metropolitaskog mjesta kao što je bio Sirmium. Metodov naslov nije imao lokalni karakter, nego je bio "papinski

legat za sve Slavene", kako ističu naši biskupi u svojoj Okružnici o sv. Braći (11.10.1984.)

Da li je nadbiskup Fabijan spomenut na prvom mjestu zato što je on i područni metropolita? Tako, naime, misle neki povjesničari. Drugi pak tvrde, da je Zagrebačka biskupija bila najprije podvrgnuta ostrogosnoj metropoliji, a istim od 1181. godine kaločko-bačkoj sve do 1852. godine kada je postala nadbiskupsko i metropolitansko sjedište. Ne govori li tome u prilog i činjenica da se u Ostrogonu našao zapis o uspostavi Zagrebačke biskupije? No, o tome će vrijeme i novija povjesna istraživanja unijeti više svjetla.

Nisu to jedine veze između zagrebačke i bačke Crkve. Barem sedmorica zagrebačkih biskupa postali su kasnije nadbiskupi bačko-kaločki, počev od Fancike, koji je iz Zagreba prešao u Bač i nosio samo titulu "nadbiskup bački", pa do posljednjeg koji je iz Zagreba prešao u Kaloču, a bio je to Franjo II. Klobusicky (1751.). Među značajnijima svakako valja spomenuti Jurja III. Draškovića od Trakošćana i časnog starinu, čovjeka sveta života, Martina II. Borkovića, poznatog hrvatskog pavlina.

Ako se k tome doda mnoštvo biskupa koji su sa drugih hrvatskih biskupskih sjedišta premješteni na bačko-kaločku nadbiskupsku stolicu, te mnoštva drugih nadbiskupa hrvatskoga podrijetla, među kojima je nekoliko Frankopana, Gregorijanaca, pa i sam Pavao III. Tomory, koji o sebi u jednom listu piše: "Da je i sam iz Bosne", te da s Mehmedom pašom Sokolovićem neće biti problema gledom na jezik. No, sve do sredine devetnaestoga stoljeća svi su ti tokovi išli smjerom Zagreb-Bač. do Mohačke bitke 1526. godine, a u poslije-turskim vremenima Zagreb-Kaloča, a bivali su sve rjedji i sve slabiji.

Što je Zagreb više rastao kao crkveno, kulturno i političko središte svih Hrvata, pogotovu nakon stvaranja, sada već bivše zajednice južnoslavenskih naroda, Zagreb za Bačku, osobito za njezino hrvatsko stanovništvo, postaje centar u kojem se školuje inteligencija, formira kler, stasaju nova pokoljenja hrvatskih kulturnih i umjetničkih stvaralaca. Jednom riječju, Zagreb postaje duhovnim, kulturnim i političkim centrom svih Hrvata, gdje god se oni nalazili u svijetu. U novonastaloj situaciji, osamostaljenjem i međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske, hrvatski narod u Bačkoj, pa i šire u cijeloj Vojvodini, postao je nacionalna manjina, iako konstitutivna. To nam se dogodilo prvi put u višestoljetnom našem bivanju u ovim prostovima, pa će zato te veze za Zagrebom još više trebati pojačati, kako bismo sačuvali svoj vjerski i narodni identitet, jer narod bez svijesti vlastitog identiteta je čovjek bez kičme, a bez kičme se ne može živjeti dostojno čovjeka. Tako neka vitalni tokovi, koji su stoljećima tekli između ova dva duhovna centra nastave i dalje teći obogaćujući sve one do kojih stigne njihov blagotvorni utjecaj. A to je i najljepša želja za jubilej te Crkve, Majke cijeloga hrvatskog narodnog bića.

Lazar Ivan Krmpotić

HVALA

Hvala
što mogu gledati
praskozorja budjenja;

Hvala
što mi rosa škropi
bose noge;

Hvala
što slušam odjek
jutarnjih zvona;

Hvala
što radosno očekujem
prve zrake sunca;

Hvala
na jarkoj svjetlosti
raskošne zore;

Hvala
na treptaju lišća
po šumskim stazama;

Hvala
na ružičastom odsjaju
u smiraju dana;

Hvala
na tihom zovu
snenog večerja;

Hvala
Stvoritelju
na sazdanom svijetu

Ivo Prčić, mlađi

KULTUROM DUHA K PRAVOJ SLOBODI

Jedan od zadataka koji stoje pred Institutom "Ivan Antunović" je nastavak prakse Hrvatske kulture zajednice, čiji je on nasljednik, organizirati godišnje susrete za hrvatsku inteligenciju i sve dobronamjerne i misleće ljude o jednom važnom kulturnom ili egzistencijalnom problemu našeg naroda u subotičkim i bačkim prostorima. Nakon temeljitog razmišljanja i savjetovanja, odlučismo se za ovu temu o potrebi nove evangelizacije u duhu naših tradicija na ovom prostoru. Biskup Ivan Antunović, kao istinski sljedbenik ćirilo-metodske baštine i njihove poznate inkulturacijske djelatnosti, koja je prešutno živjela u kulturi tolikih slavenskih naroda, a također i u našoj hrvatskoj. Ona je prvo živjela u bogatoj glagoličkoj baštini, koju su kasnije na svoj način preuzeli sinovi sv. Franje, ne mislim samo na glagoljaše-franjevce trećoredce, koji su preuzeli i do naših dana sačuvali bogatu liturgijsku baštinu Ćirila i Metoda, nego mislim na franjevece prije svega Bosne-srebrne, koji su se izjednačili sa interesima svoga naroda do te mjere, da su ih učinili svojim, a kulturu svoga naroda uzeli u svoje ruke, da su joj oni kroz duga stoljeća turskoga ropstva bili jedini čuvari, tumačitelji i djelatnici, ne samo na domaćim ognjištima nego i daleko po izbjeglištu, gdje su ih nemili udarci povjesti raznijeli.

Tako mi Hrvati u Bačkoj i uopće u Podunavlju, uračunavajući i one u Rumunjskoj, svoje početke književnog i kulturnog stvaralaštva vezujemo uz franjevece Bosanske redodržave - fra Mihajla Radnića, Lovru Bračuljevića i druge. Tu sjajnu tradiciju preuzima i nastavlja obogaćujući je biskup Ivan Antunović.

Osnovna Antunovićeva misao, koja ga je pokrenula na svu njegovu obnoviteljsku i kulturnu djelatnost, bila je čime i na koji način Crkva može poslužiti čovjeku, obitelji i narodu. Tu misao nalazimo u različitim oblicima zabilježenu u gotovo svim njegovim delima, a ona je prožimala čitavo njegovo djelo. Tu misao nalazimo čak i u uvodu njegova molitvenika "Čovik s Bogom - u svojih molba i prošnja" (Kaloča, 1884 str. III) "Od kako sam u posvećeni stališ stupio, od onda me je neprestano pratila goruća želja virnima dati u ruke molitvenik, u kom se molbe i prošnje ljudske, u svih odnošajih društvenih, po unutarnjih i vanjskih potriboća izražene na temelju naših u "katekizmu" sakupljenih virskih istina, u duhu kršćanske poniznosti i ditinjeg zaufanja Svemoćućemu predstavljaju".

"U svom poznatom povjesnom djelu piše; "Koji, dakle, hoće i želi živiti kao osoba, kao obitelj, taj neka znađe, da mu je tlo života onaj narod, u kom se je začeo, rodio i odgojio. Ako se pako iz ovoga izkinuo, neka mu je snaga kao što je bila Samsonova, ta će lagano ginuti i kad tad izginuti...Ovo me je kao stara i gotovo nemoćna prinukalo: da ponešto razbistim prošlost Bunjevca i Šokca, te tim kakav takav učinim rodu glas i uzbudim ga na dični narodni ponos, na istrajnu radinost, umnu štedljivost i na razboritu brižljivost za svoju, svoje obitelji i svojega naroda budućnost". ("Rasprava", Beč, 1882. str.4.)

U svojoj najoriginalnijoj studiji, kojom je suvremenu ideju inkulturacije, koju nakon II. Vatikanskog koncila sadašnji papa Ivan Pavao II, toliko naglašava, pretekao za jedno cijelo stoljeće, na istu temu piše: "Uvjeren, da je onaj najvećim prijateljem svojega naroda, koji mu sve svoje fizičke i materijalne sile posvećujući, u njemu samo čovjeka u čovjeku nazire, te mu sve ono, što mu je kao čovjeku toli za tielo, koli za dušu njegovu

nužno, donosi i ponudja. Dolazim evo i ja tom namjerom k milom rodu momu, da mu - ako i nevelikimi darovi, kakvih žalibože u mene nema - nazočnom knjigom koliko mogu koristim, želeći da ga ona o naših svetkovina blagdanih crkvenih pouči, podučavajuć zabavi i tim mu možebitne duge časove njegove prikrati". ("Slavljan na svetih dnevnih ili blagdanih crkvenih" Kaloča, 1875. str.3.)

Institut "Ivan Antunović", kao crkveno-narodna ustanova želi u duhu svoga naslovnika i duhovnog vodje nastaviti njegovu misiju u hrvatskom življu u ovim prostorima. Trebamo se danas zapitati čime bi Crkva, u ovom konkretnom slučaju Institut "Ivan Antunović", kao crkveno-narodna ustanova mogla poslužiti duhovnoj obnovi u ova postkomunistička vremena. Poznatim događajima koncem 1989. godine, koje su donijele potpuni krah jednog ne samo političkog sistema, nego je time navješten kraj jednog misaonog nasilja, koje je htjelo izbrisati iz srđaca ljudi ne samo vjeru u Boga, nego i povijesno pamćenje na sve one ljudske i kulturne vrijednosti koje se nisu mogle uklopiti u taj sustav. Kako "podvoriti svoj narod" u ovaj povijesni trenutak? Kako poslužiti čovjeku, koji je dezorijentiran u najosnovnijim vrijednostima, od osnovnih pojmova, kao što su Bog, istina, smisao života, rada, trpljenja i umiranja? Čime nadomjestiti prazninu koja je nastala padom tolikih fiktivnih vrijednosti? Kako čovjeku vratiti, ali u životnoj formi, te vrijednosti? Boga, kojega se nastojalo zamijeniti tolikim modernim idolima, a ti idoli su mrtvi. Danas im se rugaju oni koji su jučer na njima stvarali životne karijere! Kako vratiti onaj osnovni i svakom zdravom razumu dostupni pojam istine, koja se sastoji "in conformitate intellectu cum re" u poistovjećenju misaonog sadržaja sa konkretnom stvarnošću, da to opet postane pokretačka i obnoviteljska snaga čovjekove misli i dosljedno tome i čovjekova djelovanja. Treba da govorimo o gorućim i vječno prisutnim čovjekovim pitanjima i smislu života, rada, patnje i umiranja? Zar nije upravo njihov izgon iz svijesti tolikih mladih naraštaja stvorio od njih duhovne invalide i ljudske nakaze? Sjetimo se samo alkoholizma i svih mogućih seksualnih devijacija do ovisnih o droge. Plodove njihove sve više osjećamo u životnoj svakidašnjici. Spomenimo samo činjenicu da je Subotica izbila u neslavni vrh tabele gradova sa najvećim brojem samoubojica u Evropi pa i u svijetu, a da to nikoga nije zabrinulo, ni od civilnih, a ni duhovnih vlasti. Još je manje bilo pokušaja da se tom problemu priskoči u pomoć! A to je samo jedan od problema te vrste.

U ništa boljoj situaciji ne nalazi se ni obitelj, ta osnovna stanica društva, naroda i Crkve. Više od polovice skopljenih brakova se razvodi. Kakve to posljedice ima na psihičkom, odgojnom i fizičkom razvoju djece, a da ne govorimo o ljudskim traumama supružnika i kako to truje zdrave međuljudske odnose!

Zdravi osjećaj pripadnosti narodu i njegovoj kulturi vješto se manipulirao raznim pritiscima. To predstavlja veliku opasnost da u datom trenutku izbije sa svom neracionalnošću u vidu nezdravog i netolerantnog nacionalizma. Te se teme prešućuju i zaobilaze, ali se time ne rješavaju. Dosljedno tome gotovo ništa se ne čini na ostvarivanju te tzv "kulturne autonomije", koja bi se imala manifestirati u tome da svaki narod dobije svoje škole, novine, kulturne ustanove, TV programe na materinjskom jeziku. To je danas abeceda evropskog kulturnog ophođenja, ali je istovremeno i neotuđivo ljudsko pravo svakog naroda i narodne manjine svugdje na svijetu.

Premda je područje našega interesa područje duha i njegovih vrijednosti, ali smo duboko svjesni da je taj naš čovjek duh, koji živi u tijelu, koje ima tolike materijalne potrebe. Zato nas ne ostavlja hladnim ni problematika našega sela, u našem konkret-

nom slučaju problem naših opustjelih salaša. Danas imamo pred sobom sve veću ne-likvidnost i raspadanje poduzeća i sve veću bijedu radništva, koje je pred nekoliko deset ljeća dovedeno sa tih salaša u tvornice i urede. Kako revitalizirati selo i poljoprivredu uopće? Idejna osnova tih problema je duhovne naravi. Vratiti dostojanstvo poljodjelcu? Nakon desetljeća prezira i ponižavanja nije samo stvar ekonomske politike, nego i zdravog shvaćanja ljudi. Sa tim je u veoma uskoj svezi i pitanje radnog morala. Tko će u svijesti mladog naraštaja izmjeniti dezivu: Ništa (ili što manje) raditi, a dobro živjeti (zaraditi!)? I općenito odnos prema radu, koji zdravi ljudski um shvaća kao nastavak Božjeg stvaralačkog čina. U njemu se čovjek ostvaruje kao osoba, a kako je to daleko od svijesti velike većine našega naroda.

Sve grane našeg kulturnog stvaralaštva trebaju dobiti nove osnove. Prije svega mora se maknuti debela barijera ideološke "podobnosti" ili "nepodobnosti" između pojedinih ideoloških usmjerenja na različitim poljima kulture. Neki pozitivni pomaci su već učinjeni, pa se u odjelu za književnost ovoga Instituta u književnom klubu "Mirosljub" od nedavna susreću ljudi različitih pogleda i ideoloških pristupa sa jednim ciljem kako unaprijediti kulturnu i književnu baštinu našega naroda u ovim prostorima. Drugi tabu, koji se mora skinuti sa kulturnog djelovanja, je strah da ono ne bude "previše" nacionalno obojeno. Kultura, iako ima svoje opće ljudske temelje, ali ona se utjelovljuje u život svakog pojedinog naroda i baš tom svojom raznolikošću obogaćuje stol svjetske kulture.

Ne možemo prešutjeti, da je sve to naše književno stvaralaštvo bilo svedeno na onaj minimum koji je odgovarao ideološkom jednoulju. O tome bjelodano svjedoče stranice subotičkog časopisa "Rukoveti" u prošlosti. To dakako ne znači da naši ljudi nisu pisali i stvarali. Na tisuće stihova, pripovjedaka, romana, studija i povijesnih zapisa i rasprava leže u ladicama i policama, a možda i po tavanima naših kuća i salaša. Sve to treba sakupiti sa tolikim drugim etnografskim materijalom, od starih ralice i ćupova do ostataka stare nošnje, što još zub vremena nije uništio po našim tavanima i napuštenim salašima, kamo ih je prognala krivo shvaćena i prihvaćena civilizacija traperica i rock-a.

Glazba naših stvaralaca se prešućivala i skrivala kao bogata familija svog siromašnog rodjaka, a imali smo ih sa kojima bi se ponosila i Europa. Spomenimo samo Albu Vidakovića, Dr. Josipa Andrića, Peru Tumbas-Haju...

Različiti oblici umjetničkog stvaranja, na poseban način tzv. "slamarske umjetnosti" još je uvijek radi svoje religiozne tematike pod stanovitim embargom, koji čim prije treba sknuti, jer time osiromašujemo opću kulturu za jednu vrijednu pojedinost.

Našim kulturnim manifestacijama treba dati pravo javnosti i one mogu postati kulturno obilježje ne samo grada Subotice, nego i cijele Bačke. Mislim prvenstveno na "Dužijancu" i sve popratne manifestacije svih kulturnih ustanova u ovom gradu, počev od "Bunjevačkog kola" i drugih kulturnih činilaca ovoga grada, uključivši u to i Institut "Ivan Antunović" sa njegovih deset odjela. Treba oživjeti i druge naše narodne običaje: "materice", "oce", "polivače", "kraljice", "betlemare" i druge, jer bismo time učinili da sjeverna pa i cijela Bačka postane jedan raznoliki vrt kulturnog života; stjecište i središte kultura i svih naroda koji žive na ovim prostorima. To je naš dar na europski stol zajedništva!

Što tu može učiniti Institut "Ivan Antunović"

Kako Vam je poznato već dvije godine pravno postoji Institut "Ivan Antunović", kao crkveno narodna ustanova, koja ima zadaću sakupljati, proučavati, njegovati i unapređivati kulturnu i duhovnu baštinu hrvatskog življa u Bačkoj, Podunavlju pa i šire. Ta ustanova ima svojih deset odjela, ali još nema vlastitog krova nad glavom. No, unatoč tome ona živi i polagano oblikuje svoje odjele, koji ipak žive, djeluju i stvaraju. Neki su od njih ranije djelovali kao zasebne ustanove, koje su se ujedinile radi efikasnijeg postizanja cilja da posluže konkretnoga čovjeka, u konkretnom hrvatskom narodu, a u cilju dijaloga sa svim ostalim ljudima dobre volje i narodima sa kojima živimo na ovom prostoru, čuvajući svoj narodni i kulturni identitet.

Kroz svoje publikacije vjersko-informativni list "Bačko klasje", koji pod ovim imenom izlazi već četrnaestu godinu i nastoji informirati, a do nedavna jedini list na hrvatskom jeziku u Vojvodini, o vjerskim i kulturnim zbivanjima među hrvatskim življem u ovim prostorima. No, taj list još nikada nema prava javnosti, da ga se može kupiti na svim kioscima, pa smo prisiljeni na crkvene i sakrstske prostore. List je otvoren za dijalog, kako sa predstavnicima drugih vjerskih zajednica, što se u suvremenoj terminologiji zove ekumenizam, ali je isto tako otvoren i za dijalog sa ljudima od kulture, koja imaju drugačija polazišta i svjetonazore. No, za dijalog je potrebno dvoje, koji imaju istu želju i namjere, a da se pri tome oba sudionika moraju odreći bilo kakvog hegemoničkog ili povišenog stava i tona, jer je to tada diktat ili prepirka ili svadja, a ne dijalog. Činimo i činit ćemo sve napore da taj naš list postane mjesto susretišta i dijaloga.

"Subotička Danica", tradicionalni kalendar, nikao iz duše prvih Antunovićevih suradnika i učenika, Paje Kujundžića i drugih, prije 108 godina. Do sada je 71 put zakucalo na vrata svih hrvatskih bunjevačko-šokačkih domova u Bačkoj, Južnoj Mađarskoj i među karaševskim Hrvatima u Rumunjskoj. Od 1984. godine izlazi bez prekida i donosi bogati spektar tema iz narodnog, vjerskog i kulturnog života, u lepezi od ozbiljnih teoloških članaka, preko povijesnih prikaza, poezije, narodnih pripovjedaka i poslovice. Taj kalendar obradjuje ozbiljne teme koje se tiču, dapače duboko zadiru u život čovjeka pojedinca, obitelji i naroda kao cjeline. I ova publikacija je otvorena za dijalog, ne odričući se svoga vjerskoga i narodnoga svjetonazora. No, predrasude su još uvijek jake, jer sredstva priopćavanja, mislim, na ona društvena, osim, ako su želila nešto napasti, nisu ga registrirala kao kulturnu činjenicu, a još manje da bi ga objavila kao činjenicu da se na hrvatskom jeziku pojavi jedna ozbiljna publikacija. Nadamo se da idemo u susret boljim vremenima.

Posljednja, najmladja publikacija, koja izlazi godišnje kao glasilo Instituta, nosi ime: "Zbornik Ivan Antunović". Do sada se pojavio prvi broj, koji je donio sav do sada objavljeni materijal o osobi i djelu biskupa Ivana Antunovića. Nije obuhvaćena njegova socijalna i politička djelatnost, koje još treba istražiti. Taj Zbornik nastavlja tradiciju triju do sada objavljenih zbornika tj. onoga o Dr. Josipu Andriću /Zagreb 1970/, te zbornika posvećena tristotoj obljetnici doseljenja jedne veće skupine Hrvata u Podunavlje /Subotica 1987/, i konačno onaj o tristotoj obljetnici preseljenja fratara i puka iz Gradovrha u Bač /Sarajevo 1989/. Sve ove publikacije su ostale nezapažene od sredstava društvenog priopćavanja kao da ne postoje, ili da su ispod civilizacijskog nivoa. Živimo u nadi da ćemo u skoroj budućnosti moći ove publikacije prezentirati kulturnoj javnosti ovoga grada. U pripremi je novi broj Zbornika, koji donosi najnoviju problematiku hrvatskog naroda u ovim prostorima.

Tokom nekoliko zadnjih godina bilo je niz kulturnih manifestacija, koje smo na početku bili nazvali "Kokićeve dani", a kada je taj naslov bio žestoko napadnut u društvenom tisku, preimenovali smo ga u "Dane Kruha i Riječi", koji su do sada dvanaest puta "podvorili" svoj narod, obradivši pri tom cijelu plejadu svijetlih likova iz naše narodne i crkvene povijesti. K tome treba pridodati cijeli niz književnih večeri, gdje smo prikazali mnoge naše autore, kako onih od zvanja, tako i onih pučkih samoukih, koji pjevaju kako im srce diktira. Te priredbe su održavane u Subotici i mnogim selima i gradovima u Bačkoj i Bajskom trokutu. Ako tome dodamo još pet-šest znastvenih skupova, onda smo time zaokružili djelokrug kulturnog nastojanja Instituta "Ivana Antunović" nakon njegova osnutka i onih ljudi koji su istu tu djelatnost činili i do njegova osnutka. Još kada bi vrata demokracije bila otvorenija i kada bi nam se otvorila vrata radio stanica i televizijskih kuća, te kada bismo dobili svoje vlastite kulturne ustanove, kao što su kazalište, te već spominjano školstvo, istom bismo tada mogli započeti istinski dijalog, koji bi bio na korist ne samo hrvatskom življu ovih prostora nego svim stanovnicima ovoga kraja.

Nas, vjernike, na ovaj dijalog obavezuje naše vjersko osvjedočenje, jer i sami u evandjeoskoj poruci nalazimo nadahnuća za naš život i sva naša nastojanja. Ali, nas na taj dijalog, kako već spomenuh, obavezuju i naši časni predčasnici, kao što je i naslovnik ovog Instituta, biskup Ivan Antunović, ali i toliki klerički i svjetovnjački kulturni i javni djelatnici ovog grada, od davne starine do naših dana. Na taj dijalog obavezuju nas i brojni najnoviji crkveni dokumenti od II. Vatikanskog koncila, pa tolike pobudnice sadašnjega Pape do ove završene Sinode evropskih biskupa (završene 14.12.1991.) koje nas pozivaju da i mi sami ponovno otkrijemo toliko duhovno bogatstvo, koje u sebi krije poruka Isusa Krista, sadržana u evandeoskim spisima, kao i dvotisućljetnom iskustvu, nauci i životu Crkve, pa da to bogatstvo u formi dijaloga, osobito ovoga u svijetu kulture, ponudimo suvremenom čovjeku, koji je na smrt umoran i izvaran tolikim ideologijama, koje su ga makar propovjedajući slobodu, svaki put sve više zasušnjivale, oduzimajući mu dostojanstvo, relativizirajući ga do bezvrijednosti, svodivši ga na običnog proizvodjača - stroj.

Sve to duhovno blago, Crkva je upravo, kroz ovaj Institut i druge svoje ustanove spremna ponuditi suvremenom čovjeku, pojedincu, obitelji i narodu. Ova ustanova je spremna na jedan otvoren i pošten dijalog sa svijetom kulture ovoga grada, a posebno se osjeća obaveznom o tim vrijednostima u nekonvencionalnim oblicima govoriti prije svega širem krugu onih koji se smatraju vjernicima, ali su im konvencionalni oblici, propovjed, kateheza, vjerske pouke i obredi neprihvatljivi ili su im se otudjili. No, ta dijaloška ponuda želi poprimiti nove oblike, izlaganja, predavanja, razgovora na određenu temu. To je također veliki vid duhovne pomoći onima koji to žele. To je ono čime Crkva može, ali i hoće poslužiti suvremenom čovjeku. Tako, tko zna po koji put, ona želi „podvoriti svoj narod“.

Lazar Ivan Krmpotić

(Lazar I. Krmpotić je pročitao ovo predavanje na drugom "Razgovoru" Instituta "Ivan Antunović" koji je održan u velikoj čitaonici Gradske biblioteke u Subotici, 16.I.1992. god.)

BUNJEVAČKI VINAC

*Samun kruva na astalu mriši,
Plemenitost u očima sija,
Mlada snaša uspavanku piva,
Stari dida svoju lulu puši.*

*Pivac budi žeteoce mlade,
Brzi vranac u košari rže,
Nana 'rani piliće i pučke,
U kujni se miris mlika širi.*

*U voćnjaku sazrijale kruške,
U oburu prasici se tuku,
A u bašči sve se zeleni,
Pčele zuje oko suncokreta.*

*Polje ravno i pšenica rana,
Pisme bruje mladih kopača,
Suncokret se suncu okrenio
I ditelna čeka na košenje.*

*Veče tiho i molitve blage
Za potomstvo veselo i dugo,
Ljubav pravu za bližnjega svoga
I osićaj blag prijatelja dragog.*

Liza Buljovčić

Subotica, 10. srpnja 1992.

KRŠĆANI KAO VJERNICI I ZNALCI

Sadašnjost, vrijeme kroz koje naši životi prolaze, bremenita je, kako brzim ritmom života, tako i egzistencijalnom neizvješnošću. Jedna od konsekvenci takva načina života je i (sve) prisutna nepromišljenost ljudskih djelatnih i misaonih postupaka. Tjerani kotačima zbilje i imperativima vremena bezglavno jurimo, često ne propitavši našu zadaću u svijetu kojemu pripadamo.

Sa druge strane, moderno doba, čiji smo i mi sudionici danas, je tvorevina (u jednom dijelu) i znanstveno - tehnologijske revolucije, koja se odvija zadnjih sedamdesetak godina. Ona počiva (pored ostalog) na onome što se običava nazivati "znanje," do koga je došla suvremena znanost. Pod riječju znanje u ovom kontekstu razumijeva se: 1. skup činjenica koje svoju istinitost i važenje crpe po svojoj nesumnjivoj izvijesnosti (npr. postojanje sile zemljine teže) i 2. skup odnosa, pravilnosti izmedju više takvih nesumnjivih činjenica različitih vrsta (npr. Keplerovi zakoni gibanja planeta). Zahvaljujući kumulativnoj naravi znanosti, baštinjeni skup tako razumljenog znanja danas je veliki. Primjena jednog dijela toga znanja tokom skorije povijesti u procesu proizvodnje materijalnih dobara uvjetuje nastanak sveopće strojarske proizvodnje, industrijaliziranje svih grana gospodarstva, automatiziranje proizvodnje proizvodnih procesa... Takvo, pak, jedno stanje stvari donosi optimističku naklonost znanju i vjeru u njegove mogućnosti, naročito za generaciju koja to stanje zatiče kao gotovost i kojoj nedostaje smisao za povijesno - kritičko razumijevanje.

Medjutim, za razumijevanje vlastite pozicije u svijetu koji se događa oko nas, za osmišljavanje individualnog života u njemu, kao i za nalaženje smjernica za rješavanje praktičkih pitanja i problema koje nam život i socijalna stvarnost nameću, potrebno je kritički ispitati (a nakon toga izvući odgovarajuće zaključke) temeljne kategorije čovjekovog sazajnog aspekta života: ZNANJA i VJEROVANJA. Drugim riječima, potrebno je posumnjati u gore pomenuti, nekritički usvojen, optimizam i naklonost spram znanja.

Sama činjenica postojanja čovjekove mogućnosti za sticanje znanja se ne smije zapostaviti ili odbaciti. Jer, "svi ljudi teže znanju po naravi" (Aristotel, Metafizika 98./a). Ono što nas kao ljude u suštini razlikuje od drugih živih bića je naša, po naravi dana, mogućnost misaonog saznavanja. Citirani stav kazuje da ljudi "teže" znanju, tj. oni ga kao datost ne posjeduju. Pred ljudima se znanje pojavljuje kao zadatak. Realiziranjem te, zadaće misaonim radom, ono se osvaja, zadobija.

Takvo jedno stanovište, odmah na početku, uvjetuje postavku nekoliko pitanja. Prije svega, na kojim se poljima ljudski um ponaša i osjeća suvereno? Kakva je priroda samog znanja? Gdje se nalaze granice njegove bezgranične težnje? Na koje se stvari, u životu i svijetu, čovjekovo znanje odnosi? ...

Čovjek kao biće koje skončava, koje nije (fizički) vječno, boravi u ovom zemaljskom životu kao smrtan. Ta osnovna istina njegova života, kao odlika čovjekove nesavršenosti, nosi u sebi, bar se meni tako pričinja, smjernice za rješavanja datih pitanja. Kao nesavršen, čovjek može da ima izvjesno

i pouzdano znanje o odredjenim stvarima i problemima. Time je, u samome početku, predmetno polje znanja svedeno na opseg koji je konačan. Iz njegova kruga izmiču nesumnjiva znanja o vječitim tajnama života i svijeta: Što je život? Tko je Bog? Postoji li Bog? Gdje obitava? Kakav je? Kako su svemir i život nastali? Na koji način je svemir bez kraja? Da li postoji duša u nama? Ako postoji, da li je vječna? Na koji način je vječna?.... Može se nabrojiti još na stotine tako velikih pitanja za koja je čovjekov um neprimjeren.

Rješavajući ih, on ulazi u proturiječja koje ne može riješiti jednoliko. To potvrđuje postojanje mnogovrsnog spleta odgovora na takva pitanja, kako u povijesti, tako i danas. Svi znani kulturni i religijski sistemi nude različite modele za rješenje tih velikih pitanja. Očito, ti se odgovori iznalaze u sferi iracionalnog. O njima se govori srcem te otuda i tolika raznolikost. Time se gubi njihova izvjesnost, pouzdanost i nesumnjivost. Naša nemoć da dajemo izvjesne odgovore na takva pitanja jedan je od usuda čovjeka. Sa time se, međutim, ne isključuje potreba da ljudi i (i kršćani) imaju nekakve stavove spram tih pitanja. Kao baštinici kršćanske kulture i sljedbenici Kristova nauka, kršćani prihvaćaju (tako bi trebalo) srcem odgovore na ta pitanja, koji su utemeljeni na Bibliji. To čine vjerovanjem. To se odnosi na čitav ovdje u grubim crtama prikazan predmetni i problemski skup.

Vidokrug na kome ljudski um suvereno opstoji, na taj način je sužen. Ovakav stav nas ne smije staviti u bespomoćnu pasivnost. Mi, kako smo gore iznijeli, možemo o nečemu imati nesumnjivo znanje. Znanje koje je po vlastitoj naravi istinito bez obzira na vrijeme i mjesto. Koja su to znanja?

Jedan njegov oblik je sistem znanja matematskih znanosti. Istinitost njezinih rezultata su samorazumljivi i očigledni. Kao primjer za to može nam koristiti Pitagorin poučak: kvadrat nad hipotenuzom nekog pravokutnog trokuta jednak je zbiru kvadrata nad njegovim katetama - $c^2 = a^2 + b^2$. Istina ove pravilnosti važi dvije i pol tisuće godina, i niko je (tako postavljenu) do sada nije uspio oboriti. U ovu grupu znanja spadaju i saznanja o pravilnostima koje se dešavaju u prirodi oko nas i u nama samima. Dobar primjer za to je gore pomenuta činjenica postojanja sile zemljine teže. Ona nam govori da postoji nešto stalno privlačujuće koje ne dozvoljava da se "odlijepimo" od zemlje.

Ovdje pripada skup svih saznanja, do kojih su došle znanosti. Služe jednim dijelom za bolje razumijevanje prirodnih događanja oko nas, a drugim dijelom njihovom se primjenom (posredstvom tehnologije) ovladava prirodnim tokovima radi lakšeg i ugodnijeg življenja. To se običava nazivati teorijsko znanje.

Drugi se oblik znanja odnosi na skup pravilnosti i normi koje se tiču reguliranja međuljudske interakcije i društvena djelovanja. U ovu grupu spadaju vrijednosni stavovi (koje sve kulture priznaju da su opće važeće), kao što su: Nije dozvoljeno nekome oduzeti život, ili da se drugome ne čini ono što ne bi željeli da drugi čine nama.... Realiziranje ovakvih normi kroz život odredjenog čovjeka donosi sa sobom ispunjenja dobra, jer, da bi se uopće moglo djelovati pravedno ili milosrdno (što nalaže kršćanski nauk), moramo znati što je to pravedno, ili to milosrdno. Ovaj lik se naziva praktično znanje i ono je za kršćane najbitnije.

Treći, i posljednji, predmetni skup znanja je ono koje nam omogućava

da nešto stvorimo čega u prirodi nema. Tako će, recimo, domaćica morati da ima određeni sistem istinitih činjenica da bi mogla napraviti voćni kompot. To znanje omogućava da načinjeni kompot bude doista kompot tj. da on ostane izvjesno vrijeme nepokvarljiv. Jednako vrijedno važi i za stolara prilikom izrade stolice. Vrijednost ovog znanja je u tome što na taj način napravljene stvari služe (obično) kao pomagala u cilju boljeg i punijeg života na zemlji.

Iz ovoga, ovlaš ocrtanog prikaza (koji mi se čini dovoljan za ovu priliku), može se izvući slijedeći zaključak. Predmeti na koje se odnosi vjera i predmeti, na koje se odnosi znanje, ne stoje u suprotnosti jedan na prema drugom. Oni se ne mogu isključivati, jer su drugačije naravi. Znanje i vjerovanje moramo razumijevati kao dvije različite, kvalitativno neovisne kategorije, koje se isto tako odnose na kvalitativno različite i zasebne predmete. Drugim riječima, nasuprot znanju ne stoji kategorija vjere, već neznanja, a nasuprot vjeri stoji kategorija nevjere.

U duhu ovakvog načina razmišljanja i poimanja stoji i kršćanska tradicija. Sveti apostol Pavao u poslanici Hebrejima, kaže: "Onaj koji želi pristupiti Bogu, mora vjerovati da postoji Bog..." (Heb. 11,6). Time se otkriva način našeg poimanja Boga. - Ono se postiže vjerovanjem. U prilog ovome ide i početak Nicejskog Vjerovanja: "Vjerujem u Boga, oca svemogućega..." Kod samog se čina vjere u Boga, međutim, ne može ostati jer, "Neće svako, koji govori "Gospodine, Gospodine" ući u kraljevstvo nebesko, nego onaj koji vrši volju moga nebeskog Oca" (Mt. 7,21). Na to nas, takodjer, upozorava i sveti apostol Jakov u svojoj poslanici: "Vjera, ako nema djela, mrtva je u samoj sebi" (Jak. 2,17). Ovdje se vrši nagovor na djelanje, jer se kroz djelanje očituje narav vjere. Samo, pak, djelanje mora biti takvo da "vrši volju nebeskog Oca".

Zato ne smijemo živjeti bezumno (kao nezalci), nego kao mudri: moramo uočavati "što je volja Gospodina" (Ef. 5,16).

Da bi se ta zadaća ispunila tj. da bi se pravilno razumjela "volja Gospodina", kršćani moraju iščitavati Bibliju, bdjeti nad njom, razmišljati o mislima, iznetim u njoj, pomno slušati njeno tumačenje kroz riječi svećenika i pastira. Jednom riječju, moramo biti i poznavaoци Kristova nauka. To činimo našim racionalnim momentom - znanjem. Priskrbljeni sistem znanja iz Biblije omogućuje novu kvalitetu i čovječniju dimenziju u življenju života. Jer, najveći dio sadržaja Biblije (pored povijesnih, zemljopisnih, etnografskih...) odnosi se na predmete i probleme praktičnoga znanja, koje je preduvjet za realiziranje dobra (volja Gospodina) i tako zadobijanja vječnog života.

Ovim se kratkim radom željelo pokazati to da kršćani, kao sudionici modernog vremena, ne smiju izgubiti moment vjere na uštrb znanja, niti momenat znanja na uštrb vjere. Oni moraju (kao što su oduvijek i bili) ostati i biti i vjernici i znalci. Ujedno neka ovo posluži kao osnova za čita-očevo vlastito promišljanje o ovome problemu.

Tomislav Žigmanov

PLAČ STARE DJERME

Zašto sam danas tužna,
pitam se i čudim
dok gusta trava stazu
kojom hodam pokriva,
dok gledam srušen salaš stari
i klimavu djermu
kao da sanja,
a zatim čujem kako progovara:

"Tužan je vidik pred tobom,
nema ni staje, ni ograde,
ni kera da zalaje,
njive su prazne, neuzorane,
nema ni svita,
a to su moje duboke rane...
Bila sam im dobra
i pružila pomoć svu.
Koliko su kablova
hladne vode izvukli
da se svi napoje.
A danas?
Stari su već nemoćni,

a mladi misle na varoš
i žele život lakši,
a žrtvuju svoju slobodu
koja se jedino
na žitnom polju radja...
Zaboravili su
ili nisu ni spoznali nikad
da je na njivi svojoj
i korica kruva sladja...!"

I suze kapnu uz škripanje
otrule djerme stare...
Tada shvatim i bilo mi žao...
Boli me sudbina salaša,
stare djerme i širokih njiva...
Utješih sebe spoznajom starom
da iza bure i kiše
na obzorju sigurno sunce biva...

Vita Grunčić

LJUDIMA PRIJATELJ

(sv. Leopold Mandić)

/Recital - meditativna večer - subotička katedrala
sv. Terezije 14. VIII. 1992. godine/.

1. Uvod: Andrija Kopilović
2. Preludij na orguljama.

(Simboli: slika L. Mandića, kip B.D.M., kalež, svijeća, kruna)

GLAS /Pape Pavla VI: Očima ljudskim život našega sveca izgleda kao stablo kojemu je neka nevidljiva i kruta ruka odrezala jednu za drugom sve grane. Otac Leopold bijaše svećenik koji nije mogao propovijedati zbog teškoća u govoru. Bijaše svećenik koji se žarko želio posvetiti misijama i sve do kraja iščekivao je dan polaska, ali nije otputovao nikada, jer njegovo zdravstveno stanje bijaše vrlo krhko. Bijaše svećenik ekumenskog duha da se prinosisio Gospodinu kao žrtva svakodnevnim darivanjem kako bi uspostavio potpuno jedinstvo između Latinske Crkve i onih još odijeljenih Crkava Istoka, da opet bude "Jedno stado i jedan Pastir", ali je svoj ekumenski poziv živio na sasvim skriven način. Kroz suze se povjeravao: "Bit ću misionar ovdje, u poslušnosti i u obnavljanju svojega slušanja". I još: "Svaka duša, koja zatraži moje služenje bit će moj Istok".

Što je ostalo sv. Leopoldu? Kome je i u čemu služio njegov život? Osta- doše mu braća i sestre što bijahu izgubili Boga, ljubav, nadu. Siromašna ljudska bića, koja su trebala Boga i koja su ga zazivala moleći njegovo oprostjenje, njegovu utjehu, njegov mir, njegovu vedrinu. Tim je "siromasima" sv. Leopold darovao život, za njih je prinosisio svoje boli i svoje molitve, ali je iznad svega slavio sakrament pomirenja. Tu je on proživljavao svoju karizmu. Tu su se u herojskom stupnju izrazile njegove kreposti. On je slavio sakrament pomirenja vršeći svoje služiteljstvo kao u sjeni Raspetoga Krista. Njegov je pogled bio uprt u Raspelo koje je visilo nad pokornikovim klecalom. Raspeti je uvijek bio onaj glavni. "On je taj koji odrješuje!" On pastir stada...

Sveti je Leopold svoje služenje uranjavao u molitvu i u kontemplaciju. Bio je ispovjednik, koji je stalno molio, ispovjednik koji je živio redovito uronjen u Boga, u nadnaravnom ozračju /Iz homilije Ivana Pavla II. "Ljudima prijatelj", str. 3-8./

ZBOR: Lešćan: "Pjevajte Gospodinu pjesmu novu!"

Michael Quoist

MOJ NAJLJEPŠI PRONALAZAK JE MOJA MAJKA

Moj najljepši pronalazak, kaže Bog, je moja Majka.
Zaželio sam imati Majku i stvorio sam je.
Stvorio sam svoju Majku prije nego li me je nosila.
To je bilo sigurnije.
Sada sam pravi čovjek, kao i drugi ljudi.
Lijepa je moja Majka, tako lijepa da uz nju
nikad nisam požalio što sam napustio
nebeski sjaj.
Dobro znam, kaže Bog, što znači biti nošen
od anđela, ali vjerujete mi - to ne nadilazi
majčinski naručaj.
Moja Majka je usnula, kaže Bog.
Kad sam uzašao na nebo, nedostajala mi je
i ja sam njoj nedostajao.
Ona je pošla za mnom svojom dušom,
svojim tijelom izravno.
Htio sam tako, kaže Bog, da tako ljudi
postanu moja braća.
Da bi i oni imali nebesku Majku,
Pravu Majku, ženu, između sebe,
s tijelom i dušom moju.
U nebu imaju Majku, koja ih prati svojim
pogledom, svojim ljubeznim očima.
U nebu imaju Majku, koja ih ljubi svim srcem,
srcem svoje bezmjerne ljubavi.
A to je moja Majka, koja mene gleda,
istim očima, ljubi istim srcem.
Kad bi ljudi bili više oštroumni,
iskoristili bi to.
Oni se više ne bi smjeli bojati,
da bi ih ja mogao odbiti...
Ono što im dajem to je moja Majka.
Htio sam je, i nije mi žao.
Jedno uz drugo, tijelom i dušom.
Majka i Sin.
Vječno - Majka i Sin.

/Pred Tobom, Gospodine, str. 8./

CITAT: o. Leopolda Mandića: UZVIŠENA MAJKA BOŽJA doista je suotkupiteljica ljudskog roda i zatočenica svakog mira. Uistinu s jedne strane ona je savršeni uzor poslušnosti Božjem zakonu. Nakon svog božanskog Sina ona je naj-savršeniji izraz nevinosti. On je nepogrešiv po naravi. Ona po milosti. S druge strane ona je Žena boli, kao što je On Čovjek boli. Bezgrešna Djeвица je po vječnoj Božjoj odredbi moralna žrtva boli, kao što je njezin sin fizička žrtva. Ako Božja pravda, koja kažnjava, nije u njima našla ni

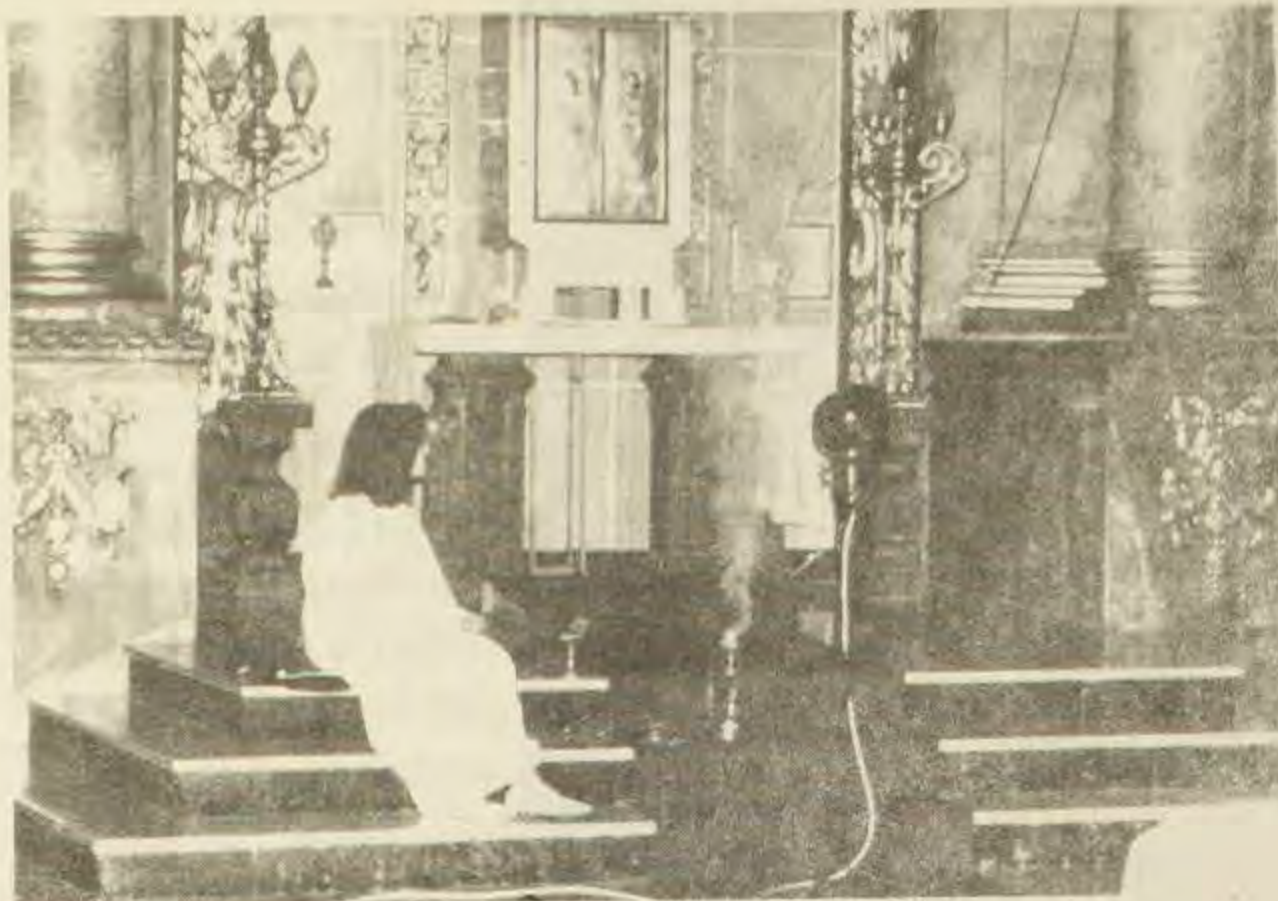
sjenu grijeha, onda nužno moramo zaključiti da su njih dvoje ispaštali grijeh ljudskog roda. /Iz svečevih spisa - knjiga "Ljudima prijatelj", str. 122./

GLAS: Sveti Leopold je pisao i mnoga pisma u kojima je poticao sve patnike da se utječu Bezgrešnoj Djevici. U pismu gospodji Anssuti Boti kaže:

CITAT: O. Leopolda Mandića "Pišem Vam danas uoči Andjelova Navještenja Djevici. Uzvišena Gospodarica, Presveta Djeвица - koja premda prečista i Bezgrešna Djeвица - ipak je upoznala zemaljski život u boli majke, znat će Vas utješiti Ona. Utjeha siromašne Evine djece dat će Vam da osjetite njeno Majčino Srce".

GLAS: Uvijek je poticao druge da ljube i časte Djevicu. Jedna franjevačka trećoredica iz Padove piše:

CITAT: O. Leopolda Mandića: "Budite pobožna prema Gospi. Gospa sve može. Gospa je naša Majka!"

GLAS: I dodao bi, koji put s nevjerovatnom toplinom izražaja i glasa:

CITAT: O. Leopolda Mandića: Gospa! Gospa!

GLAS: Izgledalo je to kao najviši zaziv kojim je Djevici povjeravao dušu prostrtu pred njezinim nogama /str. 128.-129./.

ZBOR: Pjesma Mariji: "Lijepa si lijepa".

/Jedno dijete zapali svijeće pred Gospom/

GLAS: Posebnu brigu nježnosti posvećivao je svećenicima. Iz vlastitog iskustva je shvaćao sve muke njihova apostolata, gorčinu, razočaranja, sve ono što kao križ tišti mnoge svećenike. Na sve moguće načine pokušao je da ih podupre i ohrabri. I njih je posvećivao na opću okrepu otajstva svetog oltara. Pisao je jednom svećeniku:

CITAT: O. Leopolda Mandića: "Iz Vašeg sam pisma shvatio Vašu brigu za revnost oko spasa duša i sve Vaše tjeskobe. Nastavite svoj mučan i težak apostolat. Pa ako i ne vidite uspjeha, uvijek je nešto pred Bogom učinjeno. Sjetite se da smo Kristovi službenici. A onda, za okrepu imamo sv. misu i znamo da se za vrijeme slavljenja svetih otajstava zbiva, veliki čin koji spominje sv. Pavao: Krist je uvijek živ i zauzima se za nas. Zato moramo imati puno pouzdanja da će On nama u korist, nepogrešivo ispuniti svoje poslanje.

GLAS: Kad bi saznao da su njegove riječi donijele mir, da je Gospodin pokazao svoju dobrotu i ublažio patnju dušama, poticao ih je da se pouzdaju u Boga i da ga sve više ljube. Evo odlomka iz jednog pisma:

CITAT: O. Leopold M.: "Vaše drago pismo ispunjava me radošću. Evo kako je dobar Gospodin! Isus Otkupitelj se udostojio, kako se obično kaže, učiniti da rukama opipate istinu njegovog slatkog prijekora. 'Malovjerni, zašto si posumnjao?' Kad se činilo da je sve izgubljeno, na jednom je opet sve spašeno. O, neizrecivog li Božjeg postupka! Uistinu On ponizuje do pepela, umrtvljuje gotovo do uništenja, ali onda uzvisuje i daje život još više nego li prije. Poučeni tom božanskom školom, moramo se uvijek bojati i ljubiti Božansku Dobrotu". /str. 88.-89./

DOK SE HOSTIJA DIZALA

Slijedećeg ja sam jutra, kad se hostija dizala,
obećao večnu čistoću i vjernost Tvojim očima,
i dok se licem mojim sjajna suza klizala,
srce mi šaputalo s Tobom da sreća moja počima.

U grudima kad sam Te mladim toga jutra nosio,
ništa Te drugo, Isuse, ja nisam tada molio,
nego sam srcem blaženim vruće i mnogo prosio,
da uvijek živim tako, da bi me što više volio.

Da, budem ko pjesme glasne, koje se Tebi orile,
da budem ko cvijeće sitno, koje je Tebe kružilo,
da budem ko svijeće bijele, koje su Tebi gorile,
sve moje i samo Tebi uvijek da bi služilo.

Presretnog tog jutra, kad se Hostija dizala
obećao vječnu sam čistoću i vjernost Tvojim očima
i dok se licem mojim sjajna suza klizala,
srce mi šaptalo blaženo da s Tobom mi sreća počima.

ZBOR: Pjesma o Euharistiji: "O, Bože, nisam vrijedan"

/Pred obasjanim svetohraništem djevojka stavlja kad u kadionicu/

GLAS: U svom apostolskom radu o Leopold je naglašavao da vjera u Boga utvrđuje pravi odnos prema čovjeku, unosi više vrednote duha, koje polaze od Boga. U promatranju svih drugih bića i vrednota srca koji se ne želi odijeliti od Stvoritelja u odredjivanju svojih veza sa stvorenjima. On piše prijatelju:

CITAT: O. Leopold: "Gospodine, zbog učestalosti nezgoda, koje povremeno pogadjaju Vašu obitelj, dakako da sam duboko ožalošćen. Ako bih gledao na to čisto ljudski, morao bih zanijemiti. Ali ja vjerujem, prema načelima naše vjere, da nam se i usred beskonačnog kaosa, tuče, (gromova i munja) kako se običava reći, koja više ili manje zahvaća ljudski život, otkriva beskonačni red. A to će reći, pred Bogom je sve red pa i sam nered mu služi da se ostvare njegovi planovi za naše spasenje i naše dobro. Ondje gdje je narav nemoćna, pritječe u pomoć našoj slabosti Božje smilovanje! Evandjelje je

predvidjelo takav slučaj kada je Isus izgovorio one božanske riječi: Svi vi koji ste umorni i opterećeni težinom boli, dodjite k meni i ja ću vas okrijepiti..." Ovo pismo ne pišem kao drag i najdraži prijatelj Važeg gospodstva, nego ga pišem kao svećenik Kristov /premda se smatram jadnim čovjekom/ (iz svećevih pisama str. 252.).

GLAS: U kapucinsko sjemenište u Udine dodje u posjet Bogdanu Mandiću prijatelj iz djetinjstva Andrija Korner. U spomenar, kojeg je mladi Andrija ljubomorno čuvao cijelog života, on mu je zapisao:

CITAT: O. Leopold: "Najdraži prijatelju, kad sam ostavio svijet, roditelje, braću, sestre, rodbinu i sve ostalo da slijedim Isusa Krista i nakon što sam otputovao u daleke zemlje i bio primljen po dobroti u sveto utočište svetoga oca Franje, udijeljena mi je milost od Gospodina da te danas zagrlim, o dragi prijatelju, i da ti poslije dugog vremena dadem slatki poljubac mira. Odavno te poznam i s tobom provedoh radosne dane, ali Gospodin nas je razdvojio ovdje na zemlji da bi nas potom sjedinio na nebu. Ali zbog velikog i svetog prijateljstva, koje vlada medju nama, ostavljam ti dvije stvari za uspomenu. Prvo, da gajiš nježnu ljubav prema Presvetim Srcima Isusa i Marije i da im pribaviš s najvećom revnošću slavu i čast! Drugo, da se boriš, koliko ti bude moguće, protiv neprijatelja Kristova imena i njegove Crkve. I da nikada ne pogaziš uvijek slavne stope svetaca, da bi se jednoga dana bogat zaslugama, uzdigao u naručje Božanskog Zaručnika. Ovo i ništa drugo ti ne ostavljam u znak sjećanja, Tvoj najprivrženiji prijatelj i ponizan sin svetog oca Franje, Bogdan Mandić, Udine 1883". /str. 254,255./

RECITATOR:

Michael Quoist

MOJ PRIJATELJ

Gospodine, stisnuo sam ruku svom
prijatelju,
I, iznenada, u njegovom tužnom i zabrinutom
pogledu
pročitao sam prestrašen da tebe nema
u njegovu srcu.

Bespomoćan sam kao pred zatvorenim
tabernakulom,
kad ne znam, da li si ondje ili ne.

Gospodine, ako tebe nema, mi smo razdvojeni,
jer njegova ruka u mojoj ne bi bila ništa više

od tijela na tijelu.
I njegovo srce bilo bi za me samo srce
čovjeka za čovjeka.

Hoću da ti živiš u njemu kao i u meni.
Želio bih, da mi moj prijatelj tvojom
milošću - bude brat.

/Pred Tobom, Gospodine, str. 23./

GLAS: Otac Leopold je smatrao da je prijateljstvo dar, koji zapravo drugi njemu iskazuju, da je ono osobito velika milost, koju Gospodin iskazuje njemu, nevrijdenome tolikog dobročinstva. Evo nekoliko odlomaka iz njegovih pisama koji nam to otkrivaju:

CITAT: O. Leopold: "Kao što Božjim darom smatram da sam Vas upoznao, tako ću zauvijek dragim smatrati Vaše prijateljstvo. Udostojte se sačuvati mi svoje prijateljstvo, koje smatram posebnom Božjom naklonošću. Veoma sam Vam zahvalan na Vašoj ljubavi prema meni".

"Imao sam milost, da Vas upoznam prilikom hodočašća u Lurd. Uvijek će mi biti draga svjedočanstva poštovanja i ljubavi što sam ih primio od Vas. Uvijek će mi biti draga slika s onom skupinom osoba, to jest Vi, moja siromašna osoba, Vaša Gospodja i ostali sudionici iz skupine. Vi ste htjeli da ja budem uvijek uz Vas na tim dragim uspomenama. Molim Vas, da mi sačuvate uvijek svoje prijateljstvo, koje smatram Gospodinovom milošću". /str. 256./

ZBOR: Pjesma: Anselmo Canjuga: "Ocu Leopoldu".

(Bandašica i 12 djevojaka donose moći sv. Leopolda Mandića na oltar.)

"KRIST NA ŽALU

/ritmička vježba djece pred oltarom/

GLAS: Otac Leopold ima dužnost da svojom sakrivenom žrtvom, koliko mu je dano, zasluži veliko milosrdje Božje. On je prihvatio i šutke se žrtvovati za svoj narod, rodni kraj i duše u ispovjedaonici. Gospodin ga je nagradio posebnim milostima.

CITAT: O. Leopold: "Prije stanovitog vremena imao sam prilike susresti i pričestiti jednu svetu dušu. Poslije svete pričesti reče mi ona: 'Oče, Isus mi je naredio da Vam kažem, da je svaka duša koju Vi ispovjedite Vaš Istok'. Vidite, dakle, da me Bog hoće ovdje, a ne u misijama, kao što je htio sv. Filipa imati u Rimu.

GLAS: Jednoga dana reče nekom prijatelju:

CITAT: O. Leopold: "Ja sam rođen među narodom koji ne misli kao što mi mislimo, ali ja živim za njega. Molite Božju Gospodaricu, da mi udijeli milost, te pošto izvršim svoje poslanje u Padovi, mogu svoje siromašne kosti poneti među svoj narod, za dobro naših duša. Za sada ne mogu pobjeći iz Padove, ovdje me hoće, ali ja sam kao ptica u krletki, moje je srce uvijek tamo preko mora".

GLAS: Otac Leopold je osjetio kako ga Bog zove na veliko djelo i to je bilo njegovo novo zvanje unutar Franjevačkog reda i 2. veljače 1918. godine zapisao je ove riječi:

CITAT: O. Leopold: "Vjerujem, zato i govorim: Krist Gospodin jest otkupljenje - a ja, premda nedostojan njegov službenik - ipak sam službenik njegova otkupljenja glede odijeljenih Istočnjaka. Gospodine, ti znaš sve: Ti si začetnik moje volje".

GLAS: Dne 11. kolovoza 1925. godine je zapisao:

CITAT: O. Leopold: "Eto, po milosti Božjoj meni je sasvim jasno na kakvo sam djelo pozvan na spasenje svoga roda".

GLAS: U Veneciji 1937. godine zapisao je:

CITAT: O. Leopold: "Sama volja, sama želja, više ili manje žarka, da se postigne to dobro, to je sam Božji poziv kojim se Božja Providnost udostojala da me obdari... Pred Bogom više ne mogu dvojiti o tome da li sam pozvan ili ne, da se trudim oko toga dobra. Ta mi je istina postala sasvim jasna".

GLAS: Na blagdan sv. Ivana Boska, 31. siječnja o. Leopold ja napisao:

CITAT: O. Leopold: "Pred Bogom nema za mene više nikakve sumnje: samim svojim serafskim svećeničkim zvanjem izabran sam za spasenje istočnog naroda, to jest odijeljenih Istočnjaka. Radi toga moram odgovoriti božanskoj dobroti Gospodina našega Isusa Krista koji me se udostojao izabrati, da se takodjer po mojoj službi jednoć zbude ono Božansko obećanje: Bit će jedan ovčinjak i jedan Pastir".

GLAS: Dne 11. lipnja 1928. godine zapisao je:

CITAT: O. Leopold: "Da ne zaboravim. Danas je 11. lipanj 1928. godine. Za vrijeme duhovne pričesti osjetih, ako se ne varam, kao neko čuvstvo da je Bog zadovoljan, po čemu sam mogao jasno razumjeti da sam ja sasvim svojim zvanjem pozvan na apostolat, da se odijeljeni Istočnjaci vrata u katoličko Jedinstvo".

GLAS: Cijeli život sv. Leopolda bio je žrtva. Kao da je molio Isusa:

PRIMI OČE MOJU ŽRTVU

Učini od mene oltar, uzimajući čitavo moje srce,
posvećujući moje tijelo
i moj duh, da bi čitavo moje biće
moglo postati žrtva.

Učini od mene oltar gdje možeš doći,
"uzeti moj kruh, moje vino,
sve što posjedujem i sve što jesam,
sve što stvaram,
prikazati to Ocu u čast ljubavi
preoblikovati u Tvoje veliko bogatstvo
moju žrtvu i Tvoju". /Ćurilov/

Stoga, primi na oltar
žrtvu mog rodoljublja
što sam živio daleko
od mog naroda i rodnog kraja
iz ljubavi prema Tebi.

Žrtvu dobrovoljnog zatočeništva
Ispovjedaonice i Tvog milosrdja,
kao i silne ljubavi prema braći
što si mi, Bože, dao.

Žrtvu "Fiat" za opstanak
u krilu Rimske Crkve
za skrivene suze i bol,
koje sam skriveno lio,
jer sam znao volju Tvoju.

Hvala Ti što si mi dao
da svaka duša za mene
bude ljubav i Istok,
što si mi dao vjeru i nadu
"Da svi budu jedno..."

Stavljam na oltar kao žrtvu
što sam bio kao ptica u kavezu.
Iz Padove pobjeći mogao nisam,
a srce je moje uvijek bilo
tamo prijeko mora.

Hvala Ti Isuse
što si znao uvijek sve
i što si Ti sam bio
začetnik moje volje.

I žrtvu Božanskog Otajstva,
Misu primi na Tvom oltaru
uz milost da pričesnici
ne smiju zaboraviti
da su dužni spasavati braću.

Učini od mene oltar sposoban nositi
Tvoju božansku prisutnost,
dočekivati je bez prestanka u razmatranju
tišine, što gori...

ZBOR: Pjesma "Suscipe Domine"

/Bandaš prinosi na oltar maketu sobice sv. Leopolda izradjenu od slame./

GLAS: Revnom kršćaninu nisu samo kušnje ispit njegove vjernosti, već i grijeh. Njegova ljubav prema Gospodinu činila mu se tako snažna i održala ga u uvjerenju da mu se ne može dogoditi teži pad. A ipak...

RECITATOR:

Michel Quoist

GRIJEH

/pristupa grešnik slici sv. Leopolda/

Gospodine, pao sam.
Opet.
Ne mogu više, ništa neću postići.
Stidim se pred sobom, i ne usudjujem se k tebi

pogledati.

Gospodine, borio sam se, jer sam znao da si
uza me, da se pažljivo sagibaš nada me.

Ali, kao vihor spopala me napast,
i ja sam izgubio glavu,
i ja sam skrenuo s puta.

Dok si se Ti šutke i pun bola zgranuo
kao zaručnik koga je prezrela njegova ljubav,
prepustila se njegovom neprijatelju.

Kao što bi munja resko bljesnula
parajući na tren tamu,
i ja sam se našao ispunjen stidom i gadjenjem
s grijehom svojim preda mnom.

Taj grijeh sam izabrao kao kupac robu,
Taj grijeh, koji sam platio i ne mogu ga vratiti,
jer je prodavac iščezao.

Taj grijeh pun zadaha,

Taj grijeh bez ukusa,

Taj grijeh koji mi se gadi,

beskorisna stvar, koju bi htio odbaciti,

Taj grijeh, koji sam konačno učinio,

jer sam se od Tebe, Gospodine, hladno okrenuo,

pao sam pred njim ničice, dao mu svoju

snagu, svoje ruke, svoje prste,

poklonio mu svoj pogled, svoje srce.

Taj grijeh sam zgrabio i lakomo progutao.

Sad ga imam.

On je moj.

Ne mogu se toga osloboditi.

Bježim, ali me slijedi kao šugav pas,

koji je postao nepotreban.

Stidim se sresti s prijateljem

Stidim se pred tobom, Gospodine, pojaviti,

jer Ti me ljubiš, a ja sam Te zaboravio.

Zaboravio sam Te, jer na Te nisam mislio.

Treba birati i ja sam izabrao!

Tvoj glas,
Tvoj pogled,
Tvoja ljubav - boli me.
Na meni je, pritišće me teže, nego moji grijesi.
Gospodine nemoj me tako gledati,
jer ja sam ogoljen
zamazan ležim na tlu,
razderan,
bespomoćan,
ne usudjujem se ništa obećati.
Još jedino što želim, ovako prostrt,
ostati pred Tobom.

Sinko, Bog Ti govori:

Dodji dijete moje, podigni svoju glavu.
Tvoj ponos, rekao bih,
povrijeđen je!
Kad bi me ljubio, trebao bi doduše biti
zabrinut, ali bi trebalo imati pouzdanja!
Misliš li da Božja ljubav ima granica?
Misliš li da sam te i samo jedan časak
prestaio ljubiti?
A ti, dijete moje, još uvijek samo na se
računaš, a trebalo bi računati samo sa mnom.
Zamoli me za oprostjenje i
zatim opet junački ustani.
Jer - zapamti - nije najstrašnije pasti,
nego ostali ležati.

/Pred Tobom, Gospodine, str. 126./

ZBOR: Antifona "Smilum mi se, Bože"

GLAS: Kad je dušama o. Leopold zacrtao put pobožnosti, uvijek je znao zauzeti siguran put, bez nekog pretjerivanja. Odgovarajući na jedno pismo sluge Božjeg Gvida Negrija, mladog i revnog katolika pisao je:

CITAT: Sv. Leopold: "Što je plemenitija stvar, o koj se radi, što su veće poteškoće, što se više treba bojati neprijatelja kojima idemo u susret, to moramo biti razboritiji.

Ono čega se kod mladih ljudi najviše bojim, jest oduševljenje.

Istina, oduševljenje je nešto dobro, ali kad ono prijedje u pretjeranost, vrlo se lako dogodi da nabuja previše, to jest pogrešno, jer pretjeranosti su uvijek pogrešne.

Vi budite i dalje velika srca! Bog Vas hoće za svog apostola. Njegova mudrost i milost mora, koliko je to moguće, medju nama ljudima voditi sve Vaše korake.

Evo sad ću Vam odgovoriti na Vaša pitanja:

Čežnja kojom žudite da biste Božanskog Otkupitelja nasljedovali u Njegovim trpljenjima, jamačno je osobit dar Božji, ali ta čežnja mora biti podvrgnuta poslušnosti. Zato, Vi mene slušajte! Što se tiče mrtvljenja, dosta je da se izvan obroka uzdržite od svakog jela i pića, osim ako Vam okolnosti protivno savjetuju.

Što se tiče mrtvljenja kostrijetima, toga nikako ne dopuštam.

Što se tiče vanjštine, hodajte odjeveni primjereno svom položaju".

GLAS: Sa blagošću sv. Leopolda združila se i velikodušnost opraštanja. On je svoju širokogrudnost u podjeljivanju odriješenja temeljio na Božjem milosrdju. A magistar Anam Brettanini, profesor Sveučilišta u Padovi svjedoči:

CITAT: Sv. Leopold: "Na ustima oca Leopolda često su bile riječi: 'Božje milosrdje je iznad svakog očekivanja...' Kad sam ga upitao da li je ikad posumnjao u svoju širokogrudnost prema pokornicima, kratko se sabere te mi odgovori: 'Ako mi se štogod ne svidja, onda je to što sam koji put, doduše rijetko, uskratio odriješenje. Ako me Gospodin bude korio zbog prevelike širokogrudnosti, moći ću mu reći: Blagoslovljeni Gospodaru, taj loš primjer dao si mi Ti, kad si vodjen svojom Božanskom ljubavlju umro za duše na križu. Više od pedeset godina ispovijedam i savjest me ne peče što sam uvijek davao odriješenja. Više me boli za ona tri ili četiri slučaja, kad ga nisam mogao dati. Možda nisam učinio sve što sam morao, da u tim dušama probudim kajanje" /str. 223,231./.

Završna riječ voditelja včl. Andrije Kopilovića.

ZBOR: pjesma: "Tebi slavu pjevamo"

/Svi izvodjači pristupaju slici sv. Leopolda.)

K R A J

Napomena:

Andrija Kopilović je izvršio izbor tekstova sv. Leopolda.

Vita Grunčić je sve objedinila veznim tekstovima i uvježbala sa recitatorima.

Andrija Kopilović je bio reditelj večeri i voditelj razmatranja.

Sudjelovao je katedralni zbor "Albe Vidaković" pod vodstvom s. Mirjam Pandžić.

BAČKA RAVNICA

/kraljička pisma/

Oj, mila ravnico,
Oj, mila ravnico - Ljeljo
Bačvanska žitnico,
Bačvanska žitnico - Ljeljo
Po tebi su stari,
Po tebi su stari - Ljeljo
Salaše dizali,
Salaše dizali - Ljeljo
Od tebe živili,
Od tebe živili - Ljeljo
Zadovoljni bili,
Zadovoljni bili - Ljeljo
Disu su učili,
Dicu su učili - Ljeljo
Voliti ravnicu,
Voliti ravnicu - Ljeljo

Znali svašta radit
Znali svašta radit - Ljeljo
Žito, kuruz sadit,
Žito, kuruz sadit - Ljeljo
Kada se ovrše,
Kada se ovrše - Ljeljo
Svako se raduje,
Svako se raduje - Ljeljo
Dužijancu slavi,
Dužijancu slavi - Ljeljo
Bogu se zahvali,
Bogu se zahvali - Ljeljo
On nas uzdržava
On nas uzdržava - Ljeljo
Nek mu vična slava,
Nek mu vična slava - Ljeljo

Kata Ivanković

Subotica, 1992.

Marinko Stantić, Mirjana Vuković, Ljubomir Mesaroš, Nevena Kuljundžić - „gradski” i „katedralni” bandaši bandašica u Subotici (1992.)

ČIKLOVA MONTANA, HRVATSKO SVETIŠTE U RUMUNJSKOJ

Svake godine 2. srpnja, bez obzira na koji dan pada, skupi se veliko mnoštvo karaševskih Hrvata u svetište pohodjenja Majke Božje u Čiklovi Montani. I ove godine ih je bilo preko dvije i pol tisuće, bez ikakove posebne organizacije, a što je najvažnije da se gotovo svi hodočasnici ispovjede i pričeste, sudjeluju kod sv. mise i obave svoje zavjete, jer drugih proštenjarskih sadržina u tom gorskom selu jedva da ima.

Na obroncima Aninskih planina, koji predstavljaju završetak gorskog klanca Semenik, nalazi se malo prilično zapušteno selo, danas gotovo isključivo sa rumunjskim i pravoslavnim življem, u kojim je na jednoj litici iznad samog sela, gotovo na njegovu ulazu, stoji smještena današnja proštenjarska crkva Marijina Pohodjenja, kao da bdije nad tom cijelom dolinom i izdaleka dočekuje i pozdravlja svoje umorne hodočasnike. Selo je udaljeno od grada Oravice, svega dvadesetak kilometara udaljenog od Bele Crkve u vojvodjanskom dijelu Banata. Bio je tu nekada rudnik bakra, koji je trebao vještih rudničkih ruku.

Povijest ovog svetišta, u kojem su i danas gotovo jedini hodočasnici karaševski Hrvati, seže na same početke osamnaestoga stoljeća i vezuje se za naše bosanke "ujake"-franjevce. Vječni suputnici i pratioci svih naših progona i ekonomskih selidbi pratili su davne pretke današnjih karaševskih, rekaških, radnjanskih i lipovskih Hrvata (ovi su već potpuno izumrli!) u ove prostore i brinuli se za njegovo duhovno i materijalno dobro.

Želeći im osigurati duhovni rast osim redovne pastoralne, osnovali su im na tom prostoru dva velika marijanska svetišta, ono u Mariji Radni, koje i danas vode franjevci rumunjske provincije i ovo u Čiklovi, koje u velikom broju posjećuju hrvatski vjernici svake godine. Usmena predaja koja se sačuvala u svijesti naroda i nekim spisima početak ovog svetišta vezuje za djelovanje bosanskih franjevaca koji su doveli ovu skupinu Hrvata još koncem četrnaestog stoljeća (1393.) vjerojatno kao radnike u rudnike bakra (Čiklova) željeza, (Rešica ili kako Krašovani kažu "Ričica"), te uglja (Lupak). Na jednoj stijeni iznad samoga ulaza u selo Čiklovu Montanu, gdje se na poseban način počela štovati presveta Djevica i u jednoj kapeli, pokraj koje je sebi sagradio jedan fratar kuću, gdje je dočekivao goste-hodočasnike i čuvao svetište, a usput je poučvao ljude, osobito djecu. To je izazvalo neke protivnike katoličkog imena pa su ga jedne noći

i zaklali u toj kućici, koja je kasnije proširena i služi za prebivalište čuvara svetišta (danas je to jedna rumunjska obitelj!).

Prvi pisani spomenik gradnje ovog svetišta je godine 1723. kada se želi sagraditi crkvu milosnom liku Gospe čiklovske. Nekoliko puta pokušalo se sagraditi crkvu kolje u selu medju kućama, ali bi se milosni lik svaki put po noći vraćao gore na stijenu i tako su graditelji prihvatili želju presvete Djevice, da joj na litici sagrade dom. gradnja je trajala do 1766. godine, kada je posvećena Po-

hodjenju Marijinu. U crkvi su još dva oltara, jedan posvećen sv. Ani, a drugi sv. Ivanu Nepomuku. Crkva je temeljito obnovljena 1777. godine, a 1805. godine počinje sa gradnjom župne kuće za svećenika. U to vrijeme je kolonizacija njemačkog življa koji su radnici u obližnjim rudnicima.

U mjestu se kasnije gradi pivovara po kojem selo postaje poznato. Već početkom ovog stoljeća župa se počela osipati, tako da od 1926. godine Čiklova više nema župnika. 1942. godine župa

broji još tridesetak katolika, a sada još samo nekoliko duša. Radi lijepe prirode i mira u Čiklovi je Temišvarska biskupija imala svoj ljetnikovac za bogoslove, koji su najveći dio ferija provodili u svom gorskom selu.

Medjutim, kroz sve ovo vrijeme karaševski Hrvati su redovito i to u velikom broju, iz svih sedam karaševskih sela: Karaševa, Ner-

midja, Jabalčea, Klokotića, Lupaka, Ravnika i Vodnika hodočastili Majci Božjoj u Čiklovu.

Nema pismenih podataka, ali je u svijesti naroda da se tamo hodastilo od samih početaka. Hodočastilo se do pred dvije-tri godine pješice gorskim puteljcima, a to je put dug oko 50-tak kilometara, dok je cestom 35 kilometara. Polazili bi 1. srpnja ujutro i putovali cijeli dan. Predvečer bi se obavile ispovjedi i privatne pobožnosti. Nakon obavljenog križnog puta bio bi kratki početak u kućnom smještaju u selu ili pod vedrim nebom. Na sam blagdan od ranih sati služile bi se Mise za svako pojedino selo, jer je prostor u crkvi i oko crkve relativno malen, da primi svu tu masu ljudi na jedanput.

Nakon sv. Misa hodočasnici se polako vraćaju kućama da do noći stignu do svojih sela. U novije vrijeme, nakon pada komunizma, ljudi, osobito stariji, dolaze autima isti dan, obave ispovjed, sudjeluju na sv. Misi i pričesti, te se po obavljenim molitvama i zavjetima vraćaju domovima.

U novije vrijeme karaševski Hrvati hodočaste i na svetkovinu Navještenja (25. ožujka).

Na svetkovinu Duhova dolaze iz banatskih sela Tirola, danas već odnarodnjenog hrvatskog sela! Posljednjih dvadesetak godina u ovo svetište hodočaste Česi iz južnog dijela rumunjskog Banata na svetkovinu Marijina Uznesenja i na blagdan Male Gospe.

U novije vrijeme (nekoliko godina) počinju dolaziti na hodočašće vjernici mađarske i njemačke narodnosti iz Rešice i Bokše. I prije drugog svjetskog rata Njemci su dolazili u ovo svetište, ali to nije bilo organizirano kao što je bilo sa karaševskim Hrvatima.

Tako eto ta dva svetišta Majke Božje, ono na sjeveru Banata u Radni i ovo na samom jugu Banata u Čiklovi, osnovana po ocima bosanskim franjevcima stoje kao dva stražara koji čuvaju već porijedjeni katolicizam banatskih prostora. Zato nitko nema pravo tvrditi da Hrvati nisu gradili temelje ujedinjene Europe. Ta dva svetišta su dva majčina doma, sagrađena na granicama svjetova, onog pravoslavnog i katoličkog, kako bi postalo mjesto susretišta, dogovora i duhovne obnove svijeta u duhu i srcu Majke čovječanstva.

Lazar Ivan Krmpotić

Grigor Prličev

TISUĆU SEDAMSTO ŠEZDESET I DRUGOG LJETA

Tisuću sedamsto šezdeset i drugog ljeta
U Ohrid iz Carigrada dodje Salaor.
Predstavi se Arseniju, našem časnom Patrijarhu,
I reče mu riječ gorku, riječ žalosnu:
"Carska je volja da još danas kreneš za Carigrad,
Na tebe je velika tužba od zlobnih Grka".

Sabrao Patrijarh stado svoje u crkvi svetog Klimenta.
Blagoslov mu zadnji dao, ruke sklopio.
Dugo vremena jeco je starac u šutnji svenarodnoj
Roneć suze vrele po bijeloj bradi:
"Slušajte me, mila djeco, ja idem u Carigrad;
Na mene je velika tužba od zlobnih Grka.
Grčki patrijarh će slomit slavnu ohridsku stolicu
I mene će do smrti držati u zatočeništvu.
Poslat će vam "Grke" biskupe, u licu sveci, u srcu vuci.

"Oporezovat će vas, strigat će i muzt do krvi
Medju narodom će sijati nesuglasje i razdore,
Da se mrzi sin sa ocem, brat sa bratom.
Zovnete li Boga, krilo naći nećete,
Poniženi, glave ćete do zemlje objesiti.
Bit ćete mi siročad, tako bijaše napisano.
Dodjite da vas cjelivam posljednji put".

Crna tuga porazila staro, mlado, muževe, žene,
Svi sklopljenim rukama suze prolijevaju.
On ih cjeliva, a oni tužni desnicu mu cjelivaju,
I od ruke, ko s izvora, suze liju se.

Uzjahao Patrijarh brza konja, nevoljko se uputio.
Tada gromki plač narodni nebo razdere.
Rastuži se časni Patrijarh, skine kapu izvezenu,
Pogledao plavo nebo, ljuto proklete:
"O, poslušaj, mili Bože! Sreće nikad ne imali,
Stamče beg i Bujar Ligdo, Nejko Čelebi",

Milostivi Bog usliša Patrijarha kletvu vruću;
Slavu njihovu, sjeme njihovo gromom ošinu.
Sad po kućama njihovim pauk plete paučinu
Na pustim im krovovima huću ćukovi.

/Sa makedonskog preveo LIK/

1100 GODINA BISKUPSKOG POSVEĆENJA SV. KLIMENTA OHRIDSKOG

Veoma mali broj katolika zna koliko značenje ima Ohrid u evangelizaciji ne samo Balkana, nego cijelog slavenskog istoka. Odluka sv. Oca Ivana Pavla II da sv. Klimenta Ohridskog i ostalu četvoricu učenika sv. Braće Ćirila i Metoda, uvrsti u kalendar Katoličke crkve, koju je donio 1985. godine, u povodu 1100. obljetnice smrti sv. Metoda, nije imala većeg učinka na budjenje svijesti o evangelizacijskom poslanju sv. Braće i njihovih učenika.

Ohrid grad u tom pogledu, poslije Rima, koji čuva grob sv. Ćirila, ima apsolutnu prednost. Taj je grad privilegiran, da mu je palo u dio da čuva najveći dio ćirilometodske baštine. U njemu se čuvaju grobovi dvojice učenika sv. Braće, Klimenta Ohridskog u samostanu sv. Pant-

lejmona (danas u porušenoj džamiji, pretvorenoj u muzej), a relikvije se sada čuvaju u crkvi sv. Bogorodice Perivleptos ili kako je Ohridjani zovu crkvi sv. Klimenta. Relikvije sv. Nauma nalaze u grobu sveca u istoimenom samostanu, 27 km udaljenom od Ohrida na obali Ohridskog jezera i na samoj granici sa Republikom Albanijom Sve je to vezano za život i djelovanje te dvojice učenika sv. Braće, Klimenta i Nauma.

Ove godine napunjava se značajna obljetnica velike evangelizacijske, misijske i kulturne djelatnosti, 1100 godina je od kad je sv. Kliment Ohridski

bio izabran za biskupa veličkog i time prekinuo svoju plodnu učiteljsku kulturnu djelatnost koju je vršio kroz sedam godina u svojoj poznatoj ohridskoj školi.

Sveti Kliment Ohridski (ili kako ga još nazivaju Slavenski!) jedan je između najužeg kruga učenika sv. Braće, čak se misli, da je on bio pratilac sv. Braće i u hazarskoj misiji (na obalama Crnog mora, gdje su sv. Braća našli relikvije sv. Klementa pape, po kojem je i Kliment Ohridski dobio svoje redovničko ime!), a svakako je bio u velikomoravskoj misiji.

Ne zna se točno mjesto njegova rođenja, no općenito se drži da je Kliment potomak slavenskog plemena koje je živjelo u Bizantskoj Makedoniji. Rodjen je između 830-840. godine. Već u mladosti se pridružio sv. Braći i pokraj njih je stasao u mudrosti. Za svećenika je zaređen sa sv. Naumom (za kojega neki misle da je bio rođeni brat sv. Klimenta) u Rimu prigodom posjete sv. Braće.

Za života sv. Metoda živi i djeluje u Velikoj Moravskoj, a poslije smrti sv. Metoda (885) on je sa ostalim njegovim učenicima i sljedbenicima bio prognan iz Moravske, najprije u Bugarsku, a zatim se odredbom kneza Borisa (budućega bugarskoga cara) nastanio u pokrajini Kutmičevici i u gradu Ohridu otvorio školu, kroz koju je tijekom sedam godina (886-893) pohađalo oko tri i pol tisuće djaka, što je za ono vrijeme bez dvojbe bio evropski i svjetski rekord.

Dakle, u ono vrijeme, dok današnja najčuvenija sveučilišta Evrope nisu ni postojala, na obalama Ohridskog jezera Slaveni (makedonski!) imaju univerzu. Iz tog centra krenula je evangelizacija svih istočnih slavenskih naroda preko Preslava (Bugarske), Kijevske Rusi do Moskve i Vladivostoka.

To je jedan od razloga, da je papa Ivan Pavao II proglasio sv. Braću zaštitnicima Evrope, a u tom poslanju Ohrid ima veoma značajnu ulogu, ali ona do danas nije proučena i posviješćena, niti u svijesti samog makedonskog naroda, koji se s pravom ponosi i u svojoj crkvenoj obnovi stalno poziva i nadovezuje na veliko evangelizacijsko djelo sv. Klimenta Ohridskog. Još je manje prisutan u svijesti nas ostalih slavenskih naroda, koji za sve što se događalo ili događa na Balkanu, imamo precizno stanovnište, a da ne govorimo koliko on nije prisutan u svijesti ostalih naroda Evrope! Ali ako hoćemo ujedinjenu Evropu, onda za njezinu stolu trebaju imati svatko ono mjesto, koje mu po istini i zaslugama pripada. Još jedan veoma važan podatak za nas Hrvate je činjenica da je Klimentova škola kao pismo upotrebljavala glagoljicu, a tek stotinjak godina kasnije u Preslavu u Bugarskoj nastalo je pismo, koje je nazvano ćirilica, ali ne po svetom Ćirilu, nego po nekom svećeniku, koji je nosio isto ime.

Životopis sv. Klimenta opisuje sveca kao čovjeka, koga "nikada nisu vidjeli besposlena!" Po danu i po noći poučavao djake, molio se, čitao ili pisao knjige, ali se brinuo i za materijalno blagostanje svoga naroda.

Tako je 893. godine bio izabran za biskupa veličkog ili beličkog. Povjesničari se ne slažu oko lociranja te biskupije. Neki je stavljaju u rodopske masive u Bugarskoj, dok većina misli da je ona bila na granici Albanije i Makedonije. Kao biskup, da bi pomogao slavenskom svećeništvu u evangelizaciji, jer ovi nisu bili vješti grčkom jeziku, piše homilije i životopise svetaca. Posebno su mu lijepi pohvalni govori u čast presvetoj Bogorodici. Prepjevao je cijeli niz crkvenih himana i pjesama. Smatra se da je u Klimentovoj pismenoj ostavštini ostalo oko pedesetak što većih što manjih spisa. Neki ozbiljni autori misle da su životopisi sv. Ćirila i sv. Metoda /Žitija/, također djelo sv. Klimenta.

Svakako njegov doprinos staroslavnekoj kulturnoj baštini je veoma velik. Međutim, koliki je njegov evangelizatoriski utjecaj na cijeli slavenski istok, teško je ustanoviti. Svakako Kliment je jedna od onih osobnosti, koje su u evangelizacijskom nastojanju Istočne crkve učinile veliki zaokret.

Vjeran osnovnom načelu ćirilo-metodske evangelizacije, ili bolje inkulturacije, to jest da se svaki narod mora evangelizirati u duhu vlastite kulturne tradicije i na jeziku dotičnog naroda, uspio je da je Istočna crkva među Slavenima poštivala to načelo i zato bez većih teškoća evangelizirala sav kršćanski istok do Vladivostoka, iako je u samoj Makedoniji dugo bilo otpora tim evangelizacijskim nastojanjima od strane grčkog klera, a uz pomoć carigradske Patrijaršije.

Velika je šteta, što taj princip nije uhvatio dubljeg korijena među ćirilo-metodskim sljedbenicima zapadnog obreda, jer ona mala glagoljaška enklava naše Istre, Krka i Hrvatskog primorja, za ono kratko vrijeme dok je djelovala, pokazala je nevidjenu vitalnost i evangelizacijsku i kulturnu plodnost.

Svoje posljednje dane sv. Kliment proživljava u svom samostanu sv. Pantelejmona, gdje je i umro 27. srpnja 916. godine. U samostanskoj crkvi sv. Pantelejmona je i pokopan. To su iskapanja posljednjih godina i potvrdila, a velika briga ohridskih vlasti i Zavoda za zaštitu spomenika kulture taj je lokalitet učinila pristupačnim široj javnosti.

Makedonska pravoslavna crkva, duhovni nasljednik svetoklimentove baštine želi taj jubilej obilježiti znanstvenim skupom i veličanstvenom liturgijskom proslavom.

S naše strane podupiremo taj mudri potez MPC i smatramo ga korisnim ne samo za Crkvu Božju među Slavenima, nego i za Crkvu u cijeloj Europi i veoma je velik doprinos ekumenskom dijalogu koji treba biti usmjeren evangelizaciji, dakle pozitivnim vrijednostima, a ne kopanju po ranama prošlosti. Nadamo se da će se i sv. Otac Ivan Pavao II. uključiti u proslavu i ubilježavanje ovog jubileja.

Lazar Ivan Krmpotić

DJECA I RUŽA

*Iz blizine
živahan glas djece
zahvaća srce,
da bi mu šaputao tajnu
svoje čiste sreće.
S njim i miris
crvenih bokora rascvalih ruža
alejama parka
što ljepotu pruža.
Neodoljiva draž igre dječjeg svijeta
skrila se nečujno u sjaj
na latice ruža opijene
snagom podnevnog sunca.
Djeca i ruže!
Kakva bliskost iz njih plamti,
da ih veže!
Osmjehom ljubav nudjaju
i pogledom čistim traže.
Saznanje toliko nastradale djece
od granata i mina
sve više mi dušu bolno steže.
Gospode, osluhni molitvu nevinih
da oćute blagoslov mira.*

s. Fides Vidaković

Subotica, 1992.

IGRA LEPTIRA

U tičini jutra,
strmim puteljkom kroz šumu
leptire bijele spazih
zaigrane u sjaju sunca.
Motrim zajedništvo nježno
u prvom ili zadnjem plesu?!
Sitna čudesa Žive prirode.

Kakav ritam!

Živahan,
neobičan,
privlačan,

kao u jednom cvijetu.

Razigrana dva para leptira,
bez muzike ptica,
slave tebe, Bože,
ljubavi i mira.

Podjoh dalje mekom šumskom stazom.

U zjenama sakrih ples leptira malih,
a razli se miris ciklama
i jeseni rane.

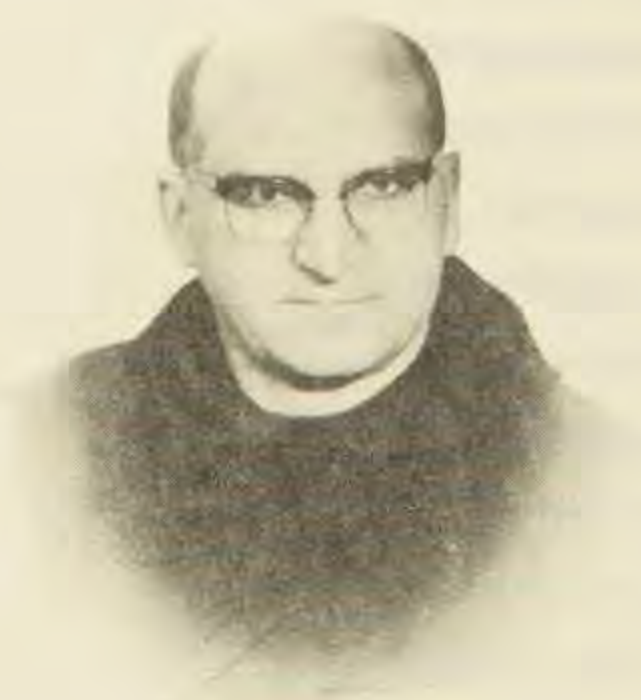
Zacijelo ih sresti neće sutra,
kada sunce grane.

Fides Vidaković
Živogošće, rujan 1986.

SVEĆENICI JUBILARCI

ZLATOMISNIK

O. ANTE STANTIĆ

O. Ante Stantić

U vremenu sukoba, ratova, strahova, nasilja i divljenja bački Hrvati se zaustavljaju pred obljetnicom koja krijepi, potiče, tješi: ogrnut bijelim karmelićanskim plaštom zahvalno će prići novozavjetnom žrtveniku Alojzije o. Ante Stantić. O pedesetoj obljetnici svećeništva prinijet će Bogu, koji je razveselio njegovu mladost, svoju žrtvu zahvalnicu - svoju Zlantu misu. Unatoč godištima

koja su mu se sručila na ramena, jednakom će vjerom, povjerenjem i ljubavi slavljenik kazivati svoje molitve, zazive, hvalospjeve i vapaje Onomu koji je Svemožan, Gospodar života i smrti.

Od 4. ožujka 1919. godine kada je rođen dječčić u obitelji Šime i Gize Dulić smjenjivali su se godišta i događaji u rodnome Đurđinu. Bio je svršio jedan veliki rat i započeo je predani rad na đurđinskim ravnicama. Raspjevani su salaši vjerovali u Dobrotu i Sreću. Dobili su kasnije i svoju crkvu i župu. Selo se postupno oblikovalo.

No, Alojzije/Lozija je krenuo u škole, u život koji je trebalo obogatiti znanjem. Do pristupa karmelićanima pohađao je škole u Subotici i Somboru. U jesen 1937. godine u somborskom Karmelu obukao je redovničko odijelo i krsno ime zamijenio redovničkim: br. Ante od Djeteta Isusa. Novaštvo i prvu godinu filozofskog studija obavio je u Poljskoj (Czerna, Wadowice), zatim je slijedio studij u Italiji (Treviso, Roma) koji je okončan najvišim akademskim stupnjem-doktoratom iz crkvene povijesti na Gregorijani. Obavljeni su i svečani zavjeti i svećeničko redjenje. Godine 1950. je završna godina slavljenikovih studija.

U svome Redu obavljao je o. Ante Stantić ugledne i časne službe: bio je pomoćnik vicerektora u Theresianumu (1948-1950.), zatim odlazi na goru Karmel kao učitelj novaka, zamjenik poglavara te župnik u Haifi. Od god. 1954. do 1956. bio je poglavar samostanske zajednice na Karmelu. Povratak u Europu, u Vječni grad donio je najprije službu najuglednije znanstvene ustanove svoga Reda. Međutim, 1963. na vlastiti zahtjev vratio se u Domovinu. Od tada je u našim Remetama: poglavar, odgojitelj, župnik, provincijal). Danas u miru i predano obavlja službu vicepostulatora u postupku sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića.

Poznajem jednostavnost o. Ante Stantića, njegovu vjernost pozivu, što znači njegova vjernost Bogu, Redu i Narodu - vjernost Ljubavi. Poput evandeoskog čovjeka koji je primio darove, nastojao je jednostavni karmelićanin iskoristiti svoju izobrazbu i pomoći drugima u službi Dobroti. Osim službi u Redu želio je o. Ante Stantić posebnim knjigama o povijesti Reda, o problemima molitve i odgoja, o gibanjima crkvenim nakon II. Vatikanskog sabora učiniti koliko je mogao da ljudi, njegova subraća i bližnji budu što bliži Bogu. Suradnja u Mariji, Obnovljenom životu, Službi Božjoj, Bačkom klasju, Subotičkoj Danici (posebice o o. Gerardu) i u drugim glasilima svjedoče o ozbiljnosti kojom pristupa obradbi pojedinih pitanja.

U svome životu o. Ante Stantić bio je najčešće učitelj (novaka, bogoslova) i voditelj drugih na putu u Vječnost (ispovjednik, župnik, poglavar) što znači da je morao razmišljati o svome radu. Samostanska zajednica je "schola caritatis" - škola ljubavi koja se uči od Duha ljubavi. Funkcija je naime ljudskoga i redovničkog učitelja pomoći drugima da razaznaju autentični glas Duha i da se ne zavaravaju patvorenim i iskrivljenim oblicima, koliko god oni izgledali duhovni. Samostan je idealna škola slobode i slobodnog razvitka osobe; on je više od sustavnosti dnevnog reda; samostan, posebice terezijanski, je pomoć u spoznaji najdublje istine kršćanskoga života: svatko je sjedinjen s Bogom u Kristu po ljubavi.

Zlatomisnik je u svemu tome ostao vjeran, ispunio je zadaću koju mu je namijenio Svemogući kada ga je stavljao na krilo širokih bačkih ravnicu i kasnije ga ogrnuo bijelim plaštom Kraljice Karmela.

Obljetnička slavlja pomažu zrelim duhovnim osobama da panoramski pregledaju svoj život i pronadu mogućnosti i srčanosti za uspješni napredak. Tako sigurno shvaća svoju zlatomisničku obljetnicu i o. Ante Stantić. Roditelji i brat Jašo su mu mrtvi, ali bit će toga svečanog dana okružen brojnim

prijateljima, subraćom i zahvalnicama (znanim i neznanim). Mlitve će pomoći da slavljenik ponese svoj život do kraja pod okriljem Velike Marije, Zago-
vornice i odvjetnice nas, Reda i Domovine.

Dr. Ante Sekulić

SREBROMISNICI

PÉNZES JÁNOS, biskup

Rodio se u Bajmoku 10. kolovoza 1943. godine. Djetinjstvo je proveo u Bajmoku i Svetozaru Miletiću. Gimnaziju je završio u Zagrebu, na Šalati, a teologiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1968. godine. Kapelan je bio u Adi od 25. VII. 1968. do 15. VIII. 1969. godine. Zatim je preuzeo dužnost perefekta sjemeništa "Paulinum" u Subotici, gdje je ostao do 13. XI. 1971. godine. Nakon toga je bilježnik Biskupskog ordinarijata u Subotici do 15. X. 1972. godine. Od tada pa do imenovanja biskupom bio je župnikom u Horgošu. U međuvremenu je obavljao i službu dekana dekanata Subotica-novi grad, kao i mnoge druge službe u raznim biskupijskim vijećima, te kao biskupijski savjetnik, ispitivač u Komisiji za svećeničke ispite, branitelj ženidbenog veza u Ženidbenom sudu Subotičke biskupije.

Rezidencijalnim biskupom Subotičke biskupije imenovan je 16. svibnja 1989. a za biskupa je posvećen u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije 18. lipnja 1989. godine.

Našem Natpastiru, uz molitve za Božji blagoslov u životu i radu, iskreno čestitamo srebrni jubilej svećeništva.

JULIJE BAŠIĆ

Rodio se 5. travnja 1942. godine u Subotici. Teologiju je završio u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1968. godine u subotičkoj katedrali. Nakon ređenja vršio je kapelansku službu u Bajmoku do 22. II. 1969. Zatim pola godine u Horgošu, a onda devet godina u novosadskoj župi Imena Marijina, do 19. rujna 1978. kada je imenovan župnikom u Bikovu. Istu službu obavlja i danas. Član je Ekonomskog vijeća Subotičke biskupije.

DESET GODINA U SLUŽBI OLTARA

IVAN PRČIĆ

Rodio se u Subotici 22. lipnja 1954. godine. Gimaziju je završio u Subotici u Kalsičnoj vjerskoj gimanziji "Paulinum". Teološki studij završio je u Dakovu i u Zagrebu na Filozofsko-teološkom Institutu Družbe Isusove.

Za svećenika je zaređen u subotičkoj katedrali 4. srpnja 1982. godine. Kapelansku službu vršio je u subotičkoj katedrali od 23.VIII. 1982. do 17.IX. 1985. godine. Nakon toga imenovan je župnikom u Bačkom Monoštoru, gdje ostaje do 17.IX. 1986. godine. Zatim je vršio službu župnika u Maloj Bosni do 10. srpnja 1991. godine. Sada je župnik u Bajmoku.

SLAVKO VEČERIN

Rodio se u Subotici 6. lipnja 1957. godine. Srednješkolsko obrazovanje završio je u Subotičkoj građanskoj gimnaziji. Teološke studije završio je u Zagrebu, na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Svećenikom je postao 14. kolovoza 1983. godine u Subotici, u katedrali sv. Terezije. Kapelansku službu vršio je u somborskoj župi Presvetog Trojstva od 7. rujna 1983. do 17. srpnja 1985. godine. Nakon toga je otišao za župnika u Bač i ondje ostaje sve do 8. srpnja 1991. godine. Tada je imenovan duhovnikom Biskupijskog sjemeništa "Paulinum" u Subotici i arhivarom Biskupskog ordinarijata.

LAZAR NOVAKOVIĆ

Rođen je u Subotici 22. kolovoza 1958. godine. Gimnazijsko školovanje završio je u Subotici, u Klasično-vjerskoj gimanziji "Paulinum". Teološki studij završio je u Zagrebu, na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Za svećenika je zaređen u katedrali, u Subotici dne 14. kolovoza 1983. godine. Nakon ređenja vršio je kapelansku službu u Sonti, do 15. VI. 1985. godine. Ujedno je obavljao i službu administratora u Prigrevici. Nakon toga prelazi u Sombor, gdje vrši službu župnika u župi Sv. Nikole Tavelića do 15. I. 1990. godine. Nakon toga je proveo par mjeseci u redovničkoj zajednici "Družbe Božje riječi". Kapelan u katedrali je od 23. listopada 1990. godine do 10. srpnja 1991. godine, kada je imenovan župnikom u Maloj Bosni.

MOLITVA RATARA

Dlanovi brazdama njiva ranjeni.

Vihor sunca rastočio djeram
ispriid starog salaša.
Kroz slime ravni
ruj vrimenta ispleo niti svoje.

Dubinom svoda jablan romori

Valovi klasja, ko zlatni nedodir
uronio u beskrajni splet teškog sna.

Iza sedamdeset i sedam obilja i suša,
umor je moj samo lagano snoplje.

Bože moj!

Toliko toga i toliko svega,
želi ljudsko srce naše...

Oprosti!
Sve dosadašnje patnje i radosti,

naroda kojemu pripadam
prinosim Ti kao žrtvu paljenicu;
Za mir
i život!
Ne samo mojeg već i ostalih naroda.
Sve nas blagoslovi
kao ovaj žar sunca plodnih njiva.
Jer budućnost
u ovome času tame i srama
tako nam je strana i daleka.

Svi smo mi tvoja djeca,
u tvom vinogradu.
Sjeti se besjede na Gori
radi onih koji su tako nevini.

Ispod plavog neba upali plamen
križa
srid raskršća ovog dana
zrno meda,
komad kruha
sa oltara podari nam Tvojeg.

ALEF

OCU GAVRI

Znaju ga pospana jutra varoši,
mladost salaša i ubogi kućerci;

Tu visoku sjenu na vjetru,
sa obodom široka šešira;
kožnom tašnom i starim biciklom.

Misije ravnice!

Sunce, kišu i krajeve neke daleke
u Travniku sanjao mladi je Gavro.

Zbilo se drugačije.

Uvijek prisutan u narodu,
bez želje,
da primi nečije hvale!
Govorio je:

- Drž se!
Ne kloni duhom!
Bog!
je uvijek prisutan
da ti pomogne. -

I tako,
jedan iz generacije:
pastira-ispovjednika!
Otišao je.
Zaljubljen u život i pjesme
sa svojim drugovima.

Skoro će plamen,
Uskrsne svijeće!
Podarit žetvu zrnevlju žita,
dok žeteoca sve je manje.

Zvono.
Isusova Uskrsnuća
poklonilo
ocu je Gavri:
mir,
svjetnosunčanih njiva,
beskraj rodne grude.
Sapat ALELUJA
pri zalazu dana.

ALEF

/Povodom smrti preč. g.
Gavre Crnković 21. lipnja 1992.
u Subotici/

KNJIŽEVNI RAD DR. JOSIPA ANDRIĆA

(U povodu 25. obljetnice njegove smrti)

Što se skromno kaže o jednom životu, ne mora značiti i siromaštvo toga života.

Dr. Josip Andrić, rođen 14. ožujka 1894. godine u Bačkoj, u Bukinu, danas (Mladenovo), iza majčine smrti, nakon svoje četvrte godine života, sa svojim ocem u novoj obiteljskoj zajednici, nastavlja živjeti u Moroviću, u Srijemu. Tu završava pučku školu kao vrstan djak. Dobrom đaku trebalo je osigurati i dalje školovanje. Savladana je i ta poteškoća, tako, što ga upisuju u gimnaziju u Slavonskoj Požegi. Marljivim radom i plodnim talentom, kog je posjedovao, maturirao je 1913. godine. Iste godine upisuje pravo u Zagrebu, da bi već slijedeće upisao Trgovački fakultet u Pragu.

Oba studija završava 1917. godine. Akademski titul doktora prava postiže 1920. godine.

Studira Filozofiju 1917/1918. na insbruškom fakultetu, dva semestra.

Oženio se učiteljicom Stankom Heneberg 1929. godine.

Premинуo je u Zagrebu 7. prosinca 1967. godine.

Skromno o jednom životu.

Početak i završetak. I da taj raspon života od početka do svršetka, ne biva ispunjen i drugim sadržajem, ovako bi kroničar ubilježio u životopis preminuloga Dr. Josipa Andrića životni tijek.

Radinost se ne mjeri samo talentom, nego i utrošenim radom.

Ona izlazi na vidjelo učinjenim djelima, čija činkovitost, veličinom svojom utiče na druge da i oni započnu razmišljati i svoj životni prilog daju sadržajem osmisliti.

Takav poduhvatnički i pionirski rad dr. Josip Andrić, sebi je namijenio, kao djak, student i muž u zrelog dobi, sve do svoje smrti.

Široki svoj opseg rada kog je ostavio iza sebe, same prilike vremena ostavile bi u zaboravu, jer mu vrijeme nije išlo na ruku. Sva je sreća da je njegov neumorni i radni duh imao snage sve ovo nadići.

Uporno, držeći se zacrtanog puta, kog je u svom mladenačkom, već djetinjem srcu osjetio.:

- Udaljenost periferije na koju nitko nije mislio, i
- ljude, koji se više ne osjećaju ono što jesu.

Želio je za to živjeti i stvarati. Radeći da bi ovi periferni, jednostavni ljudi, zaboravljeni, načinili pomak u svome sjećanju i prišli bliže onima od kojih su zaboravljeni.

Njegovo stvaralaštvo, možemo podijeliti u tri okrugá:

- kompozitorsko
- organizaciono i
- književno.

Kompozitorski i književni krug djelovanja pod snažnim su utjecajem Andrićevog organizacionog smisla.

Dotaći ćemo se ovog puta, organizacije i književnog rada.

Samo sredjenost osobe i tako odgojeni duh u njoj, mogao se prihvatiti na svim pomenutim područjima rada, da je u svemu vrsno i prema potrebi vremena, u kom je živio, znao dati ono i onako, kako je to vrijeme zahtijevalo.

Kada vrijeme nije išlo na ruku, on je znao posegnuti svojom organizatorskom sposobnošću, tako, što je ostavljao trenutačno jedna područja javnog rada, a prihvatiti druga. time je svoj široki znalacki duh koristio kroz cijeli period života u povoljno i nepovoljno vrijeme.

Nikada nije odstupao od svojih temeljnih načela. Malom čovjeku sa periferije domovine ulijevati duh velikana, a Domovini misao svojega srca.

Svojim nagnućima i iskustvima znao je dati idejno i filozofsko ruho. Nije ga mogao mimoići osjećaj, ma gdje živio ili putovao.

Mali narod koji ima svoje etničke korijene u svojoj kulturnoj tradiciji, koji postoji usprkos svim negativnim utjecajima, ima za njega pravo na vlastiti život.

Odsjaj ove misli i potvrdu nalazi u malim narodima Europe, te rado odlazi u Irsku, Slovačku, Gradišćanskim Hrvatima i Lužičkim Srbima. Pisat će o njima. Pri svemu će misliti na svoje.

Pišući o Irskoj i Slovačkoj, bila je skrivena misao o Hrvatskoj. Ona mu je u srcu. Napose onaj mali čovjek sa periferije Domovine, koji se ne osjeća više onim što jeste.

Vješto je znao svoju misao prenijeti srcu malog čovjeka.

Svoj putopis o Irskoj u izvješću "K LEGENDARNOJ IRSKOJ", kada mu pripovjedač priča legendu o postanku irskog naroda i njegove domovine Irske, s ponosom poručuje da taj isti pripovjedač zna i za epiku Hrvata.

Nadalje kada govori o drugom izvješću "CRKVENA ARHITEKTURA", sa žalošću se pita: "A zašto i mi Hrvati ne gradimo crkve u čast svetim Hrvatima?!"

Ili u izvješću "OKRUGLE KULE" priča, kako su se Irci iz tih kula branili od nasrtljivih Danaca. Te kule i danas stoje kao ponos irskog naroda.

Tu sebi priziva u pamen, razvoj hrvatske domovine na obalama Jadrana koja istu muku muči, u isto vrijeme, sa mletačim galijama. I konstatira: "Propade slava 'Kraljeva mora', a Irci i Hrvati se održaše.

Jedino žali što mi nemamo sačuvanih iz tog doba općenitih spomenika.

Kada bi redom analizirali svako izvješće, bilo da obradjuje područje prikaza života prošlosti, kulture, religioznosti, ekonomije, bijede, stradanja ili političke prilike mlade Irske, na svakom segmentu toga života Dr. Josip Andrić će pronaći paralelu sličnosti i svojega naroda.

On je za njega i ovo izvješće putopisa pisao, da ga prizove svijesti koliko je vrijedan. Bodrio ga da ne posrne.

Napose mu je srce bilo vezano za rodnu Bačku i Srijem. Tu želju ispunio je kada se Subotička matica, koja je zamijenila Pučku kasinu, udružila s Jeronimskim društvom u Zagrebu, a to je njegova zasluga. Razvila se nevidjena djelatnost i suradnja. Savladana je barijera usamljenosti periferije. Izlazi u Subotici časopis "KLASJE NAŠIH RAVNI". Ono okuplja mnoge književnike, koji se formiraju u jeronimskoj kulturnoj sredini: Ante Jakšić, Aleksa Kokić, Jakov Kopilović, Stipan Bešlin, August Djarmati, Petar Pekić, Ivan Kujundžić, Marin Šemudvarac, Matija Evetović i drugi.

U Subotici se 1936. godine osniva Hrvatske kulturna zajednica, čiji je bio predsjednik prisvitli gospodin Blaško Rajić. Isprepletenost Jeronimskog društva sa subotičkim zajednicama, Društvom bačkih hrvata i podružnicom subotičke zajednice u Zagrebu, seže i iza rata u novijim uvjetima kroz djelatnost Subotičke Matice i kalendara Danice.

Kako je bio čovjek širokog duha, Dr. Josip Andrić se ogledao i kao romansijer.

Motiv nalazi iz života slovačkih Hrvata. I ovog puta perifernost male nacionalne zajednice, odsječene od matičnog naroda. Problem ugroženog pojedinca, koje na prvi mah ne može pomoći, jedva održiva mala zajednica da se očuva primjesa što mu ga nameće veća državotvorna zajednica, mijenjajući mu iskonsku osobenost, zastidjujući ga i odvlačeći sa temelja življenja vlastitog identiteta. Pri tom pružajući mu mrvu nade u život kada je izgubio nužnu opstojnost i siromašnog života.

I ovu tragediju, pisac spaja sa najprofinjenijim ljudskim osjećajem - ljubavlju. Vješto isprepliće stvarnost realnosti života, vidljivog kroz blagostanje i tankočutnost osjećanja, skritog u srcu. Drame ljubavi, koja se ne može ostvariti. Vodi do izludjivanja osobe. Pravoga ludila. Taj roman "VELIKA LJUBAV" ne samo što je u spregu doveo dvije nemoći - egzistenciju i ljubav - te događaje povezao divnim komparacijama i aplikacijama figura jezika. Vrijedne u njemu su jezikoslovne opisne stavke, pravog romansijera.

Navedimo samo kao prvi primjer: "Topao rujanski dan sipao je sunačno zlato po bijelim kućama Hrvatskoga Groba". Ili drugi primjer: "S tornja se

crkve javi zvono. Zvuk se njegov razlio po selu, pomilovao sve kuće, zatitrao pred svim prozorima te se po sunčanim zrakama stao dizati prema nebeskom modrilu. A molitva cijelog sela šapatom ga je nastojala dostići u modrim visinama".

Rasčlanimo samo malo prvi primjer. "Topao rujasnki dan". Zar ne dočarava zrelost jesenih plodova. Bogatstvo. Blagostanje. "Sipao je sunčano zlato". To je dar neba. Zlato - Božja darovitost. "Po bijelim kućama Hrvatskoga Groba". Čijim kućama? Kućama jednog naroda kog on u srcu nosi.

Drugi primjer: "S tornjeva crkve javi se zvono". Ponovo jedna slika. Simbol uzdignuća duše gdje se hrani.

I redom: Ono se razliva, mijenja, titra i diže po suncu ka modrilu neba. A nebo je pojam gdje Bog prebiva. I molitva se upravo diže u modrine neba.

To je duh čovjeka koji je znao živjeti u Bogu. I nesebično je taj svoj dar želio podijeliti među svojim sunarodnjacima. Onim malim perifernim zaboravljenim ljudima. Želio je svom narodu prizvati u svijest, ako želi živjeti, u kom smjeru mu put treba tražiti.

Poučnost nije jedina kvaliteta ovoga romana. On je kao cjelina jedna velika alegorija, čija radnja događaja ne ostavlja zapisanu kao posvetu za jednu malu izabranu zajednicu. Već aludira na sve srodne zajednice iste sudbine da se ugrade u viziju veličine velikog naroda komu je ideal i spas Bog.

Dr. Josip Andrić je slikovit pisac. Drage su mu sličice iz života. Posebice slike iz seoskog života. I nije čudo što su nastale "SRIJEMSKE ELEGIJE". One su zacijelo tužaljke. Kao Jeremija prorok kada plače nad razorenim Jeruzalemom, tako i on tuguje. Tugudje nad čudnom jeseni u kojoj su procvale šljive. Tuguje nad lugarom koji je dugi niz godina proveo u službi općine i nije sebi ništa priskrbio za starost. Tuguje nad grobovima među kojima se šetao u nujnom smotrenju.

Uvukla se u njega tuga. Žalost. A zapravo ne umire on. Znamo da je pun energije i u zadnjim danima života.

A tko to odumire? Odumire Srijem. Narod Srijema.

On je za njega vezan i nad njim tuguje. Tuguje srijemski Jeremija nad svojim Jeruzalemom.

Godine 1967. zazvonilo je pozivno zvono. Ugasio je jedan život. Ovo skromno rečeno o njemu nije sve. Ali je nešto.

Želite li više? Potražite neke od onih, ako su među živima, a koji su o njemu pisalo, a to su: Ladislav Beršek, Juraj Lončarević, Djuro Kuntarić, Radovan Grgec, Ilija Džinić, Bela Gabrić, Kuzma Moskatelo i drugi, koji će Vam o njemu moći još mnogo govoriti.

Branko Jegić

(Ovaj referat autor je pročitao na književnoj večeri, 13. kolovoza 1992. u Katoličkom krugu u Subotici u okviru priredbe "Dani kruha i riječi".)

POZDRAV "PRELU '92"

Dobro došli, mili gosti,
pristupite slavnoj gozbi!
trepte srca i damari,
stari, mladi gospodari.

Prid ulazom ovog "hrama"
ostavite brige, boljke;
pridajte se svim igrama,
mladi momci i divojke.

Bit će bolje od nevolje
kad se jave tamburice
zagrljene s ravnim poljem
subotičke okolice.

Stigla zima dokolice,
vilovita poskočica;
nasmijane mile prelje
zovu momke na veselje.

Stolovi su lakokrili
ponudili jila, pila
dobrsotiva kao njiva.
Nek se svira, nek se piva!

A salaši ko bandaši.
Svaki salaš sriću traži.

U daljini vitar snažni,
hitar fijuk još na straži.

Subotica golubica
zlobnicima odstupnica
širi krila iznad njiva,
s nama svima živa bila!

Dok je pisme i svirača,
mirna Bačka bunjevačka
i svih ljudi dobre volje,
bit će bolje, bit će bolje.

Ostavimo bojna polja,
Historiju Akropolja;
histerija nema nade,
Bunjevaka još imade.

Neka živi naša mladež,
naše baće, naše nane,
nek su vidre naše dide,
stabla, grane nek se vide.

Pisma ova od Jakova
pozdrav nosi, sitna slova.
Gosti siti, domaćini
svi u kolu ponositi...!

Jakov Kopilović

Subotica, siječanj 1992.
/Pisma je pročitana na početku "Velikog prela"
u Subotici 1. veljače 1992./

NAŠ MATOŠ

/120. obljetnica rođenja/

Na blagdan svetog Antuna Padovanskog 13. lipnja daleke 1873., prije 120 godina, rodio se u srijemskom mjestu Tovarniku Antun Gustav Matoš, hrvatski književnik. Po njemu se čitavo razdoblje u kojem se stvarala hrvatska moderna književnost može nazvati "Matoševo doba".

Matoš je svoj križni put književnika na prijelomu dva stoljeća prolazio sve do svoje rane smrti u Zagrebu, 17. ožujka 1914. godine.

Skupo je plaćao svoju intelektualno, književničku neovisnost. Plaćao svojim životom.

Gdje su korijeni tog vječnog lugalice, izgnanika, emigranta, velika-
na?

U blizini onoga trokuta kojega omedjuju tri grada: Subotica - Sombor - Baja, nalazi se selo Kaćmar (danas u Republici Mađarskoj). To je polazište obitelji Matoš. Antunov dida, "meštar" Grgo, učitelj (da, dida, dida, čisti ikavac!), preselio se iz Kaćmara u Plavnu, u Bačkoj. (Obitelji s prezimenom Matoš nalaze se još i danas u Plavni i Vajskoj).

U Plavni se rodio August Gustav Matoš, otac pjesnika. Krenuo je stazama svoga oca, "meštra" Grga - postao je i on učitelj. Učiteljevao je u Tovarniku, srijemskom selu, udaljenom samo oko 35 kilometara od rodne mu Plavne.

Tu je Gustavu i rođen sin Antun Gustav (budući pjesnik i književnik). Ime je vjerojatno, dobio prema datumu rođenja, svetom Antunu, a Gustav na svoga oca.

No, otac pjesnikov je premješten u Zagreb, gdje trajno ostaje kao učitelj i orguljaš u poznatoj crkvi svetog Marka na Griču.

To su idilične postaje Matoševe obitelji: Kaćmar, Plavna, Tovarnik, Zagreb.

Antun Gustav je u Zagrebu proživljavao lijepe, dražesne, dječaćke, fakinske, mladičke, dane; dane učenja, ali i nezaboravnih djačkih uspomena; dane kad mu je u "Vijencu" objavljen i prvi književni rad, priča "Moć savjesti". Imao je samo devetnaest godina.

Od Zagreba dalje i počinje njegov križni put književnika - izgnanika, boema, ali i nepomirljivog i nepotkupljivog, beskompromisnog borca za čistoću književnosti, za samo umjetnička mjerila kod ocjene književnih djela.

Postaje križnoga puta pjesnika i književnika Antuna Gustava kreću se od Beča, Praga, Beograda, Münchena, Ženeve, Pariza.

Punih trinaest godina pečalbe, trinaest godina mukotrpnog rada, često nepriznatog, kruhoboračkog, uzdao je Matoš u svoj književni opus.

Godine 1908., poslije pomilovanja, vraća se "prognani sin" u Zagreb da doživi svoje razočaranje, koje će ga pratiti do prerane smrti u četrdeset prvoj godini.

Matoš je proživio svoj vijek kao profesionalni književnik, često više gladan, no sit, sa svim manama takve neovisnosti.

Ostavio nam je bogat, stvaralački književni opus pjesnika, pripovjedača, esejiste, feljtoniste, putopisca, vrsnog polemičara.

Za života, u rasponu od četrnaest godina (od 1899. do 1913.) izdao je sedam knjiga pripovjedaka, studija, eseja i feljtona. (IVERJE, NOVO IVERJE, OGLEDI, VIDICI I PUTOVI, UMORNE PRIČE, NAŠI LJUDI I KRAJEVI, PEČALBA)

Matoš je umro 1914. godine, ali njegovo djelo živi, živi uvijek aktualno i danas, skoro osam desetljeća poslije smrti.

Dočekao je mrtav Matoš da dobije spomenik, da sa svoga Griča, sjedeći na klupi, posmatra Zagreb, u kojem je doživljavao i veselja i gorčine.

Nije cilj ovoga napisa opširnije prezentiranje književnog djela Antuna Gustava Matoša. Željeli smo samo da ukažemo na obljetnicu rođenja tog najmarkantnijeg i najutjecajnijeg hrvatskog književnika moderne. Može se reći da je on prva kompletna književna ličnost hrvatske novije književnosti.

To je Matoš.

To je Matoš, "Bunjevac porijeklom, Srijemac rodom, a Zagrepčanin odgojem".

Ivo Prčić, mladji

DOMOVINI IZ TUDJINE

Došla jesen! Hladan vjetar duva,
Jad me bije pustoj u tudjini,
Sve mi osta tamo za oblacim',
Tamo, - tamo, ah - u domovini!
Tamo, gdje se grad pod brdom diže,
- Naše slave znamen pomladjeni -
Tamo mi je sreća omrknula,
Da ne grane više nikad meni.

Zbogom oče, i ti majko, - zbogom!
Vaše dijete muči jad i bijeda,
Srce mu je bolom otrovano,
Već je puklo od golemog jeda!
Zbogom i ti, čija divna slika
Duh mi prati kao slatka sjena,
Zbogom, Branko! uvelo nam cvijeće,
Nesta sreće, osta uspomena!

Zbogom, raju! oj, da ovaj vijor
Suze moje do tebe ponese,
Da ih stvori bisernim pozdravom
I u tvoja čarna njedra strese!
Zbogom, Branko! Dušo! bez tebe mi
Smrt je ovo grozno grobovanje,
A sloboda u toj tudjoj zemlji
Teža mi je, nego robovanje!

Zbogom da ste, polja i doline,
Župni humci i vrletne gore,
Guste šume grozdni vonogradi!
Zbogom i ti, Jadrijansko more!
Bože! Kad se moje žedne grudi
Napiti se zraka hrvatskoga?!
Domovino! Kad će tvoje sunce
Ogrijati vjernog sina Tvoga?
Dan će doći, - oj, pred dušom mojom
Sinu sablje Zvonimira blijesak,
Puške bruje, barjaci vijore,
Kanda čujem topa grom i tresak!

Dan će doći! Oh, i ja ću tada
Pohrlit kući hrabrom nogom,
Al do onda - zbogom mili dome,
Hrvatska, oj divna majko, zbogom!

Antun Gustav Matoš

/Tovarnik 1873 - Zagreb 1914./

Č.S.M.ROZA-ANUNCIJATA KOPUNOVIĆ

Prva Časna Majka Bačke Družbe "Naše Gospe"

Č.s.M.Roza Kopunović rođena je u Subotici 1.siječnja 1887.g. u kršćanskoj obitelji od oca Mate i majke Roze. Na Krštenju je dobila ime ANASTAZIJA.

Kad je Stana završila građansku školu u rodnom gradu, poslala je za Božjim pozivom u samostan "Školskih ss.NOTRE DAME" s Maticom u Kaloči. One su imale svoje samostane po Bačkoj. Već od 1874. i u Subotici. Nakon učiteljske škole Anastazija Kopunović ušla je u novicijat i dobila ime:s.Marija ROZA. Iza položenih zavjeta poglavari

su je slali za učiteljicu po raznim mjestima. Poslije I.Svjetskog rata 1919. dospjela je na samostansku školu u Subotici. Tu je razvila svoju djelatnost kao učiteljica i kao kućna poglavarica.

U ono doba škola je bila još na mađ.jeziku. Ali s.M.Roza je kao iskreni rodoljub poticala i hrvatsko-bunjevačke obitelji da šalju svoju djecu u samostansku školu radi vjerskog odgoja. U suradnji s Msgr Lajčom Budanović, koji je tada bio župnik u glavnoj subotičkoj župi sv.Terezije, usjela je da se već 1921.g.otvori paralelni razred Osnovne škole na hrvatskom jeziku. Uz škole osnivana su i katolička društva. Sve je to doprinosilo formiranju vjerski orijentiranog naraštaja našega grada.

G.biskup Ljudevit Budanović kao upravitelj Bačke Apostolske Administrature radio je na tome da stvori samostalnu ustanovu Školskih sestara "Naše Gospe" na svom teritoriju. U tome mu je pomogla č.s.M.Roza. Na Biskupovu molbu, uz preporuku apostolskog nuncija u Beogradu, sv.Stolica je 28.X.1930. izdala DEKRET kojim se od svih samostana i sestara Kaločke Družbe, koje su na teritoriju Bačke, formira samostalna "Družba bačkih siromašnih ss.učiteljica od NAŠE GOSPE" sa svim pravima, dužnostima i pravilima koje su članice do tada uživale.

Dekret se počeo ostvarivati 1.1.1931.godine pod vodstvom UP-RAVNOG ODBORA od 6 članova sa č.s.M.Rozom Kopunović na čelu. Sjedište ovako formirane BAČKE Družbe Odbor je smjestio u Suboticu. Na prijedlog Biskupa Lj. Budanovića Sveta Kongregacija je 1934.g. č.s.M.Rozu imenovala za vrhovnu glavaricu Družbe na 6 godina uz 4 vrhovne savjetnice. Tom prilikom je č.s.M.Roza Kopunović uzela ime: Majka Marija ANUNCIJATA, koje je nosila dok je upravljala Družbom.

Na redovitom Gen.Kapitulu Bačke Družbe 1940.sestre su ponovo izabrale Č. M.Anuncijatu za Časnu Majku Družbe na 6 godina. Tako je prva Č.Majka M.Anuncijata kroz 10 godina vodila svoju Družbu sa sjedištem u Subotici. Nicala su zvanja iz grada i okolice, pa i iz šire domovine Hrvatske, cvali su Zavodi, gradilo se i kupovalo kuće it.d. Tako je već 1934.kupljena kuća u Zagrebu Primorska 20, za školovanje podmlatka. To je bio providencijalni potez.

Ali došla je kobna 1941.godina sa svim ratnim posljedicama. Č.Majka Anuncijata je vidjela da Družbi kao takvoj nema opstanka u Subotici. Nakon konzultiranja s odgovornima, poslala je s nekoliko mladih sestara i kandidatica u Zagreb. Tu joj je u prijenosu Matice iz Subotice puno pomogao tadašnji zagrebački nadbispup Dr.Alojzije Stepinac. Sestre učiteljice i druge nastavile su svoj rad u Hrvatskoj.

Poratne godine 1946.po isteku drugih 6 godina njene službe, na redovitom Gen.kapitulu, iako s malim brojem sestara, Č.Majka Anuncijata je oslobođena te dužnosti. Na njezino mjesto članice su izabrale drugu vrhovnu glavaricu, s.M.Anđelinu Kujundžić. Tada se č.M.M.Anuncijata vratila u svoju Suboticu da posljednjih 10 godina proživi u gradu svoje prve aktivnosti (u samostanu u Harambašićevoj ul.br.7).

Nakon nekoliko godina bolovanja od podmukle bolesti raka č.s.M.Roza je 25.7.1956. blago u Gospodinu preminula u svojoj 70.godini života. Pošla je k Onome za kim je sve njezino biće čeznulo. U to doba je bila generalna savjetnica i kućna poglavarica u Subotici.

Crkva, sestre i građani priredili su joj dostojanstven sprovod kroz ulice njezina grada.

Č.M.Roza Anuncijata Kopunović počiva na Bajskom groblju u Subotici u zajedničkoj grobnici ss."Naše Gospe".

S.M. Anđelina Kujundžić

DOMOVINA

**Domovina moja,
voljena je morem
i jadranskim bolom
i zlatnom bojom
plemenita žita.**

**Domovina moja,
nek je vječno živa
njena sveta njiva
i ljudi na njima
daju kruha svima.**

**Domovina moja,
najdraža je svima -
vazda živa bila,
vazda živa bila
Domovina mila.**

Jakov Kopilović

Subotica, 10.06.1983.

/Ovu pjesmu je uglazbio subotički hrvatski skladatelj Milan Asić.
Pjevana je na prvom i drugom "Razgovoru" u Subotici i na brojnim našim sećanostima./

Dr. MIHOVIL KATANEC

ŽIVOT I RAD

(u povodu 100. obljetnice rođenja i 20. obljetnice smrti)

U zbirci svojih pjesama pod naslovom "Vihor tišine" pjesnik Juraj Jurjević u pjesmi "Zbog čega pjevam" u svojim stihovima ističe i ovu misao:

"Možda negdje u srcu riječca sapeta

Dr. Mihovil Katanec

Trenutak čeka svog oslobodjenja."

I doista, vrijeme je, a i trenutak da se konačno ta riječca oslobodi iz srca i progovori i da nešto kaže o jednom hvalevrijednom životu - o dr. Mihovilu Katancu. Rijetki su oni koji bi se zapitali "Tko je dr. Mihovil Katanec?"

Dr. Mihovil Katanec potječe iz brojne siromašne obitelji iz Čakovca. Kao peto dijete rođen je u Zagrebu 26. rujna 1893. godine, gdje mu je otac kao željezničar službovao. Osnovnu školu je završio u Zagrebu i već tu su svećenici uočili da je vrlo bistar, pa su ga kapucini iz Osijeka uzeli k sebi u samostan. Tu je pohađao klasičnu gim-

naziju i maturirao s odličnim uspjehom. Međutim, kapucini su uočili i njegovu nadarenost za glazbu, pa je istodobno u samostanu pohađao i srednju muzičku školu (dirigiranje i glasovir) koju je također završio s odličnim uspjehom. Nakon završene mature 1912. godine vraća se roditeljima u Zagreb i upisuje na pravni fakultet. Na pravnom fakultetu je diplomirao i doktorirao 1918. godine, a već 1919. godine dolazi u Suboticu i tu se brzo ističe svojim kulturnim, a kasnije i političkim radom. Oženio se 1923. god. s Janjom Bogešić, a vjenčao ih je biskup Lajčo Budanović. Tako je postao bunjevački zet pa nije čudo da je srcem gledao na svoje Bunjevce. Njegovi najbliži kažu da je bio veoma osjećajan čovjek, nježan suprug i dobar otac te da je imao visok osjećaj za čast i zadanu riječ. To isto kažu i svi oni koji su ga poznavali. Bio je advokatski pripravnik u Subotici kod Stipana Tunića, a kasnije veoma stručan i cijenjen advokat u Subotici.

Tu je brzo uočio da su Bunjevcima i povijest i kultura osakaćeni, pa se svim svojim bićem i sposobnostima okrenuo svojim. Naprosto je teško opisati koliku je ljubav i plemenitost ispoljio među svojim i prema svojim. Njegov život je bio niz nesebičnih težnji i dobrih djela koja i dan-danas samo što ne govore na sav glas.

Svoju aktivnost naročito je ispoljio na promicanje vokalne glazbene kulture. Tu je bio neumoran, njegovo srce nikada nije ni sustalo, ni malaksalo.

No, da bi se o dr. Mihovilu Katancu i nešto više reklo ili makar samo malo od njegove bogate aktivnosti spomenulo, moramo se nešto više zadržati na radu i zavidnim uspjesima samog Hrvatskog pjevačkog društva "Neven" u Subotici.

HPD "Neven" prema podacima Istorijskog arhiva u Subotici (F. 52.1b) osnovano je kao sekcija Prosvjetnog društva "Neven" 1920. g. Kao samostalno društvo radi od 2. svibnja 1925. godine, kada je održana osnivačka skupština Društva. Pravila Društva su odobrena 4. ožuljka 1926. g.

Prvi dirigent i jedan od osnivača Društva bio je Matej Jankač, poznati advokat u Subotici. Nešto kasnije i kroz dugi niz godina, učitelj, vrstan pedagog i dirigent bio je dr. Mihovil Katanec.

Skoro svake godine "Neven" je u gradskom kazalištu i na "Razgovorima" Subotičke matice priredjivao koncerte, na čijim programima su, uglavnom, bile pučke pjesme obradjene u umjetničko ruho najboljih skladatelja dr. Vinka Žganca, Rudolfa Matza i Stjepana Lovrića". Pored mnogih pohvala najpoznatijih stručnjaka, govorilo je i samo gledalište, koje je već i sama pojava "Nevena" osvajala.

U znak priznanja "Neven" je u povodu desete obljetnice postojanja do-dijelio svom dirigentu srebrni lovor-vijenac, zlatni sat i kristalnu pušačku garnituru.

HPD "Neven" je 30. travnja. 1933. godine donijelo odluku da podje u svoju prapostojbinu i postavi mramornu ploču na obali Bune. Na dan 3. listopada 1933. godine spomen-ploča je postavljena na crkvi u Blagaju u prisustvu ogromne mase naroda. Za vrijeme sv. mise pjevao je mješoviti zbor "Nevena" Matzovu "Hrvatsku misu" pod ravnanjem dr. Mihovila Katanca.

HPD "Neven" je sukladno s već ranije donijetom odlukom na toj turneji održalo koncerte u Sarajevu, Mostaru, Dubrovniku, Splitu, Gospiću, Karlovcu, Zagrebu i Slavonskom Brodu. U Zagrebu su "Neven" dočekali predstavnici Hrvatskog pjevačkog saveza na čelu sa Nikolom Falerom, Rudolfom Matzom i Rudolfom Hercegom. O koncertu u Zagrebu se pisalo i govorilo da je to bio pravi trijumf "Nevenovog" umijeća.

HPD "Neven" se vratilo u Suboticu 13. listopada 1933. god. s puno lijepih uspomena.

Važno je napomenuti da je HPD "Neven", pored drugih društava i pojedinaca, zaslužno u izradi programa za proslavu 250. obljetnice doseljenja većeg broja Bunjevaca u ove naše krajeve. U uži odbor izabrani su dr. Mihovil

Katanec, Ivan Malagurski i Ivan Kujundžić. Ovaj uži odbor je izradio detaljan plan proslave, koja je održana od 14. do 16. kolovoza 1936. godine. Centralna proslava je održana 15. kolovoza na igralištu "Bačke" u prisustvu 65 tisuća učesnika, gdje je uz svečanu asistenciju služio sv. misu o. Alojzije Mišić, mostarski biskup. Za vrijeme mise pjevao je mješoviti zbor HPD "Neven". S igrališta krenula je veličanstvena povorka, u kojoj je učestvovalo deset tisuća ljudi.

HPD "Neven" je veoma uspješno nastupio ponovo u Zagrebu lipnja 1937. godine, kada je u Zagrebu održan "Tjedan hrvatske kulture". Uz oduševljeno odobravanje publike nastupio je u dva maha. Prvi put sa šokačkim pjesmama, a drugi put s Matzovom "Sunčevom ženidbom". Valja istaći da je tada među brojnim zborovima nastupio i Savezni mješoviti zbor, pa je "Nevenovom" zborovodji ukazana ta čast da dirigira tim zborom u izvođenju Grgoševićeve "Koledarske". Posebno treba naglasiti da je "Neven" na ovom susretu 36 pjevačkih zborova smatran jednim od najboljih.

Iste te 1937. godine, 4. prosinca "Neven" je održao koncert u Subotici, koji je posjetio poznati i cijenjeni skladatelj g. Rudolf Matz. U odmoru predata mu je spomenica s potpisom svih "Nevenaša" i krasan pehar.

Medju brojim gostovanjima, "Neven" je veoma uspješno nastupio i na slavlju bačko-baranjskih Hrvata travnja 1940. god. u Zagrebu.

Ovoj kulturnoj manifestaciji prisustvovali su predstavnici civilnih vlasti te mnogi javni radnici, a od crkvenih vlasti hrvatski metropolita dr. Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup.

O umjetničkim vrlinama "Nevena" izgovoreno je i napisano mnogo pohvalnih riječi. Posebno je isticana njegova izvanredno uvježbana cjelina i savršena dinamika. Doslovno je napisano "da su pjevači skoro savršeno vladali svojim glasom i prilagodili ga cjelini i tako stvorili jedan živi instrument, koji je veoma osjetljivo reagirao na svaki i najmanji mig svog dirigenta". (Ovakvo su pisake "Subotičke novine" o "Nevenovim" nastupima.)

No, mora se reći da su svi uspjesi "Nevena" u prvom redu zasluga njegovog učitelja i dirigenta dr. Mihovila Katanca.

Kad se kaže da se izvodjač glazbenog djela mora uživjeti u kompozitorovu glazbenu zamisao i da dinamika bitno pridonosi izražajnosti i ljepoti interpretacije, onda se mora reći da je "Nevenov" zborovodja svojom spremom i vrlinama natkrilio sve što se od izvodjača glazbenog djela traži. O radu "Nevenovog" zborovodje, dr. Mihovila Katanca, mnogo se pisalo i govorilo. Rečeno je da svojom prirodjenom muzikalnošću, spremom i zalaganjem digao "Neven" u red najboljih zborova Hrvatskog pjevačkog saveza. Kao priznatom zborovodji dodijeljena mu je čast potpredsjednika Hrvatskog pjevačkog saveza. O njemu "Novosti" iz Zagreba u br. 283 od 14. listopada 1933. godine doslovno pišu: "Dirigentu "Nevena", dr. Mihovilu Katancu, treba priznati znatne pedagoške sposobnosti. Odlično je disciplinirao brojne pjevače i pjevačice. Uspio je da im dade mnogo smisla za muzičko fraziranje, osobito dobru i razgovijetnu deklamaciju pjevanog teksta, a nadasve je uspio u di-

namiziranju cjelokupnog ansambla. Općeniti dojam ovoga zbora je : snažni i sočni zvuk."

No, djelo dr. Mihovila Katanca nije iscrpljeno samo na promicanju hrvatske glazbene kulture, ono je mnogo šire i sveobuhvatnije. Zna se da je dr. Mihovil Katanec pored msgr. Blaška Rajića i drugih poznatih kulturnih radnika, jedan od osnivača Hrvatske kulturne zajednice u Subotici 8.III.1936. god. Bio je njen tajnik.

Poznato je da se bavio i publicističkim radom. Prostor ne dopušta da se svi njegovi poznati članci nabroje i da se o njima nešto više kaže. Ipak, treba spomenuti njegov članak napisan u povodu proslave 250. obljetnice doseljenja Bunjevaca u ove krajeve ; članak je objavljen u "Hrvatskom dnevniku" br. 83 od 15. kolovoza 1936. godine pod naslovom "Bački Hrvati kao politički faktor". Iste te godine u "Seljačkoj slozi" br. 5 piše o "Seljaštvu kao subjektu". Između ostalog u tom svom članku navodi "da nije dosta u teoriji priznati načelo da je seljaštvo temelj (subjekt) narodnog života, nego valja to načelo proraditi u život svuda i svagdje, u svim izražajima narodnog života". Kao povjerenik "Seljačke sloge" za Bačku i Baranju ponavljao je i razradjivao tu istu misao.

Na kraju važno je istaći da je dr. Mihovil Katanec kao svestrani kulturni djelatnik, sudjelovao na velebnoj priredbi Bunjevačko-šokačkih Hrvata u Zagrebu 22. travnja 1939. godine. Hrvatsku kulturnu zajednicu zastupao je msgr. Blaško Rajić, a Hrvatsku seljačku stranku narodni zastupnik Josip Vuković-Đido i dr. Mihovil Katanec. I ovo upućuje na zaključak da se dr. Mihovil Katanec bavio i političkim radom. I jeste. Bio je veoma aktivan potpredsjednik Hrvatske seljačke stranke, koja je djelovala u Subotici i njenoj okolini.

Ovo jer samo skroman prikaz jednog bogatog života i pokazuje da je dr. Mihovil Katanec srcem radio za svoje i sebe darovao svojim, a što se srcem pokloni - živjet će dok srca ima.

Dr. Mihovil Katanec je umro 1973. god. u Zagrebu i tamo je pokopan na groblju Mirogoju.

Uspomena na dr. Mihovila Katanca daje za pravo onima, čiji je krug veoma prorijedjen, da kažu da su sretni što su kroz dugi niz godina bili njegovi suradnici i suvremenici.

Njegovim dragim Bunjevcima ostat će u trajnoj uspomeni. On će im i odsutan biti prisutan.

Ivan Stantić

Subotica

MOLITVA BUNJEVACA

*Bože sveti, Stvoritelju,
Našeg roda Spasitelju,
Slušaj skromne molbe glas:
Od razdora Ti nas brani,
Ljubav bratsku vjerom hrani,
Sloga nek nam bude spas.
Svrni pogled sa visine
Da Bunjevcu srića sine!*

*Ti ublaži gorke jade,
Nevjera nam što zadade,
Sudbe naše vodi brod,
Što ga usred burnih vala
Tvoja ruka održala,
Jer slavenski ljubiš rod.
Tebi hvala! - Sve umiri,
Da Bunjevac krila širi.*

*I sad poslije davnih snova,
Nadi slavnih pradjedova
Sviće rujne zore sjaj.
Napaćena majko draga,
oživjet će naša snaga,
Tvojoj tuzi bit će kraj.
Veseli se! - Rod se divi,
Jer Bunjevac jošte živi!*

Dr Matija Evetović

*/Ova pjesma je recitirana ili pjevana
na svim "Razgovorima" od 1934. do 1941.
godine u Matici subotičkoj/*

BUNJEVAČKA RIČ

*Bunjevačke riči drage
tako zvonke, pune snage,
lepršave, tihe, blage,
vedre, tužne-uvik drage.*

*Riči ove izabrane
nose zato mnoge rane,
al' govore na sve strane,
hrvatskog smo stabla grane!*

*U njima je dah miline,
plodnost drage nam nizine,
približuju sve daljine,
u njima je dar blizine.*

*U njima je šapat žita,
u njima je rosa skrita,
u njima su vruća lita
zima injem obavita.*

*Oj, Bunjevci, ne spavajte!
Blago svoje ne bacajte,
prošlost našu obnavljajte,
bunjevačku rič čuvjate!*

Blaženka Rudić

*/pisma je pročitana na Velikom prelu
u Subotici, 1. veljače 1992. godine/*

PET STOTINA GODINA KRBAVSKE BITKE (1493.)

Padom Bosne 1463. god. pod tursku vlast, na redu je bila i Hrvatska. Njene teritorije pretvorile su se u neposredno područje i prohodište turskih neredovitih pograničnih četa (akindža).

Velike i učestale provale u Hrvatsku počinju 1468. god. Turci ne provaljuju samo u hrvatske zemlje, već i dalje na zapad u slovenske zemlje i mletačku Furlaniju.

U razmjerno kratkom vremenu od 7 godina hrvatske zemlje su veoma mnogo poharane i opustjele. Kroničari pišući o tom povjesnom vremenu kažu: "...nije na znatne udaljenosti moglo naići na kakvu kuću ili na čovjeka".

U jesen 1491. godine Turci su se vraćali iz Kranjske. Najprije su poraženi negdje na gornjoj Kupi, a zatim kod Vrpila, blizu Udbine.

U to vrijeme jajački ban bio je Emerik Derenčanin. On je isto upadao na tursko zemljište i pljačkao. Za osvetu je paša Jakub okupio znatniju vojsku i provalio preko Une u Sloveniju i Štajersku. Jakub paša sa velikim plijenom i robljem vraćao se preko Hrvatskog Zagorja. Kod Zagreba je on je skrenuo s vojskom na jug, spalio Modruš, sjedište krbavskog biskupa. Udario je pravcem prema Udbini, gdje ga je dočekalo hrvatska vojska s banom Emerikom Derenčaninom 9. rujna 1493. god. Turci su izvojevali odlučnu pobjedu. Hrvatsko plemstvo je doživjelo težak poraz. Prisutno plemstvo je izginulo na Krbavskom polju. Ljetopisci sredinom XVI. stoljeća pisali su o toj bitci: "Propalo je čitavo plemstvo Hrvatske, bilo je to prvi raspad kraljevstva hrvatskog".

"Hrvatski poraz" (cladis croatia) na Krbavskom polju nije još imao za posljedicu nikakav gubitak zemljišta. Sve do 1513. god. Turci nisu upadali u hrvatske zemlje s čvrstom namjerom da ih osvajaju, nego da nagrabe pljačke i roblja.

Od 1494. godine pojedini velikaši, kao blagasjki Kurjakovići, Zrinjski i drugi, postaju na neko vrijeme sultanovi haračnici i propuštaju njegove čete preko svojih zemljišta, i tako osiguravaju od pljačke. No, oni su u isto vrijeme nastojali da steknu pomoć Habsburgovaca i Venecije.

Stanovništvo se seli ispred Turaka. Proces raseljavanja je bio veoma naglašen, jer je utjecao na promjenu etničkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih odnosa. Seobe stanovništva raskinule su zauvijek drevne veze među pripadnicima plemićkih bratstava i uništile do kraja zajednicu "dva-naestoro plemena".

Slobodne općine (gradovi) propadaju. Povlastice, koje su nekoć kraljevi udijelili njihovim gradjanima, sve su se manje uvažavale, a smetnje za slobodan razvoj njihove trgovine postajale sve češće i teže.

Ekspanzija Turaka u hrvatskim zemljama odredila je i pravac njihovom političkom razvoju. Hrvatski Sabor je otvoreno pokrenuo pitanje o mogućnosti kolektivnog sporazumjevanja sa sultanom. Konačno hrvatske zemlje će biti podijeljene na oblasti pod Turskom, Venecijom i "ostaci ostataka".

Nosioci književnosti bili su oci franjevci. To su n.pr. zapisi o velikom događaju onoga vremena, o Krbavskoj bitci oca Martinca iz Grobnika.

Najavljuje se novi književni rod, umjetničko pjesništvo, pisano u stihovima s određenim brojem slogova i srokom. Ti su naši stihotvorci stvorili naše prve metričke oblike, naročito osmerac i dvanaesterac.

Kao nov književni rod pojavila se srednjovjekovna duhovna drama. Na primjer: "Život sv. Margarite", i "Muke Spasitelja našega".

Razvoj umjetnosti u Hrvatskoj pokazuje dvostruki tijek. Na jadranskoj obali romanički oblici, a u sjevernoj Hrvatskoj javlja se gotika kao dominantni stil.

Veliki srednjovjekovni crkveni redovi donose iz svojih matica gotove formule, po kojima grade i ukrašavaju svoje crkve.

Poslije Krbavske bitke uvjeti pojedinih grana likovne umjetnosti bili su veoma teški i složeni. Unutrašnji i vanjski sukobi dovodili su do razaranja brojnih starijih spomenika, a i mnogi tada novo nastali spomenici bili su ponovo u daljnjim borbama vrlo oštećeni, pregradjivani ili uništeni.

prof. Terezija Patarčić

Literatura:

1. F. Šišić: RUKOVET SPOMENIKA O HERCEGU IVANIŠU KORVINU I O BORBAMA S TURCIMA (1473-1496.)
2. F. Šišić: PREGLED POVIJESTI HRVATSKOG NARODA, Zagreb, 1962.
3. Starine: JAZU 37 i 38. 1934. i 1938. god.
4. HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE, Zagreb 1953.

MODRI ŠAFIRI

Teku safiri tokovima
nepoznatih snova.
Protječu svete vode
valjajući sjećanja
minulih dana.

Bljeska vrijeme
u kvadratu nijemih pogleda.
Plavi prostori
grle meke dubine
bijelih krošnji.

Teku safiri tokovima
nepoznatih snova
noseći izgubljenu prošlost
u valovima nemirnih obala,
nepoznatih grebena
i tihih sumraka
smirenih širina.

Stojim sam u igri trajanja,
prokletstva i slavlja,
nemirnih košmara
i nepoznate radosti,
zaboravljene prošlosti
i nijeme budućnosti...

Teku safiri tokovima
nepoznatih snova...

Ivo Prčić, mlađi
/Subotica, 30. 03. 1989./

ČETIRISTOGODIŠNJICA BITKE KOD SISKA (1593.)

Poslije pada Srbije pod tursku vlast došla je na red Bosna. U proljeće, krajem svibnja ili početkom lipnja 1463. pala je bosanska država.

Turci su osnovali Bosanski sandžak sa sjedištem u Sarajevu. U prvim godinama poslije osvojenja Turci su uveli sistem subašluka kao prelazni oblik vojno-administrativnog uređenja, tj. uvodili su svoje oblike feudalnog vlasništva. Svi slojevi stanoštva bili su nezadovoljni. Turci su svaki i najmanji otpor lomili i degradirali plemiće na nivo raje. Plemstvo je prelazilo na islam, a seljaci bježe i sele se ispred Turaka. U tim teškim danima sa njima su oci franjevci i brinu se o svom narodu. Popularnost franjevacu postala je velika i narod ih je intimno zvao "ujacima".

U Bosni je 1339. ili 1340. godine osnovana franjevačka vikarija. Ista je obuhvatila krajem XIV. stoljeća sve oblasti od Crnog mora do Istre, sa dijelovima Ugarske, Vlaške i Bugarske.

Bosanski franjevci dobili su odmah poslije pada Bosne Adhanamu (carsku povelju) od sultana Mehmeda II. 1463. ili 1464. godine na molbu Andjela Zvizdovića. Ova povelja dopuštala je franjevcima crkveni rad, čak i obilazak stranaca. Fra. Andjeo je 20. kolovoza 1486. dobio novi ferman - slobodan prolazak po cijeloj turskoj državi i čak izlazak iz nje.

Oci franjevci u svojim samostanima (Sutjeska, Fojnica, Kreševo, Visoko, Rama, Srebrenica, Olovo, kasnije u Baču, Baji, Subotici, Szegedinu, Budimu, Gyöngyösu) osnivaju svoja filozofska učilišta za izobrazbu svog podmlatka. Poneke šalju na studije u Italiju. Sami su pripremali vjerske knjige za potrebe vjernika.

Bosanska vikarija imala je 60 samostana i sedamstotina redovnika. Bila je pregolema i 29. lipnja 1514. podijeljena je u dva dijela. Prvi dio zvao se Bosna Srebrena, zbog centrale u Srebrenici, a drugi Bosna-Hrvatska. Oba dijela su tom prilikom proglašena za redodržave. Sa turskim prodiranjem širila su se područja Bosne-Srebrene. Bosanski franjevci su postali glavni stožer za gotovo sav katolički svijet u Turskoj.

U toku XVI. stoljeća, još više dobivaju na značenju jer je pod tursku vlast palo sjedište Bosanske biskupije u Djakovu.

Oci franjevci imali su izuzetan utjecaj u Rimu u rješavanju pitanja Bosanske biskupije. Sveti Otac je imenovao za biskupe one koje su predlagali bosanski franjevci. Biskupi nisu imali svoje sjedište, nisu imali stolnu crkvu, ni stalne prihode. Stanovali su u samostanima.

Katolička crkva krajem XV. i početkom XVI. stoljeća pored svih tih zaštitnih fermana, ipak je osjetno stradala. Oci franjevci se stavljaju na čelo zlopaćenog naroda i vode ih na sjever u Panonsku niziju. U seobama hrvatskog naroda u ove krajeve i dalje sudjelovalo je 18 franjevacu. To se pouzdano zna, jer su seobe trajale od XV. do XVII. stoljeća.

Vremenom turski spahisjski sustav slabi. Sultanima je bio glavni cilj os-

vojiti Beč i sve teritorije do Beča. U XVI. stoljeću zbog toga osnivaju kapetanije. Kapetanija je vojno-odbrambeni utvrđeni prostor, kojemu je glavno uporište bila neka značajnija tvrđava pojačana sustavom većih i manjih utvrđena. Zapovjednici su se zvali kapetani. Oni su bili predstavnici značajnijih feudalnih obitelji. Kapetani su na svojem teritoriju imali svoju vojsku. Oni su dobivali spahiluk s prihodima od dvadeset tisuća do sto tisuća akči (turski srebrni kovani novac). Takvi spahiluci zvali su se zeameti.

Poslije zauzimanja Bosne 1463. Turci su nastavili svoja osvajanja prema zapadu i sjeverozapadu. Zauzeli su velik dio Slavonije tako da je 1543. god. zauzeta Moslavina, a 1552. god. Čazma i Virovitica. U Hrvatskoj je odbrambena linija za dugo vrijeme od 1578. god. bila na rijeci Kupi, tako da jedino Bihać nije bio pod turskom vlašću. Zato je austrijski nadvojvoda Karlo odredio da se za odbranu ostataka Hrvatske sagradi jaka tvrđava i tako je u kutu između utoka Korane i Mrežnice u Kupu 13. VII. 1579. god. počela gradnja utvrde, koja je dobila ime Karlovac po svom utemeljitelju.

Takodjer je za obranu hrvatskih krajeva osnovana Vojna krajina koja je imala dva dijela: Slavonska vojna krajina od Drave do Kupe (u njenom sastavu si bile koprivnička, križevačka i ivanička kapetanija). Hrvatska vojna krajina od Kupe do mora (u njenom sastavu bile su hrastovačka, ogulinska, bihaćka i senjska kapetanija). Karlovac je postao središte Hrvatske vojne krajine pod komandom austrijskog generala, a Varaždin je bio sjedište Slavonske vojne krajine. Tako je na hrvatskoj zemlji nastao teritorij koji je bio izuzet ispod vlasti hrvatskog bana i Hrvatskog sabora kroz dugi niz godina. (do 1881. god.)

Sve to nije zaustavilo turske napade. Jedina je sreća bila što je tada hrvatski ban bio Tomo Erdödy, koji je imao podršku hrvatskih velikaša i Sabora. Nesreća je bila u tome što je upravo tada na čelu Bosanskog pašaluka, koji je osnovan 1580. godine, došao ratoborni Hasan paša Predojević. O njemu se ne zna mnogo i o kraju iz kojega je potekao postoje različita mišljenja. Po nekima je rodom iz Hercegovine, a prema drugima iz Bosanske Krajine. On je bez sumnje bio jedan od najagresivnijih zapovjednika u Bosni. U vojne i kolonizacijske svrhe vješto koristi borbene i okretne stočare.

Hasan paša je u kolovozu 1591. godine prodro s vojskom sve do Siska, ali bez uspjeha. To je potaklo Hrvatski sabor da 5. siječnja 1592. godine donese odluku o organiziranju opće odbrane, jer su očekivali nov napad na Sisak s ciljem daljih osvajanja. Doista, Hasan paša 9. lipnja 1592. godine zauzme Bihać i poslije toga je pošao da po drugi put opsjedne Sisak, koji je branila hrvatska vojska. Osvajanjem Siska otvorio bi se put daljeg osvajanja prema Zagrebu i dalje. Ali pretrpivši velike gubitke, Hasan paša je morao napustiti opsjedanje Siska i za osvetu je poharao sve krajeve do Turopolja. Hrvatski sabor i ban očekivali su nov turski napad na Sisak. Zato su se u Hrvatskoj spremali za obranu i tražili su pomoć od austrijskog kralja Rudolfa II. U njegovo ime u Ugarskoj i Hrvatskoj vladao je njegov brat Ernest, a vojničku upravu vršio je Karlo Štajerski.

U lipnju 1593. godine Hasan Paša je po treći put s velikom vojskom došao do Siska da ga osvoji kao veliku prepreku za daljnja osvajanja.

Opkoljenom gradu pohrlio je u pomoć hrvatski ban Tomo Erdödy s hrvatskom vojskom i karlovački general Andrija Auesperg sa svojim četama, a i nadvojvoda Ernest je poslao vojnu pomoć. *Od ove zajedničke vojske 22. lipnja 1593. godine pobijedjen je turski osvajač na prostoru između Odre, Kupe, a Hasan paša je poginuo sa mnogo svojih odličnika i vojnika.*

Sav kršćanski svijet je bio obradovan ovom pobjedom. Bitka kod Siska je veoma znamenit događaj u hrvatskoj povijesti. Tada su zaustavljena daljnja turska osvajanja u Hrvatskoj. Ovom pobjedom prestaje period hrvatske odbrane i po malom počinje period oslobađanja.

Sudbonosan preokret nastao je mnogo godina kasnije.

Poslije zauzimanja velikog dijela Ugarske, Turci su u više pokušaja htjeli osvojiti Beč, ali doživjeli su odlučujući poraz. Sultan Mehmed IV. navijesto je rat Austriji i kralju Leopoldu I. Zato veliki vezir Kara Mustafa sa golemom vojskom podje da osvoji Beč, koji je bio cilj više turskih vojnih pohoda, ali je 12. rujna 1683. poražen od austrijske vojske pod zapovjedništvom vojvode Karla Lotarinškog kome je došao u pomoć sa svojom vojskom poljski kralj Jan Sobieski.

Tim porazom zauvijek je skršena moć Osmanlijskog carstva. Taj turski poraz bio je znak za opći ustanak svih potlačenih naroda i znak za početak oslobodjenja velikog prostranstva od turske vlasti.

U Ugarskoj je napredovala austrijska vojska prema Budimu i oslobodila ga 2. rujna 1686. godine. Malo zatim oslobodjena je cijela Ugarska zajedno sa Bačkom.

U hrvatskoj je banska vojska bana Nikole Erdödyja pavela oslobodilački rat i Slavonija je uz pomoć domaćih ustanika oslobodjena zajedno sa Požegom i Osijekom.

Tako je 1683. godine počeo veliki "bečki rat" koji je poslije niz ratnih pobjeda i poraza završen mirom u Sremskim Karlovcima 26. siječnja 1699. godine.

Hrvatska je oslobodjena do rijeke Une i južnog Velebita, a oslobodjena je i Slavonija osim Srijema sa Mitrovićom i Zemunom.

Zato je za hrvatsku povijest važan turski poraz kod Siska 22. lipnja 1593. godine i turski poraz kod Beča 12. rujna 1683. godine.

prof. Terezija Patarčić

Izvori:

Ferdo Šišić: PREGLED POVIJESTI HRVATSKOG NARODA

Stjepan Srkulj: IZVORI ZA HRVATSKU POVIJEST

V. Ćorović: BOSNA I HERCEGOVINA

Ante Sekulić: Bački Hrvati

LJILJAN

*Na nepoznatom grobu
prokljao ljiljan
tako bijel i tužno
stoji tamo kao
čovječjega srca bol.*

*Savija ga povjetarac
i ljubi ga sunčev trak;
napokon se uspravi
kao da nešto sluša
ide li tko da ga polije.*

*Tad je opet tužan,
jer nitko mu ne ide
i nema tko da ga zalije.*

*On je napušten
i ostavljen od svakog.
Možda nikoga i nema,
ima samo Boga milost.*

Ljudevit Vuković Lamić

Blagoslov novog žita (Dužijanca, 15. 8. 1992.)

PRVO REDJENJE NA HRVATSKOM JEZIKU U RUMUNJSKOJ

Pastoralni posjet biskupa Djure Kokše Rumunjskim Hrvatima

*Nikola Lauš, prvi
Hrvat mladomisnik u Ru-
munskoj*

Od 20. do 25. lipnja prošle godine pomoćni biskup zagrebački g. Djuro Kokša učinio je pastoralni posjet hrvatskim župama u Rumunjskoj. Na svom putu u Rumunjsku na kratko se zaustavio u Baji i tu se zadržao u kraćem razgovoru sa istaknutim hrvatskim intelektualcima toga grada i sa predsjednikom Instituta "Ivan Antunović" iz Subotice, svećenikom Lazarom Ivanom Krmpotićem, koji je organizirao ovaj posjet i pratio biskupa na tom putu. Na tom susretu i gozbi ljubavi bajski hrvatski intelektualci istakli da je to, koliko im je poznato, prvi puta u povijesti da jedan biskup iz Zagreba posjećuje Hrvate u Bajskom trokutu. Na to je biskup odgovorio: "Dosta je žalosno da je to prvi posjet jednog biskupa iz Hrvatske metropole!" Dne 21. lipnja biskup Kokša u pratnji mons. Lovre Cindorija, upravitelja hrvatskog nacionalnog svetišta Marije Bistrice i Lazara Krmpotića posjetio je hrvatsku župu Klokotić. Iako je bio običan radni dan, u selu od 1800 žitelja, svakako više od 1000 bilo ih je na svečanom dočeku biskupa ispred župne crkve i zatim na svetoj misi u najvećoj župnoj crkvi među hrvatskim selima u Karaševskoj dolini. Biskup je bio iznenadjen svečanim dočekom, na kojem ga je u ime sela pozdravio knez sela. Mladež je bila obučena u živopisne narodne nošnje toga kraja. Biskup ih je u homiliji poticao da ostanu vjerni vjerskoj i kulturnoj baštini svojih predja i sada u novonastaloj situaciji demokracije i slobode u njihovoj domovini Rumunjskoj. Slijedećeg dana biskup Kokša je pohodio najveću hrvatsku župu toga kraja i u cijeloj Rumunjskoj, a to je Karaševo, po kojem Hrvate u ovom kraju vole nazivati "Krašovani". Interesantno je da svako ime za Hrvate ljepše od hrvatskoga i gdje god je to moguće nastoji ga se istisnuti. U posljednja vremena beogradski tisak ih želi progalsiti Srbima "katoličke vere", kao što to konačno čine i sa nama, Hrvatima u Bačkoj. Tu najveću župu vodi bolestan sedamdesetogodišnji starac,

rođen u istoj župi, g. Teodor Katić. U župi i dvije filijale živi dobroano više od 3000 Hrvata vjernika. Taj svećenik bi trebao svake nedjelje imati barem 4 mise i 30 sati vjeronauka. Oslanjajući se na štap, sa suzama u očima, pozdravio je u prepunoj crkvi naroda visokog gosta iz hrvatske metropole Zagreba, istakavši da je to prvi posjet jednog biskupa ih Hrvatske Hrvatima u Rumunjskoj. Biskup je u homiliji izrazio svoju radost, da je upravo on taj prvi hrvatski biskup koji posjećuje Karaševske Hrvate u njihovu povijesnom centru, gnijezdu, u Karaševu, gdje je gotovo kroz 6 stoljeća bilo duhovno i kulturno središte, iz kojega su djelovali najprije bosanski franjevci, a zatim isusovci, pa opet hrvatski franjevci iz Bugarsko-vlaške provincije i konačno u dva posljednja stoljeća biskupijski svećenici. U misi je molio za sretno rješenje pastoralne problematike njihova mjesta.

Svećeničko redjenje djakona Nikole Lauša

Vrhunac i razlog dolaska biskupa Kokše u Rumunjsku bilo je svećeničko redjenje Nikole Lauša, djakona iz sela Lupaka. Lupačka župa sv. Mateja pripremala se trodnevnicom za ovaj veliki događaj, koju je vodio osiječki kapucin fra Ante Kukavica. Veliko mnoštvo vjernika tih dana se ispovjedilo i tako dostojno pripremilo za slavlje svćeničkog redjenja. Budući da se predviđalo veliko mnoštvo vjernika iz cijele karaševske doline, u prostranom dvorištu pokraj župne crkve podignuto je veliko postolje na kojem je bio postavljen oltar i sve potrebno za svećeničko redjenje. Mnoštvo vjernog svijeta ispunilo je dvorište oko lupačke crkve. Broj je bio veći od 2000 osoba.

Župnik lupački, Marijan Tjinkul u svečanoj procesiji, u kojoj su sudjelovali svećenici iz okoline na čelu sa dekanom Mašekom po narodnosti Čehom, te dvadesetak bogoslova Temišvarske biskupije, te mladež i djeca iz župe sa rodbinom i roditeljima dopratili su mladomislnika do župne crkve, gdje su se svećenici i biskup obukli u liturgijska odijela. Cijelo slavlje redjenja obavljalo se na hrvatskom jeziku, što je svakako i prvi put u šestogodišnjoj povijesti ove naše narodne enklave u Rumunjskoj. Obredi su tumačeni na hrvatskom i rumunjskom jeziku radi prisutnih vjernika i znatiželjnika drugih narodnosti. Svečanu homiliju na svećeničkom redjenju održao je sam biskup Kokša.

Poslije redjenja mladomisnik je uz biskupa predvodio svečanu koncelebraciju u kojoj je sudjelovalo četrdesetak svećenika. Na koncu liturgijskog slavlja mladomisnik je podijelio mladomisnički blagoslov. Veselju velikog mnoštva vjernika nije bilo kraja. Slavlje se nastavilo za bogatom trpezom u obiteljskom domu mladomisnika, na kojem je uz veliko mnoštvo domaćih

gostiju bila zapažena delegacija Hrvata iz Baje. Mons. Lovro Cindori je zna- lački izvršio ulogu stoloravnatelja. Izrečeno je i mnoštvo zdravica, među ko- jima je bilo onih koje su zadirale duboko u crkvenu i kulturnu problematiku toga naroda.

Posjet Hrvatima u Rekašu

Slijedećeg dana bila je svetkovina rođenja sv. Ivana Krstitelja. Tog dana biskup Djuro Kokša posjetio je nekada hrvatsku župu, istočnije od Temišvara. Bio je to dan njihova proštenja. Svečanu koncelebriranu svetu misu predvo- dio je biskup Kokša, a homiliju je održao Lazar Ivan Krmpotić o duhovnosti Ivana Krstitelja koji je pripremao put Gospodinu, a po njegovu dolasku se trudio nestati sa pozornice zbivanja, kako bi Krist rastao. Na slavlju je sud- jelovao i prof. Stjepan Krpan, poznati istraživač prošlosti i sadašnjosti Hrvata u susjednim zemljama. Toga dana biskup Kokša posjetio je biskupa temišvarskog Sebastijana Krautera, kako bi mu referirao o redjenju Nikole Lauša i ostavio potrebne dokumente. Usput je bisku Kokša posjetio i grko- katoličkog biskupa Ploscarija, koji je jedan od dvojice grkokatoličkih bisku- pa, koji su proživjeli sve strahote komunističkog terora i zatvora, dok su os- tala desetorica umrla po zatvorima. Biskup još uvijek živi kao podstanar u jednom stanu u gradu. Katedrala mu je vraćena, ali biskupski dvor još zasada nije.

U svetištu Majke Božje u Radnoj

Posljednji dan svog boravka u Rumunjskoj biskup Kokša je iskoristio da posjeti poznato Marijansko svetište u Radnoj, koje su svojedobno utemeljili bosanski franjevci, dok su za turska vremena, prativši svoj hrvatski narod pred turskim najezdama, boravili u ovim prostorima. Pokraj toga poznatog svetišta Majke Božje, bosanski franjevci su sagradili i veliki samostan, koji je sada ponovno vraćen franjevcima Rumunjske provincije, ali je još pun sta- nara. To hodočašće završilo je svetom misom koje je predvodio biskup Kokša. U okviru te svete mise predali smo novog zaređenog svećenika Nikolu Lauša i cijeli naš hrvatski puk u Rumunjskoj moćnoj i materinskoj zaštiti Majke Božje. Prof. Stjepan Krpan posjetio je neke živuće Hrvate u Radnoj, kojih je u prošlosti bilo daleko više a u počecima bila je to hrvatska naseobina. Sa osjećajem da smo tih dana učinili nešto lijepo za Boga i naš narod, vratili smo se preko Mađarske u Domovinu.

Lazar Ivan Krmpotić

NA GROBU SVOG DRUGA

*I stao sam nijemo kraj jednoga groba,
A suza mi kane iz pospanog oka...
Davno sam tu bio, prodje dugo doba,
Bio sam još dijete hitra skoka.*

*Sve je kao prije, nema ništa nova:
Iza križa suha zabodena grana,
A na njemu tužno zamazana slova.
Dobro se tog sjećam iz davnih dana.*

*Ime moga druga tu treba da piše
U djetinjstvu svojem što sam ga steko.
Slova su sva blijeda od sunca i kiše,
Da ih čitat mogu, na zemlju sam kleko.*

*A i ljiljan gdje je? I on tu je bio,
Od svakog ostavljen, osamljen i tužan...
Svojom vrelom suzom žalit sam ga htio
Kad ne mogu drugo, to sam mu bar dužan.*

*Ne vide se slova, ni ljiljana nema...
Spomen taj što nesta zaboli me jako.
Zar baš svima isto život ovaj sprema?
I na grobu druga zaplakao sam tako...*

Ljudevit Vujković Lamić

Biskup Ivan Penzes i župnik Stjepan Beretić s grupom mladih na Dužijanci 92'.

PREZIMENA bačkih Hrvata-Bunjevaca u Subotici i okolini

A.

Ačić
Aladžić
Alaga
Andrašić
Aničić
Anišić
Anković
Antunović

ukupno 8

B.

Babičković
Babić
Babijanović
Bačić
Bačlija
Baić
Bajić

Balažević
Balunović
Baraković
Barić
Barišić
Bašić
Bašić-Palković
Bedić
Bedeković
Bedžula
Beneš
Beretić
Bešlagić
Bešlić
Bešlin
Bibić
Bilinc
Bilinović
Blašković
Blesić
Bodić

Bogešić
Bogišić
Bonić
Bošnjak
Bošnjaković
Božić
Brajkov
Brčić
Brčić-Kostić
Budanović
Budimčević
Budinčević
Buljovčić
Bukvić
Bundić
Burnać
Božaković

ukupno 45

C.

Cindrić
Copko
Crnković
Crnjaković
Cvijanov
Cvijin

ukupno 6

Č.

Čordalić
Čordarić
Čordašić
Čović
Čurčić

ukupno 5

Ć.

Ćakić

ukupno 1

D.

Davčik

Dekanj

Delić

Deretić

Dević

Donoslović

Dulić

ukupno 7

Đ.

Đelmiš

Đukić

Đurasev

Đurasović

Đurić

ukupno 5

DŽ.

Džavić

Dželetović

ukupno 2

E.

Evetović

ukupno 1

F.

Fabijan

Fabijanović

Faltum

Ferković

Filipović

Francišković

Franković

Futo

ukupno 8

G.

Gabor

Gabrić

Gadžur

Gagulić

Gaković

Gencel

Gergić

Glončak

Godar

Golić

Gorčik

Goretić

Govorković

Grbić

Grgić

Gršić

Grunčić

Gubić

Guganović

Gulka

Gurinović

ukupno 21

H.

Hampelić

Hatvan

Horvacki

Horvatski

Horvat

Hupko

Huska
Husta

ukupno 8

I.

Ifković
Ilanković
Ilovac
Imrić
Iršević
Išpanović
Ištvančić
Ivandekić
Ivanić
Ivanković
Ivanović
Ivašković
Ivić
Ivković
Ivković-Ivandekić

ukupno 15

J.

Jagić
Jakapčić
Jakelić
Jakobčić
Jakočević
Jakovetić
Jančić
Jaramazović
Jegić
Jelašić
Jozić
Jurčak
Jurić
Juriga

ukupno 14

K.

Kaić
Kajić
Karagić
Karlović
Katančić
Katanić
Katrinka
Kečenović
Keseić
Kesejić
Kikić
Kiš
Klarski
Knezi
Knezović
Knežević
Knjur
Kokić
Kolar
Kolić
Kopilović
Kopunović
Kopunović-Legeta
Korponaić
Kostić
Kovač
Kovačević
Kovačić
Kozarić
Kozma
Krekić
Kreković
Kričković
Krišković
Križanić
Križanović
Krmpotić
Kubatović
Kujundžić
Kulić
Kulešević
Kulić
Kulišić
Kuntić
Kusulja

ukupno 45

L.

Laković
Lamić
Landović
Latki
Lazičić
Lazić
Lebović
Ledenski
Lemić
Letić
Lipozenčić
Lipušinović
Liščević
Loketić
Lončarević
Lončarić
Lučić
Lukač
Lulić

ukupno 20

M.

Mačković
Malagurski
Malagurski-Čurčić
Mamužić
Mandić
Manić
Marcikić
Marčetić
Margetić
Marijanović
Marinkić
Marjanušić
Marković
Markulin
Martinović
Marušić
Matić
Matijević
Matković
Mazić
Merković
Mesaroš

Meznerić
Mihaljčević
Mihajlović
Miković
Milanković
Milašin
Milković
Miljković
Milinović
Milodanović
Milunović
Miljački
Miljački-Matak
Mirković
Mirnić
Mironicki
Mišković
Mlinko
Molnar
Moravček
Moravčić
Muić
Mujić
Mukić

ukupno 46

N.

Neorčić
Nimčević
Nosković
Novaković

ukupno 4

O.

Olka
Omerović
Oračić
Orčić
Orlović
Orovec
Ostrogonac

ukupno 7

P.

Pačkić
Palfi
Palić
Palković
Pančić
Pandžić
Parčetić
Pardić
Patarčić
Pavičić
Pavluković
Pec
Pećerić
Peić
Peić-Gavran
Peić-Tukuljac
Pejić
Pekić
Perčić
Perišić
Perković
Perušić
Peštalić
Pešut
Petković
Petrekanović
Petreš
Piuković
Pijuković
Pinter
Pisanić
Pismiće
Pivarčik
Plančik
Plesković
Pletikosić
Pokorniće
Pokornik
Poljaković
Pokrić
Probojčević
Prčić
Puretić
Puzić

ukupno 45

R.

Radak
Radaković
Radić
Radišić
Radnić
Rajčić
Raić
Rajić
Remeš
Rogić
Romić
Rudić
Rudić-Vranić
Rudinski
Rukavina

ukupno 15

S.

Sadojević
Sarić
Saulić
Sedlak
Sekelj
Sekereš
Sekulić
Sić
Sineš
Sitarić
Sivić
Skenderović
Slani
Slavnić
Slezak
Somborčević
Spaić
Spajić
Stanitić
Stilinović
Stipančević
Stipić
Sučić
Sudarević
Sunković
Sušić

Suturović

ukupno 27

Š.

Šabić
Šandorkić
Šarčević
Šefčić
Šević
Šimić
Šimoković
Šimunović
Šinković
Šlezak
Šokčić
Šomšić
Štilinović
Šuić
Šujić
Švraka

ukupno 16

T.

Tamašić
Temunović
Tikvicki
Tomašić
Tomašković
Tomić
Tonković
Tumbas
Tumbas-Loketić

ukupno 9

U.

Urbanovski
Ušumović

ukupno 2

V.

Vaci
Vicai
Vidaković
Vidaković-Mukić
Vidaković-Hadnad
Vidić
Vilov
Vinković
Vizin
Vlahović
Vojnić
Vojnić-Đanić
Vojnić-Hajduk
Vojnić-Kortmiš
Vojnić-Mijatov
Vojnić-Tunić
Vojnić-Zelić
Vojnić-Purčar
Vučić
Vujević
Vujkov
Vujković
Vujković-Lamić
Vujović
Vukelić
Vukmanov
Vukmanov-Šimokov
Vukov
Vuković

ukupno 28

Z.

Zakić
Zarić
Zec
Zelić
Zemko
Zlatic
Zomborčević
Zubelić
Zvekan
Zvekanović

ukupno 10

REZULTATI MOJEGA RADA

Ukupan broj prikupljenih i obradjenih prezimena od A do Ž iznosi 420. Ovaj broj predstavlja sve žive i postojeće obitelji sa označenim prezimenima na području Subotice i okoline. Međutim, na desetine drugih prezimena do II. sv. rata je izumrlo ili nestalo (odselilo ili promijenilo prezime)

Od ukupnog broja prezimena na -ić- i -vić- kod 330 prezimena, a drugih je 90 prezimena

Ocjenjujući broj i učestalost prezimena po abecednim grupama, vidljivo je da je najmanje učestalost prezimena početnim slovom -Ć- i -E-, dok se najveći broj nalazi u grupi sa početnim slovom -M- i -P-.

Rezultati analize raspoloživih podataka o očešću pojedinih prezimena u ukupnom broju obitelji područja proizlazi, da se na vrhu prezimena nalaze slijedeće obitelji: Dulić, Skenderović, Stantić, Stipić, Vidaković.

Istini za volju treba istaći da postoji nekoliko prezimena čije se stablo razvijalo od dva smjera: jedan je bunjevački, a drugi mađarski. Tako su obitelji sa prezimenom Futo, Horvat, Gergić, Kovač, Sič, Sekereš i neke druge u znatnom postotku bunjevačkog porijekla, a drugim dijelom mađarskog. No, jedno je sigurno, da se takva prezimena jednih i drugih vuku od prije stotinjak godina, pa se jedni priznaju Bunjevcima, a drugi Mađarima... Osim prikazanih prezimena bačkih Hrvata-Bunjevaca, postoje obitelji sa dvojnim prezimenima, pa se tako razlikuju "grane" obitelji. Takvih nekoliko "dvoprezimenih" obitelji, koje se služe i u službene svrhe, nema mnogo...

Najpoznatije obitelji sa dvojnim prezimenom jesu: Vujković-Lamić, Brčić-Kostić, Vojnić-Tunić, Vojnić-Purčar, Vojnić-Kortmiš, Vojnić-Mijatov, Bašić-Palković, Tumbas-Loketić, Kopunović-Legeta i neki drugi.

U drugu skupinu obitelji sa dodatkom, i opet radi razlikovanja pojedinih grana, ali se službeno ne koriste. Spominjem slijedeće obitelji: Pejić Tukuljac, Skenderović Kajgana, Merković Dželat, Stipić Švedrik, Vidaković Božan, Skendrović Špedin, Krmpotić Šijak, Prčić Škular, Ivić Mlinar, Vujković Durmiš, Miljački Matak.

I napokon postoje obitelji, kojima su "okačeni" i pridodani nadimci, uglavnom po zanimanju: Štrangari, Mlinari, Šicini, Bajusovi /brkati/.

Ovom prilikom je zanimljivo istaći i neka prezimena, koja u bačkih Hrvata-Bunjevaca ne postoje: Avramović, Belić, Kulundžić, Karadžić, Jovanović, Milošević, Uverić, Mišetić, Bojić, Isakov, Bonačić, Dobrilović, Veselinović, Karahasanović, Begović i dr.

Izvori podataka o prikupljenim i sredjenim prezimenima jesu slijedeći:

1. Moja direktna osobna poznavanja 318 prezimena, odnosno obitelji od ukupno prikupljenih prezimena. Dakle u 87% prezimena sam poznavalac barem jednog ali i više članova tih obitelji.

2. Koristio sam dnevnike i popise učenika na mojim stručnim i stručno-popularnim predavanjima u Subotici i okolini /mjesto: Bajmok, Mišićevo, Djurdjin, Žednik, Čantavir, Višnjevaca, Klisa, Bikovo, Verušić, Hajdukovo, Šupljak, Palić, Bački Vinogradi, Šebešić, Ljutovo, Tavnakut, Skenderovo, Mala Bosna, Mali Bajmok, zatim po gradskim mjesnim zajednicama: Aleksandrovo, Ker, Gat, Novo Selo, Senta, Novi Grad, Dudova šuma i dr./.

3. Koristio sam saznanja moje tetke Djule Budanović, koja je bila baka, a živila je 103 godine, a poznavala je ogroman broj obitelji u gradu i okolini, /umrla 1957.g./.

4. Koristio sam podatke iz župe Tavankut, od svećenika Ognjanova, te župskog ureda Sv. Terezije uz pomoć svećenika Franje Vujkovića, pa mu se zahvaljujem.

Ovim skromnim radom smatram, da vjerojatno još postoji po neko prezime, koje će netko dopuniti i dati cjelovitiju sliku nekadašnjih i sadašnjih prezimena na području sjeverne Bačke.

Na kraju, da ne bude zabune, u ovim prikupljenim prezimenima nisu obuhvaćena neka u Sloborju i okolnim mjestima, gdje također živi veliki broj bačkih Hrvata-Bunjevaca.

Subotica, 1988.

Prikupio i obradio: ing. Blaško Ivić

MAJKE

*Vi ste najljepša harmonija vremena
vječiti svijećnjak
što gori u našim domovima
i pjesma za pokoljenja*

*Ne dajte da izgine ova pjesma -
vječite patnje
urezat će vam likove
u sinovska srca
kad budete otišle izvan vremena*

*Načinit ćemo za vas
najljepši spomenik
ljubavi za sva vremena*

*Ne dajte da ugasne u našim domovima
sveta vatra -
Za koga će ostati vaša pjesma
u praznoj vasioni?*

Branko Jegerić

„Mali tamburasi” na književnoj večeri 13. 8. 1992.

T U M A Č E N J E B O L I

Biti Makedonac -
prvo je sveta stvar
a zatim čak prokletstvo i nemir.
Nismo Makedonci
zato što govorimo makedonski,
nismo Makedonci
zato što pjevamo makedonski -
Makedonci smo zato
što tugujemo makedonski!

Jedni rišu Makedoniju kao djevojku
u odjeći od mijačkoga kraja od divljih voda,
samo što pozadi nje rišu čudo zvjeradi,
divlje od divljeg, crnje od crnjeg!
Drugi je rišu kao udovicu, udovicu - Egejku,
sa širokim fustanom do zemlje, do podzemlja,
a crn: da ti um nikada na ljubav ni noću pomisliti neće!
Treći je rišu kao ružu koja se je uzšetala
niz ono polje široko, po onom drumlju beskrajnom,
a sjena, tamna sjena, pada po svoj zemlji,
po toj pustoj zemlji, da se ne može vidjeti!

I tako svako riše Makedoniju kako mu um reče,
kako mu srce došapne,
ali tugu svi jednako rišu:
Oči će različito obojiti: plave, zelene,
ali tuga je uvijek ista: kao Pelagonija noću;
obraze će različito odrediti, rumene, blijede,
ali tuga je uvijek ista: kao Solun pod snijegom;
stas će različito predati, kao čudo, kao zlo,
ali tuga je uvijek ista: kao nošenje mrtvog komite kroz selo!

Nikada se ne obradovasmo svojoj domovini,
sa jednom rukom smo je orali, sa drugom smo je branili,
i do današnjeg dana ne znamo
koje polje rada najbolju pšenicu,
ni koja padina nosi najjedrije grožđe,
niti na kojoj livadi možeš kolo zavesti
a da se ne spotakneš o grob!

Prekrasno mi je što samo Makedonac
i što sam živi nišan na svijetu:
kuću gradim sa živima,

sa mrtvima odredjujem svoj posjed!
Bolje je da se mrtvima nudi život,
nego da se živima osigurava smrt!
Jer samo jednom
domovina se osvaja izvana,
a zatim uvijek se osvaja samo iznutra!

Što je pravedni Job među ljudima -
to su Makedonci među narodima!
Uskraćeno nam bijaše, a mi rekosmo:
Velik je Gospodin!
Oduzeto nam bijaše, a mi rekosmo:
Pravedan je Gospodin!
Samo nada nam ostade, a mi rekosmo:
Nepogrešiv je Gospodin!
Put do neba otkupismo
sa najmilijim i najumnijim glavama -
zato naše tragove na zemlji
ne znaju pročitati oni
koji se istakoše rušenjem crkava i građenjem stražarnica!

Preko žrtvi,
preko mrtvi,
preko stradanja,
preko gladovanja,
preko ponižavanja,
preko bolovanja,
preko roblja,
preko groblja,
preko šutnje,
preko tlake,
preko svega od drugih prezrenog i prostog -
došli smo na ovaj častan i bijeli postoj!

Bilo je vjekova u crnoj boji
kada je samo sveti Kliment Ohridski
predstavljao i cijeli makedonski narod
i cijelu makedonsku zemlju -
i nitko nije imao drskosti reći
da smo bili pod zaštitom Neba -
mi smo uvijek bili u službi Neba!
Eto, zato su nam tragovi na nebu
i brojniji i dublji od ovih na zemlji!

Ako se drugi narodi mogu pohvaliti
sa svojim vojskovodjama,
naš narod se može pohvaliti

sa dušo - voditeljima!
Nismo stekli znanja kako se prave
nepravedne države i bogate historije,
niti kako se pustoše tuđi gradovi i grobovi -
ali zato imamo bezbroj zagovornika na Nebu
koji izmoliše za ovaj napaćen narod
da im rajske dveri uvijek budu otvorene!

Treštite bubnjevi srdaca,
razlivaj se glazbo duša,
danas se Makedonija zaručuje s Nebom!
Svadbene barjaci, golim okom mogu se vidjeti
čak od Jeruzalema, Svete Gore i Kijeva!
Ako je pretvaranje vode u vino
bilo čudo u Kani Galilejskoj -
na svadbi u Makedoniji to je istina:
to što je čovjek pretvoren u posudu za vino!
Makedonija je međa Evrope,
i Crkva u svijetu -
da se ispuni riječ Gospodnja:
Nema prvog ni posljednjeg!
I mnogi prvi - će biti posljednji!
I mnogi posljednji - će biti prvi!

I mi svjedočimo časnost ovoga trenutka
u kojem počinje izvršavati
pogodba sa Nebom!
Koje oko može izdržati prizor:
Makedonija, do jučer, sa svezanim očima, rukama i nogama,
da stoji među onima koji su pozvani
da oplemene vječnost!
Uskrsla Makedonijo,
neka je blagoslovljeno tvoje useljenje
riječima sa kojima majke očovječuju djecu,
kruhom danim siromasima i skitnicama,
zrnom stasanim za ptice nebeske,
mislama sa kojima muž brani svoju obitelj,
molitvama onih koji obrađuju zemlju,
dušama koje na mržnju odgovaraju ljubavlju!

Sebe kradosmo - svijet gradismo!
Čak ni najbliža okolina
nije se udostojala dužnom zahvalnošću
za to rijetko čovjekoljublje:
Iako nam je riječ bila jedinstvena obrana -
za riječju našom kamen bacaju,
iako nam je pjesma jedina vojna -

iz knjiga nas brišu,
iako nam je crkva bila jedina kuća,
temelje joj podkapaju!

Preko trnja,
preko muka,
preko krpljenja,
preko trpljenja,
preko kamena,
preko amena,
preko brana,
preko rana,
preko svega što je od drugih prezreno i gnjusno
dodospo do lica kao sunce jasno!

Zato vas molim, razmišljajte o Makedoniji
ne sa onim čime su vas zarazili,
nego po onom čime su vas liječili:
zaista, Makedonija nije ostatak svijeta,
nego dio svijeta u kojem je sveti Kliment Ohridski
početak svih kasnijih zbivanja!

Ako prošlosti ne osiguramo budućnost
i ako budućnosti ne osiguramo prošlost -
značit će da smo prošli kroz život
kao toplokrvni brojevi,
i kao krdo sjenki!
Najposlije,
Makedonac ne traži da ne bude uznemirivan dok živi,
ali barem da ne bude uznemirivan nakon što umre!

Preko mrtvi,
preko žrtvi,
preko trnja,
preko muka,
preko svega od drugih prezrenog i kletog
dodospo do imena prečasnog i svetog!

/ Kraj prvog dijela /

II DIO

Neplodna zemlja ne rađa
a Makedonija rađaše: i bundžije, i hajduke,
i komite, i partizane!
Iz gnjizda crnog pileta, bijelo nije izišlo:
ni u snu ne pomišljajte da Makedonija

nije domovina Slobode,
da nije njiva Ljubavi,
da nije polje Vjere.

Zamislite je,
o samo tren si je zamislite
onu bezbrojnu vojsku makedonsku
koja sa Nebom i za Nebo
brani makedonski narod na zemlji!
Križ im je glavno oružje,
a ljubav - osnovna naredba!
Put im je Isus Krist,
put i vojna protiv svih vojni:
mir na zemlji i među ljudima dobra volja!

Na čelu je sveti Kliment Ohridski
koji prvi na nebu odsluži
časnu Božju liturgiju na makedonskom,
otpjevaše mu zbor sastavljen
ne samo od svih tadanjih,
nego i od svih sadašnjih Makedonaca!
I do njega - Sveti Naum Ohridski
koji svojim čudesima i iscjeliteljskim djelovanjem
pripravi i pripravlja Gospodinu
narod čistovjeran, narod vjeran, narod smjieran!

Do njih odmah, junaci,
vojnici koji odabraše šutnje za oružje
protiv strastvene vrevě svijeta,
no ne zato da prezru svijet,
nego da ga otriježne:
Prohor Pčinjski, Joakim Osogovski,
Jovan Rilski i Gavril Lesnovski,
i stotine neimenovanih,
i tisuće nezabilježenih,
no pred Bogom znani, zapisani
u knjizi vječnoga života!

A junak sveti Georgi Kratovski
je znamen svih što vjeruju
i opomena svima što trguju
sa onim što je starije i od naših majki,
i od naše domovine, i od naših snova,
i od naše zablude da smo vlasnici
svijeta kojega gledamo i od tog gledanja osljepljujemo!
U oganj ga baciše silnici,

ne znajući da zlato kad kroz oganj prodje
čišće postaje!

Zapamtite: Sveta Zlata Meglenska;
od magle, od mraka, od grešnosti
oslobodi makedonsku ženu
i blagoslovi je da obnavlja svijet i život
sa radanjima za vječnost, sa narodom za podvige!

O, novi askete, o, samožrtvovani,
o mladići što se venčaste sa Makedonijom
da joj zaštitite prošlost
i da joj osigurate budućnost!
O vrijeme vrijedno nezaborava,
o veliko zbivanje čiju djevičansku bit
neće moći osporiti kasnije
preimenovanje nečega!
O veliko oslobođenje
makar izvedeno i samo kao san,
kada Makedonija bijaše velika zemlja,
kada je na svakoj hridi blještao jedan Jeruzalem,
u svakoj ravnici
se otvarao po jedan Kijev,
a pred svakim čovjekom stajala jedna Sveta Gora!
O hodu u nebo,
o preseljivanju pri kojem ni za trenutak da se ne zaboravi
dogovor sa Bogom!
Oni koji sebe osudiše
da zauvijek ostanu zaručnici Makedonije -
da joj pripreme put kojim se stiže
do časnog prava naroda,
do nerazmjernjive širine domovine!

Spomeni ih se Gospodine u kraljevstvu svome:
Goce, Jane, Dame, Pitu,
Đorče, Đorđi, Dimo, Petar,
Mišo, Nikola, Lazar, Iljo,
Marko, Slavčo, Ordan,
Apostol, Milan, Mico,
Metodija, Hristo...

I još ih se sjeti Gospodine:
Strašo, Mirče, Cvetan,
Kočo, Kole, Gančo,
Anton, Nikola, Mite,
i opet Pitu, i opet Đorđi,
i opet Ordan, i opet Lazar,

Orce, Vera, Nevena,
i opet Nikola...

Sjeti se Gospodine svih onih
što nose glavu u torbi
zato da uvijek bude svjetla u Makedoniji,
i onih što čute trepet srca
da Makedoniju održe kao čestitu zaručnicu
za Nebo i vječnost,
oni što sebe pale
da nikada ne ostane bez kandila
ikona pravoslavne Makedonije,
i oni što sebe zarobljuju
da nitko ne može prstom pokazati
na slobodu domovine,
i oni što sebe ugrađuju
u crkve i samostane
da nam kasnije nitko ne mogne
osporavati nasljedstvo
niti sumnjičiti podrijetlo!

Makedonija na Nebu
raste sa Makedonijom na zemlji
i Makedonija na zemlji
raste sa Makedonijom na Nebu!

Zato puste su sve nakane
i uzaludni svi napadi!
Makedonski narod ima dvije domovine:
nebesku - pred Bogom,
zemaljsku - sa Bogom!

Napisao Boško Smačovski

Studenci, 5. srpnja 1988. god.
S makedonskog preveo Lazar Ivan Krmpotić

Bilješka o piscu:

Boško Smačovski, kroz dulji niz godina satiričar i kritičar RTV Skopje, a pred tim suradnik i urednik "Osten-a" satiričnog lista, rođen je u Modriču selu u Debarskom kraju. Živi i djeluje u Skopju. Do sada je autor sljedećih knjiga: "Svibanjski zvončić", "Dok rosi", "Slavuj noćiva u trandafilima", "Sličice i rječice" i "Modrička bilježnica" - poezija za djecu i mlade, zatim: "Jedan bagrem i četvoro djece", "Veliki i mali", "Cvijeće sa devetoga brijega", "Kako, kada se otkidaju jabuke" - proza za djecu i mlade. Za odrasle "Rasprodaja ostataka proljeća", "Usvajanje dnevnog reda", "U stvari je lijepa balada", "Ulazak u Ohrid", "Pjesme iz Modriča" i "Ona domovina" - poezija, te proza: "Korjeniste", "Šugava godina", "Podne u planinama" i "Odjeća duše".

BESKRAJNA RAVNICA

Oko mene si se svila plavetnilom
Poput vitica živih
Poput rose na lišću

Beskrajna ravnico, presvučena vlatom
Kao da te sanjam
Kao da te tičem

Kroz grudi jutro dok dišem
Prestajem biti što jesam
Nježniji od bijelih ruku
Snažniji od opornih dlanova

Točim se poput rumena vina
Njišem se na vjetru
Topim se
Razlivam
Na tvom plavom nebu
Nestajem

Branko Jegerić

SUDJENO MI

Prijatelju,
sudjeno mi
roditi se u ovom gradu
/umrijeti u ovom mjestu/
i neću kriviti
sudbinu

I mrtav u njem ću ostati
pod humkom zakopan

Sudjeno mi...

Sudba - ljubav za žitna polja
i mrtav trunuti kad stanem
da guta me zemlja moja

I tad ću znati - sudjeno mi
roditi se na ovoj ravnici.

Branko Jegerić

KRONIKA

1. 25. OGLJETNICA SMRTI DR JOSIPA ANDRIĆA

Na književnoj večeri 13. kolovoza 1992. godine u Katoličkom krugu u Subotici sjetili smo se 25. obljetnice smrti dr Josipa Andrića, hrvatskog skladatelja, književnika, novinara i prevodioca.

On je rođen 14. ožujka 1894. godine u Bukinu (danas Mladenovo) u Bačkoj. Rano mu je umrla majka i otac se ponovo oženio pa se nova obiteljska zajednica preselila u Morović u Srijem 1901. godine. Tamo je Josip Andrić završio pučku školu 1905. godine. Gimnaziju je završio u Slavonskoj požegi u ljeto 1913. god.

U jesen 1913. godine upisao je pravni fakultet u Zagrebu, a godinu dana kasnije i na Trgovački fakultet u Pragu. Tako je paralelno studirao i apsolvirao oba fakulteta 1917. godine. Također je studirao filozofiju u Innsbrucku dva semestra 1917/1918. godine i glazbu u Pragu dvije godine. Za doktora prava je promoviran 28. veljače 1920 godine u Zagrebu.

Najveći dio života je proveo u Zagrebu. Od 1921. godine je bio glavni urednik Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, gdje je razvio bogatu djelatnost uredjujući brojna izdanja.

Dr Josip Andrić je najplodniji na glazbenom području. Komponirao je brojna kola i suite za tamburaški orkestar. Najpoznatija je njegova prva opera iz bunjevačkog života "Dužijanca", čija je praizvedba bila u subotičkom Narodnom kazalištu 29. travnja 1953. godine pod ravnanjem Milana Asića. Također je poznata njegova opereta iz života podunavskih Šokaca "Na vrbi svirala", koju su amateri izveli u Plavni 1-5. veljače 1956. godine, a zatim u Somboru, Baču i Vajskoj.

Umro je u Zagrebu 7. prosinca 1967. godine i pokopan je na Mirogoju.

Dr Josip Andrić je radio na mnogim područjima. Kao književnik objavio je zbirke pripovjedaka "Dunje ranke" (1923.), "Nove brazde" (1924.), "Srijemske elegije" (1939.), i romane "Svega svijeta dika" (1926.), "Velika ljubav" (1942.).

Posebno treba istaći njegove putopise o Irskoj "Sa zelenog otoka" (Zagreb, 1934.) i o Siciliji "Najljepši među otocima" (Zagreb, 1938.).

Osobito je bila plodna njegova suradnja sa bačkim Hrvatima i sa njihovim kulturnim ustnaovama kao što je Matica subotička i dr. Za vrijeme rata mnogima je pomogao u Društvu bačkih Hrvata u Zagrebu.

(Vidi opširnije u listu "Bačko klasje", br. 4-5- 1992. str.17-19. i u Zborniku "Dr Josip Andrić", Zagreb, 1971. godina).

2. 20. OBLJETNICA SMRTI MATIJE POLJAKOVIĆA

Matija Poljaković

Matija Poljaković je najpoznatiji i najplodniji dramski pisac i komediograf u hrvatskoj književnosti u Bačkoj. Rodio se 23. studenog 1909. godine u Subotici, gdje je proveo najveći dio života i stvorio svoja književna djela. Poslije završene pučke škole i gimnazije studirao je pravo u Zagrebu, a nastavio na Pravnom fakultetu u Subotici, gdje je i diplomirao. Prije drugog svjetskog rata položio je pravosudni ispit i radio je kao sudac. Premješten je u Šid, a zatim u Derventu u Bosni, gdje je proveo rat i suradjivao sa narodnooslobodilačkim pokretom.

Poslije završetka rata vratio se u Suboticu i postavljen je za zamjenika komandanta grada, ali se nije slagao s dnevnom politikom i

sa odnosom prema seljacima i zato je ostao bez zaposlenja. Često je po više godina proveo na Berzi rada. Najduže je bio službenik - referent u subotičkom Zavodu za socijalno osiguranje do svog odlaska u mirovinu.

U svom književnom radu opredjelio se za pisanje drama i komedija. U mladosti prije rata napisao je šest drama, ali nisu izvodjene i sačuvane.

Svoj vrlo plodan književni rad nastavio je poslije rata, tako da je subotičko Hrvatsko narodno kazalište, a od 1952. godine Narodno pozorište imalo na svom programu brojna njegova djela.

Matija Poljaković je objelodanio tri drame.

Ostale objelodanjene njegove knjige sadrže komedije. Od njih neke su napisane u duhu tradicije hrvatskog pučkog kazališta ("Č'a Bonina razgala", "Vašange", "Niko i ništa" i dr.). Poznate su njegove komedije u kojima je glavno lice Bolto, nespretni šaljivdžija. Taj lik s uspjehom je predstavio glumac Geza Kopunović. Međutim, u mnogim njegovim komedijama ima snažnih elemenata satire, koja često prelazi u grotesku ("Par žutih cipela", "Ludo-grad" i dr.). Najviše je u centru njegovo opažanje bezobzirnog karijerizma. Pojedinci su spremni na lom svog karaktera i gaženje svoje savjesti u borbi za osobnu karijeru i u dodvoravanju moćnicima. Matija Poljaković dobro zamjećuje ljudske probleme koji se javljaju u odredjenim društvenim okolnostima. Dobro zamjećuje karakteristike pojedinaca u svojoj sredini gdje su se našli. Zato možemo zaključiti da su djela Matije Poljakovića svjedočanstvo jednog vremena, koje je imalo svoje ljude i svoje probleme. Želio je prikazati što je uzrok moralnih zastranjivanja.

Matija Poljaković je bio istaknuti kulturni djelatnik i sudjelovao je u priredjivanju kulturnih priredaba (Gradska dužijanica u Subotici i dr.). Zbog svog iskrenog rodoljublja doživio je mnoge neprijatnosti kada je poslije 21. sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista u Karadjordjevu nastupilo čudno vrijeme.

Medju brojnim hrvatskim intelektualcima u Bačkoj, koje je u to vrijeme zadesila ta zla kob, bio je i Matija Poljaković. Doživio je brojne "informativne razgovore" kod isljednika i ispitivanja kod istražnog sudca. Tko zna šta bi sve dočekao i doživio, ali naglo se razbolio. Obnovila se njegova stara bolest. Ustanovljen je tumor na crijevima. Podvrgnut je medicinskom zahvatu u bolnici na Rebru u Zagrebu, ali poslije kratkog vremena je preminuo 15. ožujka 1973. godine.

Pokopan je u Zagrebu na groblju Miroševac, daleko od svog zavičaja, oklevetan i ožalošćen, a tokom ovih dvadeset godina sasvim zaboravljen. Zato neka ovi redovi budu sjećanje na njega i kao znak zahvalnosti za sve što je učinio za našu kulturu.

3. VELIKO PRELO U SUBOTICI

KUD "Bunjevačko kolo" 1. veljače 1992. godine priredilo je Veliko prelo u svim dvoranama KUD "Népkör" u Subotici i tako je nastavljena duga tradicija od prvog Velikog prela koje je priredila Pučka kasina 2. veljače 1879. godine. Za tu svečanost Nikola Kujundžić je napisao poznatu pjesmu "Kolo igra tamburica svira". Poslije toga prelo se održavalo svake godine do prvog svjetskog rata (1914-1918.)

Josip Gabrić, voditelj "Velikog prela" '92.

Poslije rata u novoj državi Južnih Slavena obnovljeno je Veliko prelo u punom sjaju, ali i druga hrvatska društva su priredjivala svoja prela u toku poklada u Subotici u Somboru sve do drugog svjetskog rata, to jest do propasti Jugoslavije u travnju 1941. godine.

Nakon završetka rata nastale su nove društvene prilike u kojima nije bilo razumjevanja za takvu tradiciju kao što su prela.

HKUD "Bunjevačko kolo" želilo je obnoviti tradiciju i početkom vel-

jače 1971., 1972. i 1973. godine organiziralo je "Veliko prelo" u velikoj Sajamskoj sporskoj hali. Ali brzo je opet sve zamrlo zbog niza političkih nepovoljnih okolnosti.

No, u novim političkim prilakama početka demokratizacije u društvu KUD "Bunjevačko kolo" je obnovio ovu lijepu narodnu priredbu i Veliko prelo je organizirano u sporskoj hali u Subotici 19. veljače 1990., zatim 9. veljače 1991. i 1. veljače 1992. godine u dvoranama KUD "Népkör".

Ovogodišnje Veliko prelo je održano u otežanim uvjetima zbog ratnih zbivanja preko Dunava, gdje je bilo u vojsci mnogo subotičkih sinova. Ali pobijedila je želja da se očuva tradicija i uvjerenje da život mora ići dalje bez obzira na sve što nas snalazi.

Ova narodna zabava je imala svoj ustaljeni oblik. Na velikoj pozornici bila je postavljena bunjevačka soba gdje je izveden bogat kulturno -umjetnički program. Prvo je izvedena živa slika "Prelo mladeži". Zatim je predsjednik Organizacionog odbora Alojzije Stantić održao pozdravni govor. Prelo je pozdravio i gradonačelnik József Kasza. Poslije toga su bile folklorne točke. Uz pionirsku, reprezentativnu grupu nastupili su i veterani. Pjevali su solisti Anka Pešut, Bernardica Evetović, Josip Miljački i Nikola Katičić, zvani Panonski Kanarinac. Pjesme i igre pratio je tamburaški orkestar KUD-a "Bunjevačko kolo" pod vodstvom prof. Lazara Malagurskog. U programu je nastupio Subotički tamburaški orkestar uz umjetničko rukovodstvo Stipana Jaramazović i pod ravnanjem Zorana Mulića.

U okviru programa igrač-veteran Nikola Ivankov je pročitao pjesmu "Pozdrav Prelu '92" koju je za ovu zgodu napisao subotički pjesnik Jakov Kopilović. U ponoć je istu pjesmu pročitala Antonija Piuković.

U izboru najljepše prelje najviše glasačkih kupona u svoju košaricu dobila je Antonija Piuković. Njena prva pratilja je Aleksandra Šarčević, a druga Natalija Stefanović. Sudjelovalo je devet ljepotica, a izabranice publike dobile su prigodne darove.

Uz bogatu večeru s tombolom u igri i zabavi prošlo je ovo ugodno večer druženja i prijateljstva u želji da čuvamo naše lijepe običaje i tradiciju.

(Vidi opširnije u listu "Bačko klasje" br. 1. 1992. godine str. 11.).

4. POSTAVLJENA JE BISTA ŽUPNIKA BLAŠKA RAJIĆA

Dne 6. lipnja 1992. godine u 11,30 sati uz skromnu svečanost otkrivena je bista župnika Blaška Rajića u parku ispred Gradske kuće u Subotici. To je bilo u skladu odluke Skuštine općine da se postave spomenici pojedinim zaslužnim ličnostima grada.

Bistu Blaška Rajića izradila naša poznata akademska kiparica Ana Bešlić, koja je rođena u Bajmoku, 16. ožujka 1912. godine, a od 1937. živi i radi u Beogradu.

Na svečanosti otkrivanja biste sudjelovao je kamerni zbor "Pro muzika" pod ravnanjem Gabriele Egeto, a vrlo pregledno predavanje o životu i radu Bl. Rajića održao je Matija Sedlak.

Uz malobrojnu publiku kao gosti bili su nećaci župnika Blaška Rajića, sadanji župnik crkve sv. Roka vlč. Blaško Dekanj, subotički pravoslavni paroh Tomislav Veselinov, subotički gradonačelnik Kasza Jozsef i predstavnici nekih političkih stranaka.

Zato je glavna primjedba da je sve ovo bilo previše skromno i teško je dokučiti uzroke zašto je organizator tako postupio. Nisu uključene kulturne ustanove: Institut "Ivan Antunović", KUD "Bunjevačko kolo" i dr. Na svečanost nisu pozvani srednjoškolci, a treba da čuju o ovom našem zaslužnom čovjeku. Nisu pozvane

političke stranke, na pr. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i dr.

Takodjer mjesto, gdje je bista posavljena, nekome se svidja, a nekome se ne svidja. O tome se može razgovarati.

O toj svečanosti pročitajte u članku Lazara Ivana Krmpotića "Razmišljanje u povodu postavljanja spomenika monsignoru Blašku Rajiću" u listu "Bačko klasje" br. 4-5. 1992. god., str. 35-37.

Podatke o životu i radu župnika subotičke crkve sv. Roka, Blaška Rajića pročitajte u članku Bele Gabrića "150 godina župe sv. Roka" u odlomku "Treći period župe sv. Roka" od 1911. do 1951. godine. To je doba župnika Blaška Rajića, koji je rođen u Subotici, 7. siječnja 1878. godine, a umro je 3. siječnja 1951. godine. (Zbornik ovogodišnje "Subotičke Danice" za 1993. godinu).

5. JUBILEJ ŽUPE SV. ROKA

Subotička župa sv. Roka proslavila je jubilej 150 godina od osnivanja daleke 1841. godine.

Proslava ovog jubileja bila je 16. kolovoza 1992. godine, tj. na blagdan sv. Roka, zaštitnika župe.

Svečanost je počela akademijom u 17 sati u crkvi. Na početku je župnik Blaško Dekanj pročitao predavanje "150 godina župe sv. Roka" koje je napisao prof. Bela Gabrić, a objavljeno je u ovogodišnjoj "Subotičkoj Danici" za 1993. godinu u Zborniku. U predavanju je prikazan povijesni razvoj od prve subotičke crkvene župe sa župnom crkvom koja je bila u staroj tvrđavi i posvećena je 1736. godine.

Kaločki nadbiskup Josip Battyany potpisao je 19. svibnja 1773. godine bulu kojom se crkvena župa u Subotici izuzima ispod jurisdikcije franjevacā i predaje u upravu vanjskim svećenicima. Privremena župna crkva bila je zavjetna kapelica sv. Roka, koja je sagrađena 1738. godine za vrijeme kuge u Subotici.

Položen je kamen temeljac za novu župnu crkvu sv. Terezije 17. listopada 1773. godine i crkva je završena 1797. godine, a nov župni stan je dovršen 1809. godine (danas biskupski dom, koji je između dva rata dograđen).

Razvitkom Subotice župa postaje prevelika i nadbiskup Petar Klobušićki 6. travnja 1841. dekretom je osnovao dvije nove župe: sv. Roka i sv. Jurja na južnom dijelu grada.

U Keru na glavnom putu jedna kuća je prilagodjena za privremenu crkvu i za župni stan prvog župnika Josipa Baića. Svečanost posvete crkve i početak nove župe sv. Roka bila je na Duhove 28. svibnja 1841. godine.

Gradnja nove velike crkve sv. Roka je počela 13. studenog 1894., a završena i posvećena je 20. prosinca 1896. godine. Na taj način je počeo život ove nove velike župe koji prolazi razne kušnje sve do današnjih dana.

Poslije predavanja mladi su izveli recital koji je sastavio vlč. Andrija Kopilović o Crkvi kao zajednici vjernika i kao novom nebeskom Jeruzalemu. Recital se sastojao od govornog dijela i glazbenog dijela, koji je izveo zbor mladih. U okviru recitala pročitana je pjesma Milke Bilinc "Posveta crkve sv. Roka".

Recital je izveden zalaganjem mladih, koje je organizirala i uvježbala s. Silvana Milan, koja kao katehistica mnogo i uspješno radi s mladima na župi.

Nakon akademije bila je u 18 sati svečana sv. misa zahvalnica, koju je predvodio biskup Ivan Penzes uz asistenciju. Prigodnu homiliju održao je vlč. Andrija Kopilović koji je govorio o ulozi Crkve u duhovnom životu

naroda kao posrednika Božje milosti. Govorio je i o zaštitniku župe sv. Roku, koji je uvijek želio pomoći ljudima.

Poslije sv. mise otpjevana je svečani "Tebe Boga hvalimo" kao izraz zahvale za sve primljene milosti i pomoći kroz dugi period od 150 godina.

(Vidi opširnije u listu "Bačko klasje", br. 4-5. 1992. str. 28-29.).

6. TREĆI BAJSKI RAZGOVORI "BUNJEVCI DANAS"

U nedjelju, 14. lipnja 1992. godine bila je velika svečanost u Baji. U sklopu proštenja sv. Antuna u franjevačkoj crkvi održani su treći put Bajski razgovori "Bunjevci danas" u organizaciji Bajske bunjevačke čitaonice.

Toga dana prije podne održana je u franjevačkoj crkvi svečana sv. misa koju je predvodio vlč. Ante Knežević, izbjegli župnik iz Batine, uz asistenciju drugih svećenika gostiju.

Nakon sv. mise bio je zajednički ručak za goste u prostorijama koje su nekada bile vlasništvo Bajske katoličke čitaonice, a osnovali su je Bunjevci daleke 1911. godine uz potporu župnika Lajče Budanovića, koji je kasnije postao subotički biskup.

U istoj dvorani u 15 sati počeli su "razgovori". Na početku je nastupio Subotički tamburaški orkestar pod ravnanjem Stipana Jaramazovića.

Skup je otvorio g. Antun Mujić, predsjednik Bajske bunjevačke čitaonice. Pozdravio je sve prisutne, zatim goste iz Zagreba i Subotice, a posebno je pozdravljen Aleksandar Šolc, ambasador Republike Hrvatske u Budimpešti. Zatim je gospodin ambasador pozdravio ovaj skup u Baji i istakao je da je on ambasador svih Hrvata u Mađarskoj i svih Hrvata u dijaspori.

Od gostiju iz Subotice govorili su Antun Skenderović, narodni poslanik u Republičkoj skupštini u Beogradu; mr. Lazar Ivan Krmpotić, predsjednik Instituta "Ivan Antunović"; Bela Ivković, predsjednik KUD "Bunjevačko kolo"; mr. Bela Tonković, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini.

O teškim prilikama u školama u Baji i okolici govorila je prof. Angela Šokac. Marin Mandić, književnik iz Budimpešte, inače rodom iz Čavolja, pročitao je svoje predavanje o životu i radu književnika Ivana Petreša, koji je rođen u Kačmaru u Mađarskoj, a radio je među Bunjencima u Mađarskoj. Umro je 1937. godine i sahranjen je u Čavolju.

Od gostiju iz Hrvatske govorio je Josip Šentija iz Matice hrvatske i prikazao je aktivnost te velike kulturne ustanove. Za vrijeme stanke Terezija Buljovčić Jegić otpjevala je poznatu pjesmu "Jorgovane, jorgovane".

Bajski razgovori "Bunjevci danas" '92.

U vrlo živoj raspravi na skupu sudjelovali su Stanka Kujundžić, potpredsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini; Vojislav Sekelj, književnik iz subotice; Tomislav Vuković, novinar u "Glasu koncila"; dr Ante Sekulić, znanstvenik iz Zagreba; dr Luka Štilinović, predsjednik Odbora za studentski standard sveučilištaraca iz Vojvodine u Zagrebu; Naco Zelić, savjetnik u Ministarstvu zdravlja Republike Hrvatske u Zagrebu; Ivan Vacić, tajnik bajske Bunjevačke čitaonice; Petko Vojnić Purčar, književnik iz Novog Sada govorio je o novim knjigama, koje su objelodanjene u Subotici.

Na kraju je Antun Mujić pročitao svoje predavanje pod naslovom "Bajška bunjevačka čitaonica - njeni problemi i zadaci".

Ovaj skup je pokazao da postoje mnoga pitanja i mnogi problemi koji tište Bunjevce Hrvate sa obadvije strane državne granice. Hoćemo li imati snage i znanja da ih riješimo? Moći ćemo, ali samo zajedničkim snagama!

Čulo se mnogo lijepih i pobudnih riječi. Zato organizator mora sve činiti da bude prisutno više domaćeg svijeta.

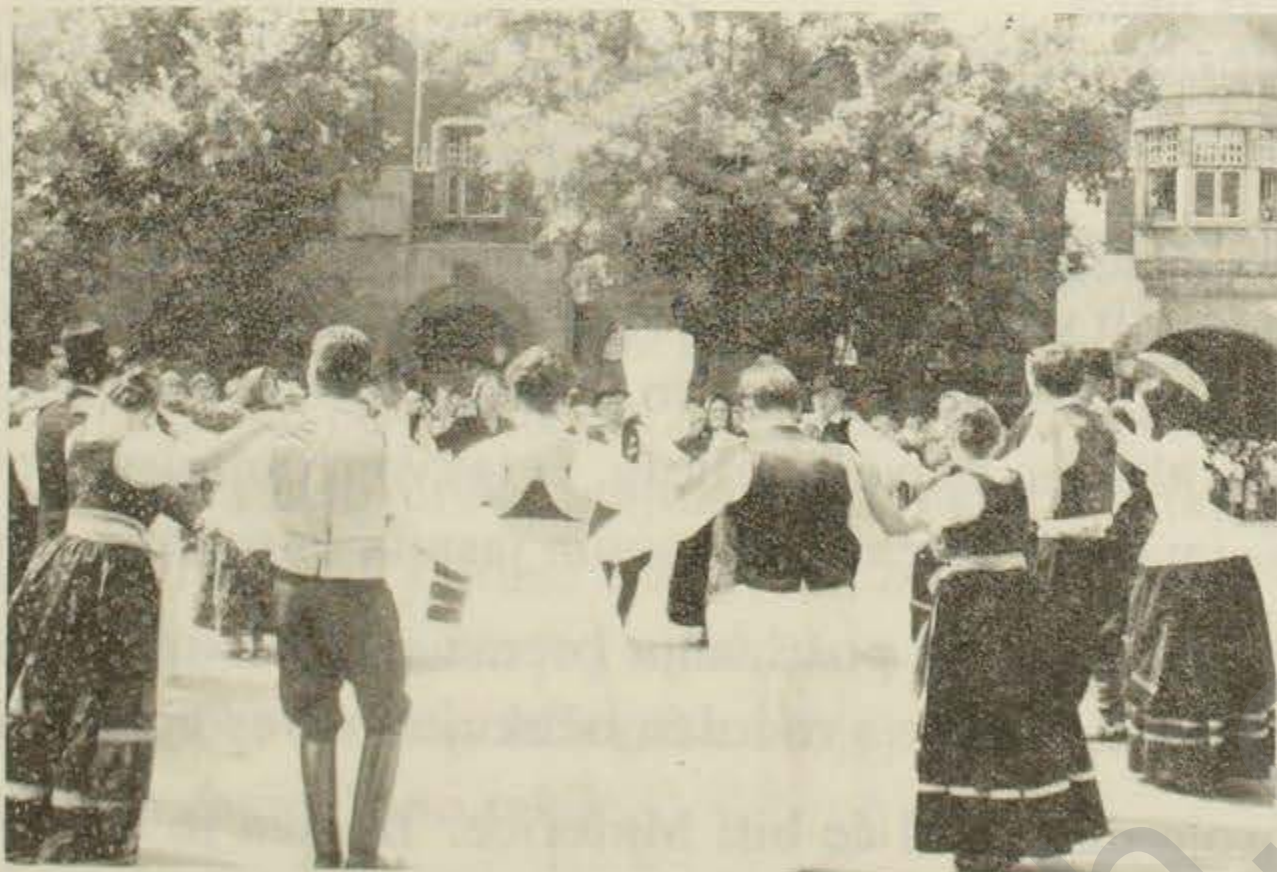
(Vidi opširnije u listu "Bačko klasje", br. 4-5. 1992. str.32-33.).

Bela Gabrić

RIČI PRAOTACA

Ko se sagra
pismom Bunjevaca,
lipom Bačkom,
zemljom praotaca?
Ikavicu doneli smo davno,
čuvali je u zapečku,
na starome banku,
u ambaru
i u žitnoj jami.
Zabadavad Turčin sablju oštrio,
davno prošli
i njegovi dani.
I pivcu su perje očupali
bunjevački sinovi
veliki i mali.
Sad se budi nika nova sorta
koja ne zna
jezik Bunjevaca,
pa nam nudi svega i svačega,
al' najmanje
riči praotaca.

Stipan Vojnić

*Gradska Dužijanica u Subotici, 2. 8. 1992.
(Kolo pred gradskom kućom)*

MATERICE

OBNOVIMO I SAČUVAJMO NAŠE NARODNE OBIČAJE

Zdravlje i moralna snaga svakog naroda zavisi od toga koliko mu je zdrava obitelj kao osnovna ćelija društva. Zahvaljujući toj moralnoj čvrstini obitelji, Hrvati u Bačkoj su se održali protiv svih nepovoljnih političkih i ekonomskih prilika u kojima su živili.

To je tako bilo tokom više stolića, ali sa žalošću možemo opaziti koliko su i naše obitelji uzdrmane u svojim temeljnim vridnostima pod udarcima svih nevolja modernog vrimena naših dana.

Mnoge su nam obitelji razturene i unesrićene, ili sa malo dice. Zato je najveći zadatak čitavog društva da sve učini za ozdravljenje ove naše osnovne zajednice. Pored drugih sredstava za obnovu naših obitelji, veoma je važno obnavljanje i čuvanje obiteljskih narodnih običaja. Oni se događaju u obitelji i unose lipotu u život rodbinske zajednice pa jačaju njezinu nedjusobnu povezanost, privrženost, povezanost i ljubav.

Narodni običaji su obiteljske svečanosti i čine da život te male ljudske zajednice bude ljipči.

Pored drugih obiteljskih blagdana, medju Bunjevcima su osobito drage Materice. To je blagdan majke u bunjevačkoj obitelji, a slavi se prije Božića, treće nedilje Adventa.

U bunjevačkoj obitelji žena nije odlučivala o upravljanju imanjem i nije imala veću ulogu u javnom i političkom životu, ali je od svih bila poštivana. Uvriditi svoju mater to je prid svitom bila najveća sramota i to se smatralo kao najveća grijota. U takvom obiteljskom odgoju veliku ulogu imalo je kršćanstvo svojim jasnim moralnim poukama.

Izraz toga dubokog poštivanja prema majci u obitelji je narodni običaj Materice, koji se s radošću očekuje i u veselju slavi.

Dica broje dane kad će biti Materice. Taj dan je u pojedinim obiteljima dočekan na različite načine: Dok su dica spavala, mama je pod

Bunjevačka nana dariva "materice"

čestitali, a dobili su orasa i jabuka sa zabodenim novcima. (Obično je mama pazila da bude više vrsta gvozdernih novaca.)

Treći način je bio za dicu najlipči. Kad su dica zaspala, mama je zdilu ili kotarčicu s orasima i jabukama metnila uz svoj krevet. Rano ujutro dica su se takmičila tko će prvi ustati i čestitati mami Materice. Čim se mama probudila, dica su joj prišla, poljubila je u ruku i čestitala joj. Mama je poljubila dicu u čelo ili obraze i darivala ih orasima, a u jabuku je zadila gvozdernih novaca. Ujutro je i ručak bio u svečanom raspoloženju. Tada je i otac obitelji čestitao Materice svojoj ženi, a za uzvrat bio je počašćen čašicom zamedljane rakije.

Te nedilje je i u crkvi bilo svečanije. Župnik je svim ženama čestitao

uzglavlje, pod uzgljancu metnila orasa i jabuku, u koju je zabola gvozdernih novaca. Kad su se dica ujutro probudila, odmah bi pogledala šta je pod uzgljancem i radosno su čestitala mami Materice.

Drugi način je bio: Kad su dica zaspala, mama je metnila u sobi na astal zdilu ili kotarčicu s orasima i jabukama. Čim bi se dica probudila, pritrčala bi astalu da vide šta ima i svi su mami

njihov blagdan. U pridiki je govorio o uzvišenosti materinstva i o odgoju dice kao najplemenitijem pozivu u obitelji.

Svaka žena se svečano obukla za ovaj blagdan, a posli mise prid crkvom je čestitanje Materica. Svi su veseli u ovom radosnom susretu.

Kad su svi došli kući iz crkve, bila je u podne užna, za koju je domaćica želila da bude što svečanija. Mama je ispekla dici ono što je znala da najviše vole. Tako je to bilo veliko obiteljsko veselje, jer su svi sritni što su zajedno sa svojom mamom.

Posl užne dica su išla čestitati svojim komšijama i rodbini (strini, tetki, ujni), ako nije bilo daleko.

U svakoj kući su dobili "materice" (orasa i jabuka, u kojoj je bilo zabodeno gvozdenih novaca). U staro vrime dica su skupljala "materice" u šarenu vunenu torbicu, a u novije vrime u veliku šarenu "tirolsku" maramicu, što su je nosili stariji Bunjevci i Bunjevke.

Kad su "materičari" došli, čestitali su: "Faljen Isus, gazdarice, čestite Vam Materice!" ili "Faljen Isus, gazdarice, čestitam Vam Materice!" (Ako su znali, onda su govorili čestitku do kraja). (Vidi čestitku na kraju u prilogu). Odgovor domaćice bio je uvijek isti: "Živi i zdravi bili!" Čestitari su ponudjeni slatkim tistom ili pogačom, a uz to su dobili i "materice".

Kasnije, kad su sinovi i kćeri podomljeni, ne smi se ni pomisliti da se propušta otići mami čestitati Materice. Unučad su se veselila što će ići majki (baki), jer su svi lipo dočekani i pogošćeni. Kad su stigli, poljubili su didu i majku u ruku i čestitali su Materice.

Toga dana nisu se mogli svi zajedno skupiti kod mame kao na prelo. Obično su se tako dogovorili da su prid podne išli u goste na užnu kod ženine mame (kod "babe"), a posli podne ili na večeru kod čovikove mame (kod "svekrove"). Unučad su uz "materice", dobila još mali dar, obično maramicu.

Kad je prošlo teško oskudno vrime posli rata, kćeri i snaje dobile maramu, ili leveš, ili papuče, ili štogod drugo. Sinovi i zetovi su dobili maramicu, ili pošu, ili šal, ili što drugo prikladno. Domaćica je pazila da svi dobiju jednako, da ne bude razlike i nepravde. Pored dara svi su dobili orasa i jabuka. Tako su svi dobili lipe "materice".

Kad su se mali materičari uveče vratili kući, brojili su orase i jabuke, a osobito koliko je bilo novčića. Planirali su što će im mama za to kupiti. Tako je u veselju prošao dugo očekivani dan, koji je u svaku bunjevačku kuću unio mnogo veselja.

Kod "babe" je osobito lipo bio dočekan "novi zet" koji je prvi put došao čestitati Materice. U staro vreme kod Bunjevaca je bio običaj da novi zet ne idje babi i didi u goste prije Materica bez obzira kada su se te godine vinčali. Medjutim, treba reći da je taj običaj davno napušten. U današnje vreme mladenci ranije idju u goste kod svojih. Za Materice nov zet dobije na dar bilu košulju ("uzimaću"), a kćer ruvo od paje, ili maramu, ili leveš od parketa, ili papuču. Na užnu su išli kod ženine mame, a uveče kod svekrove. Tako nijedna mama nije bila zaboravljena. Svekrova je takodjer darivala novu snaju i sina.

Iz svega opisanog vidimo da bunjevački narodni običaj Materica ima u sebi mnogo ljudske topline, jer njiguje medjusobnu ljubav i poštivanje u obiteljskoj i rodbinskoj zajednici.

Materice su obiteljski običaj, koji želi istaći lipotu te ljudske zajednice. Pomaže njezinom moralnom jačanju.

Zato treba sve učiniti da se ovaj lip narodni običaj obnovi i sačuva medju Bunjevcima - Hrvatima.

Dragi roditelji naučite svoju dicu da slave i čestitaju Materice. Izaберите medju priloženim čestitkama i naučite čestitare i tako će obrađovati sve.

Sinovi i kćeri, poljubite umorne ruke svoje matere i bake, čestitajući njihov najlipči blagdan kao znak zahvalnosti za sve dobro i plemenito što su učinile za svoje najbliže.

Svaki narod čuva što je dobio od svojih predaka kao baštinu. Uz druge vridnosti naše kulturne baštine čuvajmo svoje naronde običaje, koji svidoče našu samobitnost i samostojnost.

Subotica, 14. 11. 1991.

Bela Gabrić

MATERICE

POZDRAV DOMAĆINA OKUPLJENIM GOSTIMA

(Prije užne u podne ili večere domaćin bi se mogao obratiti gostima ovim ili sličnim ričima.)

Dragi gosti - dragi čestitari!

Danas kada smo se okupili da našoj mami, našim sestrama, snajama i svoj ženskoj čeljadi čestitamo Materice, ili kako bismo to danas rekli - Dan majki i po njima dan sve ženske čeljadi, moramo se priseliti kako je do ovog slavlja došlo.

Dok drugi narodi Majčin dan slave na prvu nedilju svibnja, samo istočna Hercegovina na potezu od Blagaja, to jest od izvora Bune do Trebinja, i mi bunjevački Hrvati u Bačkoj slavimo taj dan na treću nedilju Adventa.

Ova činjenica još je jedan dokaz koji svidoči da naši stari vuku svoje korene upravo iz tih prostora, a ime su dobili od te male hercegovačke ričice, koja se zove Buna. To je samo narodni naziv za njezino latinsko ime "Bona", što znači "dobra", "blaga". (Otuda Hercegov grad ima ime - Blagaj!)

Dakle, još iz stare postojbine doneli su naši stari ovaj običaj, koji se tamo i kod nas sačuvao do današnjih dana.

Ovaj narodni običaj izvire iz duboke katoličke tradicije našeg naroda. Narodna mudrost je ositila potrebu da bi, pripremajući se za božićne blagdane, naglasila važnost majčinstva, odnosno očinstva.

Isus je svojim rodjenjem u obitelji Marije i Josipa iz Nazareta još jednom posvetio prevažnu ulogu majke i oca u životu dice za njihov odgoj.

Zato su naši predji treću nedilju Adventa nazvali "Materice", a četvrtu "Oci" ("Oce"). To je prilika da živi roditelji oko sebe okupe svu svoju dicu, snaje, zetove i unučad i sa njima podile radosti života. Dobra dica sićaju se toga dana i svojih pokojnih i u znak zahvalnosti pohode njihove grobove.

Materice su blagdan majčinstva iz kojeg izvire dostojanstvo svake žene. To je dan zahvale onim ženama koje su volile život pa su zato sa radošću prihvaćale taj velik, zapravo najveći Božji dar - život u osobi

svakog pojedinog djeteta. Nema većeg dara nego što je život. Taj dar u suradnji s Bogom daruju nam naši roditelji, a na poseban način majka.

Sve tegobe nošenja, radjanja, prvih godina i odgoja velikim dilom podaju na majke, a one to prihvaćaju iz čiste ljubavi prema svakom djetetu. Ni sa jednim bićem čovik nije tako usko povezan kao sa majkom. Čovik je zapravo tilo od tila majčina i zato se to jedinstvo neda ničim izbrisati. Majka nam je sa svojim mlikom i milu rič hrvatsku - bunjevačku u usta i srce utisla u zato je pravo da se rič, kojom čovik govori, zove materinska rič. Kroz tu lipu rič materinsku ona nam je postavila osnove svake čovičnosti i poštenja. Na tim smo temeljima gradili sve što je ljudsko, dobro, pošteno u našem životu. Ta su nas usta učila sricati prve molitvice, ulivajući u našu dušu viru kao temelj svakog ljudskog života. To materinsko srce je bdilo nad našom bolesničkom posteljom, nad našim mladenačkim lutanjima, nad našim životnim stazama. Pratilo nas i onda kada su nas svi zaboravili i to sa takvom čistom i nesebičnom ljubavlju kako samo majčino srce može ljubiti. Tom srcu nije bila skrta nijedan naša tuga i nijedna naša radost.

Zato je pravo da u godini postoji dan kada toj velikoj majčinoj ljubavi treba reći iskrenim srcem: hvala! To je najdublje značenje ovog dana.

Kad pristupamo majkama i onima koje će to biti i kada im uz poljubac čestitamo Materice, onda neka u taj poljubac bude utisnuta sva naša ljubav i zahvalnost, ali i obećanje da ćemo sliditi sve ono čemu su nas one dobrom, lipom, istinitom i svetom učile. Naš zagrljaj i stisak ruke neka bude puna podrška njezinim dobrim željama, kojima nas to plemenito srce želi obasuti.

I dok onima poodmakle dobi to sa zahvalnošću čestitamo, mladima neka to bude nadahnuće da se i one velikodušno stave u službu života bilo kroz majčinstvo, bilo kroz djevičanstvo, jer dok ovi ideali budu gorili po našim bunjevačkim kućama, nećemo morati biti zabrinuti za budućnost svoga naroda.

Zato, dok dižem ovu čašu u čast naše mame i sve naše ženske čeljadi, čestitam im Materice.

Lazar Ivan Krmpotić

ČESTITKE ZA MATERICE

1.

Faljen Isus, gazdarice,
Čestitam Vam Materice:
Ja sam došo priko mora
Da mi date malo ora.
Snašla me je stražna muka
Da mi date i jabuka.
Vidijo sam i ovaca
Da mi date i novaca.
Napolju je zdravo zima
Molim jednu čašu vina.

2.

Faljen Isus, gazdarice,
Čestite Vam Materice:
(dalje je isto kao i prva pisma)

3.

Stigle su nam Materice
Isto kao i lane.
Čestitam ti, mila nane,
I ja s moje strane.

4.

Faljen Isus, gazdarice,
Čestitam Vam Materice:
Ja sam došo priko mora
da mi date malo ora,
Suvi' šljiva i jabuka
I još malo dinarčića.

NA MATERICE

Još se sićam bilo je to zimsko ladno poslipodne.
Kuće su se pogurile, ko da hoće da se zgriju,
Ajerom je snig letio, spušto se ko sitno brašno
Na zabat i svaku striju.

Sa rukom u ruci s bracom, s mezimicom malom sekom
Išli smo na kraj sokaka rodjaki nam dobroj teti
I u duši svakom od nas velika je cvala radost,
Kao kada iznenada osvane nam blagdan sveti.

Prid kućom bi stali, tiho govorili o tom ko će
Pozdrave od baće, nane i čestitke teti reći
I onda bi posli krátkog šaptanja u sobu pošli,
Polagano mali naprid, pa stariji i sve veći.

"Faljen Isus, gazdarice, čestitamo Materice!"
Mi bi rekli teti glasno. "Vi živi i zdravi bili!"
Odvratila bi nam ona i počela da nas ljubi
Pa u naše maramice jabuke i ora dili.

U jabuke mirišave i rumene zadila bi
Forintu od srebra bilog, koja bi se sva zasjala,
A mi bi joj redom išli i u ruku poljubili,
Pošli kući prije nego što bi 'ladna noćca pala.

Radosnoga toga dana uvijek se ja rado sićam,
Kada sam bez briga bio, a nestašan kao 'tica,
I pitam se, Bože dragi, zašto je sad sve drukčije
I zašto smo samo tako kratko vreme bili dica...

Aleksandar Kokić

TAMBURICA KAD ZAPLAČE

Tamburica kad zaplače usrid noći, mirne noći,
bunjevačko srce puca sve od bola i od tuge;
tiho škrinu pendžer mali, cura čeka da će doći
mili dragi iz daleka u jesenske noći duge.

Tamburica kad zaplače u osvit na Materice,
bunjevačko srce puca, stara majka sina čeka
i otvara širom vrata. Tužno cvile tanke žice:
Čekaj, majko, sina svoga, vratit će se iz daleka.

Čekala je majka sina, zaručnica zaručnika,
dok se nisu umorile dvije žene nesretnice.
Sin se nije povratio, curi nije došo dika,
sad zatvara majka vrata, cura svoje pendžerice.

Tamburica kad zaplače, plače svaka duša mlada.
Svi bi kola momačka i bećarca, krvi jače.
Popucaše tanke žice od žalosti i od jada...
Nema pjesme, nema kola. Muk... i srce samo plače.

Jakov Kopilović

(Iz zbirke "Daleko od zavičaja"
Zagreb, 1944. 20 str.)

NA MATERICE

Materica svanu dan
Od nas jedva dočekan.
Skupilo se djece roj
Da zapjeva divan poj:
Živile nam Mamice,
Čestitamo Materice!

Došli smo vas slaviti,
Za sve vam zahvaliti,
Reći da vas volimo
I za vas se molimo:

Živile nam Mamice,
Čestitamo Materice!

Kad vam briga zadamo,
Oproštenje čekamo.
Smješkom vi nas darujete
I s nama se radujete:
Živile nam Mamice
Čestitamo Materice!

Uz mamu smo sretni mi,
To je sunce ljubavi
Što sa srca topi led
i u duši stvara med.
Živile nam Mamice,
Čestitamo Materice!

Za sve hvala duboka:
I za suzu iz oka,
I za noći besane,
I za ruke mekane,
I za srca topli žar
Što nam je najljepši dar.
Živile nam Mamice,
Čestitamo Materice!

Subotica, 1984.

Tona Kujundžić

ČESTITO SAM MATERICE

Božićni su to blagdani
Materice kad dohode.
Podjoh i ja u pohode
Ko i lani, na grob nani.

Idem nani u pohode,
Ponio sam svete vode.
Uz grob kleknem, križ cjelivam,
Svetom grodom grob zalivam.

Izlih vodu iz bočice,
Suze klize niza lice.
"Hvaljen Isus, nane moja,
Čestitam vam Materice!

Evo, nane, vašeg sina,
Sam samuje pet godina,

Nema nigdi nikog svoga
Osim groba naninoga.

Moja nane! Teško za me!
Tražim srca u rodbine.
Svak se od njih za se brine
Da još štogod s mene skine.
Tražih ljubav i u Kate,
Moja nane, al' da znate:
Misto da me nježno ljubi,
Još mi rane dublje dubi".

Grob uzda'ne moje nane:
"Moj Ivane... Moj Ivane!
I iz groba tebe nana
Prati srca uzdrhtana...

Usputna si voćka sama,
Nadohvat ti svaka grana,
Pa ih lomi ko kad hoće,
Trgajući sa njih voće.

Zlih je puno, dobrih malo...
Otprije se to već znalo,
Samo ti to nisi znao
Pa zato si smalaksao.

Ti ne žali zemne štete,
U Boga su dvi monete...
Dvi monete kojim plaća.
Jedna zemna - ta je kraća.

Druga rajska - ta je vična.
Tu zemaljsku ko ti nosi
Od srca mu ti je prosti -
Bit će veća u vičnosti!

Samo, sinko, Boga moli,
Pod teretom ti ne kloni.
Bog će brisat tvoje boli -
Ima ko i tebe voli!

Briši suze, nasmij lice,
Čestito si Materice!
Dragi Bog se za te brine,
Živ i zdrav mi bio sine!"

(1946.)

Ivan Prčić

(Iz zbirke "Zrnca biserja"
Subotica-Tavna, 1981.
169-170 str.)

ZELENO ODILO

Šta će vama, bačo, zeleno odilo?

U škuli nas uče

da je davno bilo

tamo digod, još da drugog rata,

da su braća

pucala na brata,

na dicu, na majke i dicu.

Ko će, bačo,

kuruze nam brati?

ko će nama

kruva i slanine dati?

Mi smo mali...

Mama plače noćima do zore.

Ko će naše njive da uzore?

Skinite, bačo, pušku i odilo...

Sram ji bilo

i to sve od reda.

Zar oni dice ne imadu,

zar ne znadu kako rane bole,

a od brata -

nikad ne zarastu.

Stipan Vojnić

DRLJAČOM PRIKO ZVIZDA

*daleko
zdravo daleko
a oma tu upopriko
penzla pante
lagacko u dolu
ditinstva
čeprka
i u živac života
dira
a kecelja stara
ispod roljke
sagu banka
razigrava
dok sićanje salaša
kroz odžak
zvizde gustira
sve je to već daleko
a oma tu upopriko*

Vojislav Sekelj

*/Zbirka "Rič vali",
Rijeka-Subotica, 1991. str. 5./*

PUT ŠINŠOKA

*Priko dižona
lozane milana sežane
erduta lemeša
i bajmaka
za jedne materice
u aptikama
na salaš stogo
sustanut još od puta
a nana već s praga
čega si se dite
uželio
kaši derane
divani
ta već jedared gukni
krezavo sam se u slime
čiste sobe zagledo
pa onako iz dubine lanio
riči lipi riči
i zerdelija zeleni
sam se nane
zdravo zaželio a iz očivi
šinšok mi izbio*

Vojislav Sekelj

*/zbirka "Rič fali",
Rijeka-Subotica, 1991.
str. 10./*

AVAŠKE GODINE

divljačnog već nana te rodila
sama odranila pismom timarila
panduri ti vrime oglobili
orobili otimali odvadjali
samoća te vaća di dovaća
to zlamenje svudan te prati
što si rane zapatio slipe
pustoline otimane lipe
vikovično bukliš slukliš
di nesrića poviriva
zvizde mir i san
razguriva i sad huncut
msiliš strpljen spašen
vračku ćeš namamim sprtljat
pod zemljom je oladit
ramenima slegnit
rukom odmanit akobogda
glavom iskoracat u svit
živu sriću trevit u srid
al ne vidiš da si manit
kajase ti drugi stežu
u žvale te mamuzaju
u nevolju lako prežu
u srce ti ajer meću
u priliku nameću
i podase podmeću
beno slipa
kraj očivi

-+-+--+--+--+--+--+--

carevi i kraljevi
župani i knezovi
vrime ti zavezali
gnječili rastezali

zagasili potpirili
razgrćali zagrcćali
žbirima namišćali
čerez čega si koga
primišćo domaju
primećo med ratove
slušo gledo fratrove
naprid guro natrag
natrag guro naprid
oružja se laćo
perčin turski vaćo
med kopita vućo
krvljom popršnjak
natapo bižo pado
zemlju nebo privrćo
sikli te razapinjali
živog na kolac
nasadjivali nadarivali
koga si čuvo kome saćuvo
onda si opet ancurav
naravi prike goropadne
gazio plužio tetošio
vrime izgledo zazivo
krtine *zadivo pcovo*
poreza naprimo *pcovo*
godine kunio *pcovo*
vikove zbunio *pcovo*
kad si se iz katane
u paora primetnio

Milovan Miković

/Iz zbirke "Avaške godine"
Rijeka-Subotica, 1991. str. 5-6./

JEDINICA MARA

Vezak vezla
jedinica Mara
vezak vezla
s vezom razgovara:

"Suknjo bila
vezom iskućena,
da je meni
samo jedno znati
'oće l' nana
za dragog me dati".

"Mila nene,
podaj me za lane
doć će danas
brati jorogovane".

"Ja ga volim
i on voli mene
srcu drago
najveće je blago.
Moja srića
i tvoja će biti
spremaj dare
i svatove kiti!"

Matija Dulić

PUTNIK

Jesenji je dan
kroz maglu tumara
umoran i tužan
jedan putnik mlad.

Zašto je tužan,
što ga mori, muči
na licu težak mu
ucrtan jad

Možda ne voli maglu
što skriva mu vidika sjaj
il' oblake ne voli crne
li' možda kišu što rominja
uzdiše mladi putnik taj.

Za suncem čezne
vedrine duši
mira, radosti malo
o, Bože, daj"

Matija Dulić

*Bandaš Marinko Stantić i bandašica Mirjana Vuković na gradskoj
Dužijanci u Subotici (2. 8. 1992.)*

MOJ SOKAK

(Opis narodnog života i običaja)

/Nastavak iz kalendara "Subotička Danica", 1989. str. 101.-115./

12.

POKLADNE se slave u svim našim krajevima, a ja ću opisati pokladno veselje u mojem sokaku, u Keru, u Subotici.

Prošli su božićni blagdani i sv. Tri kralja. Nastupile su poklade i počeli smo se dogovarati kako ćemo to proslaviti.

Snaš Janja je imala mijanu priko puta naše kuće i tu smo se dogovarali. Zaključak je bio isti kao i svake godine: Snaš Janja je sirota žena i ne može snašati troškove za svirku. Zato ćemo svirku pogoditi iz dobrovoljni' priloga stalni' gostiju, koji u ovu mijanu dolaze.

Proslava poklada će trajati četiri dana: na Debo četvrtak i tri dana poklada, uoči čiste sride. Ti' dana posli podne na sokaku prid mijanom bit će kolo od dva do osam sati, a uveče u mijani drugarsko veselje u komšijskom krugu. Višak novaca će se iskoristiti da se treći dan poklada, u utorak peku fanki sa sirom, a za čistu sridu kupit će se vina i besplatno će se diliti momcima koji će taj dan vući panj.

Svirka će biti dva gajdaša ko na prelu po starom bunjevačkom običaju.

Kako bi javili komšijama i prolaznicima da će se održati pokladna "ćoš" sa vašangama, na dudu ispid mijane na najvišoj grani istakli bi državnu zastavu (barjak) i božićnu granu (božićnu jelku), nakićenu bocom vina i bocom rakije.

Te boce će skiniti na Čistu sridu, vino i rakiju će popiti, a božićnu granu će zatakniti u panj koji će vući matori, neženjeni momci.

Obzirom da je na ćoši bio barjak, nije se kazalo: "Idjem u kolo", već "Idjem pod barjak".

Na popodnevnu igranku mogao je svako doći u kolo koje je želio, ali treći dan poklada, u utorak uveče, nastojalo se da na prelo dodju samo gosti i stalni gosti te mijane.

Proslava poklada je počela na Debo četvrtak koji je dobio ime po tome, jer se virovalo da toga dana prije korizmenog velikog posta treba devet puta isti da bi bili debeli.

Toga dana, pokladne svečanosti su počele u dva sata posli podne

velikim gajdaškim kolom. Zatim je slidila medjusobna posjeta i u druge mijane koje su pripremale pokladnu proslavu, a nalazile su se u blizini, u istom kraju. Oni će vratiti posjetu s maškarama (s vašangama) trećeg dana poklada, u utorak. Ova posjeta u druge mijane bila je sa svirkom, a završivala se kod domaćina od kog je krenila.

Sva tri dana poklada mi dica jedva smo čekali da užna prodje i samo smo sa vrataca povirivali kad će gajdaši doći. Na prvi zvuk gajda svi smo na čošu istrčali i gajdaše opkolili i kradomice gajde opipavali.

Sav sokak bi naglo oživio. Svi mladi bi požurili na čošu "pod barjak", a stariji bi hegucajući kolo opkolili i divili se mladosti i igranju mladi. Za njeve oči igrači i igračice u kolu nisu igrali, nego nad zemljom leb-dili.

Na čoši "pod barjakom" igranka se završila u osam sati uveče, ali veselje se nastavilo u mijani.

Treći dan poklada, u utorak, u mijani 'di je bilo kolo "pod barjakom", formira se povorka maškara (važange). One su bile primitivno opremljene, ali glavno je bilo da se nisu mogli pripoznati. Bilo je dovoljno zagrniti primitivnu didinu bundu, a na glavu metniti šubaru pa nagra-vit lice i maska je gotova. Često su muškarci oblačili ženska ruva, a mlade žene i divojke volile su muška odila. Lice bi izazovno nafarbale, ili bi na glavu navukle prozirnu čarapu. Muškarcima je bila najpri-mamljivija gospodska ženska haljina, jer su se mogle iskarikirati istak-nutim ženskim oblinama.

Povorka vašanga je išla uz pratnju svirke i dičurlije uz radoznanost razdraganog svita, željnog smija i veselja. Od čoše povorka vašanga je pošla i kad je prošla kroz sokake koje je želila, vratila se natrag odakle je pošla, "pod barjak", da se nastavi veselje.

Vesela povorka vašanga se usput zaustavljala obavezno na svakom raskršću ili prid kućom kojeg omiljenog druga da ga pozdrave jednim bunjevačkim gajdaškim ili babačkim kolom, al usput su svi zbijali sva-kojake šale kako samo mladosti i veselom svitu mogu pasti na pamet. Vašangama muškarcima najdraža je bila šala usput lipu curu poljubiti ili poljupcom nagra-viti.

Najveselija žena u našem komšiluku bila je snaš Luca koja se bavila trgovinom. Trgovala je ovcama i svinjama, a prodavala je i ovčiju ki-selnu.

Kad se društvo već napilo i veselje bilo na vrhuncu, poželila je da se na gospočki način postavi večera za njezine i da se gospočki pogoste. Ilo se rukama brez pribora za ilo na privrnutim dubokim tanjirima da bi bili plitki i gospočki. Svaki zalogaj mesa su umakali u kiselnu.

Glavni gost za astalom bio je obično koji poznat veseljak. Njemu

je snaš Luca veselo vezala oko vrata dičju pelenicu misto salvete. Velik batak metnila bi mu na tanjir i gost, zamakujući batak u ovčiju kiselnu prilikom zagrizanja sve brkove bi umazao, a to bi izazvalo smij i zadirivanje na njegov račun.

To veselje je obično trajalo do ponoći.

Na Čistu sridu (na Pepelnicu) ujutro barjak se skida sa drveta zajedno sa božićnom granom. Bocu vina i rakije momci su popili, a božićnu granu su zaboli u jedan panj i nakitili bi ga probušenim starim loncima. Za panj su svezali podužu štanglu i matori momci, koji su bili za ženidbu, a nisu oženjeni, vukli su taj panj po sokacima uz pismu, smij i svirku. Panj je često bio dosta velik, a ponekad je bio težak samo nekoliko kila, a vuklo ga je i po desetak momaka.

Divojke su se ove vesele povorke bojale i s puta sklanjale pa su samo kroz pendžer gledale.

Ako bi povorka momaka s panjem na sokaku vidila koju divojku doraslu za udaju, a neudatu, uhvatili bi je ispod ruke i odvukli je do panja da ga poljubi, jer nije bila vridna da nadje djuvegiju kojeg bi ljubila.

Sve ovo bilo je uz smij momaka, ciku divojaka i veselje mnogih promatrača, ali se nastojalo sve obaviti uz što veću buku.

Kad su se momci naveselili, vratili bi se u mijanu odakle su pošli i nastavili bi veselje.

Prid mijanom su postavili bure vina na dva stoca i potpačili ga cigljom da se ne privrne.

Oko panja, kog su momci vukli, i oko bureta vina okupili bi se muškarci iz komšiluka da uživaju u mladačkoj razdraganosti i veselju.

U bure vina bi zadili tri trske. Dvi trske su bile probušene, a treća nije. Ta neprobušena trska bila je tajna.

Muškarci su stali prid bure u red kao vojska u stroju i čekali su da dođu na red da na trsku piju vina. Oni su mogli piti, ali nisu se smili duže zadržati kod bureta, jer i drugima je trebalo dati mista. U red se moglo više puta stati.

Mladi bi se brzo progurali u prve redove ispid bureta, prilazili su do trske i nastojali dobro povući.

Ako su imali sriću da njima dopadne probušena trska, dobro su prošli, a ako su imali nesriću da im dopadne neprobušena trska, morali su ćutiti da se i drugi natociljaju.

To je tako išlo dok ta neprobušena trska ne dodje do kojeg pijanca. On bi zbog toga počo vikati i pcovati, a to je izazvalo opće veselje.

Kad su vino popili, bure su ožalili, a zatim su panj zapalili sa željom da izgori sve zlo na ovom svitu.

To veselje na Čistu sridu moralo se završiti prije put križa i prve korizmene pridike u crkvi u dva sata. To je bila zabava muškaraca i dičurlije koja se skupila i sa zanimanjem gledala šta se događa.

Na Čistu sridu ujutru išlo se u crkvu na misu, a posli mise župnik ili kapelan obavili su "pepeljanje", uz molitvu: "Sjeti se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti". On bi čelo virnika posuo s malo pepela. Posli mise žene i divojke imale su dosta posla u kući. Posli poklada nastupila je korizmena post do Uskrsa. Mast se nije koristila za pripremanje ila. Upotribljavalo se maslo, zato su domačice čistile sude od maste. Zemljani (glineni) lonci, zdile i kastrone od livenog gvoždja (od tuča) iskuvavani su lugom (pepelom) da se ukloni masnoća iz ti' sudi.

Za vrime korizme mladež nije priredjivala igranke sa svirkom. Bio je jedan drugi oblik zabave po kućama. Divojke su držale "kokice" i mladež se subotom ili nediljom uveče okupljala i zabaljala uz razne društvene sigre, a svi su bili počašćeni kokicama.

O "kokicama" sam Vam već pripovido drugom zgodom.

(Vidite u kalendaru "Subotička Danica", 1989. str. 112.)

13.

PRISKAKANJE VATRE sv. Ivana Cvitnjaka je bunjevački narodni običaj. Nekada je na periferiji Subotice bio narodni običaj da se priskače vatra na blagdan sv. Ivana Kristitelja, 24. lipnja (juna), a narod je taj blagdan zvaao Sveti Ivan Cvitnjak.

Vatra se priskakala tri dana. Dva dana prije sv. Ivana Krstitelja i na sam blagdan, a palila se slama. Mladi su navukli slame i u prvi sumrak na ulici ispid kuća palili su vatru. Komšije i prijatelji, koji su želili, priskakali su vatru sve dok je trajalo slame, ili dok se nisu umorili.

Jezički plamena bili su ponekad prilično visoki pa je bilo pravo junaštvo priskočiti vatru kroz plamen. Zato su se mladi takmičili ko će priskočit kroz veći plamen.

Stariji i dica stali su pored vatre da se nadime i da se dive hrabrosti mladi. Osobito je tribalo paziti da se mladi ne sudare u priskakanju vatre. Zato su morali stati u red i priskakati vatru sa iste strane.

Kad se plamen smanjio, onda bi i stariji vatru priskakali ili priko nje prilazili. Takodjer su i dicu prinosili, ili su ih samo iznad vatre poljuljali da se nadime.

Čim se vatra strnila, gar vatre bi skaćući izgazili da se tako dobro nadime i osiguraju od razni bolesti. Govorili su: "Gazim, gazim naboje, da ne bude naboja! Gazim, gazim žeravice da ne bude bradavice!"

Ovu vatru su zvali "vatra sv. Ivana Cvitnjaka".

Skakači priko vatre ispleli bi vince u veličini obima glave od žutog poljskog cvića, koje se zvalo "cviće sv. Ivana". S tim vincom na glavi, ili na ruci priskakali bi vatru.

Posli tri dana priskakanja vatre, mladi bi vinac bacili priko glave na krov kuće sa željom da se vinac zadrži na kući jer se virovalo da će se divojka, ako je za udaju, te godine udati.

Još se virovalo da vinac sv. Ivana štiti kuću od vatre. Zato su posli vinac skinili s kuće i obisili ga pod striju.

Ako je u blizini bila tkalja, ona je mladima, skakačima priko vatre na livu ruku isplela tj. uvrtila je narukvicu u tropletu, ali obavezno s jednom niti crvene predje. Virovalo se da crvena nit čuva mlade od uroka.

Tkalja bi vunene niti uvrtila i vezala mladima na livu ruku iznad šake, oko zglavka. Tu narukvicu nisu skidali šest dana, sve do blagdana sv. Petra i Pavla, tj. do Petrova.

U našem sokaku bila je jedna stara tkalja, snaš Joca Tumbas, rođena Saulić, koja je već samo krpore tkala. Ona nas je svake godine obradovala narukvicama. Iznela bi tronožac prid kuću na sokak i u kotarici šarene vunene predje, a mi bi stali u red i po redu dobili narukvicu koju smo s radošću nosili.

Takodjer treba napomeniti da je u staro vrime sv. Ivan Krstitelj slavljen kao zaštitinik Bunjevaca i zato su ga posebno slavili.

Dragi prijatelji, dragi čitatelji, veoma sam zadovoljan što smo se zajedno vratili u davno vrime.

Drugom zgodom još ću vam pripovidat o starim bunjevačkim običajima u staro vrime.

Ante Pokornik

Napomena:

Ante Pokornik je preminuo 20. VIII. 1989. godine i sahranjen je u subotičkom Kerskom groblju, ali ovo njegovo kazivanje priredio sam za tisak još za njegova života.

Bela Gabrić

KADA VIDIM SRETNE
LJUDE

Kada vidim sretne ljud,
Uhvati me sjeta.
Pobjegla mi, čini mi se
Negdje na kraj svijeta.

Sreća meni nikad nije
Bila naklonjena.
Ja sam od djetinjstva
Od nje bila ostavljena.

Zato ni sad čudo nije
Kad me tuga obavije,
Kad boli srce zapeku,
Suze na oči poteku.

Kada vidim sretne ljude,
Srce moje zatreperi.
Ja ga ne smijem korit',
Što i ono sreću želi.

Zanos srca meni prija,
Uvijek sreću želim i ja.
Obzirom na iskustvo dugo,
Tiho šapćem: Zdravo tugo!

Marga Stipić

KAD JE U SRCU SJETA

Kad je u srcu sjeta,
A u duši tuga,
Onda nesvjesno tražim
Prijatelja - druga.

Da rekne blage riječi
Da srca bol izliječi,
Da me razveseli,
Da mi duši polet da.

Kad je u srcu sjeta,
Išli bi na kraj svijeta
Da lijeka tražimo,
Da tugu blažimo.

Kad je u srcu sjeta,
To je za dušu bol,
Mnogo je ojadjena,
Smatra se ostavljena.

Da joj se bol prikrati,
Da joj se radost vrati,
Dobro trebamo znati
Duši pomoći kad pati.

Marga Stipić

KAKO POJEDINE MJESECE NAZIVAJU SLAVENSKI NARODI

Hrvati: siječanj; Slovenci: prosinec; Srbi, Makedonci, Bugari: januar; Rusi: janvar; Slovaci: január; Česi: leden; Poljaci: styczen; Lužički Srbi: Wulki róžk; Ukrajinci: sičen

Hrvati: veljača; Slovenci: svečan; Srbi, Makedonci, Bugari: februar; Rusi: fevral; Slovaci: február; Česi: únor; Poljaci: luty; Lužički Srbi: mali róžk; Ukrajinci: ljutij

Hrvati: ožujak; Slovenci: sušec; Srbi, Makedonci, Bugari: mart; Rusi: mart; Slovaci: marec; Česi: brezen; Poljaci: marzec; Lužički Srbi: naletnik; Ukrajinci: mart

Hrvati: travanj; Slovenci: mali traven; Srbi, Makedonci, Bugari: april; Rusi: aprelj; Slovaci: april; Česi: duben; Poljaci: kwieczen; Lužički Srbi: jutrownik; Ukrajinci: kviten

Hrvati: svibanj; Slovenci: veliki traven; Srbi, Makedonci, Bugari: maj; Rusi: maj; Slovaci: maj; Česi: kveten; Poljaci: maj; Lužički Srbi: rožownik; Ukrajinci: maj

Hrvati: lipanj; Slovenci: rožnik; Srbi, Makedonci, Bugari: jun; Rusi: junj; Slovaci: jun; Česi: červen; Poljaci: czerwiec; Lužički Srbi: smažnik; Ukrajinci: červen

Hrvati: srpanj; Slovenci: mali srpan; Srbi, Makedonci, Bugari: jul; Rusi: julj; Slovaci: jul; Česi: červenec; Poljaci: lipiec; Lužički Srbi: pražnik; Ukrajinci: lipen

Hrvati: kolovoz; Slovenci: veliki srpen; Srbi, Makedonci, Bugari: avgust; Rusi: avgust; Slovaci: august; Česi: srpen; Poljaci: sierpen; Lužički Srbi: žnjenc; Ukrajinci: serpen

Hrvati: rujan; Slovenci: kimovec; Srbi, Makedonci, Bugari: septembar; Rusi: septjabr; Slovaci: september; Česi: zári; Poljaci: wrzesien; Lužički Srbi: požnjenc; Ukrajinci: veresen

Hrvati: listopad; Slovenci: vinotok; Srbi, Makedonci, Bugari: oktobar; Rusi: oktjabr; Slovaci: oktober; Česi: rijen; Poljaci: pazdziernik; Lužički Srbi: winowc; Ukrajinci: žovten

Hrvati: studeni; Slovenci: listopad; Srbi, Makedonci, Bugari: novembar; Rusi: nojabr; Slovaci: november; Česi: listopad; Poljaci: listopad; Lužički Srbi: nazymnik; Ukrajinci: padolist

Hrvati: prosinac; Slovenci: gruden; Srbi, Makedonci, Bugari: decembar; Rusi: dekabr; Slovaci: december; Česi: prosinec; Poljaci: grudzien; Lužički Srbi: hodownik; Ukrajinci: gruden

/Katolički godišnjak DANICA, Zagreb, za 1967. godinu/

SJEĆANJE NA ALEKSU

Dobro se sjećam prije četrdeset godina
Petnaestogodišnja djevojčica sam bila,
Smrću Aleksinom moja se je duša
Za pjesništvo rodila.

Aleksa je bio uzoran svećenik,
Vedrina neba s očiju mu sjala,
A duša? Pjesnička, svećenička duša,
Ona je za vječnost dozrijevala.

Nudio si Stvoritelju liru,
Svetije ti bilo zvanje svećenika,
Al' Gospodin sa lirom zajedno
Uze i tebe svojega pjesnika.

Aleska, hvala ti za ljubav tvoju
Koji si svom rodu u pjesmama svio,
Još bi nam pjevao, ali rok vojnički
I rok života prekratak ti bio.

Uspomena na te živjet će u srcima
Uz zlatno klasje divno opejvano.
Moli nam od Boga dobrih svećenika
I dobrih nana ko što je tvoja bila.

Kata Ivanković

NIKAD NEĆU BITI TRAVA

Nikada neću biti trava pod teretom jutarnje rose,
ni cvijet koji će rasti na nekoj sunačnoj stazi.
Dosta sam sretao bola u ovom životu hladnom,
pa zašto i poslije smrti da me neko gazi?

Ja neću rasti u spletu plodom bogatih grana,
gdje ptice odmora traže nakon slobodnog leta,
jer moje grane su uvijek na vjetru slomljene bile
dok su mi drhtala krila u tuzi razapeta.

Ja sam čeznuo stalno za nekim dalekim visom
vrh kojeg oblaci jutrom ko ptice krilate plove,
i ja sam molio zvijezde da svima pute pozlate
i da mi čuvaju vjerno u gruboj stvarnosti snove.

Pa ako tijelo moje u zemlju s biljkama sidje,
kad se jablani mirno pod snijegom večernjim skruše,
modra će me ponijeti krila među daleke zvijezde,
jer trava postaju oni koji nemaju duše.

Ante Jakšić

SMIJEH JE NAJBOLJI LIJEK

1. Pitanje: Kako nazivate političare koji su izgubili na izborima?

Odgovor: Savjetnici!

2. Jedan Slovenac pozove na večeru Albanca i Srbina. Konobar im saopći: "OPROSTITE, ali zbog NESTAŠICE ostali smo bez MESA!"

Slovenac upita: "Što je to nestašica?"

Albanac je upitao: "Što je to meso?"

A Srbin: "Što je to oprostite?"

3. Pomoćni direktor jednog američkog poduzeća završio je svoj govor.

"Ima li netko kakvo pitanje?" - gledao je ispitujući.

"Da, ja bih imao. Čemu možete pripisati Vaš uspjeh?"

"Ima dva pravila za uspjeh svake organizacije. Prvo pravilo glasi:

"Nikom ne kazuj sve što znaš! Ima li još kakvo pitanje?"

4. "Zar da 200 dol. košta jedan pulover - nije li to previše?" - upita mušterija. "Ne, zaista nije preskupo" - odgovori trgovac. "Pulover je od vune skinute sa ovce koja prebiva na najnepristupačnijim predjelima Himalaje. To je zaista zadivljujuća vuna!"

Kupac će na to: "I to je zaista zadivljujuće rečeno!"

5. Sekretarica u psihijatriji dojavila liječniku (psihijatru):

"Eno jednog u čekaonici koji tvrdi da je nevidljiv!"

Psihijatar odgovori: "Recite mu da ga baš zato neću primiti odmah!"

6. Želio bih darovati milijun USD, oslobođeno poreza, Vašoj instituciji" izjavi Teksašanin predsjedniku - direktoru jednog koledža. "Ali pod jednim samo uvjetom: "Želio bih počasnu diplomu za mog konja - Lisi."

"Konja?" - promuća direktor.

"Da, za moju kobilu Lisi. Ona me je vjerno vozila (nosila) kroz duge godine, i ja mislim da ona zaslužuje doktorat iz transporta".

"Ali mi ne dajemo titule jednom konju!"

"Onda mi je žao. Ne mogu dati milijun \$!"

Odbor koledža bio je na brzinu sazvan i svaki je član osudio sa zgražanjem ovu ideju kao najsramniju. Na kraju, najstariji odbornik progovori: "Uzmimo novac" - reče, "krajnje je vrijeme da damo diplomu jednom potpunom i pravom KONJU!"

7. PRVA POMOĆ

Neki je čovjek pričao prijateljima kako su ga u večernjoj školi pripravljali za slučaj prve pomoći.

"Jednom vidjeh ženu koja je stradala u prometnoj nesreći" - reče on.

"Imala je polomljene ruke, prebijena koljena i prelom lobanje".

"Kakva strahota! I što ste učinili?"

"Zahvaljujući obuci prve pomoći, ja sam znao kako u tom slučaju valja postupiti. Sjeo sam na rub trotoara, stavio glavu između svojih koljena - da se ne bih onesvjestio!"

8. Mladi tata dolazi s posla kući i nađe ženu kako kriči: "Imala sam strašan dan!" - jecala je. "Beba je pomolila svoj prvi zubić i napravila svoj prvi korak..."

"Ali,... pa to je sjajno!" - prekine je tata.

"A, onda je ljusnula na zemlju, zubićima rasjekla usnice i progovorila prvu riječ!"

9.

"Ne možete neprestano obmanjivati cijeli narod" - reče narodni zastupnik. "Ali apsolutna većina svake 4 godine - dovoljna je za to!"

IZREKE, MISLI

10.

"Ako budućnost pripada mladima, kako to da moja djeca troše novac kao da budućnosti nema!"

11.

"Tko će obaviti sve te zadatke u ovom svijetu kad se trend prema dužem školovanju sukobljava sa trendom ka prijevremenom penzioniranju?"

12.

Najgore bankrotstvo je osoba koja je izgubila svaki entuzijizam.

13. Imamo više od života kad mu ne povećavamo brzinu! (M.Gandhi)

14. Padneš li sedam puta, ustani osmi put! (japanska poslovice)

15. Pomoć je nesiguran dar! (J.Jeffry)

16. Promotri jedan dan kad si na kraju bio zadovoljan. To nije bio dan kad si bio bez posla. To je bio dan kad si morao sve uraditi, a ti si to uspio! (Margaret Thatcher)

17. Svagdje ima dobrih ljudi, samo bih želio da budu glasniji.

18. Ne vjerujem u pesimizam. Ako nešto ne postigneš kako si želio, pokušaj opet. Ako misliš da će kiša padati, ona će pasti.

19. Uspjeh ima jednostavnu formulu: radi što bolje možeš i ljudi će to voljeti!

20. Istina će zaurlikati!

Priredio Antun Miloš župnik u Žedniku

KOLIKO PUTA

Koliko puta se radujem
što sam čovjek
i što mogu voljeti.

Koliko puta se obrađujem
djetetu na cesti,
ptici na grani
i raspijvanom proljeću.

I htio bih
da sve živi u radosti
pod okriljem moje ljubavi,
da svi zaborave
kako je težak život svagdanji
i kako premalo ima
premao
sna

i ljubavi

Koliko se puta radujem
što sam čovjek
i što se mogu nadati,
što i ja,
putnik samotari,
bar nekad nekome
mogu pomoći.

Jer lijep je ovaj život svagdanji,
dok čovjek može voljeti
i dok se može nadati.

Ante Jaklić

*Gradonačelnik Kazna Aloisef sa suprugom i ostalim uglednim
gostima na misi zahvalnici u katedrali, 13. 08. 92*

ZIMA

*Bjeline
ravnica nevidljivih...*

*Hodam
dolovima skrivenim
izgubljenim u širinama
bjelinama
prostora...*

*Bijelo vrijeme
nestaje u tišinama smrti...*

*Tonem u bezdane
vječnosti
obuhvaćen nemirom
traganja...*

*Iz nijemih titraja
bijeke smrti
radja se život
budućnosti
trajne...*

Ivo Prčić, mlađi

U POSJETAMA KOD BRATA

Kucao sam, pa se nije ozovnuo. I ušao sam, a on je šutio. Maknuh mu plahtu s lica, kojom se pokrio. Stao sam kraj njega, zagledao mu se u lice, a on samo leži. Pružio se svom dužinom po krevetu. Na prsima prekrižio ruke, a u njima drži krunicu. Okolo njega po krevetu ruže, crvene i bijele, spletene u veliki vijenac. Šuti... Oči su mu zaklopljene.

"Bećar jedan!" hoće da me zastraši. Vidite li da mu je lijevo oko malko otvoreno? Gleda, šta ću ja... Taj moj Ljubo!...

Mrtav je. Već su četiri sata kako je izdahnuo. Samo mu je oko ostalo malko otvoreno,.. ne iz šale. Ja sam se njime svagdje ponosio. I on sa mnom. On je volio biti uza me, nek svako vidi da smo braća.

Ljubio me, pa ni umirući nije saspa zatvorio oko da me još jednom vidi, kad mu dođem. Znao je da ću doći.

Stresao sam se... ne od smjeha... niti od studeni. A kad sam obrisao suze, svojom sam rukom zatvorio mu drago oko, poljubio to milo lice i šaputao: "Sve ću učiniti da me se ne moraš stidjeti ni pred licem Božjim, a ja ću se ovdje dičiti uspomenom na Te".

Okrenuo sam se potom propetom Kristu, koji je stajao na bravtovu stolu i pritužih mu se:

"Gospodine, da si Ti htio, ne bi umro brat moj".

-----++++-----

Utješio me kao Martu:

"Ja sam usrksnuće i život, tko vjeruje u mene, ako i umre živjet će".

Ivan Kujundžić

KARABAĆA U RIMU

Dan u kasnu jesen, 'ladan gornjak duva da probija do kosti, pa je grupa lovaca jedva čekala da stigne do salaša kod bać Bolte, kako su se dogovorili na polasku u lov na zecove.

Tamo je njevo uobičajeno sastajalište i odmor uz ručak posli lova.

Kad su stigli, uz glasne pozdrave svim ukućanima ušli su u vruću sobu i posidali oko velikog astala. Da se malo ugriju, prvo je domaćin uno u sobu vruću rakiju. Sva je soba od nje zamrišila i baš im je dobro pala.

Dok su čekali da domaćica pripravi ručak, domaćin bać Bolto kaže svojim gostima, ovom veselom lovačkom društvu:

- Šala liči dušu i kripi tilo. Zato da čujemo ko će izmislit i ispriposvidat najlipču pripovitku.

Kad je to čuo Karabaća, on se lukavo nasmije, malo zasuče velike, guste brkove i počne natenane:

Kažu da sam se ubacio na didu

s materine strane. Taj je tako volio konje. Čitali smo u čitanki: ker je najvirnija i najpametnija životinja. Ja opet kažem: konj je i pametniji i vridniji. S njim možeš drugovat, divanit, putovat. Zamislite kako je to uživanje kad upregneš dva dobra konja u čezije, pa sad kasom, sad galupom, provozaš se tavankutskim šorovima ili čak do varoši. Svit ne samo da gleda, već se okreće i isteže vratove da bolje vidi. A kad metnem na njega sedlo, pa uzjašim i malo ga mamuzama podbodem jezdim putovima, ni Kraljević Marko mi nije ravan.

Ujtru kad udjem u košaru na namirivanje, divanim s konjima ko sljudima. Lipo njim kažem:

- Faljen Isus, moji konjići. Kako je prošla noć? jestel bili dobri? Evo sad ću vas očešat i češagijom uredit grivu i repove pa ćete dobiti ručak.

Pokretima tila kažu da su razumili, okreću glavu prema meni i ržu, a u očima im čitam radost i zafalnost. Kažem, ko čovik. Sve razumi, sve zna.

Malo ja nji' i izružim:

- Nećete se vi meni gospodit. Upregnit ću ja vas u plug da mi vratite ono šta sam na vas potrošio.

I konje ne treba prodati ciganima. Oni će ga oma prodat mesarima. Onda ga bolje ostavi da skonča kod tebe.

Tako mi se baš zgodilo da sam na čantavirskom vašaru kupio dva žerava, kobilu i ždribca. Malo mi se činilo skupo, al' sad ih ne bi dao za carevo blago. Osobito volim njega. Kako taj nosi tilo i glavu, kako se voli jašiti. To treba ositit i doživit. Da vam samo ispričam kako sam se s njim prodičio u Rimu.

Bilo risno dobo i jedne nedilje ujtru padne mi na pamet da malo projašim do Rima.

Namirim josag, kažem mojoj mladi da za ručak ispeče kajgane sa slaninom. To nediljom najvećma volim za ručak. Dok se pekla kajgana odem u košaru i osedlam žerava. Dobro pritegnem kolane, uzengije uzmem malo na kraće, a na oglavnik metnem krivu žvalu. Izvedem ga i svežem za drač, pa sam odem da se spremim. Uzmem i obučem bilu uzimaću košulju i crni prusluk sa srebrnim pucima. Navučem bričaste čakšire, a na noge čizme. Možda će te čudit, al' na glavu nisam metnio crni šešir. Njega nosim samo kad idjem na saranu, a drugačije najvećma volim da sam gologlav. Šepicu ne nosim ni kad je najveća zima.

Baš sam slatko ručo, a na mladino pitanje kuda ću, odgovorim:

- Doću ja do namirivanja.

Bacio se u sedlo, mamuzama malo podbodem žerava i krenem kasom. Na more sam stigo baš kad je u Trstu zvonilo podne. Sjašim i u moru napojim žerava i sam malo protegnem noge, pa dalje. Kad sam stigo u Rim, moglo je biti oko tri sata. Rimske gospoje sve se okreću i pokazivaju rukom na mene i na mog žerava. Raspitam se di je crkva svetog Pere i dosta sam je lako našo. svežem žerava za jedan drač pa ću u crkvu, kad papa baš svršio večernje, pa idje prid crkvu. /izvadio đuvankesu, pa će napuniti lulu./ Ja odma prid njega da ga poljubim u ruku i da mu se prikažem. A on se ko malo nasmijo i pokaže rukom da ne divanim, već će on štogod kazat. I lipo bunjevački pita:

- Da nisi ti onaj Karabaća iz Tavankuta šta ima dobre konje?

Ja se sav razgalio, ljubim ga u prsten i ne možem doć sebi. Otkud on zna za mene i moje konje?

Tu mi onda udarili u divan o konjima. Vidim zdravo se razumi u konje.

- I ja sam držim konje, kaže mi. Eto tu malo dalje su moje karuce s paradešom, hajte pa ću vas malo provozati, da vidite moje konje.

Čim smo sili, paradeš fične kandžijom, a dva lipa vranca povuku. Kasaju, a potkovice udaraju o kamen, pa sve jednako odjekiva. S obadvi strane visoke kuće i tušta svita na njima. Pomalo zastaju, gledaju na nas i čujem kako jedan muškarac pita drugog:

- Ne znam samo ko je onaj šta se voza s Karabaćom.

Kad je Karabaća završio svoju pripovitku, svi su se od srca nasmijali. On je znatiželjno čekao da čuje ko će ga nadmašit u pripovidanju.

Ručak uz šalu i pripovitku svima je bio sladji.

Antun Gabrić

Tavankut, 1992.

TI SI OTIŠLA

Ti si otišla... I ostala je nedokučiva praznina... Još tako jasno i snažno u duši kotrljanje kotača jurećeg vlaka. Kao da se otvorio poda mnoom nepregledni ponor i ja padam. Padam u bezdan... Sa rukama kao da te želim uhvatiti i povući sa sobom da zajedno nestanemo. Dižem beznadno ruke u vis tražeći Tebe, ali Tebe nema. Otišla si... Ostavila me... Kada ćeš se vratiti, ili ću ostati sam, osamljen? Dokle...?

Ljubav nam je urezala u srca duboke brazde, koje ne može baš nitko izbrisati. One su jasne i uočljive kao suza dubokog i teškog pokajanja. Ko će ih razumjeti...? Ko izbrisati...?

Zar si baš sada morala poći? Baš sada, kada mi se duša napunila najdraže slasti, kada mi je život ispunjen jedinom sadržinom, jedinim ciljem, a to je ljubav s Tobom. Zadnji dani moje davno očekivane i zaslužene sreće kao da su pošli u nepovrat. Takav učinak je ostao iza tvoga odlaska...

Ti si otišla... I hoćel li se vratiti? Otišla si u nepoznat kraj. Otišla si da mi jedinu sadržinu i jedini cilj života staviš u pitanje i iskušenje. Zašto? Zato što sam bio presretan... Da, baš ovi zadnji dani su mi blažili dušu kao bistra rosa i prvi sunčani zraci krasnog jutra u praskozorje. Da ovi dani su Te povratili meni. Bila si potpuno moja... Samo moja... Jer bol i patnja, koji su me obuzeli pri pomisli da Te gubim, da me ostavljaš, i suviše su me iscrpili, suviše nagrizli.

I ja se bojim svakog Tvog novog odlaska. Svaki mi ostavlja teško iskušenje s jednim pitanjem: hoćeš li mi se opet vratiti? Bojim se... strah me je da ćeš se vratiti kao zadnji put. I podmukli bolovi i patnje izgledaju mi neizdrživi.

Dodje mi katkada momenat da zatvorim oči, a u duhu mi se podižu neoborive prepreke. Najednom tada dobijem divovsku snagu da bih jurnuo u najveću vrevu i u nesavladivu opasnost samo da Te spasim za sebe. Tada me ništa ne može zadržati. A prepreke i opasnosti postaju sve manje i ja izgledam kao div prema svemu tome, jer cilj borbe si jedino Ti i ništa drugo.

Ti si otišla... Kotači jurećeg vlaka snažno ispunjaju moju dušu i kao da pitaju: Kada ćeš se vratiti? Dokle ćeš ostati?

Ti si otišla... Ponovo otišla...

Otišla si... srce mi u nemiru i bojazni u svom treperenju osjeća i odgovara: Skoro, naskoro ću opet doći i biti Tvoja, samo Tvoja...

Ti si otišla, da se vratiš drukčija, preporodjena i ispunjena veličanstvom ljubavi, da sa sobom doneseš svu draž i slast života da me učiniš sretnim.

Ti ćeš se vratiti... Vratiti ponovo meni...

Subotica, 12. prosinca 1935.

Ljudevit Vujković Lamić

STRUČAK MIMOZE

Ti si se vratila... Nestalo je Tvojim dolaskom nedokučive prašume... Tiho i neprimjetno gubi se u daljini i jedva se čuje kotrljanje kotača jurećeg vlaka. Pod mojim nogama ne otvara se više nepregledni ponor... Ja ne padam u bezdan... Ne padam više... I ja mjesto toga stojim na čvrstom, stojim zajedno s Tobom...

I vratila si se... Ljubav je pokazala svoju moć, jer duboke brazde, kojima je urezala u naša srca osjećaj razumjevanja i zajedničke čežnje, prkose svimo lujama i napadajima. Ona nam obasjava život kao što oreol resi glavu sveca. Ona nam sja u mraku i svijetli jakim bljeskom da će svi drugi od njegovog sjaja skrivati u ruke svoje lice.

Da, vratila si se... A duboke brazde, urezane Tvojim odlaskom, jasne i uočljive, kao suze dubokog i teškog pokajanja nestale su sada, kad si došla, kad si se vratila.

I duša mi je ponovno napunjena najdražom slašću, jer Ti si tu. U oku mome zasjala je radost jer mi je život iznova ispunjen jednom sadržinom, jednim ciljem, a to si Ti. Tvoje oko je zablistalo srećom, lice Ti je ukrasio osmeh. Ti si bila sretna... Vratila si se... Ponovo si tu... Kod mene...

Tvoja ruka, držeći samo stručak mimoze, zadržala je od dodira moje ruke, a probudjene suze sklopile su se u tihom dahu svježine života u sretnom šaputanju nerazdvojivih riječi. Duboki muk neizgovorene riječi kazivao je najviše zadovoljstvo i sreću našeg sastanka, a moja duša, ona duša, koja je pretrpjela teško iskušenje i nemir zbog Tvog odlaska, ozarila se ponovno kao krijesnice divnog večernjeg sutona. Da, Ti si se vratila, meni da budeš moja... Samo moja...

Mir je zavladao mojim bićem... I tako da se izgubilo u divnom snu prošlih teških dana Tvojeg izbivanja. A mjesto obijesne i drske divovske snage svoje, kojom sam htio da jurnem, da srušim, da svladam sve opasnosti samo da Te spasim za sebe, ja sad mirno spavam kao da me dah izvana nježno hladi. A lice od dodira tvoje hladne ruke kao da je utonulo u slast jer osjećam kako se kaplje kupe u biserni niz suza poput djerdana od kristala.

Da, Ti si se vratila... I držala stručak mimoze... Nadahnula si mi život svojim povratkom i svježim latice mimoze nadahnule su i mene novom srećom i novim zadovoljstvom, a srce treperi u neizmjernoj draži osjećajući Tvoju blizinu.

Da, Ti si došla, preporodjena, radonsa, ispunjena veličanstvenom ljubavi. Donela si sa sobom svu slast života da budem sretan. A titraj u oku kao drhtaj svježeg struka mimoze niče u meni osjećanje zadovoljstva i sreće.

Kao stručak mimoze koja se napija svježim vodom i tim dobijam novi život... Drugi život...

Stručak mimoze...

Ti si se vratila...

Subotica, 12. prosinca 1935.

Ljudevit Vujković Lamić

BUNJEVAČKE NARODNE POLSOVICE

Iz neobjavljene zbirke Ive Prčića, starijeg
"BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE
I UOBIČAJENE REČENICE"

XIV. poglavlje: NARODI, ZEMLJE, GRADOVI, SELA
Uzdaj se u se i u svoje kljuse.
/ne misli/

Što je naše, sve je loše.
Poturica gori od Turčina.
U ciganke crn obraz, al' puna torba.
Ciganski se pogadjaj, gospodski plaćaj
/A ja velim: Ne daj, Bože, gospodskog plaćanja!/
Bunjevačka zvona zvone: Šunka, pleće; bunda, dolama; stotinjarka
zvonima

Šandorčani, silom varošani.
/Devet kuća jednu kozu muzu,
još se fale da se dobro rane,
Dica im se sa skorupom dave./
Šandor je bio ranije smaostalno naselje,
a danas je predgradje Subotice.

XV. poglavlje: NAUK, ZANATI, RAZNI STALIŠI

Niko se nije naučen rodio.
Brez alata, nema ni zanata.
Brez muke, nema nauke.
Ko se ne namuči, taj se ne nauči.
Dok se dima ne nagutaš, ne možeš se vatre nagrijati.
Ko proba, taj i zna.
Od nevišta i gora plače.
/Jer vadi ona stabla, koja bi tribalo
da su ostala. Ne razumi./

Lakše je zabaviti, nego opraviti.
/Kritičari, pomislite na ovo!/
Gotovom ditetu lako je otac biti.
/Ali ga je teško othraniti./

Čovik se uči dok je živ, /a opet lud umre/.
U volara crna ruka, al' bila pogača.
Brez orača i kopača nema kruva ni kolača.
Nema kruva brez motike.

U kako kolo dodješ, onako i igraj.
Kud svi Turci, tamo i ćelavi Mujo.
Jače selo od svatova.
Kad je selo navalilo, nek se i popo oženi.
/Kaže se kad koga nude pa se ne može kurtalisati,
već mora i on jisti ili piti./

Tudji ljudi, ne znamo jim ćudi.
/Tudja zemlja pratioca nema. Nar. pj./

Novi kasapi pod rep konju.
/Kaže se kad mladom majstoru ili mladoj reduši
ne uspije posao./

Svako čudo tri dana...
/Pa, onda dodje drugo, novije./

Vidila žaba di se konj potkiva,
pa digla nogu da i nju potkuju.
/Kaže se onom ko se rado povodi za drugim,
pa čini ono što mu se ne pristoji,
što mu ne dolikuje, čim se samo sramoti./

Pridnje vrane natrag padaje.
/Samo umiremo, sve u svoje vrime./

Igraj svilo, al' je prazno crivo.
/Svila mora biti kad je taki običaj, a na trbuhu
nema stakla, ne vidi se šta je u njemu./

Kaka je to ovca, kojoj svoje runo smeta?
/Kojoj ovci svoje runo smeta,
Ondi nije ni ovce, ni runa. Nar. pj./

Ni imo vuk rane, pa razlilo d...
/Veseli se o pakosnom ćeljadetu,
koji od obijesti sam sebi naškodi./

Kad se vrana nabobala, onda kljunak okupala.

XVIII. poglavlje: OBITELJ

Teško bratu koji brata nema,
I sestrici koja sele nama.
/Uzvišena, vična, trajna istina.
Tudja kultura nam je naturila ovu nakaradu./

Da je brat dobar i Bog bi ga imo.
Svaka tica svome jatu,
Svaka majka svome zlatu.
Najmekše je krilo materino.
Bliže je košulja, neg' dolama.
/Bog ubio onu svaku majku,
Koja voli bratu nego ranku. Nar. pj./

Kovač kuje da se svudan čuje,
Mater kara da niko ne čuje.
Majka jednom /rukom/ tuče, a drugom miluje.
Majka zamahne, al' ne spušti.
Savijaj drvo dok je mlado.
Kuj gvoždje dok je vruće.
Podaj dici na volju, a sebi na nevolju.
Mala dica, mala briga; velika dica, velika briga.
Dica su i radost i žalost.
Jedan ko nijedan.
/Razboli se i umre i više ih nema./

Čija nije junica, tog ne boli glava
/Nitko ne može imati roditeljske ljubavi!/

Gotovom ditetu lako je otac biti.
/Al' ga je teško othraniti./

U svakom žitu ima kukolja.
/I u najodličnijoj obitelji nadje se koji izrod./

Na mrzi kuća ostaje.
/Obično najgore, nevaljalo dite na životu ostane./

Sa zlim zlo, brez zla još i gore.
/Vele majke o zloj dici./

Zato j' mati, nek pati.
Ne pada daleko iver od panja.
Kaki otac, taki sin,
Kaka mater, taka 'čer.
/Često puta se desi baš obratno./

Kaka matka, taka Katka.
/Od zle kučke ni štene ne valja,
A kamo li od zle žene dite. Nar. pj./

Kakvo žito, takav klas,
Kakvo zvono, takav glas,

Kakvo drvo, takav klin,
Kakav otac, takav sin.
Što mačka koti, sve miše lovi.
Što je mačka omacila, sve u slamu gledi.
Kako sime, taki plod.
/Čovik što porodi, porodi obično prama sebi,
a to ne samo u liku, nego i u ćudi./

Ko se mlad oženi i rano urani, taj se ne kaje.
/Ovako su činili i naši stari, pa se nisu ni kajali./

Koji je sudjen, taj nije kuđen.
/Divojkama i momcima.
Ali narodu ima sudjenih načelnika, zastupnika,
ministara i drugih poglavara, pa su često
dosta i "kudjeni"./

Svaki ciganin svoga konja fali.
Divojačkog sela nema.
/Svaka će se udati, samo neka čuva obraz i dobar glas./

Čistom žitu ne propada cina.
Divojka je lipo ime, al' je kratko vrime.
Čuvaj divojko imena, dočekat ćeš vrimena.
/I meni će moj sudjeni doći. Nar. pj./

Prvu 'čer udaje mater, a drugu sestra.
Starija sestru mladju udaje.
/Tj. ako je ona dobra i valjana nevista,
brzo će se i mladjoj sestri naći prosac./

Dobrog konja i na jaslama nadju.
/Dobru divojku naći će prosci i kod kuće,
ne mora se vucarati po kavanama i mračnim sokacima./

Za dobrim konjoj idje bat.
/Dobar glas daleko idje,
čuvaj ga momče i divojko!/
ZKvH.org.rs

Teško zemlji kuda vojska prodje,
I divojki koja sama dodje!
/Prvo joj je jutro prikoreno:
Da si dobra ne bi sama došla. Nar.pj./

Nije blago ni srebro ni zlato,
Već je blago što je srcu drago.
/Al' govori Omer, momče mlado:

Oj, Boga ti, star mila majko,
Šta će meni Fata serdarova
Kad nij' blago ni srebro, ni zlato,
Već je blago što je srcu drago! Nar. pj./

Umri vruga zarad blaga.
Ko prije tog divojka.
/Pitali Maru: Za koga bi se Maro prija udala,
jel za gazdu, jel za sirotog?
- Koji bi me prije prosio - odgovori Mara./

Di se dvoje mladi u maraku razgovaraju, ti Boga ne mole.
Di se dvoje valjaju, trećemu se nadaju.
Di dvoje dišu, tamo treće pišu.
Zimsko štene i litnja mlada ne valjaje.
/Zimi se štene smrzne. Liti je kratka noć,
a mladi par rado dulje spava./

Ostavi kuću goreći, a ti idji ženi trudeći.
/Najvažniji je ljudski život na ovome svitu.
Izgori li kuća, ljudi će sagraditi drugu.
Umre li dite - čovik, niko ga više ne oživi./

Novo sito o klinu visi.
/Na novu se mladu pazi, ali,
žali Bože, samo kratko vrime./

/Majka/ 'ćerku kara, snaji prigovara.
Ne daj Bože što mi mater misli, nego što mi žena.
/Obično mater sluti da se može dogoditi ditetu zlo,
dok žena misli: nije li, možda, našao drugu./

Žena nosi čovika na obrazu, a čovik ženu za obašvom.
/Tj. ako je u žene svitao obraz, znak je da ima dobrog muža;
ako je na čoviku čista košulja-obašva, znak je da ima valjanu ženu./

Žena druga, čovik luda; žena treća /čovik/ luda veća.
Šta je tvoje, to je naše; a šta je moje to je moje.
/Obično kažu žene glede imanja. ali se često desi
da se baš ženino imanje najprije potroši./

Uzmi sirotu na svoju sramotu.
/Teško je biti siročče, ali je teško siročče i othranjivati./

/Za tisak priredio Ivo Prčić, mladji/

MOLITVA U PROLJEĆE

Dok se radujem proljetnom lahoru
što mi prkosno mrsi kosu,
i Suncu, što mi se slatko smije,
hodajući stazom cvjetnom,
posutom raznobojnim laticama,
čini mi se da to nije java,
da mi srce samo sanja...

Opija me miris djurdjevka
i ljupke ljubičice,
zadivila me jagorčevina i maslačak žut.
Čini mi se da mi baš on
uljepšao i okitio novi put
na kojem se od pamtivijeka sluša
proljetna pjesma ljubavi i nadanja...

Ugledah i nebo zeleno
k'o odsjaj zelene trave
i neprocvjetanih pupoljaka.
Osjetih radost uz saznanje:
to je ljepota koja očarava i voli.
Obuzme mi osjećanje sreće,
a zna da i ja uvijek moram biti
proljeće ljubavi
i da me nosi njegova bujica.
Želim vjerovati u ljepotu nebesa,
praskozorja i sutona.
Zato mi duša ovog proljeća moli:

- da vjerujem u ljubav i praštanje,
- da bude davanje, umjesto uzimanja,
- da ruka ruku stisne kad bol progovori,
- da obrišem sa tužna lica suzu svaku,

- da poklonim svima dio ovog proljeća,
- da svi čuju veseli poj ptica,
- da se svi dive krasnom cvijetu,
- da to bude djeci i ljudima poklon moj.

Zato molim da ljubav zamijeni mržnju,
neka se u duši mojoj
i u svima nama mržnja zauvijek briše,
da nadvisimo zid nepovjerenja,
da postignemo milost zaboravljanja,
da pronadjemo put boljeg razumijevanja.

U ovom proljeću da sagradimo
"Božanski grad" za cijeli svijet,
šireći ruke, otvarajući srce svoje
da svi zajedno podjemo sada,
da na cvjetnoj livadi
složimo vijenac sreće
i poklonimo svijetu u ljubavi i miru.

Zato se u cvjetnom ovom proljeću
u mom srcu javlja vjera, radost i nada.
Širim ruke svakom-trenutku,
vjerujem da je "dan" prošao
i već je "sutra",
vjerujem u ljubav, prijatelje, ljude...

Vjerujte i vi sa mnom
u "sunčana, proljetna jutra"...!

Vita Grunčić

Povodom održavanja Velikog prela u Subotici, objavljujemo ovu bunjevačku narodnu pripovitku:

NI CARICA CARICAMA NE SMI BIT LIPČA

Nisu naše Bunjevke svecem uvijek bile samo u svili i kumaši, nosile su se i u bilim ruvu, a to je bilo sve u šlingeraju. I na to su bile još i više dične neg na zlatni port na svili, jel su to svojim rukama izradile

Nika bab-Luca Hanzokova bila na glasu. U rukama zlato, u očima cviče, u pameti zora. U njezinoj glavi uvijek štogod svanjivalo, u očima uvijek štogod cvatalo, u rukama uvijek štogod radjalo. Tkati, šlingovati, čončati - to samo učiti mož od nje.

Baba-Luca imala unuku švigaricu, cura će prvi put na veliko bunjevačko prelo. Jedared je to u godini. Svaki gleda da se pokaže ko je i čiji je.

Kome će ako unuki neće. Bab-Luci oči pobilile dok joj nije uradila ruvo. Al to nije ruvo, lepur je to.

S tim se nije falilo dok se cura na prelu ne prikaže, al šta je to što neće stignit u ženske uši? I baš kad je ruvo bilo gotovo, u bab-Lucinoj kući osvanile nike gospoje. Sve same božje glavaške žene, a vodidu niku s kojom švabikaje.

I kažu koji vitar je nji dono: tu švapsku gospoju je poslo sam car da vidi bab-Lucine šlingeraje. Al zapravo nisu ni morale kazat, jel je unukino ruvo bilo rasprostrto na krevetu, pa su već gotovo s praga potrčale tamo.

- Bože sveti, što je lipo! - samo zinile.

- Borme lipo, da lipče valda nikad neću stvorit - bab Luca ne taji da joj je drago.

Al ne za dugo, jel kad su kazale šta Švabica zapravo oće, bab-Luca oma počela sklanjati ruvo.

A gospoje kažu:

- Bab-Luce, ova velika gospoja nije došla čak iz Beča da samo vidi, ona je poslata i da kupi.

- Manite se vi tog. O tim ja ne volim ni čuti.

One se ščoporale oko nje ko guske:

- Bab-Luce, znate 'l vi za koga se to kupuje? Glavom za caricu. A carica plaća da šta zaištete. I sve u zlatu!

Bab-Luca skrstila ruke priko ruva ko da ga zaključava:

- Čeljad moja, da plaća u zvizdama, lipo sam Vam kazala da ono nije na prodaj.

- Ženo božija, našoj prisvitloj carici da ne date!? Ona bi da dodje na naše prelo. Majko Isusova, pa šta vi mislite!?

Graknile ko da nemaju ni stida ni srama, al se na to i bab-Luca iskosirila:

- Daklem i ona bi na naše prelo? Pa nek dodje, imaće šta i vidit, al šta vi mislite da ću ja, jedna čestita Bunjevka dopuštiti da od moje unuke ima lipče ruvo na prelu!? E to dočekat neće dok je moji' očiju i rukiju, pa da je caricama carica.

/Balint Vujkov: JABUKA S DUKATIMA, narodne pripovitke,
NIO "Subotičke novine", edicija "Osvit", Subotica, 1986. str. 18-19./

PITLIĆ I KOKICA

U jednom selu živili su bakica i didica. Bili su priki siromasi. Nisu imali ništa, samo jednog pitlića i jednu kokicu. Lipo su i u slogi živili do starosti, a pod staru glavu za makar šta su se posvadjali pa će se sad diliti. Ne mogu više zajedno.

- Pa šta ćemo se diliti, kad imamo samo tog pitla i samo jednu kokoš? - kaže bakica. Ja ću bolje uzet kokicu, a pitao je vrlo velik, on nek bude tvoj.

- Dobro bako, dobro si smislila! - dida oma pristo. Mislio je da će tako bolje proći. Vrlo se obradovao kad velik pitao, pa će bit njegov. Tako oni ošli na obaško. Bakica u sobicu, a didice dospio kiljerac. Kokoš lipo bakici svaki dan snese jajce, a pitao ništa. Didica sad študira.

- Ako ću ga zaklat, mnogo mesa će mi ostati na vratu pa će se pokvarit, neću moć sve na jedared pojist, pohabat ću se i neću posli njeg ništa imat.

Ne zna, študira, šta da radi, a vrlo bi već volio skuvat makar jedno jajce. Ošo baki pa išće jedno jajce, a ona njemu odurno, ko kaki bičkaš:

- Neću, vala, ja tebi davat moje jajce, kad smo se podili. Bolje ti udri tvojeg pitla nek ti on snese koje jajce.

Ošo dida zao ko vrag. Žuri u kokošinjac ko da će na nos past. Uvatio žarilo pa udri po pitlu, a pito šta će, siroma, već moro pobić. Luto je vamo-namo i posli mnogo dana došo do kraljevog dvora. Ošo u dvor pa se dobro izvaljao u vrućem pisku. Kako su onda išli kraljevići, na dvoru je bilo puno porasipani novaca. Kad se pitao valjao na svako perce mu se zatakao po jedan zlatni dukat. Kokoš dotle kod kuće snela svoja jajca. Kad osvanio treći dan, a pitao došo kući didici prid kapiju pa vrlo kukuriče:

- Didice, steri bile ponjavice. Nosim ti zlatne dukatiće!

A didica onda skočio iz kreveta i brže bolje stere na dvor bilu ponjavu, a pitlić unišo pa se otreso i na ponjavi puno žuti dukata. Drago didi, skače od veselja. Baka samo kradom gleda, ko da joj baš nije briga, a misli se u sebi:

- Dobro bi se bilo sada sa didicom pomirit!

A didica ništa, već sutra dan opet žarilo pa udri po pitlu. A pitao opet pobigo i išo vamo namo dok nije stigao opet u kraljev dvor i tamo nakupio zlatni novac. Kroz tri dana evo ga, vratio se i donio didici mnogo dukata pa se tako dida obogatio. A bakica mu kaže:

- Dido ne mari, dat ću ti jedno jajce, al mi daj zlatni dukat!

A on je tako i uradio. Dao joj jedan zlatni dukat, a ona njemu jajce. Kad na poslitku bakica smislila:

- Ajde, da se mi, dido, najbolje pomirimo, pa da mi i dalje lipo i u miru živimo, ko što smo toliko godina zajedno u slogi i srići živili.

- Dobro bako - didica jedva dočekao - pristajem, pomirit ću se s tobom. Imat ćemo sad i dosta novca i dosta jaja, a di ima svašta tamo uzdam se, da će biti i mira.

- Mir i sloga srića je najveća! - kaže baka. Ajde Dido, seli se u sobicu! Do smrti su lipo i srićno živili i više nikad se nisu inatili.

/Iz knjige LATICE IVANČICE za Subotičku Danicu pripremio Antun Gabrić/.

PRIVARITA SMRT

Bio jedan stari didak. Sam je živio, dice nije imao. Jedanput se vrlo razbolio i strašno pati. Niko mu i ne skuva i ne posluži. Vrlo bi već umro.

- Samo da već zvono na mene. Da što prije pakujem.

Jedanput, evo smrt došla kod njega.

- Čujem da oćeš umrit. drage volje ću ti pomoći. Evo sam došla rad tebe. Nosit ću te!

- Pa tako si iznenada došla. Neka već danas. Nisam još pripravit na to. Dodji bolje sutra.

- Pa ti si reko da što prije dodjem. Da već samo zvonu na tebe, jer ti je već dosta ovog života.

- Jesam, reko sam, ali znaš, komšinica je obećala da će mi skuvat i donet fine večere, baš to što najbolje volim. Dodji bolje sutra.

Ajd, smrt pristala i očla natrag. Sutradan, kad je svanilo, evo je opet. Opet je dida moli da ga još samo sad ne nosi, nego bolje sutra.

- Znaš, kaže čovik, danas je kod nas vašar, silan svit dolazi i svi pod mojim pendžerom prolaze. Volio bi još vidit jedanput ko šta nosi na vašar, ko je šta kupio tamo. Znač kad sam bio zdrav uvik sam odlazio na vašare pa bi još znao kako je ovaj poslidnji prošao. Dodji rad mene sutra.

- No, dobro! - kaže smrt. Ovamo na dovratak ću napisat. Sutra dolazim! Znaj da te onda svakako nosim!

Kad sutradan, smrt je došla ranije. Čovik joj kaže:

- Zašto si danas došla, kad si na dovratak, eno i sama vidit ćeš, napisala da ćeš sutra doći?

- No, vidim da si me opet privario, ali više ti neću oprostiti. Čekaj samo, doćeš ti još sa mnom!

Onda smrt izbrisala to što je napisala na dovratak. Kad je ošla, čovik zatvorio sve pendžer, zaključao vrata, skrio se u krevet pa dršće. Bolestan je, sve ga boli, al kad bi još vrlo volio živit, ne bi još umro. Kad jutro a smrt već tu, budi ga najranije.

- Diž se, spremaj se! Evo sam došla rad tebe!

- Kako si mogla unić kad je sve pozaključavano i pozatvarano?!

- Kako? Pa kroz ključaonicu. Ja se svakud možem uvuć.

- To ti ja ne virujem. Možeš se ti uvuć na onu jamu u buretu?

- Kako ne bi! Evo pogledaj!

Smrt se istanjila i polako uvukla u bure a dida se, kao mlad friško digo i zatvorio tu jamu. Molila je smrt da je pušća. Da će ovako i onako bit, ali on nije slušo. Sedam godina niko nije umro u tom selu, kad je smrt bila nemoćna i sidila u ardovu.

Šta je posli bilo, to ne znam.

/Iz knjige LATICE IVANČICE za Subotičku Danicu pripremio Antun Gabrić/

*Barjak „Divojačkog društva”, u procesiji na Dužijanci
u Subotici 15. 08. 1992.*

"BILI FRATRI" U SUBOTICI (1945-1948)

ZBORNIK „SUBOTIČKE DANICE”

1993.

zkv.h.org.rs

ZBORNIK
„SUBOTIČKE DANICE“

Uredništvo: „Subotičke Danice“, ul. Matije Gupca 1, Subotica
Izdavač: „Subotičke Danice“, ul. Matije Gupca 1, Subotica

"BILI FRATRI" U SUBOTICI (1945-1948)

Gotovo da nema Subotičanina koji nije vidio časnne setre dominikanke kako u svojim bijelim habitima već godinama prolaze ulicama našeg grada. Jedni se s čudjenjem obaziru za njima i dive se njihovoj sjajnoj nošnji, drugi prolaze mimo njih ravnodušno bez ikakva interesa i pitanja, a tek je mali broj onih koji znadu tko su, odakle su došle i što rade u Subotici i u Tavankutu, gdje borave.

U "Subotičkoj Danici" za 1988. godinu s Josipa Vidaković opširno je prikazala osnutak Kongregacije sv. Andjela čuvara hrvatskih dominikanki u Korčuli, otvaranje njihovih kuća u Subotici 1947 godine i u Tavankutu 1958., pa stoga onome, tko želi pobliže upoznati povijest njihova dolaska u Suboticu i pogotovo njihov raznovrstan rad za dobro Crkve i naroda u ovim krajevima, preporučujem da pročita članak spomenute sestre o toj temi.

Ali, tko se danas još sjeća boravka dominikanaca u Subotici neposredno poslije II. svjetskog rata i njihova plodnog apostolskog rada u crkvi Isusova Uskrsnuća kod Kalvarije? Po svoj prilici, malo tko. Onda je prošlo više od četrdeset godina, pa se nužno nameće potreba da se spasi od zaborava taj svijetli trenutak u povijesti Subotičke biskupije i Hrvatske dominikanske provincije. Doduše, kuća dominikanaca u Subotici zabilježena je u časopisu Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu "Croatica christiana periodica", br. 15/1985. (str.124-125) na zemljovidu koji prikazuje sve samostane i kuće dominikanaca u našim krajevima od 13. do 20. stoljeća Ali to je zapravo sve što je o toj kući zabilježeno za povijest.

Medjutim, boravak i pastoralni rad dominikanaca u Subotici zaslužuje pažnju, dakako ne iz nekih osobnih razloga pisca ovih redaka koji je rodom Subotičanin i čije je dominikansko zvanje plod toga rada, nego zbog mnogo dubljih crkveno-povijesnih i evangelizacijskih razloga. Naime, otvarajući kuću u Subotici Hrvatska dominikanska provincija (koja se tada zvala "Dalmatinska") po prvi put je u svojoj višestoljetnoj povijesti ponaočila svoj specifični propovjednički apostolat među bačkim Bunjevcima na najsjeveroistočnijem dijelu hrvatskog govornog područja. Osim toga, otvaranjem te kuće hrvatski dominikanci su dospjeli u susjedstvo onih zagonetnih krajeva za čijom se evangelizacijom nekoć, prema pisanju povjesničara, živo čeznuli sv. Dominik i njegovi sljedbenici kada su odlučili da se posvete obraćenju Kumana, ratobornih poganskih plemena s ruskih stepa, koji su između 11. i 13. stoljeća neprestano ugrožavali kršćansku Europu s istočne strane Ugarske. Njihovi ratni pohodi dopirali su sve do rijeke Dunava, o čemu danas svjedoči naziv naselja "Kumane" u Banatu na putu između Novog Bečeja i Zrenjanina, te cijelo područje zvano Kumanija (Kúnság) između Dunava i Tise. Napomenimo ovdje da je riječ "Kuman" turskog podrijetla: potječe od riječi "kum" ili "kom", što znači pus-

tara, pjeskovita ravnica, stepa. Prema tome, Kuman označuje stanovnika stepe.

Naravno, dominikanci se 1945. godine u Subotici i njezinoj pjeskovitoj okolini nisu susreli s Kumanima, ali su se suočili - mutatis mutandis - s jednim sličnim problemom evangelizacije, budući da je bojovni marksističko-lenjinistički ateizam upravo te godine počeo silovito nadirati s Istoka prema Zapadu i drmati temeljima kršćanstva. Kao što ćemo vidjeti, naši dominikanci su uspješno odolijevali nasrtajima toga ateizma u Subotici odvažno navješćujući Božju riječ svim slojevima naroda tako da je zajednica vjernika očigledno rasla iz dana u dan. To je bio zapravo jedini pravi razlog njihova administrativnog protjerivanja iz Subotice u proljeće 1948. godine.

No, prije nego što prikažemo ta zbivanja, neće biti na odmet da u ovome uvodnom dijelu našega priloga sasvim ukratko podsjetim na neke najznačajnije veze sv. Dominika i Dominikanskog reda s ovim ravničarskim krajevima između Dunava i Tise.

1. DOMINIKANCI IZMEDJU DUNAVA I TISE

Svi se povjesničari slažu da su u životu sv. Dominika dominirala dva stav: osnovari Red propovjednika za novu evangelizaciju krivovjerjem izopačene Europe i za obraćenje poganskih naroda i plemena na području Švedske i Pruske te osobito Kumana u istočnom dijelu Ugarske(1). O misijskom radu među Kumanima Dominik je, prema poznatom dominikanskom povjesničaru Vicaireu, najozbiljnije razmišljao između 1219. i 1221. godine, dakle potkraj života, ali je najprije htio organizacijski učvrstiti svoj novoosnovani Red, koji je papa Honorije III. potvrdio 22. prosinca 1216. godine. Kada mu se na I. općoj skupštini Reda, održanoj u Bologni 1220. godine učinilo da je u tome uspio, priopćio je sudionicima skupštine da se odriče službe vrhovnog poglavara Reda i da želi poći među Kumane kako bi ih obratio Kristovu evandjelju, pa makar i pod cijenu mučeništva. Međutim, sudionici skupštine nisu odobrili Dominikov naum. Tako je na II. općoj skupštini, održanoj također u Bologni 1221. godine na Dominikov prijedlog odlučeno je da se brat Pavao iz Ugarske (frater Paulus Hungarus ili frater Paulus Hungaria) i još nekoliko braće pošalju u Ugarsku s ciljem da osnuju u njoj samostane iz kojih će braća, uz redovitu evangelizaciju kršćanskog puka, ići u misijske pohode među Kumane. Tako je prvi dominikanski samostan u Madjarskoj osnovan u današnjem Székesfehérváru (Stolnom Biogradu, latinski: Alba Regia) koji je ujedno bio glavna dominikanska misijska postaja za evangelizaciju Kumana(2).

Međutim, zanimljivo je primjetiti da dominikanski misionari, koji su na putu prema Kumanima nužno prolazili kroz Bačku, a vjerojatno i kroz Suboticu(3), - tada maloga naselja u poveljima koje je ležalo na starorimskoj karavanskoj cesti između tvrđave Lúgio Danas: Dunaszekcső, između Baje i Mohača) ili Alisce na Dunavu i Segedina na Tisi(4) -, nisu osnovali ni jedan samostan ili kuću tijekom 13. stoljeća između Dunava i Tise.

Prvi samostan u ovim krajevima osnovan je, čini se, početkom 14. stoljeća u Bodrogu(5), sjeveroistočno od današnjeg Bačkog Monoštora, zatim u istome stoljeću samostan u Segedinu na rijeci Tisi(6).

U drugoj polovini 15. stoljeća, točnije 1479. godine papa Siksto IV. dopušta Ivanu Czoboru da se dominikanci nastane u Somboru (tada: Csoborszentmihály), da osnuju u njemu samostan i školu i da sagrade crkvu. Službeni dokumenti o podizanju crkve i samostana izdan je 1481. godine. Ta su se zdanja nalazila na području današnje Istarske ulice. Dominikanska crkva Marijina Uznesenja na nebo poznata je u povijesti po tome što je na Cvjetnicu 1514. godine na njezinim vratima bio izvješten proglas za sazivanje križarske vojske protiv Turaka, za što je bio ovlašten ostrogonski nadbiskup i primas Ugarske Tomo Bakač. Nije utvrđeno sa sigurnošću kada je dominikanski samostan u Somboru prestao postojati, ali se s razlogom pretpostavlja da je uništen ili neposredno poslije Mohačke bitke (1526) prilikom povratka Turaka iz Budima, ili 1541. godine prilikom definitivne turske okupacije Sombora. Dominikanski samostan u Somboru spominju mnogi domaći i strani povjesničari od kojih ćemo navesti samo neke(7).

Premda su Turci potjerani iz Bačke 1686. godine, dominikanci se ipak nisu vratili u ove ravničarske krajeve sve do 1945. godine kada su otvorili svoju kuću u Subotici. Doduše, oni su od kraja 19. stoljeća nekoliko puta dolazili u Bačku kao poznati pučki misionari i kao propovjednici na velike vjerske proslave(8) u povodu kojih su među pukom revno propagirali molitvu sv. krunice. Na tu je činjenicu podsjetio i provincijal dominikanaca o. Andjelko Fazinić kada je prilikom preuzimanja crkve Isusova Uskrsnuća kod Kalvarije 2. prosinca 1945. godine rekao pred biskupom Lajčom Budanovićem i brojnim subotičkim vjernicima da "mi sada ne dolazimo u ove krajeve prvi put, nego smo mi već davno dolazili amo kao misionari i kao širitelji sv. krunice, a to potvrđuje i kruničarski barjak, koji nas je doveo do crkve".(9) Poznato je nadalje da su dominikanci, oci Hijacint Bošković, Sibe Budrović i Andjelko Rabadan uspostavili srdačne prijateljske odnose s mnogim Subotičanima, i to ponajviše u Rimu povodom proslave Svete godine 1925. Štoviše, gdja Jovanka Prčić iz Subotice (Boškovićeve ulica br. 24) tako je zavoljela hrvatske dominikance da im je 1941. godine oporučno ostavila svojih 14 lanaca i 7 motika obradive zemlje sa salašom i gospodarskim zgradama na Šebešiću za odgoj dominikanske mladeži u Dubrovniku(10). K tome, rođenje sestre Veronka S.M. Tereza i Marija Josipa Vidaković, podrijetlom iz ugledne subotičke obitelji, već su 1926., odnosno 1927. godine postale dominikanke, stupivši u Kongregaciju sv. Andjela čuvara u Korčuli(11), dok je Subotičanin Geza Antunović 1937. stupio u dominikanski novicijat u Dubrovniku, koji je kasnije zbog bolesti morao napustiti. Ali, sve te veze Subotičana i Subotičanki sa Dominikanskim redom u Hrvatskoj ipak su bile vrlo sporadične i jedva primjetljive u velikome gradu kao što je bila Subotica sa svojih 100.000 stanovnika, a u svakom slučaju nisu nikada dale povoda, koliko sam mogao saznati, da se postavilo pitanje o mogućem otvaranju samostana ili kuće dominikanaca u Subotici.

Tko je onda začetnik toga neočekivanog pothvata, i to upravo u najkritičnijim neprilikama poslije rata i nadiranja agresivnog marksističko-lenjinističkog ateizma spram Crkve?

To je bio subotički biskup Lajčo Budanović.

BISKUP LAJČO BUDANOVIĆ - ZAČETNIK DOLASKA DOMINIKANACA U SUBOTICU

Ako bacimo makar i letimičan pogled na životni tijek biskupa Ljudevita (Lajče) Budanovića (1873-1958)(12), ustanovit ćemo da nije imao nikakvih posebnih veza s hrvatskim dominikancima. Kao isusovački djak u Kaloči (1888-1897) mnogo je više bio povezan sa članovima Družbe Isusove nego li s dominikancima, čiji su samostani bili daleko u srednjoj i južnoj Dalmaciji. Budanovićeve povezanost s isusovcima posebno je došla do izražaja kad je 1927. godine bio imenovan biskupom Bačke Apostolske Administrature, jer je već slijedeće godine ocima Isusovcima u Travniku povjerio odgoj i izobrazbu svojih sjemeništara (1928-1937).

Pobliže poznanstvo s dominikancima i iskrena bratska ljubav prema njima rodila se tek u vihoru II. svjetskog rata. Kada je Bačka u proljeće 1941. godine bila pripojena Mađarskoj, biskup Lajčo Budanović je službeno, ali protiv svoje volje, bio oslobođen od službe apostolskog administratora u Bačkoj i 1. lipnja iste godine interniran u dominikanskom samostanu u Budimpešti. Za razliku od spomenutog političkog nasilja, oci dominikanci su biskupa Lajču Budanovića primili srdačno kao punopravnog člana svoje zajednice i omogućili su mu potpunu slobodu kretanja u Budimpešti i okolici, ne sprečavajući ničim posjetiocima iz Subotice da se sastaju sa svojim biskupom. U tom bratskom ophodjenju prema subotičkom biskupu bez sumnje je presudnu ulogu odigrao o. dr. Horváth Sándor OP(13), glasoviti profesor filozofije i teologije prije na dominikanskom sveučilištu "Angelicum" u Rimu i u Fribourgu u Švicarskoj, a tada u Budimpešti, koji je po svjedočenju dominikanskih bogoslova u "Angelicumu" (Dedić, Kuničić, Kovačević) uvijek pokazivao posebnu naklonost prema Hrvatima. Taj nadasve ljudski postupak budimpeštanskih dominikanaca, njihova učenost i mudra pastoralna djelatnost s intelektualcima i jednostavnim vjernim pukom tako su oduševili biskupa Lajču Budanovića da je odlučio dovesti dominikance u Suboticu nakon svršetka rata. O tome svjedoči i kroničar subotičkog samostana o. Andjelko Huljev slijedećim riječima: "Razlog našeg dolaska u Suboticu, kako nam je govorio pok. o. Andjelko Fazinić, koji nas je kao provincijal doveo u Suboticu, bio bi ovaj: pokojni biskup Lajčo Budanović za vrijeme rata bio je interniran u našem dominikanskom samostanu u Budimpešti. Naši patri vrlo lijepo su se prema njemu ponašali. Pa da im se oduži, obećao je i odlučio da će dovesti u svoju Suboticu nas dominikance. Što je, eto, i ostvario".(14)

Medjutim, teško je danas utvrditi kako su se odvijali prvi pregovori između biskupa Lajče Budanovića i provincijala Fazinića, jer unatoč mojih temeljitih istraživanja nije se našao jedan važan pismeni dokumenat o tome ni u arhivi Subotičke biskupije, ni u arhivu Dominikanskog provincijalata koji je nedvojbeno postojao, a nije isključeno da su mu prethodili

i neki drugi neslužbeni, informativni kontakvi. Prvi dokumenat koji sam našao potječe od Provincijalata ureda oo. Dominikanaca, Zagreb - Maksimir, nosi nadnevak od 20. studenog. 1945., a registriran je pod Br. 125/45. U njemu provincijal o. A. Fazinić piše biskupu Budanoviću:

*Preuzvišeni Gospodine,

Primio sam sa zahvalnošću Vaš prijedlog akta o našem dolasku u Suboticu, koji ste mi poslali brevi manu. Prihvaćam Vaš prijedlog o ugovoru na tri godine. Možda će to i nama i Vama dati poticaja da radimo na konačnom ostvarenju ove osnove, tim više što ne bi bilo poželjno da provizorij dugo traje. No, za nas je u ovom pitanju najvažnija Vaša sklonost prema nama i volja da dominikanci imaju u Subotici svoju crkvu i svoj samostan. Oci Provincije i ja lično veoma smo Vam zahvalni na toj sklonosti i dobroj volji, a saglasni smo i s Vašim planovima.

Iduće sedmice ja ću dopratiti u Suboticu dva naša redovnika, pa ćemo tom zgodom konačno redigirati službeni akt o povjeravanju kuće i crkve Isusova Uskrsnuća, a tom zgodom ću Vam predložiti vikara za predloženu vikariju. Uljudno Vas molim, da bi kuća bila raspoloživa odmah po našem dolasku, da ne bi bili primorani nas trojica biti na teretu samostanu č. otaca franjevac. Mi ćemo donijeti sobom krevete i posteljinu. Za ostalo preporučujem se Vašoj dobroti prema Vašim mogućnostima.

Ljubim Vam posvećenu ruku te sam Vašoj preuzvišenosti u presv. Srcu odani

o. Andjelko Fazinić OP
provincijal*

v.r.

Iz ovog dopisa bjelodano proizlazi da je dolazak dominikanaca u Suboticu pokrenuo biskup L. Budanović i da je taj čin bio posljedica njegove posebne naklonosti prema dominikancima i čvrste odluke da imaju crkvu i samostan u Subotici. Nažalost, dopis što ga je subotički biskup poslao "brevi manu" provincijalu A. Faziniću nije se do sada mogao pronaći ni u Zagrebu ni u Subotici.

Ali, u nedostatku toga dopisa, a zahvalnošću "Kronici" o. Andjelka Huljeva ipak se može doznati da su se još prije biskupova dopisa u listopadu 1945. godine u Subotici vodili važni razgovori o doseljenju dominikanaca u bunjevačku metropolo između biskupa L. Budanovića, s jedne strane, te provincijala o. A. Fazinića i njegova pratioca o. Siba Budrovića, s druge strane. Objašnjavajući zašto su dominikanci dobili upravo crkvu i vikariju Isusova Uskrsnuća kod Kalvarije, u kojoj je vikar do tada bio biskupov tajnik vlč. Franjo Vujković, kroničar o. A. Huljev piše: "To je ovako bilo: za listopadske pobožnosti, dok se pjevala pjesma 'Kraljice svete Krunicе', u crkvu naše vikarije dodjoše naš mnogopoštovani o. provincijal i o. Sibe Budrović. Opazio ih je tadašnji vikar vlč. Franjo Vujković, koji ih pozdravi i pokaže crkvu. Kažu oni njemu: kako namjeravaju doći u Suboticu i kako im Preuzvišeni biskup nudi ili 'Maticu'(15), kapelu usred grada, gdje se okuplja inteligencija-narodna, ili Šandor, tj. crkvu vikariju sv. Roka,

a nalazi se na jugoslovenskom (ove župske crkve) župe sv. Roka u naselju zvanom Šandor ili Aleksandrovo. Na to vlč. Franjo Vujković reče Mnog. o. provincijalu i o. Sibi, zašto ne bi tražili ovu njegovu vikariju Kristovog Uskrsnuća. Oni mu odgovore: da bi je primili. Vlč. F. Vujković obeća im, da će on s Preuzvišenim o tome govoriti i tako je bilo uređeno".(16)

Dominikanci su stigli u Suboticu 29. studenog 1945. To su bili provincijal o. Andjelko Fazinić i dva člana zagrebačkog samostana: o. Kazimir Horšić i o. Andjelko Huljev.

Prvih osam dana stanovali su u franjevačkom samostanu, jer im paketi nisu stigli iz Zagreba pa se nisu mogli nastaniti u tzv. "Mamužićevoj kući"(17) na Somborskom putu (danas: Put Jugoslovenske narodne armije) br. 16 koja im je bila namijenjena, a koja je bila udaljena od crkve Isusova Uskrsnuća oko 5 minuta hoda.

Sutradan po svome dolasku u Suboticu tri su dominikanca posjetila biskupa L. Budanovića koji ih je, kako bilježi kroničar, vrlo srdačno primio. Odmah im je rekao da im želi svečano uvesti u crkvu Isusova Uskrsnuća na prvu nedjelju Došašća 2. prosinca 1945. godine i predati im vikarijsku vlast i službu u toj crkvi.

Ovdje predajemo riječ kroničaru o. A. Huljevu da nam kao očevdac živim riječima opiše taj veliki dan:

"Dana 2/XII na prvu nedjelju Došašća sva trojica smo došli jutrom prije 10 sati, kao što je Preuzvišeni odredio, u Mamužićevu kuću Somborski put 16. Vjernici su već ranom zorom okitili kuću i dvorište zelenilom i cvijećem. Malo prije 10 sati dodje u ovaj stan Preuzvišeni s klerom, procesija

iz crkve Kristova Uskrsnuća, časne sestre raznih kongregacija i vjernici. Preuzvišeni nas je pozdravio, da u ime Božje podjemo u crkvu. I svi skupa u procesiji podjismo prema crkvi. Pred nama je bilo nošen kruničarski barjak: Majka Božja dava Krunicu našem sv. o. Dominiku. O. Kazimir i o. Andjelko išli su u bijelim habitima po želji Preuzvišenoga: 'Nek svit vidi bile fratrove!'. Za njim je išao o. provincijal u kapi s Preuzvišenim i ostalim klerom. U procesiji smo molili krunicu i pjevali crkvene pjesme. Na malom crkveom tornju zvonilo je zvono". (18)

Pred crkvom jedna je djevojčica pozdravila "bile fratrove" prigodnim stihovima čija je umjetnička vrijednost beznačajna, ali im je poruka očito prožeta Budanovićevom vizijom o ulozi dominikanaca u Subotici i Bačkoj u tim burnim vremenima, pa stoga zaslužuju da bude navedeni:

"Dobro nam došli oci
Sinci svetog Dominika
Željno smo Vas čekali
Želja nam je dušom nikla.

Prvo što vas molimo
Što je želja sviju sada
Bud' te dobri pastiri
Ostanite s nama vazda.

Što je nesuglasicom
U raznim burama palo
Skupite i dignite
Ono što bi se još dalo.

Duše su nam ranjene
Sa hiljadu ljutih rana
A Gospod Vas k nama šalje
Da nam budete ko' mana".(19)

Nakon toga je brojna svečana povorka ušla u crkvu. Biskup je intonirao himan "Veni Creator Spiritus", a zatim je održao prigodnu propovijed na hrvatskom i mađarskom jeziku o Dominikanskom redu. Rekao je da ovi bijeli redovnici dolaze u Bačku iz onih krajeva iz kojih su i Bunjevci došli prije 250 godina, ali je dodao da su oni već desetljećima prisutni ovdje po krunici koju su širili medju pukom, pružajući mu utjehu u nevoljama. Posebno je istaknuo znanstvenu i propovjedničku djelatnost Dominikanskog reda u Crkvi, spomenuo je njegove velikane sv. Tomu Akvinskog i sv. Alberta Velikog, te je na kraju izrazio čvrstu nadu da će dominikanci svojom djelatnošću mnogo pridonijeti jačanju vjerskog života u Bačkoj Apostolskoj Administraturi. Nakon riječi zahvalnosti provincijala o. A. Fa-

zinića biskup je službeno predao dominikancima duhovnu vlast u vikariji Isusova Uskrsnuća prema aktu koji je izdan 1. prosinca 1945. a glasi:

LUDOVICUS BUDANOVIĆ, episcopus, Vicarius Generalis Bachiensis(20)

LECTURIS SALUTEM ET BENEDIKTIONEM IN DOMINO!

Ad preces Provincialatus Ordinis S. Dominici Zagrebiae ad normam canonis C.J.C. 497 conceditur erectio domus religiosae pro regione Bačien-
si in urbe Subotica.

Ad beneplacitum Nostrum ad triennium simul designatur pro habita-
tione domus foundationis Mamužić, ad sacra vero peragenda ecclesia
Christi Resurgentis secundum praescripta procanonum de vicariis 129.
et ss. Codicis Bačiensis, salvo jure Ordinarii et cum oneribus fundatio-
nalibus et publicis.

Vicariis eorumque adiutoribus a Superiore proprio proponendis con-
cedetur jurisdictio pastoralis juxta sacros canones.

Admodum Reverendis Patribus et operationi eorum exoptamus a Pas-
tore animarum aeterno gratiam et benedictionem superfluentem.

Nr. 1450/45.

Budanović, v.r.

Suboticae, die 1. dec. 1945.

episcopus. *

Prijevod:

LJUDEVIT BUDNAOVIĆ, biskup, generalni vikar bački.

POZDRAV ČITATELJIMA I BLAGOSLOV U GOSPODINU!

Na molbu Provincijalata Reda sv. Dominika iz Zagreba, sklapa se u skladu sa C.Z. 497, dopuštam da se u gradu Subotici osnuje redovnička kuća za Bačku.

Ujedno se za stanovanje određuje, na tri godine prema našoj odlazi, kuća zaklade Mamužić, dok se za obavljanje bogoslužja određuje crkva Uskrsnuća Kristova, prema propisima odredaba o vikarijama 129. i sl. Bačkog zakonika, te uz poštovanje Ordinarijeva prava i zadužbinskih i javnih tereta.

Vikarima i njihovim pomoćnicima, koje njihov starješina predloži, bit će udijeljena pastoralna jurisdikcija u skladu sa svetim propisima.

Mnogopoštovanim ocima i njihovoj djelatnosti želimo obilnu milost i blagoslov od vječnog Pastira duša.

Br.1450/45.

Budanović
biskup

U Subotici, dne 1. pros.1945.

Pogledajmo sada kako su dominikanci izvršili povjerenu im duhovnu službu u vikariji Uskrsnuća Kristova koja se nalazi na jugozapadnom dijelu grada, a obuhvaćala je uglavnom IV. i V. kvart, prostrana naselja Mali Bajmok i Crveno Selo, raštrkana salašarska područja Bajskih vinograda i Čikerije blizu mađarske granice. Vikarija je brojala oko 5.000 do 6.000 žitelja od kojih su 20 do 30% bili Mađari, ostali Hrvati-Bunjevci. Na teritoriju vikarije bile su tri osnovne škole, dvije u Malom Bajmoku i jedna u Čikeriji, u kojima je trebalo držati vjeronauk. Prvi upravitelj vikarije bio je o. Kazimir Horšić

3. DOMINIKANCI - ZAČETNICI OBNOVE VJERSKOG ŽIVOTA U SUBOTICI

Valja odmah naglasiti da su dominikanci bili srdačno primljeni ne samo od biskupa L. Budanovića i subotičkog klera, nego napose od otaca franjevacu u čijem su samostanu stanovali prvih osam dana i od mnogih pobožnih vjernika koji su spremno izlazili u susret njihovim materijalnim potrebama. To, naravno, ne znači da su već od samog početka bili lišeni svih ovozemaljskih briga i ljudskih problema, te poneseni Duhom nesmetano os-

vajali duše svojih učenim propovijedima i požrtvovnim pastoralnim radom. Naprotiv, kronika o Huljeva, - osim materijalnih problema -, bilježi i neke ozbiljne ljudske poteškoće u početku. Evo, što on piše: "Mnogi su se vjernici u početku našeg dolaska rezervirano držali i s nekim negodovanjem primili naš dolazak. Sve se to nije ni opazilo. To su nam tek kasnije, kad smo se bolje upoznali, sami oni priznali. I zbilja, naš je rad na njih tako pozitivno djelovao, da su ostali iznenadjeni, zadivljeni. U svojem medjusobnom razgovoru nazivaju nas: 'naši bili', ili 'naši bili fratrovi'. Samo spomenuti im da bi oo. dominikanci mogli napustiti njihovu crkvu ili Suboticu, prouzrokuje kod njih veliko negodovanje, jer nas smatraju 'svojima'"(21)

Drugi krucijalni i kroz cijelih godinu dana nerješeni problem bio je nepoznavanje mađarskog jezika: "Najveća nam je poteškoća s mađarskom propovijedi, pošto ne znamo mađarski"(22), priznaje otvoreno kroničar, ali odmah pripominje da su im u tome pomogli domaći svjetovni svećenici koji su u njihovoj crkvi preuzimali misu na mađarskom jeziku, a oni u njihovim crkvama služe misu na hrvatskom. U toj pomoći najviše se isticao vlč. Franjo Vujković, njihov predšasnik i biskupov tajnik. Istina, ta pomoć nije mogla riješiti sve probleme, vezane uz nepoznavanje mađarskog jezika, jer su se oni javljali posvuda: u ispovjedaonici, na sprovodima, u župnom uredu, na ulici itd. U Subotici se npr. još uvijek pamti da je o. A. Huljev obavljajući jednom sprovod na mađarskom jeziku tako neobično iskrivljivao svoj jezik i lomio mađarske riječi da su se mnogi prisutni grohotom smijali. Taj se jezični problem konačno riješio tek u listopadu 1946. godine, nakon što je o. K. Horšić boraveći u Bačkom Petrovom Selu kroz pet mjeseci na veliku roadost mađarskih vjernika naučio mađarski.

Da bi ispravno vrednovao izvanredan pastoralni uspjeh dominikanaca u Subotici, valja imati na umu posebnu vjersku situaciju s kojom su se morali suočiti u novoj sredini. Naime, premda je crkva Isusova Uskrsnuća prije dolaska dominikanaca imala vrlo revne i učene upravitelje, primjerice vlč. Franju Vujkovića i Ivana Beneša i premda je bila jedna od srazmjerno dobro posjećenih crkava u Subotici, ona ipak nije imala nekih naročitih oblika organiziranog vjerskog života i pastoralnog rada. Razlozi tome su mnogobrojni. Vikarija je osnovana tek 1926. godine, a nova nedovršena crkva sagrađena je istome desetak godina kasnije. Bilo je vjernika koji su i dalje iz navike išli u katedralu kojoj su prije pripadali i u franjevačku crkvu kojoj su kao najstarijoj crkvi mnogi Subotičani bili osjećajno privrženi. No, nema nikakve dvojbe da je jedan od glavnih razloga nerazvijensoti posebnih oblika organiziranog vjerskog života u toj vikariji bio taj što je većina vjernika čvrsto prijanjala uz tradicionalne oblike vjerske prakse, dok su drugi žitelji na njezinu području bili ili religiozno ravnodušni ili su pod utjecajem komunističke protuvjerske propagande, osobito u školama od 1945. godine, bili kritički ili neprijateljski raspoloženi prema Crkvi.

Po sebi je razumljivo da u toj sredini isprva ni pastoralni rad dominikanaca nije privukao pozornost ni običnih vjernika, ni ravnodušnika, ni nevjernika. Ljudi su se jedino čudili i divili njihovim bijelim habitima. Pisac ovih redaka je tek u proljeće 1946. prvi put vidio jednog dominikanca na Somborskom putu (bio je to o.A. Huljev) i mislio da je to neki Indijac. Bolje upućeni znanci su mu objasnili da su to "neki fratri iz Dalmacije".

Prema kronici o.A. Huljeva glas o dominikancima pronio se gradom tek na Božić 1945. godine. Oni su tada prvi put u povijesti te vikarije uveli misu "polnoćku" (koja se prije slavila na Badnji dan uvečer) i svečano su je proslavili prema svome posebnom rakošnom obredu s tri svećenika. Iz Zagreba im je došao pomagati o. dr. Sibe Budrović, čuveni propovjednik koji je znao "zapaliti mase". Nakon njegove propovijedi o božićnom otajstvu, izrečene u osobito svečanoj atmosferi, prisutni su bili zadivljeni i govorili da se ovako što u Subotici još nije vidjelo ni čulo.

I od tada su se neprestano nizala nova pastoralna iznenadjenja u raznim oblicima, kao što ćemo vidjeti, tako da su sinovi sv. Dominika u godinu dana pastoralno osvojili ne samo Suboticu i njezinu okolicu, nego su počeli prodirati i u druge dijelove Bačke. Ponajprije je o. K. Horšić na Novu godinu 1946. uspio unijeti jednu značajnu promjenu u tradicionalni vjerski život Malog Bajmoka. On je samo toga dana tamo blagoslovio preko pedeset kuća, koristeći te posjete za uspostavljanje srdačnih ljudskih odnosa s vjernicima svih društvenih slojeva, osobito sa siromašnima. To je bio početak stanovitog vjerskog budjenja u Malom Bajmoku i u cijelog vikariji.

Zatim je dolazak o. Stanka Stantića u subotičku kuću sredinom veljače 1946. nedvojbeno značio najodsudnije pojačanje dominikanskom pastoralu u Subotici. Kao izvrstan propovjednik, poduzetan organizator i voditelj crkvenih pjevačkih zborova o.S. Stantić je u kratko vrijeme postao pravi pastoralni idol skoro svih Subotičana, mladih i starih, učenih i neukih, tradicionalnih vjernika i onih koji su davno prekinuli s vjerskom praksom. Još nije pravo ni završio korizmene propovijedi u subotičkoj katedrali, koja je bila uvijek dupkom puna, već je bio pozvan u Sombor da održi niz propovijedi u povodu blagdana sv. Josipa. Potom su slijedili pozivi u Bač, Tavankut, Djurdjin, zatim na veliko proštenje na Bunariću i na mnoge druge proslave i svečanosti gdje se svijet masovno okupljao. No, čini se da je o. Stanko poseban uspjeh postigao svojim propovijedima što ih je održao te godine za vrijeme svibanjskih pobožnosti u crkvi Isusova Uskrsnuća. Kroničar o. A. Huljev s neskrivenom radošću izvještuje o tom uspjehu svoga subrata: "...O. Stanislav je propovijedao o Bl. Dj. Mariji na veliko zadovoljstvo vjernika. Crkva je bila tih večeri prepuna. Mnogi su stajali i vani pred crkvom. Vjernici su dolazili i iz drugih krajeva grada". (23)

Formiranje dvaju velikih pjevačkih zborova, koji su još više pridonijeli procvatu vjerskoga života u vikariji i u Subotici, takodjer valja pripisati poduzetnosti i marljivosti o. Stanka Stantića. Malo poslije svoga dolaska u Suboticu osnovao je veliki dječji zbor koji je uskoro brojio preko sedamdeset djevojčica i dvoglasni ženski zbor za odrasle. Kada je broj pjevačica za vrijeme svibanjskih pobožnosti iz dana u dan sve više rastao, donešena je odluka da se osnuje četvoroglasni mješoviti zbor koji je sa svojih osamdesetak članova prvi put nastupio za vrijeme lipanjskih pobožnosti u čast Presvetom Srcu Isusovu. Prvo jače glazbeno djelo, koje je taj zbor izveo, bila je Matzova svečana misa: "Kada je zbor pjevao ovu misu", bilježi kroničar, "bila je živa senzacija. Vjernici su dolazili u crkvu u još većem broju. - Ovaj je narod veseo, pa neobično voli glazbu i lijepo pjevanje, koje ga osvaja i zanosi njegovu dušu". (24)

Ne manje pastoralne uspjehe imao je i o. A. Huljev u radu s minist-

rantima kojih je bilo pedeset. Među njima je bilo i dvadesetak mladića, uglavnom gimnazijalaca i drugih srednjoškolaca. Kao čovjek vesele naravi koji je ujedno zračio besprijekornim svećeničkim i redovničkim životom o. A. Ljuev je spontano okupljao oko sebe dječake i mladiće kojima nije nametao previše pobožnosti. Rado ih je gledao kako igraju nogomet i nije dramatisirao njihove nestašluke. Starijima je spremno i kompetentno odgovarao na razna prijeporna pitanja o postojanju Boga, o povijesnosti Krista, o izumiranju religije i Crkve, o inkviziciji, o reakcionarnosti Vatikana, o protunarodnoj djelatnosti katoličkih svećenika i redovnika itd. s kojima su se oni danomice suočavali u svojim marksističko-lenjinističkim školama. Pisca ovih redaka upravo je taj rad o. A. Huljeva s ministrantima privukao Dominikanskom redu u koji je stupio 1949. godine.

4. ZABRINJAVAJUĆI ZNAKOVI I IZGON DOMINIKANACA IZ SUBOTICE

Vjerska zajednica vikarije Isusova Uskrsnuća očigledno je pod utjecajem pronicavog i požrtvornog pastoralnog rada dominikanaca u kratko vrijeme postala uzvišeni znak (*signum elevatum*) žive, radosne i krepke vjere u Subotici. Činilo se da ništa neće moći zaustaviti polet te mlade kršćanske zajednice i njezin blagotvorni utjecaj u ostalim dijelovima grada, pa i u cijeloj Bačkoj. Međutim, Zavidnik, koji od početka svijeta pokušava omesti dolazak kraljevstva Božjega na zemlju, nije ni u Subotici prekrštenih ruku promatrao rast vjere na jugozapadnom dijelu grada. I kako to obično biva: prvo je udario po pastirima da bi se ovce razbježale.

Prvi zabrinjavajući znak, koji je duboko potresao i ražalostio cijelu zajednicu, bio je zagonetan nestanak o. dra Česlava Novaka u mjesecu rujnu 1946. godine u Bošnjacima blizu Županje. O. Česlav je došao u Suboticu 20. svibnja te godine da bi pomogao svojoj subraći koja su bila preopterećena mnogobrojnim pastoralnim dužnostima, osobito zbog odlaska upravitelja vikarije o. Kazimira Horšića u Bačko Petrovo Selo da uči mađarski jezik. Još prije nego je stigao u Suboticu, pročulo se da dolazi jedan "bili fratar" koji spada među ponajbolje propovjednike u Hrvatskoj. I doista o. Česlav je oduševio vjernike svojim sadržajnim propovjedima te je bio često pozivan na razne župe u Subotici i u Bačkoj da naviješta Riječ Božju. No, početkom mjeseca rujna iznenada se dogodio njegov zagonetan nestanak koji kroničar potanko opisuje: "Dan prije Male Gospe 7. 9. 1946. otišla je procesija - hodočašće iz Subotice u Bijeli Aljmaš, gdje se nalazi svetište Majke Božje. Hodočasnike iz Subotice poveo je naš o. Česlav, koji je sam to zaželio. Iz Bijelog Aljmaša otišao je u Bošnjake da vidi mjesto na kojem se, kako mnogi kažu, pokazuju vidjenja. Na 9. 9. - večer bio je na mjestu ukazivanja, gdje dolaze mnogi vjernici. Bio je o. Česlav, kako kaže osoba, s kojom je iste večeri razgovarao, oduševljen. Prenoćio je kod župnika te župe. Jutrom u 4 sata na 10. 9. 1946. o. Česlav je napustio župni stan. I od tog časa, pa sve do danas, za njega neznamo ništa. Uzalud svako traženje. Dapače ga je otišao tražiti o. Kazimir. da barem saznamo, gdje se nalazi. Ali, ništa. Nema nikakve vijes-

O. Časlov Novak (2. V. 1902. - 10. IX. 1946)

što im je oporučno ostavila gdja. Jovanka Prčić i kupili oveću kuću na Somborskom putu (Put JNA) br. 41, koja je bila mnogo bliže crkvi Isusova Uskrsnuća nego Mamužićeva kuća u kojoj su stanovali. Medjutim, začudo, premda je kuća bila kupljena, uredno isplaćena i pravno prenesena na

Snaš Jovanka Prčić iz Subotice, darovateljica zemlje našoj provinciji

ti."(25) Svatko je uglavnom slutio ili s razlogom pretpostavljao tko je zapravo uklonio o. Česlava sa zemlje živih, samo nitko nije mogao dokazati da je to upravo on učinio. Nestankom o. Česlava pao je prvi dominikanski mučenik uspješnog naviještanja Evandjelja u Subotici i Bačkoj.

No usprkos toga tragičnog događanja, dominikanci su svojim raznolikim i požrtvovanim pastoralnim radom nastavili osvajati poluvjernike i nevjernike za Crkvu, a učvrstiti u vjeri kolebljivce i bojažljivce, što je posebno veselilo biskupa L. Budanovića i subotičko svećenstvo. Tada su dominikanci u proljeće 1947. godine odlučili osnovati svoj vlastiti samostan u Subotici. (26) Prodali su zemlju na Šebešiću

što im je oporučno ostavila gdja. Jovanka Prčić i kupili oveću kuću na Somborskom putu (Put JNA) br. 41, koja je bila mnogo bliže crkvi Isusova Uskrsnuća nego Mamužićeva kuća u kojoj su stanovali. Medjutim, začudo, premda je kuća bila kupljena, uredno isplaćena i pravno prenesena na novog vlasnika, dominikanci se nisu nikad mogli useliti u nju. To je bio novi zabrinjavajući znak nesklonosti, da ne kažemo neprijateljstva novih vlastodržaca prema njima.

Ali najteži udarac je pogodio dominikansku zajednicu u jesen 1947. godine, kad je bio uhićen o. Stanko Stanić, lažno optužen i početkom 1948. godine osudjen na 7 godina zatvora. (27) Zatim su se uskoro dogodile još neke promjene koje, doduše, nisu umrtvile pastoralni rad dominikanaca i bujan vjerki život njihove vikarije, ali su ga znatno poremetile. O. A. Huljev je u jesen 1947. bio premješten u Bolski samostan kao pro-

fesor povijesti na dominikanskoj gimnaziji, a na njegovo mjesto došao je još sasvim mladi i pastoralno neiskusni o. Pero Odak. Zatvorenog o. S. Stanića nadomjestio je početkom 1948. godine postariji redovnik o. Dominik Šantić, koga su Subotičani zvali "Stari pater". Od prvobitne pastoralne ekipe ostao je samo o. Kazimir Horšić.

Godine 1948. 19. travnja označio je kraj dvije i pol godišnjeg boravka i izvanrednog plodno pastorlanog rada dominikanaca u Subotici. Toga dana je naime trojici dominikanaca: Dominiku Šantiću, Petru Odaku i Kazimiru Horšiću uručeno rješenje Odsjeka unutrašnjih poslova kojim im se naredjuje da u roku od 24 sata napuste Suboticu i njegovu okolicu, tj. 15. kilometara široki pogranični pojas. (28) Ovdje donosimo prijepis rješenja za o. D. Šantića uz napomenu da je tekst istovjetan i u rješenju o. P. Odaka i o. K. Horšića.

OTSEK UNUTRAŠNJIH POSLOVA Gr.I.O.

Broj: 2758/1948.

19. aprila 1948. g.

SUBOTICA

Otsek unutrašnjih poslova pri I.Reonskom Odboru Gr.I.O. u Subotici na osnovu čl.5 i 6 Zakona o kretanju na granici, donosi

RJEŠENJE

kojim se Šantić Dominik, sveštenik, rođen 11. marta 1897. godine u Trogiru, od oca Vica i Frane Stijačić, neženjen, po narodnosti Hrvat, držaljanin FNRJ, sa sadašnjim stanom u Subotici Put Jugoslovenske Armije broj 16. ne odobrava zadržavanje i kretanje u pograničnoj zoni.

Prema tome Šantić Dominik ima se u roku od 24 sata udaljiti iz pogranične zone i napustiti Suboticu i okolinu.

OBRAZLOŽENJE

Pošto se u smislu Čl. 5 Zakona o kretanju na granici pod pograničnom zonom podrazumeva zemljišni pojas duž zemljišne granice duž 15 km. u dubini državne teritorije, a Subotica i njena okolina se nalazi u toj zoni, te pošto u smislu Čl 6 citiranog zakona druga lica mogu dolaziti, boraviti i kretati se u pograničnoj zoni samo po odobrenju nadležnog državnog organa, t.j. Odsjeka unutrašnjih poslova, a Šantić Dominik, koji nije sa teritorije Subotice, već je rođen iz Trogira, a došao je iz Splita ne može dobiti odobrenje za boravljenje i kretanje u pograničnoj zoni te je doneto gornje rešenje.

Na osnovu T.Br.7. Zakona o taksama na rešenje se ne plaća taksa.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

ŠEF OTSEKA

unutrašnjih poslova:

v.r. Tudor Stanko

O. K. Horšić je ostao još nekoliko mjeseci u Somboru, gradu koji se nalazi izvan navedenog pograničnog pojasa, u nadi da će provincijal o. A. Fazinić utokom na više državne vlasti uspjeti vratiti dominikance u Suboticu. Međutim, ni posredovanjem ministra Ritiga iz Zagreba kod predsjednika vjerske komisije pri saveznoj vladi druga Djurića tijekom 1948. godine, ni dopis Dominikanskog provincijalata od 5. 2. 1949. drugu Slobodanu Peneziću, ministru unutrašnji poslova N.R. Srbije u Beogradu nisu urodili nikakvim plodom, te su se dominikanci morali definitivno rastati od Subotice.

Odlazak dominikanaca iz Subotice i nasilni prekid njihova pastoralnog rada u toj ravničarskoj metropoli kao kršćani nipošto ne smijemo ocijeniti kao veliku povijesnu nedaću Hrvatske dominikanske provincije i Subotičke biskupije, nego je moramo promatrati kao sastavni dio autentične povijesti Crkve i povijesti spasenja. Jer povijest Crkve i povijest spasenja nisu ravan trijumfalan put, okićen raskošnim slavolucima, od nebeske slave, nego zagonetan križni put sa bezbroj postaja pada i poniženja do smrti i slave uskrsnuća.

Dominikanci i Subotičani mogu žaliti što su prije četrdesetak godina bili nasilno rastavljeni, ali nemaju ni kršćanskog, ni povijesnog opravdanja da misle da su se zauvijek rastali. Oni nikada ne smiju zaboraviti na svoju plodnu suradnju u prošlosti, ni izgubiti nadu u obnovu te suradnje u budućnosti.

Tomo Vereš

BILJEŠKE

1. M. H. VICAIRE, "Histoire de Saint Dominique", sv.I.str.131-132, sv.II, str.198-199, Cerf, Paris 1957.- Ioan Ferent, "A kunok és püspökségük", Szent István társulat, Budapest, 1981. str. 121.

2. N. PFEIFFER, "Die ungarische Dominikanerprovinz von Ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenwüstung 1241-1242, Zürich 1913, str. 25-29. - M. H. VICAIRE, nav. dj., str. 131, bilj. 80, sv. II, str. 200. - I. FERENT, nav. dj., str. 119-120. - S. Krasić, "Fr. Paulus Hungarus seu, ut alii volunt, Dalmata O.P.", "Jedna zanimljiva ličnost iz XIII. st.", u: Prilozi za istraživanja hrvatske filozofkse baštine, IV(1978), br.7-8, str.134-137. - Pripomenimo da Székesfehérvár na latinskom nije "Alba Julia", kao u Krasića (str.137), nego "Alba Regia". "Alba Julia je Gyulafehérvár u Transilvaniji (Erdély).

3. Premda prvi pisani spomen Subotice potječe iz 1391. godine, kada se naziva "Zabatka", ona je najvjerojatnije osnovana u prvoj polovini 13. stoljeća (usp. IVÁNYI István, "Szabadka szabad királyi város története", I.rész, Szabadka 1886.str.36. Vidi djelomični prijevod ovoga djela na srpski jezik od Lazara Merkovića: Ištvan IVANJI, "Istorija slobodnog kraljevskog grada Subotice", I. deo, koji je objavljen kao poseban prilog novinskom plakatu "Pro memoria", (No 1, Subotica 1986. str.10 i u narednim brojevima).

4. VERESS D. Csaba, "A szegedi vár", Zrinyi katonai kiadó, Budapest 1986. str.8. Autor na str. 13, precizira da se taj put god. 1186. spominje pod imenom "Kaluzuwt", a 1208.: "viam qua vocatur Caluzuwt", dakle: Kališki put.

5. Dominikanski povjesničar Bernardus GUIDONIS bilježi ga 1303. godine kao "Budruc" (usp. QUÉTIF – ECHARD, "Scriptores Ordinis praedicatorum", t.I. Paris 1719, str.IX). Spominje ga i S. FERRARIUS, "De rebus Ungaricae Provinciae Sac. Orinis Praedicatorum", Viennae 1637, str. 512.

6. "Atlas zur Kirchengeschichte. Die christlichen Kirchen in Geschichte und Gegenwart", Hrsg. von H. JEDIN, K. S. LATOURETTE, J. MARTIN, Herder, Freiburg-Basel-Wein, Barcelona, New York, Rom, Sao Paolo, Tokyo 1970, str. 59.

7. S. FERRARIUS, nav. dj., str. 507,508. - S. KATONA, "Historia metropolitanae Colocensis Ecclesiae", Pars I, Coloczae 1800, str. 87-88. CSÁNKI Dezső, "Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában", II kötet, Budapest 1894, str.188, 197-198, 215-216. - HARSÁNYI Andás, "A Domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt", Budapest 1938, str. 87. - MUHI János, "Zombor Története", Kalangya, Zombor 1944, str. 49-55. - I. DŽINIĆ, "Sombor-Zombor. Ime, naziv u svjetlu znanstvenog istraživanja", Sombor 1979. str. 13. - A. SEKULIĆ, "Ulomci iz somborske povijesti do kraja XVIII. stoljeća", u: Kačić, XIII, Split 1981, str. 160. - S. BERETIĆ, "Osnivanje i preuzimanje župa od biskupijskog klera, u: Zbornik predavanja znanstvenog skupa u Subotici 12-14.VIII.1986, Subotica 1987. str. 92. - Iznenadjuje da dominikanski samostan u Somboru nije spomenut u članku Lelje DOBRONIĆ, "Isčezli srednjovjekovni redovi u Srijemu i Bačkoj, u: Croatica christiana periodica, IX/1987, br. 19. str. 77-82, miti je naveden na zemjovidu ovoga časopisa koji smo spomenuli na početku našeg priloga (XI / 1985, br. 15). Na ovome zemljovidu navodi se neki dominikanski samostan u Baču iz 15. stoljeća, ali je posve sigurno da dominikanci u Baču nisu nikada imali svoga samostana ili kuće.

8. Misionarska djelatnost dominikanaca u Bačkoj i Srijemu krajem 19. i početkom 20. stoljeća još nije proučena. U knjizi P. CVEKANA, "Subotički

franjevački samostan i crkva", Subotica 1977, str. 50. čitamo da je trodnevnu pripravu za posvetu današnje znatno proširene samostanske crkve dne 3. listopada 1909. održao dominikanac o. Andjeo Marija Miškov. Prema rukopisu "Liber Provinciae Dalmatiae" (Knjiga Dalmatinske Provincije), koji se čuva u Dominikanskom provincijalatu, o. Miškov je održao pučke misije u Lemešu, Čonoplji, Bajmoku, Sonti i Vajskoj u listopadu i studenom 1908. godine, u Žablju, Titelu i Plavni u studenom 1909., a dominikanci Dominik Domić i Jaćint Belić u župi sv. Jurja u Subotici u prosincu 1930.

9. "Kronika samostana u Subotici od 29. XI. 1945. do 25. XII. 1946.", str. 7. (Rukopis u Arhivu Dominikanskog provincijalata u Zagrebu). Dalje navodim: "Kronika".

10. "Közjegyzői okirat", 103/1941. ügyszám, od 23. rujna 1941. (U Arhivu Dominikanskog provincijalata).

11. S. M. Josipa VIDAKOVIĆ, "Osnutak i širenje dominikanskog reda", u: Subotička Danica, kalendar za 1988. godinu, Subotica 1987. str. 173-184.

12. Nažalost, još ne postoji temeljito napisana monografija o biskupu Lajči Budanoviću. Neki biografski podaci mogu se naći u člancima: A. SEKULIĆ, "Cjeloviti lik Lajče Budanovića", u: Subotička Danica, kalendar za 1971. god., Subotica 1970, str. 41-49.- T. VEREŠ, "Jednostavni velikan. Subotički biskup Lajčo Budanović (1873-1958)", u: Danica 1979, Hrvatski katolički kalendar, Zagreb 1978, str. 58-63. I. PRČIĆ, "Ljudevit (Lajčo) Budanović (1873-1958)", u: Subotička Danica, kalendar za 1984. godinu, str. 139-145.

13. "Horváth Sándor O.P. emlékkönyv", Szent István Társulat, Budapest 1985.

14. Pismo o. T. Verešu iz Trogira od 15. svibnja 1987. - o tome korektnom ponašanju mađarskih dominikanaca prema biskupu L. Budanoviću pisao je neki dobro upućeni "Subotičanin" u Glasu Koncila, br. 8(767) od 19. veljače 1989, str. 2. pod naslovom "Biskup Budanović u internaciji".

15. Riječ je o "Matici Subotičkoj" koja je osnovana 1934. godine, a zgradu je imala na uglu današnjih ulica Braće Radića i Maksima Gorkog. Danas je u njoj kino "Zvezda". - Postavlja se pitanje zašto dominikanci nisu prihvatili biskupovu ponudu da preuzmu zgradu i kapelu "Subotičke Matice", budući da se nalazi u samom centru grada i kao takova izvrsno je odgovarala pastoralnom radu s intelektualcima. Odgovor na to pitanje nalazi se u pismu provincijala o. A. Fazinića upućenom 16. prosinca 1945.

o. Andjelku Posinkoviću: "U ponudama Preuzv. Biskupa vodili smo računa o djelokrugu njihove (tj. otaca franjevac, op.T.V.) djelatnosti u gradu, pa nismo primili kulturnu ustanovu Maticu, koju nam je Biskup nudio za boravak, jer je u blizini franjevačkog samostana, a mi želimo upotpunjavati, a ne smetati čiju djelatnost, najmanje pak njihovu". (Pismo u Arhivu Dominikanskog provincijalata).

16. "Kronika", str. 12.

17. "Mamužićeva kuća" nazvana je glasovitom subotičkom gradonačelniku Lazaru Mamužiću (1847-1917) koji je za vrijeme svoje osamnaestogodišnje službe (1884-1902) mnogo pridonio razvoju grada Subotice. Pokopan je u crkvi Isusova Uskrsnuća.

18. "Kronika", str. 5-6. - Iz već spomenutog pisma provincijala o. A. Fazinića od 16. prosinca 1945. doznajemo da je biskup L. Budanović inzistirao da dominikanci budu uvedeni u crkvu svečano i javno procesijom po somborskom putu "jer je htio da Bunjevci tom zgodom upoznadu dominikance", dok je on, provincijal "želio sasama neprimjetljivo ući u Suboticu". Stoga je biskup bio "paradno obučen" i tražio je da sva trojica dominikanaca nose uočljive bijele habite, ali budući da provincijalov habit od putovanja nije bio najčišći, ogrnuo se crnim plaštom.

19. "Kronika", str. 6. i pismo o. A. Fazinića o. Posinkoviću od 16. prosinca 1945. str. 1. - Kroničar je sačuvao izvorni list iz kojega su stihovi čitani.

20. Biskup L. Budanović je do 26. svibnja 1941. bio apostolski administrator Bačke, kad je tu službu, nakon pripojenja Bačke Madjarskoj, preuzeo kaločki nadbiskup grof Julije Zichy. Nakon što je Bačka u listopadu 1944. godine ponovno pripala Jugoslaviji, kaločki nadbiskup dr. Josip Grösz imenovao je u prosincu L. Budanovića generalnim vikarom "za onaj dio nadbiskupije kojim je upravljao kao Apostolski administrator". Biskup L. Budanović je tek 13. lipnja 1946. ponovno imenovan administratorom Bačke Apostolske Administrature s pravima, ovlastima i dužnostima koje pripadaju rezidencijalnom biskupu.

21. "Kronika", str. 16.

22. Isto, str. 12,22. - O. K. Horšić je učio madjarski u Bačkom Petrovom Selu 1946. i u Kanjiži 1947. Ipak priznaje da za nj "nije bilo ništa teže od madj. propovijedi" (pismo T. Verešu od travnja 1987).

23. Isto, str. 25. - Dapače, dolazili su i iz dalekih salaša.

24. Isto, str. 28. Kroničar na str. 30, opisuje kako je zbog velikog broja pjevačkog zbora trebalo ukloniti iz crkve nekadašnji mali podijum i sagraditi iznad ulaza u crkvu prostran kor koji je u mjesecu listopadu 1946. bio gotov. Taj kor postoji i danas. U njemu je skrivena jedna flaša u kojoj se nalazi popis ondašnjih članova crkvenog zbora

25. Isto, str. 29. - O. dr. Andjelko Rabadan, dominikanac, zamolio je svoga osobnog prijatelja dra Ivana Ribara, tada predsjednika Narodne skupštine FNRJ, da se zauzme kako bi izišla na vidjelo istina o zagonetnom nestanku o Česlava. Ali, ta je intervencija takodjer ostala bez rezultata.

26. "Djelovodni protokol dominikanskog samostana u Subotici" (koji se čuva u arhivu Dominikanskog provincijalata) pod br. 5. (28/IV. 1947.) bilježi: "O. Provincijal šalje kopiju pisma kojim mnp. i Preč. O. General Reda dozvoljava osnutak samostana u Subotici". Takodjer pod br.6(28/IV.1947.): "O. Provincijal šalje kopiju pisma kojim sv. Kongregacija dozvoljava osnutak samostana u Subotici". Prema tome, godina osnivanja subotičkog samostana je 1947.

27. U svome psimu iz Perušića od 10. svibnja 1987. o. Stanko Stanić mi piše između ostalog: "Organizirali su onaj famozan proces, koji je bio tako proziran da ga je mogao i slipac vidjeti, (...) Jedina moja krivnja bio je moj rad,..." - Napomenimo da su tom prilikom takodjer bili osudjeni vlč. Ivan Kujundžić, nepokolebljivi borac za prava svoga naroda, vlč. Franjo Vujković, te neki hrvatski intelektualci i djelatnici.

28. Bilo bi vrijedno pobliže ispitati da li je navedeni razlog istinit i u primjeni na tri dominikanca opravdan, te ako jest da li je bio dosljedno primjenjivan na sve građane vansubotičkog podrijetla na koje se - kako proizlazi iz dokumenta - načelno odnosi. Čini nam se da je taj razlog pre-više voluntaristički formuliran, a s obzirom na posljedice koje uključuje i apsurdan. Subotica je, po našem znanju, tek poslije rezolucije Informbiroa u lipnju 1948. godine ušla u strogo nadzirani pogranični pojas.

Tomo Veres

UMIRANJE SALAŠA

Gledam tebe, salašu mili,
Kako umireš, nestaješ s vida.
Duša mi za tobom bolno cvili,
Srce se moje od bola kida.

Sada tvoje zidove ruše,
Krov su ljudi skinuli dolje,
Vitar kroz srušene sobe duše,
Nosi tvoj prah daleko u polje.

Ja sam dugo, dugo plakala
Nad tužnim grobom starog salaša.
Suznim očima tebe gledala
Kako umireš, radosti naša.

Kraj zida raste jorgovan stari,
Njiše se na vitru i tiho žali.
Tužno šumi i plače svakog dana
Zeleno lišće starog jorgovana.

Djula Milodanović

Subotica, 10. 06. 1983.

150. GODIŠNJICA ŽUPE SV. ROKA U SUBOTICI

Slaveći 150. godišnjicu osnivanja župe sv. Roka u Subotici, moramo se malo vratiti u daleku prošlost da vidimo kako se razvijao crkveni život u našem gradu.

Poslije oslobodjenja od turske vlasti subotička tvrđava je preuređena za crkvu i svečano je posvećena 15. travnja 1736. godine, u čast sv. Mihovila. Tako je obnovljena crkvena župa u Subotici pod upravom i duhovnim vodstvom franjevac.

U tim novim prilikama kaločki nadbiskup Gabriel Patačić je želio obnoviti crkvene župe u svojoj nadbiskupiji pa je trebalo riješiti pitanje uprave pojedinih župa, jer su franjevci bili prvi župnici u Subotici, Somboru, Baji i Baču sa mnogo okolnih filijala.

U sklopu tih problema nadbiskup Gabrijel Patačić želio je riješiti pitanje uprave i u subotičkoj crkvenoj župi, ali u tome nije uspio.

Kad je Josip Battyány postao kaločki nadbiskup, nastavio je rad oko toga da riješi pitanje uprave subotičke crkvene župe. Osobno je došao u Suboticu 17. prosinca 1763. godine i susreo se sa gradskim Senatom pa je odlučno tražio da se donese odluka o predaji uprave crkvene župe vanjskim svećenicima. Medjutim, subotički gradski Senat, vjeran stoljetnoj odanosti i zahvalnosti franjevcima, nikako nije htio prihvatiti nadbiskupov prijedlog. Tako tada ništa nije dogovoreno i riješeno.

Tek nakon deset godina pregovora i dogovora i medjusobnog uvjeravanja kaločki nadbiskup je 19. svibnja 1773. godine potpisao bulu kojom se crkvena župa u Subotici izuzima ispod jurisdikcije franjevac i predaje u upravu vanjskim svećenicima. Kao privremena župna crkva poslužit će zavjetna kapela sv. Roka, koja je sagrađena 1738. godine za vrijeme kuge u Subotici. Treba pristupiti gradnji nove župne crkve i novog župnog stana za svećenike. Privremeno je kapela sv. Roke proširena tako da je pred njom sagrađen veliki trijem od dasaka.

I doista brzo se počelo sa gradnjom nove crkve, 15. listopada 1773. godine položen je kamen temeljac. Prvi upravitelj župe bio je dr. Stipan Ranić, a s njim su dušobrižničku dužnost obavljali još četiri kapelana. Svi su oni stanovali u privatnim kućama, jer župni stan je bio izgrađen tek 1809. godine.

Nova župna crkva sv. Terezije planirana je kao veoma velika i veličanstvena zgrada i zato je njena gradnja bilo veliko ekonomsko opterećenje za grad Suboticu, pa je uza svu pomoć nadbiskupije sve veoma sporo napredovalo i crkva je završena poslije više od 20 godina, to jest 1797. godine. Veliki glavni oltar sv. Terezije Avilske posvećen je 21. listopada 1804. godine. Zatim je nastavljena unutarnja izgradnja crkve kao duhovno središte velike crkvene župe koja je obuhvaćala cijeli grad i prostranu okolinu salaša i vinograda.

Tokom godina Subotica se naglo razvijala. Izgrađeni su novi gradski kvartovi. Tako je na zapadnoj strani nastalo tako zvano Novo Selo, na južnoj strani Gat i Ker, a njima na istoku Senta i Bajnat.

Zato se u crkvenim krugovima i u gradskoj upravi sve više nametalo pitanje i potreba osnivanja novih crkvenih župa u Subotici, jer je župa sv. Terezije bila prevelika.

Bilo je više raznih prijedloga. Predlagalo se da istočni dio grada opet bude povjeren franjevcima i da njihova crkva ponovo bude župna kao i ranije, a u južnom dijelu grada neka se osnuje treća župa i sagrađi nova crkva.

Pitanje je konačno riješeno kada je kaločki nadbiskup Petar Klobušický od 9. do 14. svibnja 1829. godine boravio u Subotici radi krizme. Tada je dogovoreno da južna granica župe sv. Terezije ide današnjom ulicom Maksima Gorkog sa produženjem u današnju Palmotićeve ulicu. U južnom dijelu grada treba osnovati dvije nove crkvene župe i izgraditi dvije nove crkve sa župnim stanom i školom.

Ali prošlo je mnogo godina da se ova odluka ostvari, jer uvijek su navodjene ekonomske poteškoće i nedostatak novaca.

Do osnivanja novih župa došlo je tek 1841. godine. Dakle, prije 150 godina. Tada su nadbiskupovim dekretom od 6. travnja 1841. godine osnovane dvije nove župe. Osnovana je župa sv. Roka koja je obuhvaćala Ker i Gat i župa sv. Jurja koja je obuhvaćala Sentu i Bajnat, a granica je bila na potoku Mlaka, a za nove crkve je određena lokacija na glavnim putevima u tim dijelovima grada.

To je pitanje prihvatio subotički gradski Senat i odredio je prihode župe, župnika i kapelana. Za privremenu crkvu sv. Roka kupljena je na glavnom putu kuća krojača Petra Malagurskog i preuređena je za crkvu i stan za župnika, a kapelani su stanovali privatnim kućama.

Natječaj za nove župnike bio je 14. travnja 1841. godine. Subotički gradski Senat izabrao je Josipa Bajića za prvog župnika crkve sv. Roka.

Svečanost početka nove župe i ustoličenje novog župnika bilo je na Duhove, 28. svibnja 1841. godine. Vjernici nove župe okupili su se oko svoje crkvice, a vjernici župe sv. Terezije zajedno sa svojim župnikom Belom Czordom došli su u novu župu sv. Roka na mlagoslov crkve i prvu sv. misu. Blagoslov privremene crkvice sv. Roka obavio je subotički arhidjakon i bajmočki župnik Jakov Kovač. Poslije svečanosti svi zajedno su preko Mlake u procesiji otišli u novu župu sv. Jurja, gdje je obavljen blagoslov crkve.

Nova župa sv. Roka počela je svoj život. Vjernici se okupljaju u svoju crkvu, koja je mala pa je veliki broj ljudi ostao napolju za vrijeme sv. mise. Zato su vjernici i gradsko poglavarstvo vidjeli da treba izgraditi novu veliku crkvu. Ali, prošlo je mnogo godina dok je to ostvareno, jer osim novčanih poteškoća i drugi politički događaji su spriječili da se dodje do ostvarenja ovih velikih planova.

Godine su prolazile, a za gradnju novih crkava nije bilo novčanih mogućnosti. Zato je subotički gradski Senat 1883. godine osnovao fond za skupljanje dobrovoljnih priloga za gradnju dvije nove crkve.

Ipak, do početka radova prošlo je još devet godina. Na skupštini grada 12. svibnja 1892. godine odlučeno je da se 80.000 forinti odobri za gradnju crkve sv. Roka i da se raspiše natječaj za izradu planova sa približnim predračunom.

Odaziv na natječaj bio je dobar i pored nekoliko inžinjera iz Pešte svoj plan je poslao i Titus Mačković iz Subotice, koji je u to vrijeme sagradio više poznatih zgrada u svom rodnom gradu.

Osnovan je poseban odbor inžinjera za izbor primljenih planova i nacрта. Taj odbor je 3. lipnja 1893. godine dao svoj prijedlog gradskom Senatu o izboru nacрта sa približnim proračunom troškova.

Prihvaćen je nacrt koji su izradili arhitekti iz Pešte Ištvan Keresteš i Guido Höpfner. Drugu nagradu je dobio arhitekta Titus Mačković iz Subotice.

Zatim je suglasnost dao kaločki nadbiskup Juraj Časka i tražio je odobrenje ministarstva u Pešti. Određeno je da se crkva izradi od prvoklasne cigle, a vanjski zidovi će biti obloženi tako zvanom "svilenom" prešanom i glatkom ciglom.

Poslije izvršenih priprema, 10. svibnja 1895. godine sklopljen je ugovor između uprave grada i gradjevinskog poduzeća Karla Molcera i Lajče Fazekaša, koji su dali približan predračun u iznosu od 80.467 forinti.

Radovi na gradnji nove crkve sv. Roka počeli su kopanjem temelja 13. studenog 1894. godine, a kamen temeljac je svečano postavljen 17. studenog iste godine. Taj svečani čin je izvršio gradonačelnik Lalo Mamužić.

Od gradske uprave za nadzornika radova izabran je arhitekta Titus Mačković uz nagradu od 1.600 forinti.

Glavni gradjevinarski radovi su završeni 27. srpnja 1896. godine i onda je izvršeno uređivanje crkve iznutra pa je tako nova crkva bila potpuno gotova, pa je pred Božić, 20. prosinca 1896. godine bio svečani blagoslov, koji je obavio župnik Mačaš Mokošai, a veliki broj vjernika je dupkom ispunio svoju novu crkvu, koja je sagrađena kao ukras toga dijela grada. Izgrađena je u neogotičkom stilu sa visokim tornjem od 63,55 metara. Zidani dio tornja iznosi 40,30 metara, a ostalo je drvena konstrukcija.

Crkva je iz vana duga 52, a široka 18,30 metara. Ima glavni ulaz i dva sporedna sa obe strane. U svojoj unutrašnjosti crkva ima glavnu ladju i dvije malo niže sporedne ladje, koje su odijeljene visokim gotskim stupovima, a sve tri ladje su nadsvodjene gotskim lukovima. Ispred glavnog oltara je poprečna ladja sagrađena u istom stilu.

Svetište sa glavnim oltarom je postavljeno u produžetku glavne ladje. Crkva je iznutra sva obojena, a prozori su takodjer gotski, to jest uski sa vitrajima.

Po svojem stilu predstavljaju veliku vrijednost i oltari koji su u crkvi postavljeni 1896. godine. Glavni oltar sv. Roka izradjen je od drveta u izrazitom gotskom stilu sa velikim kipom sv. Roka i sa dva velika reljefa sa strane. Sve je ukrašeno drvenom pozlaćenom ornamentikom.

Sa lijeve i desne strane u poprečnoj ladji su oltari sv. Josipa i Bl. Djevice Marije, izradjeni u istom stilu.

Treći oltar se nalazi na lijevoj strani na kraju popriječne ladje sa kipom sv. Nikole, pored kojeg su kipovi apostola. I ovaj oltar je radjen u gotskom stilu.

Četvrti sporedni oltar je jednosatavan, a ispod njega je "Kristov grob". Na oltaru se diže velik drven križ.

Sve oltare u crkvi sv. Roka izradio je majstor Ferdinand Stuflesser u St. Ulrich Göden u Tirolu 1896. godine, a tada su i postavljeni.

Povijest župe sv. Roka možemo podijeliti u više perioda.

Prvi period je od osnivanja župe 28. svibnja 1841. godine do završetka izgradnje i blagoslova nove crkve 20. prosinca 1896. godine.

Tih 55 godina prošlo je u skromnim uvjetima male crkve koja je bila smještena u kući Petra Malagurskog na glavnom putu. Svi su se nadali da je to privremeno, ali u toj želji za novom i većom crkvom prošlo je više generacija.

Župnici su bili: Josip Bajić, Petar Hoffman, i Mačaš Mokošai. Cjelokupni narodni život bio je prožet kršćanskim naučavanjem. Odanost i privrženost Crkvi je potpuna i iskrena. Evandjeoskim duhom prožet je život obitelji i pojedinaca. Pohadjanje crkve svi su smatrali svojom obavezom, koja nije dolazila u pitanje.

Drugi period je od blagoslova nove crkve sv. Roka 20. prosinca 1896. do 1911. godine.

Gradnju crkve svi su vjernici s radošću dočekali i mnogi su pomagali koliko su mogli na razne načine. To je bilo za vrijeme župnika Mačaša Mokošai, koji je bio na čelu župe do 1909. godine. Poslije njega bili su župnici: Eugen Anišić i Dezider Vojnić. U novim uvjetima mogao se nesmetano odvijati vjerski život puka koji je privržen svojoj vjeri i crkvi.

TREĆI PERIOD župe sv. Roka je od 1911. do 1951. godine. To je doba župnika Blaška Rajića. On je došao u svoju rodnu župu, gdje je rođen 7. siječnja 1878. godine u Gatu, u siromašnoj obitelji. Pučku školu i šest razreda gimnazije završio je u Subotici. Sedmi i osmi razred sa velikom maturom završio je u Kaloči, gdje je učio bogosloviju. Za svećenika je zaređen 24. lipnja 1903. godine.

Kapelansku službu je vršio u Dušnoku, Santovu i Subotici. Za župnika crkve sv. Roka izabran je 1911. godine. Razvio je vrlo bogatu djelatnost. Osnovao je 1911. godine Katoličko divojačko društvo, a prva predsjednica je bila Justika Skenderović - Lešina. S njima u suradnji, 6. kolovoza 1911. godine župnik Blaško Rajić je organizirao proslavu prve dužijance u crkvi.

Ta proslava je održavana do prvog svjetskog rata, a nakon toga rata dužijanica se slavila u župnoj crkvi sv. Terezije (danas katedrala). Također je centrala Katoličkog divojačkog društva i Momačkog društva bila u župi sv. Terezije, a dom je bio u Harambašićevoj ulici br. 5.

Zato je župnik Blaško Rajić osnovao u svojoj župi podružnice obadva društva i okupljala su veliki broj djevojaka i momaka, među kojima se isticao svojim radom Ante Pokornik.

U Subotici su od 1907-1918. objavljivane "Naše novine" i nekoliko brojeva 1913. godine Blaško Rajić je označen kao urednik. Također je radio na sakupljanju bunjevačkih narodnih pjesama i objavio je dvije knjige: "Narodno blago" (Subotica, 1910. i 1923.).

Blaško Rajić

Iz područja književnosti poznata su njegova djela: "Betlehem", pastirska igra u tri čina (Subotica 1910), "Muka Isusova", gluma - više puta izvedena, ali nije objavljena, "Pridslava", pripovijetka iz starog kršćanskog vremena (Subotica, 1910.) i "Stari mirotvorci", (Subotica, 1925. i kao prilog kalendaru "Subotička Danica" za 1926. godinu pod pseudonimom B. Šivić).

Poznate su pripovijetke Blaška Rajića iz bunjevačkog života u zbirkama "Našim šorom" (Subotica 1928.) i "Bunjevčice" (Zagreb-Subotica, 1936.). Također je napisao niz crtica sa političkim naglasakom, a glavni junaci su Ivan Bašo.

Svoje stavove o suvremenim društvenim pitanjima i

problemima iznio je u brošurici "Šta obećaje crvena demokracija? A što daje!" (Subotica, 1907. pod pseudonimom Ilovac).

Medju vjernicima bio je omiljen njegov molitvenik "Velika duhovna manna ili duše hrana", koji je objavio još kao kapelan (Subotica 1908.).

Blaško Rajić je medju najzaslužnijim ljudima koji su pomogli da sjeverna Bačka i Subotica poslije prvog svjetskog rata udju u sastav nove jugoslavenske zajednice. (Tako zvani Trianonski ugovor sklopljen je sa Madjarskom 4. lipnja 1920. godine).

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, (kasnije u Kraljevini Jugoslaviji), Blaško Rajić je bio aktivan u političkom životu kao vodja Bunjevačke-šokačke stranke koja je osnovana 15. rujana 1920. godine, a proglašena je na zboru 10. listopada 1920. godine u Subotici. Djelovala je na području Bačke medju Bunjevcima i Šokcima.

Na izborima za Ustavotvornu skupštinu 28. studenog 1920. godine od članova te stranke u Subotici su izabrani Blaško Rajić, Dr. Franjo Sudarević i Stipan Vojnić Tunić, a u Somborskom izbornom krugu izabran je Ivan Evtović, župnik u Baču. To se ponovilo i na izborima 18. ožujka 1923. godine.

Zbog političkih okolnosti došlo je do razdora u Bunjevačko-šokačkoj stranci na sastanku 28. studenog 1924. godine. Zbog te nesloge u stranci i zbog nasilja vlasti, doživjeli su neuspjeh na izborima 8. veljače 1925. godine za Narodnu skupštinu u Beogradu. Bilo je veoma žalosno stanje zbog nesloge medju našim političarima. Ta podjela se najbolje vidjela prilikom proslave jubileja 1000 godina hrvatskog kraljevstva (hrvatski knez Tomislav proglašen je kraljem 925. godine). U Subotici je bilo tri proslave: zvanički gradski krugovi slavili su 8. rujna 1925. godine.

Bunjevačko-šokačka stranka i Prosvjetno društvo "Neven" slavili su 20. rujna 1925. godine; Katolička crkva i Vojvodjanska pučka stranka održali su proslavu 4. listopada iste godine.

U Bunjevačko-šokačkoj stranki sve više je jačala hrvatska svijest i nastale su povoljnije opće političke prilike, pa je na sastanku 27. lipnja 1926. godine došlo do reorganizacije tako da su bački Hrvati dobili podršku Hrvatske seljačke stranke i Pučke stranke pod vodstvom Antona Korošca. Na taj način je došlo do ujedinjenja Bunjevačko-šokačke stranke i Hrvatske seljačke stranke pod vodstvom Stjepana Radića (kasnije dr. Vlatka Mačeka).

Blaško Rajić se povukao iz političkog stranačkog života, ali je i dalje bio aktivan na kulturnom području. Posebno treba istaći da je on bio na čelu svakoj većoj hrvatskoj kulturnoj akciji u Subotici i Bačkoj. U svemu je pomagao rad mladjih kulturnih radnika i štitio ih svojim autoritetom. Tako je bio i odgovorni urednik "Subotičkih novina" poslije 1931. godine.

Bio je predsjednik Matice subotičke koja je osnovana na prvom Razgovoru 14. siječnja 1934. godine. Sudjelovao je i govorio na svakom "Razgovoru" koji je održavan u Matici subotičkoj u siječnju od 1934. do 1941. godine. Bio je predsjednik Hrvatske kulturne zajednice, koja je osnovana u Matici subotičkoj 8. ožujka 1936. godine. Blaško Rajić je također bio predsjednik Odbora za proslavu 250. godišnjice seobe veće skupine Bunjevaca Hrvata u Bačku, koja je proslavljena u Subotici od 14. do 16. kolovoza 1936. godine pod pokroviteljstvom biskupa Lajče Budanovića.

Uočavajući velike društvene probleme poslije prvoga svjetskoga rata pomogao je osnivanju "Dobrotvorne zajednice Bunjevaca" 1919. godine koja je okupila veliku grupu plemenitih žena sa željom da pomogne djeci i mladeži kojima je bila potrebna materijalna pomoć i pomoć u odgoju. Svestranim zalaganjem Blaška Rajića i uz pomoć časne sestre Jelisave Dulić, pored crkve sv. Roka sagradjen je samostan časnih sestara "Kćeri Milosrdja". Tu Družbu

je osnovala 1919. godine na Korčuli u Blatu Marija od Propetog Isukrsta Petković. Rad časnih sestara bio je blagotvoran osobito među ženskom djecom i mladeži tokom svih godina u životu ove velike župe.

Uz druge poslove i dužnosti Blaško Rajić je kao generalni vikar pomagao biskupu Lajči Budanoviću u organizaciji crkvenog života u novoj Apostolskoj administraturi Bačke, koja je osnovana 10. veljače 1923. godine.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je u tom periodu župa sv. Roka imala veliku ulogu u kulturnom i vjerskom životu u Subotici.

Zbog svega toga stigli su ga teški dani. Odmah na početku ratne okupacije u travnju 1941. godine bio je uhapšen i zlostavljan, a zatim interniran u franjevačkom samostanu u Budimu. Za vrijeme uzničkih dana napisao je ep "Slava" u 24 pjevanja. Djelo nije objavljeno, a opisuje biblijske motive i borbu Slavena i Germana u srednjem vijeku.

Medju svoje župljane vratio se za Uskrs 1943. godine i uključio se u narodnooslobodilački pokret, vjerujući u slobodu. Neposredno poslije rata bio je uključen u organiziranje nove vlasti, ali brzo se povukao i posvetio se pastoralnom radu dok mu je zdravlje dopuštalo.

Bio je poštovan i cijenjen zbog svoga rada. Zato je njegova smrt 3. siječnja 1951. godine bolno odjeknula među njegovim narodom. Sahranjen je u Kerskom groblju, nedaleko od kapelice, ispraćen od svojih župljana i mnogih poštovalaca uz najveće počasti.

ČETVRTI PERIOD župe sv. Roka je od 1951. godine do danas. Župnici su bili Ivan Kujundžić, Blaško Dekanj, Dr. Marin Šemudvarac i ponovo Blaško Dekanj.

Poslije smrti župnika Blaška Rajića, biskup Lajčo Budanović je za novog župnika imenovao Ivana Kujundžića, koji je u to vrijeme još bio u zatvoru nakon političkog sudjenja u Subotici. Zato je do njegovog povratka 1954. godine župom upravljao vikar Željko Kokić.

Ivan Kujundžić je rođen 2. lipnja 1912. godine na salašu na Verušiću kod Subotice u seljačkoj obitelji.

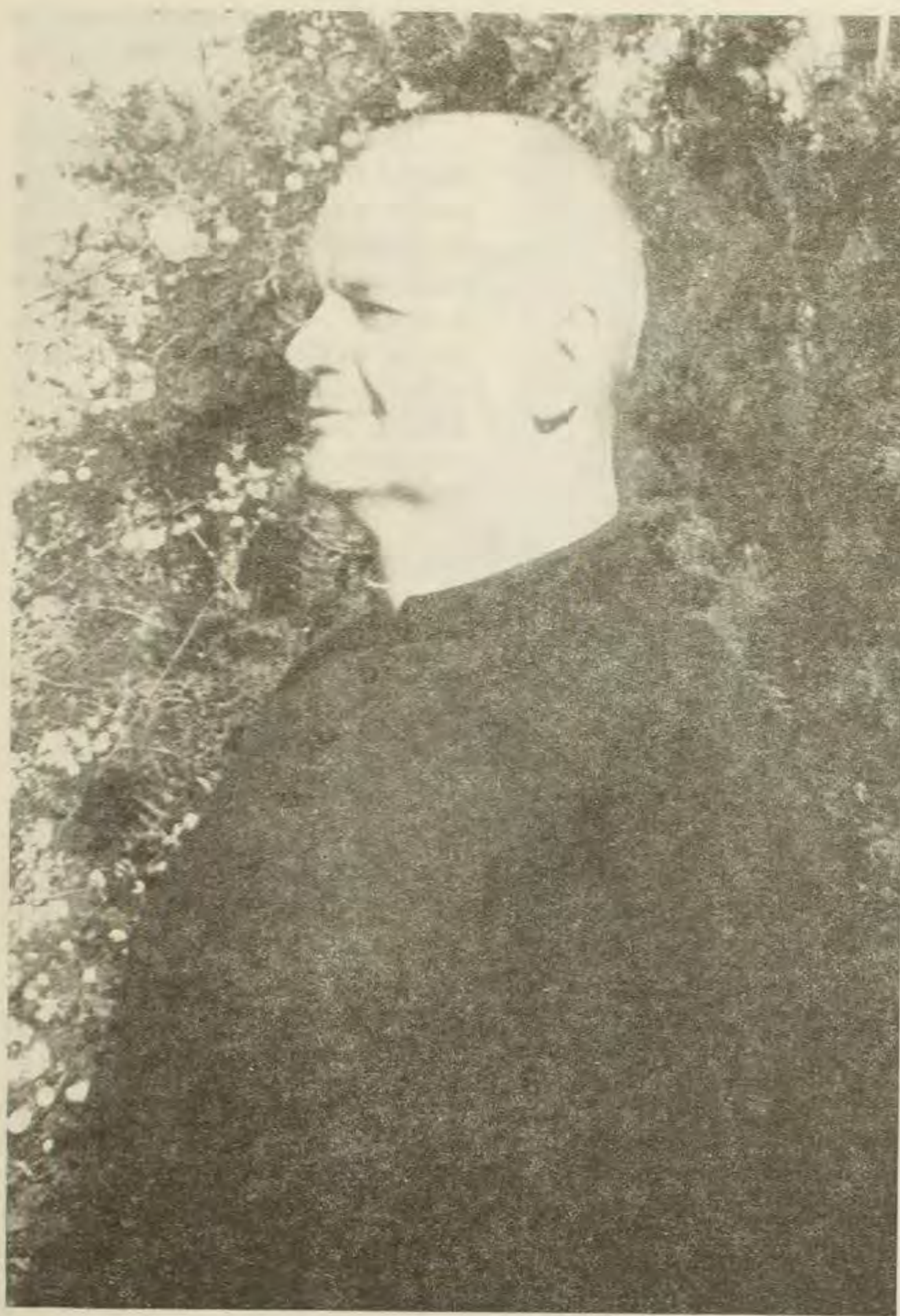
Poslije pučke škole na Verušiću i u Subotici, gimnaziju je učio u Zagrebu, Osijeku i Subotici, a sedmi i osmi razred sa velikom maturom završio je u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji koju su vodili isusovci u Travniku.

Bogosloviju je završio u Zagrebu, za svećenika je zaređen od biskupa Lajče Budanovića u Subotici, u jesen 1934. godine. Poslije mlade mise bio je vjeroučitelj u pučkim školama u subotici, a od 1936. u subotičkoj Državnoj muškoj gimnaziji. Istovremeno je bio i referent za hrvatska omladinska katolička društva. Uz to je uređivao "Subotičke novine" u Matici subotičkoj i napisao je brojne članke o različitim pitanjima u kulturi i politici.

Rat u travnju 1941. godine zatekao ga je u vojsci kao vojnog kapelana. Poslije povratka kući iz zarobljeništva živio je pod prismotrom okupatorskih vlasti, a u listopadu iste godine otišao je u Zagreb, gdje je ostao do Božića 1943. godine.

Poslije završetka rata predavao je vjeronauk u Subotici, ali je 1947. godine uhapšen i osuđen na zatvor od 13 godina, ali nije morao sve izdržati, nego je pušten ranije na slobodu.

Ivan Kujundžić je preuzeo župu sv. Roka 1. listopada 1954. godine, ali bio je sasvim izoliran tako da nije mogao organizirati bilo kakav društveni i kulturni rad s mladima. Zato se posvetio pastoralnom, znanstvenom i prevodilačkom radu. Kao predsjednik Biskupijskog liturgijskog odbora mnogo je učinio na liturgijskoj obnovi u crkvi poslije Drugog vatikanskog sabora.

Ivan Kujundžić

Za Uskrs 1966. godine u crkvi sv. Roka postavljen je nov oltar prema puku.

Ivan Kujundžić je najzaslužniji kao sakupljač i čuvar kulturne baštine bačkih Hrvata. Da bi sve to bilo na okupu, on je poslije rata osnovao svoju knjižnicu, koju je nazvao "Bunjevačko-šokačka knjižnica Ivana Kujundžića", ali sve je konfiscirano za vrijeme sudjenja 1947. godine. Ipak je ljubav prema narodnoj baštini bila jača i on nakon povratka na župu 1954. godine nastavlja svoj sakupljački i bibliografski rad. Pripremio je veliku "Bunjevačko-šokačku bibliografiju" koja sadrži popis naših knjiga od 1683. do 1968. godine. To je dopunjeno izdanje njegove prve knjige "Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata"

(Matica subotička, 1946.).

U njegovoj "Bunjevačko-šokačkoj bibliografiji" uz popis knjiga nalazi se popis novina i časopisa sa naznakom godine i mjesta izdanja i sa imenima urednika i izdavača. Posebno ističemo časopis "Neven" koji je 1884. godine pokrenuo učitelj Mijo Mandić, a izlazio je u Baji, Somboru i Subotici do 1940. godine. Takodjer je dodan popis naših kalendara sa potrebnim podacima. Posebno ističemo kalendar koji je za 1884. godinu pokrenuo i uređivao svećenik Pajo Kujundžić pod imenom "Bunjevačko-šokačka Danica ili subotički kalendar". Od 1892. godine kalendar ima naziv "Subotička Danica", koja sa prekidima izlazi do danas.

Ivan Kujundžić nije doživio da vidi tu svoju vrijednu i jedinstvenu knjigu, koja je pripremana za tisak u Zagrebu, jer je iznenada preminuo 23. svibnja 1969. godine. Knjiga je objavljena te godine u izdanju Jugoslovenske akade-

Blaško Dekanj

je 1968. godine objavila knjigu "Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata". To je popis članaka o različitim područjima kulture, povijesti i o drugim pitanjima u životu našeg naroda u Bačkoj.

Ovu knjigu i sav svoj bibliografski rad Ivan Kujundžić je smatrao kao pomoć mladim i novim istraživačima. On je postavio temelj na kojem se može graditi naša znanost o povijesti, kulturi i književnosti bačkih Hrvata.

Osim svog bibliografskog rada mnogo je preveo sa francuskog jezika. Neka od tih djela objavio je u skromnom obliku zbog tadašnjih prilika u objavljivanju religioznih knjiga. (Vidi bibliografiju Ivana Kujundžića u njegovoj zbirki pripovjedaka "Deran s očima", Subotica, 1969. str. 76-94.).

BLAŠKO DEKANJ je imenovan za župnika crkve sv. Roka poslije smrti Ivana Kujundžića po odluci biskupa Matije Zvekanovića u listopadu 1969. godine.

Blaško Dekanj se rodio 3. veljače 1928. godine u Subotici. Poslije završene učiteljske škole u svom rodnom gradu otišao je u Djakovo na Visoku bogoslovnu školu. Za svećenika je zaređen u Subotici 29. lipnja 1955. godine od biskupa Lajče Budanovića, a mladu misu slavio je 3. srpnja 1955. godine u crkvi sv. Terezije u Subotici. Propovjednik je bio vlč. Matija Zvekanović.

Poslije svećeničke službe u raznim mjestima, dužnost župnika u ovoj župi

mije znanosti i umjetnosti u nisu Rad br. 355. 667-769. str.

Takodjer zbog nenadane smrti nije doživio izdanje svoje zbirke pripovjedaka, koja je bila pripremljena za tisak, pod naslovom "Deran s očima". To je tim žalosnije, jer je neke pripovijetke posebno volio i s radošću je tu knjigu očekivao. Ta knjiga je objavljena u Subotici 1969. godine. Predgovor zbirci sa bibliografijom Ivana Kujundžića napisao je prof. Bela Gabrić pod pseudonimom Mirko Bunjevčev.

Osim toga, napisao je nekoliko pjesama i pjesama u prozi koje je objavio u kalendarima i časopisima.

Od najmladjih pjesnika načinio je bibliografiju i biografiju pjesnika Alekse Kokića (1913-1940.). Objavljena je u Kokićevoj zbirki pjesama "Srebrno klasje" (Subotica, 1962. str. 153-217.).

Za svoj kulturni rad doživio je priznanje Matice hrvatske u Zagrebu, koja mu

Marin Šemudvarac

mjestu bio je pitomac biskupskog sjemeništa u Baču, a privatno je položio u Subotici od 1. do 5. razreda gimnazije. Od 6. do 8. razreda i veliku maturu završio je u nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji koju su u Travniku vodili isusovci. Poslije Mature 1931. godine studirao je bogosloviju u Zagrebu (I., II. i V. tečaj) i u Djakovu (III. i IV. tečaj). Za svećenika je zaređen od biskupa Lajče Budanovića u Subotici 29. lipnja 1936. godine. Zatim je bio kapelan u crkvi sv. Terezije do 20. srpnja 1938. godine, a u međuvremenu je prethodnu godinu dana bio kateheta u subotičkoj Državnoj muškoj gimnaziji. Poslije toga je s grupom mlađih svećenika otišao u Zagreb na studij na Filozofskom fakultetu. Studirao je biologiju i kemiju, pripremajući se za profesora na katoličkoj gimnaziji, koju je biskup Lajčo Budanović namjeravao otvoriti u sjemeništu "Paulinum" koje je posvećeno u Subotici 4. srpnja 1938. godine (Ulica Franje Sudarevića, danas Matije Gupca br. 8-10). Zbog rata to nije ostvareno i zato je prof. Marin Šemudvarac od 1941. godine do 23. srpnja 1962. godine predavao u gimnaziji u sjemeništu na Šalati u Zagrebu, a na Bogoslovnom fakultetu stekao je znanstveni stupanj doktorata.

Od 23. srpnja iste godine do 1. listopada 1971. bio je prvi direktor i profesor kalsične gimnazije u novom sjemeništu "Paulinum" u Subotici.

Dr. Marin Šemudvarac je 1. listopada 1971. godine postao župnikom u crkvi sv. Roka, ali je i dalje do 1980. godine predavao u "Paulinumu". Na dužnosti župnika bio je 20 godina, do 5. kolovoza 1991. godine. Bio je cijenjen u svojoj službi, jer se s ljubavlju obraćao prema svojim župljanima. Osobito je njegovao tradiciju pučkih pobožnosti, obraćajući posebnu brigu oko vanjskog i unutrašnjeg uređenja crkve.

Poslije 20 godina pastoralne službe 5. kolovoza se povukao u mirovinu i sada je u svećeničkom domu "Jozefinum" u Subotici.

vršio je od listopada 1969. godine do 1. listopada 1971. godine.

U kratkotrajnom hrvatskom proljeću u Subotici bila je nada da će župa sv. Roka opet postati kulturni centar. Sagrađena je vjeronaučna dvorana za održavanje vjeronauka i za priredbe. Pod uredništvom Blaška Dekanja objavljen je kalendar "Subotička Danica" za 1971. i 1972. godinu. Ali, taj naš kalendar za 1971. godinu bio je dočekan oštrim napadima u sredstvima javnog priopćavanja, a za 1972. godinu je sudski zabranjen zbog neopravdanih optužbi. Opet je prošlo nekoliko godina u duhovnom i kulturnom mrtvilu.

Dr. Marin Šemudvarac je preuzeo dužnost župnika crkve sv. Roka 1. listopada 1971. godine. On je rođen 14. siječnja 1913. godine u Baču. Poslije pučke škole u rodnom

Blaško Dekanj je tada ponovo preuzeo dužnost župnika u crkvi sv. Roka sa željom da sve učini za dobrobit svojih župljana.

Sva ova tri župnika morala su s tugom gledati kako je crkva sve praznija, a satovi vjeronauka sve manje posjećeni. U tuzi i očinskoj brizi postavljali su sebi pitanje: Što se to slomilo u sreću i duši mnogih naših ljudi, koji su tako lako napustili vjeru svojih djedova i ostavili mnoge narodne svetinje?

Na to pitanje još nitko nije dao potpun odgovor. Svi obično bacaju krivicu na druge, jer je to najlakše i s najmanje odgovornosti. Krivica se prebacuje na političke prilike i na opći stav prema religiji, koja je smatrana izrazom zaostalosti. Nositelji vlasti i službene ideologije sve su učinile da uklone svaki utjecaj Crkve u javnom i kulturnom životu naroda.

Medjutim, to je samo lagan izgovor, koji se odnosi na prošlost. Šta da kažemo danas u ovim novim prilikama, kada su počeli procesi demokracije i kada nema nikakvih prepreka i ucjena. Ni sada nisu nam punije crkve i vjeronaučne dvorane. Duh ravnodušnosti pogubno još uvijek hara.

Zato je najvažnije pitanje: Šta treba učiniti da postignemo duhovnu obnovu naše velike župe? U tom je sam župnik nemoćan, nego potrebni su mu savjeti i pomoć što šireg kruga dobronamjernih.

Da je problem velik, vidi se ako slijedimo broj krštenih u župi sv. Roka. Kad je nova župa počela svoj život 1841. godine bilo je 237 krštenja. Sada da vidimo kako se taj broj dalje kretao. Na primjer 1850 krštenih je 365; 1880 godine krštenih je 464; 1900. godine krštenih je 501; 1920 godine krštenih je 392; 1940 godine krštenih je 141; 1960 krštenih je 80 i oko toga broja 80 kreće se i u naše dane..

Dakle, vidimo da je župa sv. Roka napredovala i imala stalan uspon i onda kroz niz godina bio je približno isti broj krštenih. To je doba stagnacije, a onda dolazi do naglog pada, pa smo došli do broja krštenih, koji mora svakog zabrinuti. Zar nije žalosno da imamo samo oko 80 krštenih u tako velikoj župi kao što je naša?

Zato neka ova proslava jubileja naše župe bude praćena razmišljanjem o našoj prošlosti i sadašnjosti da možemo donijeti važne odluke za svoju budućnost.

Bela Gabrić

(Župnik Blaško Dekanj je pročitao glavne dijelove ovog predavanja na proslavi jubileja župe sv. Roka u crkvi 16. kolovoza 1992 godine.)

IZVORI:

1. Dr Ante Sekulić: TRAGOM FRANJEVAČKOG LJETOPIISA U SUBOTICI, Split, 1978.

2. Andrija Kopilović: ŽUPA SV. ROKA U SUBOTICI, diplomski rad na Bog. fak. u Zagrebu, 1968. (rukopis)

3. Petar Pekić: POVIJEST HRVATA U VOJVODINI, Zagreb, 1830.

4. Mirko Grlica i Geza Vaš: SUBOTIČKO VIŠESTRANAČJE, Pro memoria, br. 9, Subotica, 20 novembar 1990.)

JUBILEJ CRKVE SV. ROKA

/prigodna kraljička pisma/

Naša župa slavi

Naša župa slavi - Ljeljo

Stopedeset lita

Stopedeset lita - Ljeljo

Svoga postojanja

Svoga postojanja - Ljeljo
Bog je naše pretke
Bog je naše pretke - Ljeljo
Uvik blagosivo
Uvik blagosivo - Ljeljo
Milosti i zdravlje
Milosti i zdravlje - Ljeljo
Njima je darovo
Njima je darovo - Ljeljo
Sve do naših dana
Sve do naših dana - Ljeljo
U to davno doba
U to davno doba - Ljeljo
Teška kuga stigla
Teška kuga stigla - Ljeljo
Zato naši stari
Zato naši stari - Ljeljo
Svečan zaviti dali
Svečan zaviti dali - Ljeljo
Na svetoga Roku
Na svetoga Roku - Ljeljo
Pokoru činili
Pokoru činili - Ljeljo
Cili dan postili
Cili dan postili - Ljeljo
I Boga molili
I Boga molili - Ljeljo
Bog im molbu prima
Bog im molbu prima - Ljeljo
Zdravlje njima daje
Zdravlje njima daje - Ljeljo
Zato Bogu danas

Zato Bogu danas - Ljeljo
Za dar hvalu dajmo
Za dar hvalu dajmo - Ljeljo
Blagoslov molimo
Blagoslov molimo - Ljeljo
Blagoslovi, Bože
Blagoslovi, Bože - Ljeljo
Ovaj mali narod
Ovaj mali narod - Ljeljo
I sve one ljude

*I sve one ljude - Ljeljo
Koji milost mole
Koji milost mole - Ljeljo
U svojoj nevolji
U svojoj nevolji - Ljeljo
Sveti Roko dobri
Sveto Roko dobri - Ljeljo
Ti nama pomози
Ti nama pomози - Ljeljo
Svojim zagovorom
Svojim zagovorom - Ljeljo
Zlo i bolest tešku
Zlo i bolest tešku - Ljeljo
Da ne dobijemo
Da ne dobijemo - Ljeljo
I da jednog dana
I da jednog dana - Ljeljo
U nebeskoj slavi
U nebeskoj slavi - Ljeljo
Bogu hvalu damo
Bogu hvalu damo - Ljeljo*

Milka Bilinc

*/Ovu pismu "kraljice" su pivale
16. kolovoza 1992. godine u crkvi na
proslavi jubileja 150. obljetnice
osnivanja župe sv. Roka u Subotici./*

CRKVA GOVORI TEBI I MENI

Stoji ovdje već mnogo ljeta,
iznikla ko mlada sadnica,
usadjena žuljevitim rukama
dragih nam djedova, očeva
i svih jadnica.

Sunce me grijalo,
to bijahu žarke molitve važe,
znoj sa vaših lica,
suze radosnice i bolne su tekle.
To me je zaljevalo
da bih iz godine u godinu rasla.
Poput sunca
svojim zrakama zle putove i tminu sam obasjala.

Bure, oluje, gromovi i ratna vremena
urotiše se da me satru i unište
da me nema.
Ponekad kao starica pognuta stojim,
stojim i čekam
da li će na moja vrata kročiti
neko star ili mlad da se pomoli.

Nekada, ja sam bila prepuna...
To je moje najljepše doba,
doba moga procvata i rasta.
I onda dolazi pedeset godina moga pada
kada u čovjekov život ulazi prezir,
bezboštvo i sto drugih jada.

Ja mu više ne trebam - misli čovjek ovako,
ali život bez mene ne teče lako
i postaje pako.
No, molitva nije zamrla u meni
dok po koja starica ili starac imaju snage
da za svoje mile i drage mole
da ne žive u sjeni.

Ljudi puni bola i tuge
bez cilja lutaju
skrhani neizvjesnošću
ko po buri plutaju.
Ja i sada stojim otvorenih vrata
mirna i tiha
i pozdravljam svakog namjernika.

O ti čovječe, što ne primjećuješ
moje visine,
i ti što kad pored mene prodješ
izgovoriš neku sramnu riječ tmine,
znaj da Crkva oduvijek postoji
i kroz sva burna vremena
i sada i uvijek
za tebe i za svakog čovjeka
Ocu Nebeskom moli!

Milka Bilinc

Subotica, 16.08.1992.
u povodu proslave 150. obljetnice župe sv. Roka.

POSVETA CRKVE SV. ROKA

O, Bože, kako je veliko prostranstvo Tvoje
u tom prostranstvu rasle su crkve Tvoje i moje.
U njima su molili i zahvaljivali
i Tebe, o sveti Bože, slavili.

Starci, starice, očevi, majke i dječica mala,
svi od srca izrekli Ti hvale.

Hvala Ti, Oče dobri, što stotinu i pedeset ljeta
ova crkva, posvećena sv. Roki još uvijek cvjeta.

Stoji uspravno, visoka u svom divnom stilu
poput djevojke obučene u najljepšu svilu
i govori:

Dodji, stranče, koji prolaziš ovim cestama!

Križ, koji pred tobom stoji,
svakog prolaznika pozdravlja i broji.
O, ti stranče i ti starče,
i ti mladiću i djevojko,
i ti drago dijete, bogato ili siroto
i za tebe i danas Krist raspeti stoji,
stoji i svom Nebeskom Ocu za te moli.

I naše dobre bake i nane
ulazile su kod Gospe Lurdske,
klečale, molile i u pomoć Gospu zazivale.
Njihov pogled do Žalosne Gospe
i do sv. Antuna se dizao.

Koliko je krunica u crkvi izmoljeno
i preko naših pobožnih očeva i majki
milosti isprošeno.

O Bože, čuvaj nam crkvu ovu
u ove nemirne, teške čase,
punih kušnje, zavisti i zlobe.
Podari milost svim vjernicima
ove velike župe naše.

Ti, Kriste raspeti na križu,
stoj i dalje na braniku crkve svoje,
podavi, ojačaj sve tužne i jadne,
zdrave i bolesne
da u vječnost Tvoju mirno uplove.

Milka Bilinc

Subotica, 7.08.1992.

/Pjesma je pročitana u okviru recitala na
proslavi jubileja 150. obljetnice župe
sv. Roka u Subotici, 16.kolovoza 1992. god./

POSVETNA MOLITVA

Bože, posvetitelju i gospodaru svoje Crkve!
Tebi dolikuje svečana pjesan slave.

/.../

Ova kuća odrazuje otajstvo Crkve,
koju je Krist svojom krvlju posvetio:
sebi je priveo slavnu Zaručnicu,
Djevicu, s neumanjene vjere uglednu,
Majku, plodnu u sili Duha Svetoga.

O, sveta Crkvo, odabrani vinograde Gospodnji:
tvoje mladice sav svijet ispunjuju;
izdanci tvoji, na drvo uzdignuti,
do nebeskog se uzdižu kraljevstva.

O, sveta Crkvo, šatore Božji s ljudima;
hrame sveti na živom kamenu zidani;
na temelju apostola sazdani,
sa zaglavnim kamenom Isusom Kristom!

O, divna Crkvo, grade na sljemenu brda sagrađeni,
svima vidljivi i svima slavan!
U tebi vječno blista svjetiljka Jaganjčeva
i milo odzvanja pjesma blaženika.
Stoga te, Gospodine, smjerno molimo:
prožmi ovu crkvu i ovaj oltar posvetom nebeskom.
Neka uvijek bude sveto ovo mjesto
i ovaj stol, pripravljen za Kristovu žrtvu.

Ovaj nek val tvoje milosti potopi grijehe ljudi,
da tvoji sinovi, Oče, umru grijehu,
a na život se ozgor nanovo rode.

Ovdje nek tvoji vjernici oko žrtvenog stola,
slave vazmeni spomen Kristov
i hrane se na gozbi njegove riječi i tijela.

Ovdje nek odzvanja radosni prinos hvale,
s andjeoskim pjevom nek ljudski glas se stopi
i trajno se k tebi diže molitva za spasenje svijeta.

Ovdje nek siromaci nadju milosrdje,
potlačeni pravu slobodu,
a svi ljudi nek obuku dostojanstvo tvojih sinova,
dok radosnim klicanjem ne prispiju u nebeski Jeruzalem.

Po Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu tvome,
koji s tobom živi i kraljuje,
u jedinstvu Duha svetoga, Bog,
po sve vijeke vjekova.

Amen.

/Red posvete crkve i oltara, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
str. 42-43./

/Ovom molitvom je završen recital na proslavi jubileja 150. obljetnice župe sv. Roka, u Subotici, 16. kolovoza 1992. godine./

1743. GODINE ZAPOČEO GRAĐANSKI ŽIVOT U SUBOTICI

Nemirne godine poslije Turaka

Od 1542. do 1686. godine, dakle, 144 godine traje turska vlast u Subotici. Kad je 2. rujna 1686. godine oslobođen Budim, zasjala je nada za mahom doseljeničko stanovništvo Subotice. Carske su jedinice 23. listopada oslobodile i Segedin. Kako je Subotica oslobođena, ili kako su se turske jedinice povukle iz grada, nije zabilježeno. Poznato je međutim, da je cijela Bačka ostala pusta. Carska je vojska bila u nevolji zbog hrane. Cijela je tri tjedna trebalo, dok bi se hrana i ostale potrepštine za vojsku iz Tokaja rijekom Tisom dopremile u Bačku. Bačkom se prostirahu močvare i korovom obrasle površine. Ono malo doseljenog svijeta, što se nakon odlaska Turaka našlo u Subotici bilo je odsječeno do ostalih naselja. Susjedna naselja su pak bila: Sombor, Baja, Halas, Segedin, Kanjiža, Martonoš i Senta. Od Tavankuta koji se zajedno sa Suboticom 1439. godine spominje kao grad, nije ostalo ništa. Tako je bilo 1686. godine i s Đurđinom, Sebešićem, Verušićem, Palićem, Bajmok, Čantavir, Palić, Šupljak, kojega listine spominjahu još 1335. godine jednostavno nije postojao. Tu i tamo ruševine srednjovjekovne crkve svjedočile su za nestalo naselje. Po odlasku Turaka iz Subotice sjatilo se ono malo svijeta što je za vrijeme Turaka živjelo oko Bajmoka, Tavankuta, Kunbaje i Šupljaka u Suboticu. Iz Bajmoka se tako spominje 28-godišnji mladić Nikola Kopunović. Bio je pastir. Prisutnost carskih jedinica duž Tise značila je sigurnost za pučanstvo. Zato će se u ove krajeve sve više doseljavati i Srbi, koji su spremni braniti ugarske granice od Turaka, ali ne žele biti pod mađarskim vrhovništvom, kako je zabilježio Iványi u prvoj knjizi povijesti Subotice na 87. stranici. Kapetani Dujo MARKOVIĆ i Juro VIDA KOVIĆ dovode Hrvate u Segedin, Suboticu i Baju spremni da se stave pod zapovjedništvo njemačkih časnika, te da se tako bore za sigurnost svoje nove domovine. Segedinski

franjevci se brinu za malobrojne "Dalmatince". Tu je O. Jerko Guganović, ali tu je i O. Bartul Benjović, koji 1. prosinca 1687. godine počima voditi Maticu krštenih u subotičkom franjevačkom samostanu. Ime prve krštene djevojčice je Katarina Parčetić, a prvi dječak kršten u Subotici nosio je ime Tomo Pastorović. Svoje vjernike u ljetopisu franjevačkog samostana u Subotici, sinovi svetoga Franje ustrajno nazivaju Dalmatincima, dok svoje sugrađane Srbe niti ne spominju. (Vidi navedeno djelo, str. 93).

Matica svjedoči

Prema onome kako je O. Bartul Benjović vodio matice, moglo bi se zaključiti, da je do 1690. godine u gradu vladao mir. 1691. godine nema zapisa u matici. 1692. su Turci boravili u tvrđavi subotičkoj. Zato te godine šuti subotička franjevaka matica. To je godina kad su Subotičani bili u zbjegu u Bajmoku, Miljkutu ili u ludaškim ritovima. 1693. godine ubilježeno je opet jedno krštenje tek 5. lipnja. Posljednje, 23. krštenje te godine zabilježeno je 19. listopada, da opet zanižem matica do 19. ožujka 1694. godine. Šta se događalo u Subotici za četiri mjeseca? Gdje su bili Subotičani? Kamo su

bježali? Ne znamo ni šta je bilo u Subotici od 19. ožujka 1694. godine, kad je kršten Josip Guganović. Uglavnom franjevac je zapisao: "Reliqua hoc anno non sunt notate propter varios tumultus" - "Ostalo ove godine nije bilježeno zbog različitih uznemiravanja". Od 20. svibnja 1696. nastavlja ju se opet voditi matice od krštenja Petronele Vujković. Turska opasnost će konačno splasnuti tek 11. rujna 1697. kad je austrijska vojska pod zapovjedništvom Eugena Savojskog kod Sente porazila tursku vojsku koja je prešavši Dunav osvojila Titel i krenula put Segedina.

Za učestale provale Turaka krivicu snosi Imre Tököli, koji je sve učinio da Turci ponovo porobe Bačku. Pismom ih je pozvao 3. studenoga 1693. godi-

ne. Njegov kapetan Viràg je prilikom jedne provale u grad pod gradsku tvrđavu stjerao tridesetak muževa i sasjekao ih. Prestrašena i užasnuta rod-bina je unesrećene ljude sahranila izvan gradskog groblja na mjestu današnje kapele Svetoga Roka u zajedničku grobnicu. Tako su sahranjeni i izvan grada i izvan groblja koje se tada prostiralo od današnje ulice Matije Gupca prema Strossmayerovoj ulici.

Subotica - vojnički grad

Od 1686. do 1703. oblikuje se Subotica u vojnički grad u okviru Potiske Krajine. Graničari su s početka bili Nijemci iz carske vojske, ali je među njima bilo i iskusnih graničara iz županije Nitra, Győr i Komárom. Kako su se Hrvati i Srbi doseljavali, tako je među graničarima bilo sve više Hrvata i Srba. Za Vojnu Krajinu je bilo odgovorno Dvorsko Ratno vijeće u Beču. Vojničkim šančevima su nazivali gradove i utvrđenja, budući da su graničarska naselja bila opasana opkopima, rovovima. Vojnički šanac, vojničke utvrde su organizirane i u Segedinu, Subotici, Baji, Martonošu, Senti i Bečeju. Već posljednjih godina 17. stoljeća, tek što je osnovana Vojna krajina iskrsele su velike teškoće s prehranom graničara, radi čega mnogi pokušavaju pobjeći.

Od 1688. godine kapetan subotičkog šanca bio je Luka Sučić, rodom iz Bosne. I otac mu je bio vojnik. Bilo mu je 40 godina kad se nastanio u Subotici. Cijelo je desetljeće vojničio u Bosni. Sudjelovao je u dvanaest ratnih pohoda. Iz zarobljeništva je otkupljen za 1000 rajnskih talira. Bio je junačan i hrabar vojnik. Nosio je veliku bradu kojom je prikrivao neku izraslinu na vratu. Vjerojatno je zbog svoje brade izgledao ljutito. U vrijeme borbe bradu bi zabacio preko ramena. O njemu su franjevci zabilježili, da je bio strašna izgleda pred neprijateljima, ali izuzetno blaga srca prema svojim. Gradski kapetan je zapovijedao graničarima, ali je bio odgovoran i za građansko stanovništvo. U službi su mu pomagali Marčetići, Kaići i Vujevići. Pred građanima su uživali najveće poštovanje. Subotički je puk u gradu najviše cijenio franjevce, a poslije franjevacu po časti su slijedili gradski kapetani. I jedni i drugi su stanovali u gradskoj tvrđi, današnjem franjevačkom samostanu. Tvrđava je bila trokatnica s tornjem na južnom i na sjevernom uglu. Sjeverni je toranj srušen, a južni povišen, da posluži kao zvonik za franjevačku crkvu. Oko tvrđave je bio opkop, dok je drugi opkop išao do Rogine bare i pravoslavne crkve.

1690. godine u Suboticu pridolaze Srbi

Predvođeni pećkim patrijarhom Arsenijem Čarnojevićem dolazi i u Suboticu srpski narod. Tako se 1690. godine povećao broj Srba u Subotici. Nastanjivali su se po gradovima, selima i pustarama. Stanovalo se u zemunicama ili pod šatorima. Novopridošli Srbi će se mahom dati u službu graničara. Za sebe su isposlovali, da budu izuzeti od vlasti županije a podvrgnuti izravno caru. Tako se nastaniše u Bačkoj ali i u Hrvatskoj. Sve do sklapanja Karlovačkog mira bilo je Srba koji su se nadali da će se moći vratiti u svoju domovinu. Ali kako je Bačka pala pod vrhovništvo Austrije, a Turska i dalje držala pokorenu Srbiju izgubili su nadu u povratak. Graničari su uživali zeml-

ju a da nisu plaćali porez, slobodno su prakticirali svoju vjeru. Od 1700. godine Srbi se dijele na graničare, na islužene graničare i na seljake. Dok su prve dvije skupine bile izuzete od županijske vlasti, seljaci su se trebali nastanjivati na području pod nadležnošću županije. Međutim sve se to nije provelo. Srbi su dobili još veće povlastice, pa su bili izuzeti i od poreza, i od županije, nisu bili dužni sudjelovati u izdržavanju vojnika, u prijevozu za vrijeme ratnih prilika. Svoju zemlju i posjede i dalje imaju pravo uživati. Građanske vlasti nemaju pravo kazniti, saslušavati niti uznemiravati srpsko stanovništvo. U slučaju povrede ovih povlastica trebalo se obratiti austrijskom generalu, koji je stajao na čelu Vojne krajine. Bilo je to 12. studenog 1700. godine, kad je u Aradu potpisan dokument o povlasticama. Bio je plan, prema kojem bi trebalo dokučiti graničarske odredbe u Subotici i u Somboru budući, da se Vojna krajina imala prostirati od rijeke Tise na 1 ili 2 sata hoda. Međutim, general Schlick će zagovarati da se ne raspuštaju graničari u ta dva mjesta zbog zločinaca koji krstare oko ovih gradova. Isti je general pohvalio i Srbe i Hrvate graničare ne propustivši pri tome primjetiti, kako su Dalmatinci pouzdaniji. Bilo kako bilo Subotica ostaje vojnički graničarski grad sve do 1743. godine.

Subotički graničari

Subotički su graničari bili organizirani u dva konjička i u jedan pješadijski bataljon. Svaki je bataljon imao svoj barjak. A sva su se tri čuvala od 1743. godine u franjevačkoj crkvi. Osim već spomenutog kapetana Luke Sučića, povijest je zabilježila i Iliju Sučića, koga je naslijedio njegov sin Jakov. Od 1729. godine se Ilija spominje kao natkapetan. Od 1730. na vlastitu molbu dobiva kraj sebe za pomoćnika Đuru Sučića koji obnaša dužnost vicekapetana. Ovome će se pridružiti u svojstvu vicekapetana i Luka Sučić. Od 1742. godine se kao vicekapetan spominje Luka Sučić i Ranislav Krnjajski. Kapetani, vicekapetani, barjaktari, poručnici i izabrani prisežnici su uz pomoć jednoga pisara obavljali uz vojničke također i građanske dužnosti. U popunavanju vojničkih dužnosti valjalo je uzimati omjer ovdašnjeg pučanstva. Uz dvojicu Hrvata trebalo je uzeti po jednog Srbina za prisežnika, kaplara i slično.

Rákóczyjeva buna

Budući da je mađarski narod bio nezadovoljan sa stanjem koje je ozakonjeno Karlovačkim mirom, raslo je nezadovoljstvo među uglednijim građanima. To je nezadovoljstvo najviše došlo do izražaja kad je Rákóczy Ferenc posegnuo za oružjem okupivši oko sebe nezadovoljnike. Namjeravao je osloboditi zemlju od austrijskog vrhovništva. Budući da Srbi nisu htjeli stati na stranu Rákóczyjevih kuruca nego su ustrajali na austrijskoj strani, sukobi graničara i kuruca išli su u okrutnosti i gurbosti do istrebljenja. Uzajamnim napadima nije bilo kraja. Od 1703. godine sve do 1711. U međuvremenu će subotičko pučanstvo u strahu od kuruca izbjegli, na sedam godina, u Petrovaradin. Narod je predvodio O. József Kovács. Zbog junačkog držanja subotički kapetan Luka Sučić odlikovan je zlatnom ogrlicom. U cijelom kraju

nije bilo kraja pljačkama i osvetničkim zahvatima. Narod je osiromašio. 1709. godine udarila je velika poplava s proljeća, a u ljeto udari i kuga. 1. svibnja 1711. potpisao je Ferenc Rákóczy mir u Satmaru. Bačka je ostala opustošena i uništena, kao poslije Turaka. Stanovništvo koje se vratilo u svoja naselja, moralo je započimati sve ispočetka. Vratili su se i izbjeglice iz Petrovaradina. Na službu su im bila osim o. Kovácsa još tri hrvatska propovjednika. Turska se sila sve više lomila. 4. kolovoza 1716. godine pod zapovjedništvom velikoga Eugena Savojskoga potučeni su Turci kod Petrovaradina. 13. listopada je oslobodio i Temišvar. 16. kolovoza 1717. godine uspješno vodi bitku za oslobođenje Beograda. Za graničare su počele godine mira. Turska se granica povukla daleko na jug i istok od Bačke. Međutim kad je Bačka županija 1718. godine zatražila raspuštanje Somborskog i Subotičkog šanca, naišla je na žestok otpor. Među graničarima se pojavljuju trgovci i obrtnici koji se nastanjuju u njihovim nastambama izbjegavajući tako plaćanje poreza. U osiromašenoj Subotici se jako uvećao broj graničara. Umjesto 205, bilo ih je 1737. godine već 645!

Ukinuće Potiske vojne krajine

Kako se višestruko uvećao broj vojnika bilježi Iványi, trebalo je osigurati sve više zemlje. Graničari su i silom zauzimali tuđu zemlju. Tako su iz miljkutskog atara 1720. zauzeli veliku površinu. Za mirnih godina sve su više uznemiravali građansko stanovništvo. Kad je 1733. izbio rat Austrije protiv Španjolske i Francuske koji je trajao sve do 1735. po prvi put će subotički graničari ratovati izvan svoga zavičaja. Međutim, tu su se pokazali pred starijima kao neodgovorni vojnici. U velikim su skupinama napuštali bojište. Nisu bili ni pola godine u ratu. Žurili su se kući obavljavti poljoprivredne poslove. 1734. je jedna konjička satnija pod zapovjedništvom kapetana Jakova Sučića bila u Šleskoj. Ni tu se graničari nisu proslavili. Zabilježeno je da su se bavili i pljačkom i odatle su bježali. Sudjelovali su Subotičani i austrijskim ratovima protiv Turske. 1739. godine kapetan Jakov Sučić s jedinicom od 150 graničara boravi u Beogradu. Godinu dana prije je veliki broj Subotičana pao u ropstvo. Zatočeni su bili u Zvorniku. Pavao Skenderović se vratio u Suboticu da pokupi od naroda otkupninu. Posljedica toga rata protiv Turske bila je kuga u Subotici, koja je odnijela samo među katolicima više od tristo ljudi.

U međuvremenu županijske vlasti su sve žešće napadale graničare i njihovo zapovjedništvo. Tužili su zapovjednike, da nisu prijavili i popisali sve ljude sposobne za oružje, da netočno prijavljuju i broj vojnika u pojedinim utverdama, te da od 1718. godine od tih vojničkih jedinica nema nikakve koristi. Tuže graničare kako su neobuzdani, kako napadaju svoje susjede, skrivaju razbojnike. Optužuje kapetane da žive kao vlastela. Najveći dio pustara uživaju kapetani i časnici. Neznatni dio ostavljaju pučanima. Odlutalu stoku predaju kapetanu i samo kod njega se može otkupiti. Krčme, mesnice, ribarstvo i lov pune isključivo njihove džepove. Danonoćno oko kapetanove kuće bdije četiri do osam vojnika. Pučane zadužuju da im po šest dana besplatno oru i rade u sezonskim radovima. Budući da im je godišnji prihod više tisuća forinti, kadri su novcem, hranom, kako ljudskom, tako i stočnom potkupljivati generale. Županijske su vlasti smatrale da su graničarske jedinice stvarno potrebne, ali ne u ovim gradovima, nego stvarno na rubovima države.

Nastojanja županijskih vlasti i njihove tužbe bile su sve češće. U Subotici će graničari Hrvati sve više biti raspoloženi za dokinuće Vojne krajine, da se tako u Subotici zavede građanska vlast. Graničari Srbi se tome naj-energičnije protive.

Prestanak vojne vlasti u Subotici

Dvije trećine stanovništva u Subotici predstavljali su Hrvati, a jednu Srbi. Kad su Srbi naslutili opasnost razvojačenja, tražili su da se Subotički šanac razdvoji. Kad je 1. svibnja 1741. Beč za natkapetana Potiskih graničara postavio Arsenija Vujića s odredbom, da se nastani u Subotici kao nadkapetan, dok će tu istu službu, gradskog kapetana, i dalje obnašati već ostarjeli kapetan Jakov Sučić, ali samo za subotičke katolike, nezadovoljstvo subotičke dvotrećinske većine je još više poraslo. Uzalud je Sučić prethodno negodovao pred ratnim vijećem. Arsenije Vujić je bio martonoški kapetan. Bio je dobar ratnik ali je bio na glasu kao neprijatelj katolika. Strah je ušao među subotičke katolike pogotovo onda kad je Vujić promaknut za potpukovnika. Stanje se u gradu sve više zaoštravalo. Hrvati su sve više nezadovoljni, što je Vujić promaknut. Tako će graničari Stjepan Vojnić, Ilija Bukvić, Josip Vizi i Grgo Križanović 1741. podići tužbu protiv Vujića. Vujić je bio suspendiran te nije mogao obavljati službu kapetana, no, kako je već naredne godine morao kao zapovjednik u Moravsku, ionako nije mogao obavljati tu službu. Namjeravajući se pod svaku cijenu riješiti Vujića najugledniji subotički Hrvati odluču sve poduzeti, da se razvojači grad. Veliki je dio građanstva bio na ratištu kad se jedne noći u Kalaču uputi, bez znanja Srba, jedna delegacija, nadbiskupu Gabrijele Patačiću, da zatraži izuzeće Subotice od Vojne krajine. Delegaciju su sačinjavali Stjepan Vojnić, Ilija Bukvić i Grgo Križanović. Njihovo će nastojanje biti izuzetno učinkovito. Subotica je razvojačena dvije godine prije ostalih potiskih šančeva.

1743. godine Subotica postaje trgovište pod imenom Szent Mária

Dne 30. siječnja 1743. potpisao je bilježnik subotičkog šanca Petar Jozić izjavu subotičke rimokatoličke općine u kojoj se kraljevskom tronu javlja, da u slučaju, da se grad razvojači gradski sudac će biti Stjepan Vojnić, plemeniti, a vijećnici: Ilija Bukvić, Ivan Vojnić, Grgo Križanović, Josip Jaramazov, Marko Skenderović, Josip Kopunović, Mijo Perčić, Andrija Paulesanov, Petar Mukić, Ivan Mačkov, Mijo Baćin, Grgo Vidaković. Konačno 7. svibnja 1743. potpisala je kraljica Marija Terezija u Pragu dokumenat o povlasticama povlaštenog komornog trgovišta Subotice, ali sada pod imenom SZENT MARIA. Više Potiska krajina nema nikavih prava u Szent Máriji. Na čelu grada stoji sudac s dvanaest vijećnika koji sačinjavaju gradski magistrat. Svi oni moraju biti samo katolici. Szent Mária je dobila pravo na tri godišnja sajma: 16. svibnja na spomendan sv. Ivana Nepomukog, 8. rujna na blagdan Male Gospe i 1. studenog na svetkovinu Svih Svetih. Tjedni sajam u Subotici se od tada održava ponedjeljkom. Grad je dobio na raspolaganje Čantavir, Verušić, Tompu, Šupljak, Zobnaticu, Žednik, Vantelek, Đurđin, Bajmok, Tavankut, Šebešić i Kelebiju kao pustare. Gradu pripada još i potok

Jasenovac ili Körös i jezero Palić. Od dana potpisivanja povlastice povlaštenog trgovišta grad ima pravo primati obrtnike i umjetnike među svoje građane. Izbor gradskog vijeća će se održavati godišnje na dan sv. Jurja. Izbor će obaviti 60 prisegnutih građana. Vijećnici imaju doživotni mandat. Nisu dužni primati vojnike na smještaj. Gradski se sudac svake godine treba ponovo izabirati i potvrđivati. Vijeće razrezuje i ubire porez. Moraju se brinuti za siročad. Nadzire proizvode obrtnika i provjerava službene mjere. Ukoliko koji vijećnik umre, na njegovo se mjesto bira novi vijećnik ali istom na dan sv. Jurja. Od tada se svi porezi, prava i dužnosti raspoređuju na plemenite građane kao i na prije povlaštene kapetane i ostale časnike. O naseljavanju Grka, Armena, Židova i Cigana treba da odluči sam grad. Katolici treba da žive odijeljeno od pravoslavnih. U ime grada povlastice i obveze su potpisali Stjepan Vojnić i Grgo Križanović. 29. srpnja 1743. održana je svečana instalacija. Na svečanosti su sudjelovali svi katolici iz grada i mnogi pravoslavni koji su iz radoznalosti došli vidjeti svečanost.

Veliko je bilo nezadovoljstvo subotičkih Srba. Najugledniji Srbi su se žestoko protivili razvojačenju Subotice. Prigovarali su Hrvatima što su razvojačenje požurivali i postigli bez srpskoga naroda. "Bez sumnje imali bi i oni puno prednosti od postignutih povlastica, kad bi ih dragovoljno prihvatili. No na to ih se nije moglo prisiliti. Uglavnom bi bili ravnopravni s katolicima. Ali u onodobnom svijetu, kad su državni zakoni davali prednost državnoj vjeri, a pripadnike ostalih vjera su u najboljem slučaju samo podnosili, Srbi nisu mogli ući u gradsko vijeće, a morali su i odvojeno stanovati. Nisu smjeli stanovati na trgu...". Bili su Srbi toliko nezadovoljni da su bili spremni radije odseliti se nego toliko podređeni ostati.

Za pohvaliti je ipak držanje Hrvata. 2. kolovoza 1743. dvanaest gradskih vijećnika će, budući, da Srbi nisu htjeli prihvatiti povlastice slobodnog trgovišta, kad su određivali i izabirali 60-točlanu skupinu prisežnika (eškota) između građana, popunili su samo 42 mjesta, dok su ostala mjesta ostavili za svoje sugrađane Srbe. Nezadovoljni Srbi su na svaki način izražavali svoje nezadovoljstvo. Stanje se pogoršalo kad je na njihove pritužbe stigao odgovor Ratnog vijeća u kojem stoji još jednom, 4. rujna 1743. potvrđeno da Subotica zauvijek prestaje biti vojnički grad, a za one građane koji žele i dalje služiti kao vojnici da ne postoji drugi izlaz osim odseliti se. U namjeri da pod svaku cijenu ostanu u Subotici kao vojnici masovno su se izjašnjavali da žele i dalje ostati u vojničkom staležu. Nadali su se da će se tako izmijeniti donešena odluka. Nadali su se tako zadržati šest subotički pustara a tražili su i Šupljak. Kad su Srbi konačno bili prisiljeni kako vojnim, tako i građanskim vlastima, da se odluče između građanskog ili vojničkog života jednoglasno su odlučili, osim staroga Isaka Krnjajskog, da će do kraja života ostati vojnici. Hrvati su se istom prilikom odlučili za građanski život. Napetost između dva naroda rasla je iz dana u dan.

Preseljenje Srba i dolazak Mađara

1745. godine ponovo će državne vlasti upozoriti Srbe da pustaru Šupljak neće dobiti ukoliko i dalje žele ostati u vojničkom staležu. Morat će se iseliti u Mošorin. Moći će prodati svoje kuće prije nego što napuste grad, vinograde će im otkupiti grad, a isplatiti u roku od godinu dana. 315 srpskih

kuća je trebalo preseliti. Preseljenje se trebalo obaviti do ljeta 1746. godine. Na njihovu molbu boravak im je u Subotici dopušten sve do 29. rujna 1746. godine, kako bi mogli prodati nekretnine ili prevesti sijeno i blago što su ovdje posjedovali. 1747. godine su još poneki izjavljivali kako će ostati u Subotici, ako im se dade bar tri mjesta među dvanaesticom gradskih senatora. Kako to ne bi bilo u skladu s gradskim povlasticama, iako im nije udovoljeno ostale su u gradu mnoge srpske obitelji. No čim je dokinuta Potiska vojna krajina vratili su se Srbi natrag u Suboticu. Gradski senat ih je lijepo primio. Po povratku i povratnici i ovdje zatečeni Srbi su na ime otplate za dokumenat gradskih povlastica dali po jednog vola umjesto novca. U međuvremenu u grad se doseljavaju obrtnici, mahom Mađari i Nijemci. Dolaze u velikom broju i Slovaci.

Kako je izgledala gradska uprava u trgovištu Szent Mária

1743. godine godine Subotica je postala povlaštenim kameralnim gradom. Na čelu joj je stajao sudac (iudex), kao gradonačelnik, koji se zove i konzul (consul). Do njega stoji gradski kapetan, pa gradski bilježnik (notarius). Tu je i gradski odvjetnik (fiscalis). Uz gradskog suca stoji unutarnji gradski magistar koga sačinjavaju dvanaestorica senatora. Vanjski magistrat je sačinjavalo 60 građana. Dok je unutarnji magistrat bio pridržan samo za katolike, u vanjskom magistratu je bilo ostavljeno 18 mjesta za građane pravoslavne vjere. I u unutarnji i u vanjski magistrat novi članovi bi se birali kao što nam je poznato o spomendanu sv. Jurja. I jedni i drugi su bili birani doživotno. U slučaju smrti kojeg člana unutarnjeg magistrata, njegovo bi se mjesto popunjavalo iz vanjskog senata, a izbor su obavljali članovi unutarnjeg senata. Za vanjski magistrat se mjesta popunjavahu od uglednijih građana, a izabirali su članovi vanjskog senata.

28. lipnja 1743. godine sačinjen je u Požunu (Bratislavi) vječiti ugovor o pravima grada, županije i kraljevske komore. Građani nezadovoljni presudom magistrata mogli su se obratiti na županiju, a kao treća instanca pojavljuje se Ugarska kraljevska komora. Magistrat je slobodno izabirao sve gradske funkcionere i osoblje potrebno za uredan građanski život. Osim već spomenutih službenika grad je imao hajduke, čuvara zatvora, pandure, nadzornika pijaca, mesnica i mjehana.

Dne 4. lipnja 1745. godine sačinio je gradski magistrat status s 18 članaka kojim se određuju prava i dužnosti građana. Dok je naslov statuta s nadnevkom pisan latinskim jezikom, svi su članci statuta pisani hrvatskom ikavicom. Evo kako glasi prvi član: "U nedilju i ostale zapovidne svetkovine, da ne ima nitko uprety u kola konye do podne to jest dok na pozdravlyenye zvono ne udari, brez zvanya i Dopustenya Crkvenog staressine, jer tko se u tom zatecse koliko puta toliko puta datye na Crkvu Globe 1 Ducat".

Crkva u Szent Máriji

U vrijeme, kad je Subotica postala komorskim povlaštenim trgovištem subotičkom župom upravljali su franjevci. Oni su 1730. godine počeli graditi

svoju današnju crkvu, a 1736. godine (prije 257 godina) posvetio ju je kalačko-bački nadbiskup Gabrijel Patačić.

Već 1731. godine bilo je, u tada još vojničkoj Subotici, 1865 župljana doraslih za svetu ispovijed. Godine 1748. svih katolika zajedno bilo je 5290. Tome broju se treba dodati još broj Srba koji su od uskupnog stanovništva grada u to vrijeme - kad su se vratili iz mjesta kamo su bili raseljeni, opet činili jednu trećinu. Kako je grad imao pravo izdavati dopuštenja za naseljavanje obrtnika, tako će se stanovništvo Subotice iz godine u godinu intenzivno povećavati. Pridolazi sve više, kako je već spomenuto, mađarsko stanovništvo, ali dolaze i Nijemci i Slovaci. Sve više je rastao broj katolika u gradu. Grad je postajao sve jači i sigurniji. 36 godina se Subotica razvijala kao trgovište. A onda ja 1779. godine, točnije 22. siječnja vlastoručnim potpisom carice Marije Terezije, Subotica stala uz bok Sombora i Novog Sada postavši slobodnim kraljevskim gradom. Kolikogod carica mijenjala ime ovome gradu na pijesku, crnici i jezerima, Subotica je uvijek ostala što je i bila Subotica, Szabadka - zavičaj i rodni grad katolika i pravoslavnih vjernika. Grad na koji će uvijek biti ponosni i Hrvati i Mađari i Srbi. I svaki narod koji ovdje živi, uvijek će se osjećati u svome gradu, među svojimima.

+++++

A za današnje građane Subotice, ostaje uvijek, a posebno danas, aktuelna poruka iz povijesti: Samo zajedno, samo jedni s drugima gradimo današnjicu kao osnov bolje budućnosti. Poželimo svima koji vole Suboticu, da u ovom gradu budu sigurni. Neka svaki građanin Subotice bude svoj na svome. Svoj među svojimima, da više nikada nitko ne mora kuću, zemlju, posjed ostavljati i tražiti sigurniji grad od Subotice. Dva i pol stoljeća građanskog života u Subotici - to je dvije stotine i pedeset godina nastojanja i borbi oko toga da se nauči zajednički život. Previše je Subotica pretrpjela od ratovanja, previše od zaraza - sjetimo se, 1738. godine podignute kapele svetoga Roka na spomen premnogih žrtava kuge - previše je trpjela od progona i seljenja njezinih stanovnika, a da bismo sve to zaboravili, te učinili bilo koji potez u smjeru patnje i tame! A lijepoj Subotici i svim njezinim građanima želimo stoljeća mira i naptretka.

Stjepan Beretić, župnik

Literatura:

1. Iványi István, Szabadka, Szabad király város története 1. dio, Subotica 1886., str. 34 - 174.
2. Stephanus Katona, Historia Metropolitanae Colocensis Ecclesiae, Pars 1, Kalocsa 1800, str. 118-119., natuknica: Matriaterisiopolis.
3. Iz zornika "Koreni - svedočenje vekova", Subotica 1991., poslužio sam se tekstovima g. Ulmer Gáspára, Magyar Lászla, Emila Vojnovića.
4. Ante Sekulić, Tragom Franjevačkog ljetopisa u Subotici, Split, 1978., Nakon pragmatičke sankcije, str. 45-50.

*Bandaš Ljubomir Mesaroš i bandašica Nevena Kujundžić
na dužijanci u Subotici 15. 08. 1992.*

PET STOLJEĆA CRKVE U SOMBORU

Ove godine vjernici Sombora obilježavaju neke značajnije datume iz povijesti svoje župe. Godine 1493., dakle, prije 500 godina, dozvolom kralja Matije, sinovi Cobor Mihalja počeše graditi utvrdu na svom vlastelinstvu i u njoj crkvu koju posvetiše Imenu Marijinu. Godine 1743., prije točno 250 godina oci franjevci počeše graditi svoj samostan, koji je njihovim odlaskom iz Sombora postao župna kuća.

Prilika je to da se prisjetimo bar nekih značajnijih događaja, svijetlih i teških, radosnih i tužnih, na tom dugom povijesnom hodu vjernika ovog grada.

PRVI DOMINIKANCI NA TLU BAČKE

Prvi tragovi župe sežu u daleku povijest. Prva crkva na imanju obitelji Cobor bila je posvećena sv. Mihovilu. Ista je stradala u snažnom potresu koji je zahvatio ove krajeve 1443. godine. Ista crkva je ubrzo obnovljena.

Godine 1478. Ivan Cobor, plemić i vlasnik utvrde sv. Mihovil piše Papi i traži dozvolu da na svome imanju može osnovati dominikanski samostan. Naredne godine papa Siksto IV. suglasan je ovom zahtjevu i svojom dozvolom omogućuje dolazak dominikanaca na tlo Bačke. Obitelj Cobor ih dariva imanjem i ribnjakom koji su se nalazili na prostorima današnje Kupusine, gradi im samostan i novu crkvu posvećenu Uznesenju Blažene Djevice Marije. Dominikanci u svom samostanu otvaraju školu i to ne samo za plemićke sinove, nego i za djecu kmetova, odnosno, siromaha.

Vjernici župe sv. Mihovila sudjelovali su i u križarskom ratu, u oslobodjenju Božjeg Groba u Jeruzalemu, a povijest toga razdoblja spominje i jednog župnika ove župe po imenu Ivan koji je godine 1497. stupio u bratovštinu Duha Svetoga u Rimu.

Od koliki je važnosti bilo djelovanje otaca Dominikanaca u ono vrijeme na ovim prostorima možemo samo naslućivati. Nažalost, nije bilo dugog vijela. S juga se valjalo veliko zlo. Pokušali su i stanovnici Cobor sv. Mihovila pružiti otpor snažnoj turskoj vojsci, no nakon žestokih borbi utvrda je pala godine 1541. godine, a vjernici i njihovi pastiri se razbježaše. Preživjeli članovi obitelji Cobor vratiše se u svoju postojbinu, Slovačku.

MUČENIČKO TLO ZA NOVE VJERNIKE

Pustoš i muk molitve ne traju ipak dugo. U sjeni polumjeseca i na tlu natopljenom mučeničkom krvlju radja se nova Crkva. Na mjesto stradalog, a dijelom i raseljenog stanovništva, počeše dolaziti katolici iz Bosne. Godine 1590. tu je već 13 kršćanskih kuća. Jedna stara bosanska izreka veli: "Kud Turčin ćordom, tud fratri torbom". Za vjernicima stigoše u ove krajeve i njihovi "ujaci". Bili su članovi franjevačke Provincije "Bosne Srebrene". Vodjeni misionarskim žarom preuzimaju pastirsku brigu nad malobrojnim i daleko naseljenim vjernicima.

Prema bilješkama somborskog župnika Matije Slatkovića (1786-1806), katolici su se sakupljali na sv. misu u udubini jednog brijega /zemunica/ u istočnoj Gradini. Nešto kasnije sagradili su jednu kućicu od pruća i oblijepili je stajnjakom i ona im je služila kao crkva. Nije imala ni tornja, ni zvona. Unatoč toga, beogradski biskup fra Marin Ibrišimović, za svoga boravka u Somboru 23. i 24. listopada 1649. godine krizmao je 117 djece i našao 30 katoličkih kuća.

Interesantan je i podatak o povezanosti Sombora s Rimom. Naime, 1. ožujka 1677. godine 13. obitelji pismeno zahvaljuje sv. Ocu što je imenovao Matiju Brnjakovića za biskupa. I iz ovih podataka već naslućujemo da su napukli lanci turskih okova, a radost slobode Sombor i njegovi žitelji osjetit će na blagdan Imena Marijina 12. rujna 1687. godine.

FRANJEVCI U OBNOVI GRADA I ŽUPE

Po oslobodjenju od turskog jarma brigu za vjernike Sombora i okolnih

Crkva presv. Trojstva u Somboru

naselja i dalje imaju oci franjevci. Već 1686. godine uspjeli su izgraditi sebi redovničku kuću, a za crkvu preuredjuju jednu tursku džamiju dugu 12, a široku 4 hvata. Prekriše je ćerpićima, a toranj načiniše od drva. Crkva je imala i dva zvana. Već tada u svom pastoralnom radu vode zabilješke, no redovne matične knjige počeli su voditi 1718. godine. Sve te matične knjige su i sačuvane i bilo bi lijepo kada bi se ponovno našle u onim prostorima i pod onim svodovima u kojima su i napisane.

Svoju novu redovničku kuću, odnosno, samostan, franjevci su započeli graditi 1743. godine. Kamen temeljac položio je grof Gabor Patarčić, nadbiskup kaločki i župan bačke županije. Svečani govor na latinskom jeziku održao je Franjo Ivanović, profesor teologije iz Osijeka. Na svečanosti, udjela su uzeli i predstavnici grada i vojske. Samostan je izgrađen od uštedjevine i redovitih prihoda Franjevačkog reda za vrijeme Marka Lippai, definitora i gvardijana.

Devet godina kasnije započet će i gradnja nove crkve kraj samostana. Kamen temeljac postavljen je 24. lipnja 1752. godine. U povelji, uzidanoj u temelje, zapisano je: "Cijelog svemira Stvoritelju, Upravitelju i Sucu, trojedinom Bogu, moćnom, mudrom, dobrom, pravednom i milostivom Ocu, p o s v e ć e n o, kada je Katoličkom crkvom upravljao Benedikt XIV., rimski car Franjo I., vladarica i kraljica Ugarske, Marija Terezija; kaločki nadbiskup, barun Franjo Klobušicki". Crkva je bila dovršena i posvećena 5. lipnja 1762. godine na nedjelju Presvetog Trojstva. Posvetu je obavio Tadija Hegeduš, gvardijan, a prvu sv. misu u novoj crkvi služio je čatalinski župnik g. Antun Bajalić.

Na temelju uredno vodjenih dnevnika franjevca Bone Mihaljevića (1717-1787) u prilici smo prisjetiti se još nekih značajnijih datuma iz povijesti somborske župe, a i samog grada.

Godine 1725. izgrađena je kapela sv. Križa na groblju, osobitom zauzetošću i o trošku plemića Matije Mandić. Godine 1737. Sombor je ponovno zadesio zemljotres, a samo dvije godine kasnije i opaka kuga. Otac Bono piše: "O tom žalosnom i jadnom stanju grada - nitko ne bi mogao bez suza ispričati sve nedaće, plač i jad - dovoljno je toliko reći, da ako bi kuga dulje potrajala, ne bi ostao ni jedan čovjek, koji bi bar mrtve sahranio. To dokazuju i četiri groblja, na četiri strane grada, jer jedno nije bilo dovoljno". Preživjeli su Somborci i tu nevolju, nisu se prepustili samo oplakivanju svojih pokojnika, nego se izboriše i za časni titul svome gradu. Dne 27. ožujka 1747. Sombor je proglašen slobodnim kraljevskim gradom. Svečanost proglašenja održana je 24. travnja iste godine svečanom procesijom, sv. misom i čitanjem Bule. Iste godine na blagdan sv. Stjepana, ugarskog kralja, postavljen je i blagoslovljen kamen temeljac za novu gradsku kuću. Godine 1751. sagrađena je kapela sv. Ivana Nepomuka u neposrednoj blizini samostana, a za nju se posebno založio Franjo Ridl, upravitelj komorskih dobara u Bačkoj i Srijemu. Dne 6. travnja 1764. godine kaločki nadbiskup daje dozvolu uglednom gospodinu Stefanu Nadj da može započeti izgradnju kalvarije, ali pod uvjetom da ista mora biti od kamena te da o njoj stalnu brigu mora preuzeti ili on osobno ili grad.

Kalvarije i sve postaje križnog puta završene su 14. travnja 1767. godine, a tri dana kasnije, na Veliki petak, održana je prva velika procesija i križni put.

Dne 12. veljače 1770. godine časni otac Menešković sklopio je ugovor sa zidarskim majstorom Franjom Fridrih za uređenje unutrašnjosti crkve Presvetog Trojstva za 550 forinti u koju sumu su uračunati i plaće zidarima i radnicima. Dne 20. studenog 1771. godine izradjivač orgulja g. Jozef N. iz Budima, dovezao je orgulje vodenim putem sve do Bezdana, a odatle u samostan, gdje ih je već slijedećeg dana počeo postavljati u crkvi Presvetog Trojstva. Prvi put orgulje su se u Somboru oglasile 21. prosinca 1771. godine na blagdan sv. Tome na sv. misi u deset sati. Dne 24. listopada 1774. godine podignut je kameni spomenik Presveto Trojstva na trgu pred gradskom kućom kojeg su u podnožju krasili kipovi Bogorodice, apostola Petra i Pavla. Dne 11. srpnja 1780. godine postavljen je kamen temeljac za kapelu Sniježne Gospe u Čičovima. Njenoj izgradnji najviše je doprinio g. Josip Marković, senator grada Sombora i slavni sudac. Kapela je odvršena i blagoslovljena 9. rujna 1781. godine.

Te iste godine uredbom cara Josipa II. franjevcima je naredjeno da upravu župe ppredaju biskupijskim svećenicima. U svom samostanu zadržat će se još nekoliko godina, ali i njega će morati napustiti. Tako oci franjevci ostvaviše Sombor, no, ostlala su djela kojima orisaše patinu ovoga grada, ostala je i još uvijek živi duša somborskih vjernika koji s radošću i zahvalnošću svake godine na blagdan sv. Franje ožive uspomenu na sve njegove duhovne sinove koji ugradiše sebe u temelje ove župne zajednice.

Biskupijski kler u službi somborskih vjernika

Posljednjeg dana mjeseca listopada 1781. godine za vrijeme sv. mise objavljeno je narodu somborskom da ubuduće, počev od sutrašnjeg dana, za sve svoje potrebe trebaju se obraćati novom pastiru - župniku. Prvim župnikom slobodnog kraljevskog grada Sombora i župe Presvetog Trojstva imenovan je g. Stjepan Jagodić, dotadašnji sončanski župnik. Sama crkva prestaje biti, na kratko vrijeme, župnom crkvom, i u tu svrhu koristi se kapela sv. Roka na Velikom groblju.

Prvi župnik iznenada umire 29. srpnja 1784. godine, a za njegovog nasljednika imenovan je g. Matija Slatković koji je na tu službu i potvrđen glasanjem u gradskoj kući dne 22. ožujka 1785. godine. Mjeseca lipnja iste godine Sombor je posjetio car Josip II. kojom prilikom je bio i gost na večeri kod otaca franjevaca. Slijedećeg jutra sudjelovao je na sv. misi u njihovoj crkvi, a po odlasku ostavlja im pismo u kojem ih obavještava da su dužni samostan predati za potrebe županije, a crkvu župniku. Car Franjo će pak, za svoga posjeta Somboru godine 1824. predati i franjevački samostan vjernicima za korištenje u župne svrhe. Od tada od danas samostan je župni dvor.

Sve vrijeme dok su franjevci upravljali župom, gvardijan, odnosno poglavar samostana bio je i župnik. Preuzimanjem župe od biskupijskog klera do sada su župnici bili slijedeći svećenici: Stjepan Jagodić 1781-1785; Matija Slatković 1785-1806; Franjo Wagner 1807-1828; Antun Kekezović 1828-1839; Ernest Kelle 1841-1866; Julije Fejer 1868-1914; Ernest Kórmóczy 1915-1925; Antun Skenderović 1927-1942 i 1945-1959; Ivan Juriga 1959-1985; Ivan Vizentaner 1985-1990. Josip Pekanović od 1990. Za sve to vrijeme u župi su djelovali mnogi svećenici u službi kapelana i kateheta.

REDOVNICE U SLUŽBI NARODA I CRKVE

Prema već spomenutim bilješkama o. Bone Mihaljevića, Sombor je imao izvanredne preduvjete da postane i jak prosvjetni centar. Od 1764. godine u samostanu se predaju humanističke znanosti, a od 10. listopada 1766. godine otpočeo je filozofski tečaj i bogoslovija. Sama pristunost većeg broja svećenika-profesora, a i njihova pomoć u pastoralizaciji, kako grada, tako i okolnih mjesta, uvelike su doprinijeli oblikovanju vjerničke svijesti, a vjerujemo i opće kulture pučanstva. Ubrzo se osjeća potreba i za školom izvan samostanskih prostora, tako da je 3. svibnja 1781. godine časni o. Daniel Hersching, kanonik pečujski i kraljevski upravnik škola, uz najveće svečanosti položio kamen temeljac za gradnju novih latinskih škola.

Brigu oko izobrazbe i podizanja mladih generacija preuzet će na sebe kasnije redovnice Družbe "Naše Gospe" i upravo njihovom zaslugom Sombor će za duže vrijeme postati rasadnikom mladih učitelja i značajan prosvjetni centar cijelog podunavskog regiona. Ratni vihor donio je mnoge promjene te su i sestre ostale bez svojih škola i u nemogućnosti da vrše svoju izvornu misiju i zato će njihov rad biti ograničen samo u prostorijama župe.

Polovinom šesdesetih godina na župu dolaze sestre uršulinke. Preuzimaju brigu oko crkve, no glavna zadaća im je bila katehizacija djece. Uspjele su unijeti svježinu i vitalnost u tako važnom značenju života svake zajednice kao što su vjeronauk i liturgija. Premda su godine njihova boravka i djelovanja vrlo male, nekoliko generacija somborskih vjernika sjeća ih se s pažnjom i poštovanjem.

Konačno, u ljeto 1990. godine u prostore koje su prije 250 godina izgradili sinovi sv. Franje uselit će se i kćeri sv. Franje: Sestre Družbe "Kćeri Milosrdja", koje su od 1972. godine djelovale u župi sv. Križa u Somboru. One su prešle i nastavile svoju misiju služenja Crkvi i narodu u Župi Presvetog Trojstva. Pored vodjenja kućanstva i stalne skrbi za župnu kuću i crkvu, velik je doprinos sestara u liturgijskom životu zajednice te katehizaciji djece. Treba naglasiti i pomoć koju u dijelu ovih poslova pružaju i pojedini vjernici.

KARMELIĆANI, ŽUPA SV. KRIŽA, FILIJALE

Početak prošlog stoljeća somborci su počeli razmišljati o gradnji nove crkve. Odluka je donešena 1828. godine, a kraljevsku dozvolu dobili su tek 1833. godine. Petar Aradski, gradski inženjer, odredio je i mjesto za novu crkvu, no gradnja će započeti tek 1859. godine kada je Lovro Falcione predložio da se zakupnina od radnji u župnoj zgradi uloži za gradnju nove crkve. Kamen temeljac postavljen je 7. listopada 1860. godine. Zidovi su podignuti, novca je nestalo, i tako je sve stajalo 30 godina. Nastavak započetih radova uslijedio je tek 1890. godine i crkva je završena i svečano posvećena 20 kolovoza 1904. godine.

U Sombor su tada pozvani karmelićani. Ustupljena im je crkva, a oni su odmah započeli gradnju samostana pored crkve. O ulozi koju je ova redovnička zajednica imala, a i danas ima među vjernicima Sombora i okoline teško je reći u nekoliko riječi. Možda je dovoljno prisjetiti se o. Gerarda Stantića i njegovih korizmenih propovijedi, o. Vilka i njegovih orgulja, o. Ladislava i njegovih posjeta bolesnima i umirućima i svih drugih otaca, braće i njihovih novaka koji su dio svoga redovničkog vijeka proživjeli, a i danas žive, u ovoj sredini.

Šezdesetih godina u Somboru je osnovana nova župa. Crkva na Kalvariji proglašena je župnom crkvom sv. Križa, a nekoliko godina kasnije započela je i gradnja župne kuće. Prvi administrator župe bio je g. Franjo Bogišić, a župnu kuću je dovršio i u nju se uselio g. Josip Temunović. U župi su djelovale od 1972-1990. godine sestre Družbe "Kćeri milosrdja".

U okolnim somborskim salašima osnovane su i tri filijale. Filijala sv. Nikole Tavelića na salašima kraj Bezdanskog puta. Sedamdesetih godina izgrađena je i župna crkva posvećena istom svetcu. U crkvi se redovito služi sv. misa nedjeljom i blagdanima.

Na salašima kraj Bajskog puta, u Nenadiću, 1929. godine podignuta je zavjetna kapela posvećan Imenu Marijinu. Kroz dulje razdoblje u njoj se sv. misa služila samo jedanput mjesečno i to od svibnja od rujna. Zadnjih desetak godina i tamo se služi sv. misa redovito svake nedjelje i blagdanom.

Jedino na filijali sv. Antuna u Gradini vjernici su prikraćeni redovite nedjeljne sv. mise, ponajviše radi manjka svećenika. Na toj filijali misa se luži jedanput mjesečno.

Katehizacija djece na svim filijalama je redovita.

Ovaj kratki presjek i isticanje najvažnijih povijesnih podataka u vjerskom i narodnom životu Sombora i njegove okoline pomaže nam da bolje upoznamo svoje korijene koji su temelj naše kulture i života. Svaki značajniji jubilej je prilika na podsjećanje onoga što je iza nas, ali ujedno poticaj da jasnije uočimo potrebe sadašnjeg trenutka. Prošlost, ma koliko bila bogata i burna, samo je prošlost; a ona nas mora učiti životu. Želimo li sretniju i bolju budućnost na ovim našim prostorima na svakome od nas je odgovornost i zadaća da adekvatno odgovorimo potrebama i znakovima vremena.

U ovom kratkom povijesnom prikazu župe Presvetog Trojstva u Somboru poslužio sam se zapisima o. Bone Mihaljevića, koje je obradio o. Ferdinand Keiser, bibliotekar samostana u Budimu; zapisima Matije Slatkovića i dijelom gradje koju je prikupio pokojni somborski župnik Ivan Juriga.

Josip Pekanović, župnik

SADRŽAJ:

<i>Nikola Kujundžić:</i>	
Kolo igra, tamburica svira	5
Astronomski i vremenski podaci za 1993.	30
Katolička crkva u svijetu	32
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
25. Obljetnica osamostaljenja Subotičke Biskupije /1968.-1993./	38
<i>Andrija Anišić:</i>	
Utjelovanje Isusa Krista danas	46
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Rodoljubje svetog Leopolda Bogdana Mandića	55
<i>Ante Stantić:</i>	
Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić prema oltaru	59
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Gdje je pradovina Bunjevaca?	62
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
U susret devetstotoj obljetnici Zagrebačke nadbiskupije	67
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Kulturom duha k pravoj slobodi	71
<i>Tomislav Žigmanov:</i>	
Kršćani kao vjernici i znalci	77
<i>Michael Quoist:</i>	
Ljudima prijatelj	81
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Čiklova montana, Hrvatsko svetište u rumunjskoj	95
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
1100 godina biskupskog posvećenja sv. klimenta ohridskog	99
<i>Dr. Ante Sekulić:</i>	
Svećenici Jubilarci	104
<i>Branko Jević:</i>	
Književni rad Dr. Josipa Andrića	110
<i>Ivo Prčić, mladi:</i>	
Naš Matoš	115
<i>S. M. Andelina Kujundžić:</i>	
Č. S. M. Roza - Anuncijata Kopunović	118
<i>Ivan Stantić:</i>	
Život i rad	121

<i>Prof. Terezija Patarčić:</i>	
Pet stotina godina Krbavske bitke	127
<i>Prof. Terezija Patarčić:</i>	
Četristogodišnjica bitke kod siska (1593)	130
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Prvo redjenje na Hrvatskom jeziku u Rumunjskoj	134
<i>ing. Blaško Ivić:</i>	
Prezimana bačkih Hrvata - Bunjevaca u Subotici i okolini	138
<i>Bela Gabrić:</i>	
Kronika	155
<i>Bela Gabrić:</i>	
Materice	164
<i>Lazar Ivan Krmpotić:</i>	
Materice	168
<i>Bela Gabrić:</i>	
Moj sokak	178
<i>Antun Miloš:</i>	
Smijeh je najbolji Lijek	186
<i>Ivan Kujundžić:</i>	
U posjetama kod brata	190
<i>Antun Gabrić:</i>	
Karabaća u Rimu	191
<i>Ljudevit Vujković Lamić:</i>	
Ti si otišla	193
<i>Balint Vujkov:</i>	
Ni Carica Caricama ne smi bit lipča	203
<i>Antun Gabrić:</i>	
Pitlić i kokica	204

ZBORNİK „SUBOTIČKE DANICE”

<i>Ljudevit Budanović:</i>	
"Bili fratri" u Subotici	209
<i>Bela Gabrić:</i>	
150. Godišnjica župe sv. roka u Subotici	229
<i>Stjepan Beretić, župnik:</i>	
1743. godine započeo građanski život u Subotici	247
<i>Josip Pekanović, župnik:</i>	
Pet stoljeća crkve u Somboru	257

zkvh.org.rs

